

4664

H. B. Toulon Sign. Co.
Lions

LICENCIA DE LA ORDE

EL MAESTRO FRAY DOMINGO Cathedratico de Prima de la Vni^{uersidad} Salamanca , y Provincial de la P^{rovincia} España, Orden de Predicadores, por y autoridad de mi oficio , doy licencia al Fr. Froylan Diaz , Cathedratico de Prima^{ria} sidad, y Regente de nuestro Colegio de Alcalá , para que pueda imprimir las Sumulas , y tambien en otro tomo pequeño reglas para principiantes ; aviendolas visto , y los RR. PP. Lectores de Teologia de nuestro el Real de Santa Maria de Arocha de esta Villa drid , el Padre Fray Pedro de Santa Maria , y el Fray Agustín de Sandoval , à quienes cometo su aprobacion , y guardando en todo lo dispuesto por los Sagrados Canones , y Pragmaticas de estos Reynos , à cer de la impresion de libros. En fee de lo qual di la presente , firmada de nuestro nombre , y sellada con el sell de nuestro Oficio , y refrendada de nuestro Compañero, y Secretario , en nuestro Convento de Santo Thomàs de Madrid , en 29. de Junio de 1694. años.

Fray Domingo Perez.
Prior Provincial.

Por mandado de su P. M. R.

Fr. Estevan Perez de Guebra.
Compañero, y Secretario.

ESTA aprobado este Libro por los muy RR. PP. Lectores de Theologia , el Padre Fray Pedro de Santa Maria, y el Padre Fray Agustín de Sandoval.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

S EL DOCTOR DON JUAN Caldera, Protonotario Apostolico, Canonigo en la Santa Iglesia Magistral, y Pastor desta Ciudad de Alcala, y Vicario General en la Audiencia y Corte Arçobispal de esta dicha Ciudad, y en todo el Arçobispado de Toledo, por la presente, y por lo que à Nos toca, damos licencia para que se pueda imprimir, y imprimir el tomo de Disputadas, y texto de Sumas, compuesto por el Reverendissimo Padre Maestro Fray Froylan Diaz, Cathedratico de Prima de Santo Thomàs de esta Vniversidad de Alcalà de Henares, atento à que por nuestro mandado ha sido visto, y examinado, y en el no se ha hallado cosa que se oponga à nuestra Santa Fè Catholica, y loables costumbres. Dada en Alcalà à veinte y ocho dias del mes de Julio de 1694. años.

Doct. Caldera.

Por su mandado:

Custodio Valentin.

CEN.

CENSURA INSIGNIS ; ET
Semper admirabilis scientia, & virtute Collegij,
Venerabilium PP. Carmelitarum Discal-
ceatorum, Civitatis Com-
plutensis.

COMMISSAS NOBIS A D. DOCT.D.IOANNE
 Caldera, Archiepiscopatus Toletani in Vrbe
 Complutensi Generali Vicario, Disputationes
 has in Aristotelis Dialecticam, sive quæstiones in
 Philosophiam naturalem disputatas, quas iam diu avidè
 desiderabamus, à Rmo. & Sapmo. P.M.Fr. Froylano Diaz,
 quondam in insigni D. Gregorij Vallis-Oletani Collegio
 Regente, & nunc in hac celebri Vniversitate Complutensi
 Primariæ Cathedræ D. Thomæ moderatore dignissimo;
 non tumultuariè congestas, sed operosè digestas, vidimus,
 & illicò vt ad manus pervenerunt, attentè, & accuratè per
 legimus, sedulò, & diligenter evoluimus, quarum lectio-
 nes, mira quoddam voluptate perfusi, admiratione potius
 dignas, quam imitatione prosequendas iudicavimus: Per-
 fectum sanè opus, numerisque omnibus absolutum, vali-
 dum, sublime, solidum. Vbi profunditas cum claritate, &
 sublimitas cum facilitate mirum in modum elucescit, &
 quod maius est nec dum Aristotelis, verum & Coeli Iuva-
 ris, Ecclesiæ Solis Dominicanæ familiæ Lucis (vno verbo
 dicemus) Angelici Præceptoris, Doctrinæ, adeò consonum,
 & conformè, vt disputationes in Aquinate, & Aquinas in
 disputationibus; velut Lucerna suprà Ecclesiæ Candelabrum, *Math. 5;*
 posita, luceat omnibus, qui in Domo sapientiæ sunt. *15.*

Sapientia ædificavit Domum : Ergo ædificavit noster *Prou. 9.*
 Sapientissimus M. Froylanus (diximus nostrum, & merito *1.*
 nostrum diximus, quis enim poterit nos separari ab arcetissi-
 ma charitate Froylani? Certi namque sumus, quia neque *Ad Rom.*
 vita, neque mors, neque instantia, neque fortitudo aliqua *8. 35.*
 poterit nos separari à charitate Froylani, ab amore Do-
 minicanæ familiæ, à Doctrina Præceptoris Angelici, quæ est
 in Christo Iesu:) Hanc inquit, sapientiæ Domum ædifi-
 cavit

cavit noster Sapientissimus Magister super fundamenta
Thomæ-Aristotelica, in ea posuit Doctrinæ mensam:
Vocat omnes, dum, venite comedite panem Doctrinæ An-
gelicæ, Sanctus Prosper in Epigrammate, Canit.

Doctrinæ accendit Lumen Angelicæ,

Quæ nullis animis, nullis non congruit annis.

Lacte rigans pueros, pane cibans validos

Non tempus, non sexus, non causa resistit.

Omnes curat, alit, iustificat, vegetat

Sumite, quæ magnæ, apposuit sapientia, mensæ.

Et varijs pasci, discere delitijs.

Quarum pars, totum est epulum, quo quisque iuvatur

Inde capit vitam, quam parit una fides.

O quot! ô quantis! & sui, & præcedentium sæculorum
inscribendi non modica suavitate, mira disponendi distin-
ctione, impari probandi efficacitate, animoso arguendi im-
petu, in victo convincendi animo, & apropatulo distante
propalata veritate, præit, iste huius sæculi Salomon dum
Disputat, à Cedro, quæ est in Libano candidissimi Ange-
lici Præceptoris, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pa-
riete Aristotelicæ confussionis vt merito Epigrammatis
melos prosequendo demulcet.

Omniibus est omnis, nulli documenta retardat,

En tibi luciferi, solis ad instar erit.

Quæris opes? Opibus te te ditabit opimis,

An cibum? Sappidas suggerit ecce dapes.

Doctrinam? Doctor Doctoribus ore ministrat

Lumina? Luminibus fulgurat ecce suis.

Nunc Logices pandit, nunc puræ arcana sophiæ

Nunc docet Astrigeros, enumerare globos.

Quid, igitur, dicemus de tanto Sapientissimo Ma-
gistro, cum nemini lateat in hac alma Complutensi Univer-
sitate, quam splendidi sapientiæ suæ ac virtutum fulgor mi-
cuerit: Quis ab illo, vel Prudentior, vel Doctior, vel Reli-
giosior non discessit? De litterarum studijs subtiliter simul,
& amenè, de politicis argute; de Religione suaviter, & illu-
minate differens: rato in verbis nitore, in sententijs cando-
re, mira ubique luce, quæ nec blandiatur delitiosius, nec
perstringat horridius; cumulatè hæc omnia Religione, mo-
destiaque dicentis, & docentis lucente in oculis, eminente

in

D. Prosp.
in Epig.

3. Reg. 4.
33.

PROOEMIUM

DIALECTICÆ Nilus, quænis
 protegentibus umbris, omnium
 scientiarum terram margine cir-
 cundat pulchro, littore fecundat
 amæno, ornat ripis, implet bo-
 nis, placidis argentatus arenis,
 pluribusque fluit aquis, quibus
 rationalis ager floribus vestitur, & herbis, & gravi-
 dis oneratur aristis. Etsi de Nilo fertur, quod dum
 Sol in signum Leonis intrat, Ægypti campos inun-
 dat, de Dialectica utique verum est prævenire messes,
 omnes corrigere classes, segetes parturire feracem,
 agros arare velocem; ab illa namque candidus egre-
 ditur præceptorum numerus almus, quibus fervet
 spiritus, paratur aditus, decorantur viri, cedunt
 triumpho, & inventus ruricola, vel progenies nova
 abundat fertilis, sapientior redditur omnis, unde

sicut prævenimus aurora nascente diem, ita quidem
annuntiamus præcursores Dialectica Solem, quia
Lucifero præmicante dies apparet, & Dialectica
prælucente scientia fulget. Nec nos deserant in ope-
re isto Augustinus, & Thomas candor vterque
Phœbi, dulcis vterque mihi, specialiter tamen as-
sistat Aquinas, quem semper impavidum, veritatis
clypeum, Christianæ militiæ ensen, religionis Du-
cem, Theologiæ Patrem, & Ecclesiæ Solem faten-
tur sydera cuncta, populi venerantur, & astra.

De cuius splendida luce, & in
superabili arce sit.

(***)

PRIMA ; ET PROOEMIALIS

ÆTHEROGENEA QVÆSTIO,

ET IN EA.

ARTICVLVS PRIMVS

Utrum Dialectica sit prima dignitate?

§. PRIMVS.

Sententia negativa statuitur.

IN Difficultate præsentī, quæ
vilia continet, & ad gra-
uiora deservit. Plat. lib. 7.
de Repub. & Cicero lib.
de Clar. Orator. omnium præstan-
tissimam Dialecticam appella-
runt, quos aliqui ex parte sequun-
tur; in oppositum tamen conclu-
sionem nostram Arist. expressit 1.
de anima, & in 2. de Cælo text.
60. ubi affirmat: magnum esse de
rebus Cœlestibus aliquid posse
cognoscere, & in 1. de part. ani-
mal. asserit: amabile esse magis
parvum aliquid cognoscere de re-
bus nobilioribus, quam multa de
ignobilioribus rebus. Eandem do-
ctrinam ibidem, & in proœmio
Metaph. & in opusc. 70. q. 5. art.
1. & 12. q. 54. & 66. art. 3. & in
art. 5. habet. Ang. Doct. perpe-

tuus in ea sententiā, quod perfe-
ctio habitus, vel potentiæ ab obie-
cto formali desumitur, & quod
ea scientia perfectior est, quæ per-
fectius habet obiectum, & prop-
terea in Opusc. antecederet rela-
to asserit Logicam non contineri
sub Philosophia speculativa, quasi
principalem partem.

Ratione verò conclusionem
nostram communiter Authores
probant; quia obiectum Logicæ
inter omnia alia obiecta imperfe-
ctius est: ergo Logica non est pri-
ma, sed potius infima dignitate:
prob. ant. quia perfectio obiecti
desumitur ab entitate per ordi-
nem ad existentiam ipsius; nam
perfectio idem est quod bonitas, &
bonitas ab entitate desumitur, &
per ordinem ad illius existentiam,

proptereaque creaturæ possibiles nullam habent bonitatem, quia ad existentiam nullum ordinem dicunt; sed entitas obiecti Logicæ, & illius existentia imperfectior est, ut patet: ergo etiam obiectum Logicæ inter omnia imperfectius est.

Verum Authores isti ratione prædicta vtentes, & exemplo possibile in æquivoco laborant: nam alia est perfectio, & bonitas formalis, quæ cum appetibilitate convertitur, & hanc fateamur per ordinem ad existentiam attendi, & illam non habere creaturas possibiles, quia ordinem ad existentiam non dicunt, & propterea amari non posse. Alia insuper est bonitas, & perfectio essentialis, quæ non desumitur ab entitate, & ordine ad existentiam, sed provenit à differentia essentiali. Qua propter si aliquis per duplicem actum attingeret duplex obiectum pure possibile, ille actus esset essentialiter perfectior, qui perfectius haberet obiectum, quamvis nullum illorum ordinem diceret ad existentiam; siquidem utrumque est obiectum pure possibile, & non de prima perfectione obiecti, sed solum de secunda, & essentiali perfectione in præsentī disputamus. Ex quibus.

In forma rationem supra factam impugnamus, quia tantum loquimur in præsentī de perfectione essentiali obiecti, quatenus scientiam specificat, & per eam attin-

gitur, sed essentialis perfectio non desumitur ab entitate per ordinem ad existentiam, alias una creatura possibilis non esset altera essentialiter perfectior, nec inter actus attingentes possibilia daretur in essentiali perfectione essentialis excessus: ergo ratio facta ad intentum quæsitī inefficax est.

Secundo ratio prædicta demonstrativè, ut credimus, impugnatur, quia ab eo sumitur essentialis perfectio, à quo sumitur essentialis species; nam essentialis perfectio non est distincta ab specie essentiali, sed idem cum illa formaliter; sed essentialis species non desumitur ab obiecto entitativè, sed ab illo in esse obiecti formaliter, ut omnes Thomistæ fatentur: ergo idem dicendum de perfectione essentiali.

Tertio impugnatur, quia Logica scientia perfectior est absolute, & simpliciter, quam Physica opinativa; & tamen obiectum Logicæ scientiæ perfectius entitativè non est, siquidem est ens rationis, & obiectum Physicæ opinativæ est aliquid reale: ergo perfectio scientiæ, vel habitus ab obiecto entitativè desumenda non est, de quibus tamen sermo infra redibit, & ideo hac ratione de relictā.

Probatur Conclusio nostra ratione. Dignitas, & perfectio scientiæ, habitus, vel virtutis desumitur ab obiecto specificante scientiam, habitum, vel virtutem:

Vnde 1. 2. q. 66 art. 5. probat D. Thomas sapientiam inter virtutes intellectuales nobiliore esse, quia sapientia habet nobilius obiectum, & considerat altissimam causam, quæ est Deus; sed obiectum Dialecticæ inter omnia alia imperfectissimum est; siquidem obiecta aliarum scientiarum sunt entia realia, & obiectum Logicæ est ens rationis, quod exceditur ab ente reali: ergo Dialectica non est prima, sed infima dignitate.

Respondet. Ens rationis in esse entis esse minus perfectum ente reali, sed in esse scibilis non esse minus perfectum, sed potius esse æque scibile cum ente reali, quod utique nullam implicationem involuit; nam accidens in esse entis exceditur à substantia, & tamen in esse scibilis per Metaphysicam à substantia non exceditur.

Hæc tamen solutio efficax esse non potest, quia perfectio entis rationis in esse scibilis desumitur à differentia essentialiter constituyente, sicut in quacunque re essentialis perfectio ab essentiali differentia desumitur; sed essentialis differentia constitutiva entis rationis in esse scibilis exceditur à differentia constituyente ens reale; ergo ens rationis etiam in esse scibilis minus perfectum est ente reali. Probi. min. Essentialis differentia constitutiva entis rationis in esse scibilis non excedit differentiam constituentem ens reale in esse scibilis, ut adversarij fatentur,

rursus non adæquat illam: ergo exceditur ab illa. Prob. ant. quantum ad secundam partem, in qua sita est difficultas. Duas differentias essentialiter distinctas, esse æquales in perfectione essentiali, implicatorium est; sicut esse in specie æquales; sed essentialis differentia constitutiva entis rationis in esse scibilis, essentialiter diversa est à differentia constituyente ens reale in esse talis: ergo differentia constitutiva entis rationis in esse scibilis, non adæquat alteram differentiam, qua constituitur ens reale. Probi. min. Sicut scientia genericè prædicatur de quacunque scientia, ita scibile univocè, & genericè prædicatur de omni obiecto scibili, & omnia obiecta scibilia specie differunt secundum proprias, & essentielles differentias, nam si obiecta scibilia essentialiter distincta non essent, non specificarent scientias essentialiter distinctas; siquidem scientiæ essentialiter differunt per obiecta essentialiter distincta: ergo essentialis differentia constitutiva entis rationis in esse scibilis, essentialiter diversa est, à differentia constituyente ens reale in esse talis.

De substantia verò, & accidenti simile non est, quia utrumque est obiectum primum Metaphysicæ, & secundum eandem differentiam in esse scibilis attingitur, utrumque per illam; videlicet secundum rationem entis radicantis bonitatem, & veritatem

in quo accidens, & substantia non habet disconvenientiam, qualiter eam important ens reale, & ens rationis per ordinem ad eas scientias, quas terminant.

Secundo solutio principalis impugnatur, quia ens rationis in esse scibilis constituitur per abstractionem ab omni materia negativè propter imperfectionem abstrahentis; sed abstractio prædicta minus perfecta est, abstractio enim entis realis, quæ vel est positiva, vel si negativa est, non provenit ex imperfectione, sed potius ex perfectione objecti, & illius immaterialitate perfecta: ergo ens rationis in esse scibilis minus perfectum est ente reali.

Tertio impugnatur, nam idè ens rationis in esse scibilis, non esset minus perfectum ente reali, quia utrumque in esse scibilis, est tale simpliciter, & habet univocam convenientiam; sed hæc ratio nulla est; siquidè equus, & homo conveniunt univocè in ratione animalis, & utrumque est simpliciter animal, & tamen homo in ratione specifica animalis est simpliciter perfectior equo: ergo etiam ens rationis in esse scibilis poterit esse minus perfectum ente reali; quamvis utrumque sit scibile simpliciter secundum rationem communem scibilis; sicut equus, & homo in ratione communi animalis habent univocam convenientiam.

s. II.

Argumentis contra Conclusionem

occurritur.

CONTRA conclusionem nostram. Arguitur primo. Quod Prudentia propterea perfectior est, & alias virtutes morales excedit in dignitate, quia præbet illis regulas operandi, & dirigit eas; sed Logica præbet alijs scientijs regulas cognoscendi, easque dirigit, ut rectè procedant; ergo illas etiam superat in dignitate.

Respondetur dist. Aut explicando causalem, quia præbet regulas, & dirigit directione illuminante objectum: conc. mai. præcisè regulas ostendente: nego mai. & dist. min. directione regulas ostendente: conc. min. objectum illuminante: nego minor. & consequ. Quia Logica dirigit alias scientias tradendo regulas, & præcepta, ut quælibet scientia suas demonstrationes efficiat, sed prudentia dirigit illuminando, & ostendendo alijs virtutibus proprium earum objectum, quod ipsæ attingere debent; eo quod Prudentia dicat quanta debeat esse comestio hic, & nunc, ut sit moderata, cumque moderata comestio, quæ hic, & nunc moderata est, sit objectum Temperantiæ, inde fit quod Prudentia designat, & ostendit quod nam sit Temperantiæ virtutis obic-

obiectum. Vnde D. Thom. 1. 2. q. 66. art. 3. ad tertiam Resp. quod *Prudentia non solum dirigit virtutes morales in eligendo ea, quæ sunt ad finem, sed etiam in præstituendo finem.* Nam finis virtutis moralis est attingere medium in propria materia, medium autem secundum rectam rationem prudentiæ determinatur.

Sed instabis, quod D. Thomas 2. 2. q. 47. art. 6. inquit *utrum Prudentia præstituatur finem virtutibus moralibus, & respondet negativè, & dum doctrinam corporis resolvit in solutione ad primum, per ea verba respondit. Virtutibus moralibus præstituit finem ratio naturalis, quæ dicitur finireseis, non autem Prudentia: ergo solutio tradita contra D. Thomam procedit.*

Respondetur explicando D. Thomam de fine sumpto in communi, non verò de fine in particulari, ratio autem ea est, quia finis virtutum moralium in communi, est vivere secundum rationem, & rectè agere attingendo medium, comedendo videlicet, temperatè, & fortiter agrediendo, quem finem sic in communi non Prudentia, sed ratio naturalis, aut finireseis dicitur: Finis verò in particulari nihil aliud est, quam hic, & nunc fortiter agredi, aut hic, & nunc temperatè comedere; & qualis debeat esse hic, & nunc agressio fortis, ac temperata comestio per prudentiam determinatur, quæ sola docet an hac agressio modo

sit iusta, & comestio hic, & nunc sit temperata: vnde finem in particulari sola Prudentia determinat, & hoc tantum articulo citato ad primum D. Thomam intendit.

Dices finem in particulari determinari per Philosophiam moralem, quæ non solum tradit medium, & obiectum virtutis in communi, sed etiam in particulari docet qualiter comestio respectu unius individui sit temperata, & respectu alterius excessiva sit: ergo finis in particulari non ostenditur à Prudentia.

Sed facile respondetur Philosophiam moralem, ut in plurimum descendere ad singularia vagè, docendo videlicet, quod respectu unius singularis aut individui est excessiva comestio illa, quæ respectu alterius moderata est; verum ad singularia determinata sola Prudentia descendit, quæ sola dicitur, quod respectu Petri hic, & nunc, & de presenti operantis, talis comestio est temperata, quæ tamen temperata non est respectu Pauli hic, & nunc comedentis, aut respectu eiusdem Petri existentis in alia occasione diversa, & ita finis in particulari respectu determinati singularis, & in hac determinata occasione à sola Prudentia dicitur.

Habes ergo ex prædicta solutione, quod in opinione asserente Logicam esse simpliciter necessariam, aliæ scientiæ dependent inferri, & in conservari à Logica ipsa,

sa, ut tradente regulas, aut conditiones ad alias scientias simpliciter necessarias, non tamen pendent à Logica, ut obiectum ostendente, qualiter virtutes morales à Prudentia dependent, ex quo habet Prudentia primatum in dignitate.

Secundo ad argumentum principale respondemus explicando causalem: quia præbet regulas, & dirigit sub ratione perfectiori: conc. causalem maioris, ex conceptu communi directionis: nego causalem mai. & concessa min. neg. conseq. Nam Prudentia non ideo perfectior est, quia dirigit præcisè, aut ex conceptu communi directionis, cum etiam fides dirigat charitatem, & regulet illam, & tamen à charitate excedatur; sed eatenus Prudentia perfectior est, quia dirigit sub ratione perfectiori, & in ordine ad perfectius obiectum, eo quod obiectum Prudentiæ est verum magis à materia abstractum, quàm obiectum aliarum virtutum, quod quidem est bonum magis de materia concernens.

Sed instabis primò. Eò Prudentia perfectior est, quia perfectius habet obiectum; sed ideo habet perfectius obiectum, quia regular. Ergò ideo perfectior est, quia est aliarum virtutum regula.

Instabis secundo. Prudentia non regulat, sub ratione perfectiori, & in ordine ad perfectius obiectum. Ergò eo præcisè perfectior

est, quia regula probant. Obiectum aliarum virtutum moralium est perfectius, siquidem obiectum aliarum virtutum est finis, & obiectum Prudentiæ est medium, & finis perfectior est medio: ergo Prudentia non regulat sub ratione perfectiori, & in ordine ad perfectius obiectum.

Respondetur dist. min. Quia regular tali modo, & hoc à posteriori: conc. min. quia regular ex conceptu communi regulæ: neg. min. & conseq. Ex conceptu namque generali regulandi, non inferatur habere perfectius obiectum, nam obiectum charitatis excedit obiectum fidei, & tamen fides, est regula charitatis; sed perfectius obiectum habere inferatur bene ex eo, quod regular speciali modo, & sub ratione veri magis abstracta, quàm ratio obiectiva ceterarum virtutum, & ex prædicto modo regulandi colligitur à posteriori perfectius obiectum habere, sed a priori potius ex quo habet nobilius obiectum colligitur debere regulare modo prædicto.

Ad secundam instantiam: neg. ant. & probat dist. probationem in antecedenti inclusam, medium rationis, & comparative ad finem in communi: conc. ant. medium distinctum à fin; particulari: neg. ant. & conseq. Quia obiectum, & aliarum virtutum, & ipsius Prudentiæ est ille idem finis particularis, quem virtutes assequuntur, & Prudentia determinat, & ideo

obic-

obiectum aliarum virtutum non excedit obiectum Prudentiæ, sed potius obiectum Prudentiæ excedit obiecta aliarum formaliter, quatenus eundem finem, quem aliæ consequuntur proponit, & attingit ipsa Prudentia sub ratione veri, quæ ratio perfectior est: Dicitur tamen à D. Thom. Prudentiam non esse de fine, sed de his, quæ sunt ad finem comparative ad alias virtutes, & in ordine ad finem in communi, eo quod ceteræ virtutes attingunt finem non solum in particulari, sed etiam in communi. Temperantia namque non tantum intendit comestitionem temperatam hic, & nunc, sed etiam comestitionem temperatam absolute, & quia finis iste in communi non attingitur per Prudentiam, ideo dicitur illam non esse de fine, sed de his, quæ sunt ad finem.

Secundo arguitur: Virtutes intellectuales perfectius habent obiectum, quam morales virtutes, quia obiectum virtutum intellectualium est verum, quod absque dubio perfectius est, nam ut ait D. Thom. 1. 2. q. 66. art. 3. in corp. Manifestum est quod obiectum rationis est nobilius, quam obiectum appetitus: Et tamen virtutes morales superant in perfectione intellectuales virtutes. Ergo poterit Logica superare alias Scientias, quamvis obiectum illius non ita perfectum sit.

Confirm. Eò charitas superat

alias virtutes quia est regula communis, & aliarum formarum, sed etiam Logica est aliarum formarum in omni demonstratione producat formam rationis. Ergo alias Scientias superat in perfectione.

Resp. ad argum. dist. min. Superant secundum quid: conc. min. simpliciter: neg. min. & consequ. Quia virtutes morales tantum superant secundum quid: intellectuales virtutes, eo quod non solum dant facultatem bene agendi, sed etiam bene utendi facultate iam habita, & reddunt simpliciter bonum habentem illas, quod provenit ex eo, quod redificant appetitum, & appetitus movet ceteras potentias in ordine ad suos actus, & ex his tantum colligitur excessus secundum quid: sicut voluntas secundum quid est perfectior intellectu quatenus intellectum quo ad exercitium movet. Verum secundum specificam perfectionem, & speciem virtus intellectualis perfectior est simpliciter, virtute morali, ut docet D. Thom. in solut. ad secundum.

Dices. Virtus moralis, facit simpliciter bonum, & perfectum simpliciter, quod tamen virtus intellectualis non habet. Ergo virtus moralis simpliciter perfectior est, siquidem prestat maiorem bonitatem simpliciter.

Respond. dist. ant. Denominatione desumpta ab utilitate quam inducit: conc. ant. Secundum

dum

dum esse specificum: neg. ant. & conseq. Nam secundum esse specificum nulla virtus facit tale simpliciter; sed solum accidentaliter, & secundum quid, & in hoc genere magis est bona virtus intellectualis, & magis mala falsitas intellectus, quam defectus appetitus: Dicitur tamen, virtus moralis facere bonum simpliciter ab utilitate, quam præstat, eo quod præbet rectitudinem moralem, quæ homini utilior est in ordine ad præmium, & per suum actum excludit moralem malitiam oppositi, quod tamen virtus intellectualis non habet.

Ad confirm. verò argum. principalis. Resp. dist. maior. Quia regula ex conceptu talis, & hoc à posteriori: conc. mai. ex conceptu communi regulæ: neg. mai. & concessa minore: neg. conseq. Non enim charitas perfectior est ex communi conceptu regulæ, & formæ, sed solum ex conceptu rationalis regulæ, quatenus videlicet, regulat sub ratione perfectiori, & in ordine ad perfectius obiectum, ut antecedenter de Prudentia dicebamus.

Sed instabis, quod obiectum charitatis est bonum, & obiectum fidei est verum; sed verum perfectius est bono, quia verum magis abstrahit à materia. Ergo paritas non regulat sub ratione perfectiori, & in ordine ad perfectius obiectum, & consequenter solutio tradita nulla est.

Replicam istam examinare, præsentis instituti non erat, sed in gratiam dialecticorum dicimus minorem esse veram loquendo de verò secundum rationem genericam, non autem de verò secundum specificam rationem; nam bonum quod attingit charitas secundum rationem specificam perfectius est verò, quod per fidem attingitur, eo quod fides licet Deum sub ratione veri attingat, illum tamen attingit obscure, charitas autem Deum in se ipso, & propter se ipsum amat, & Deus sub ratione boni in se ipso actus perfectior est se ipso, quatenus sub ratione veri, obscure tamen attingitur. Nec novum est aliquam formam minus perfectam secundum rationem genericam esse magis perfectam, secundum specificam rationem; sicut actus opinativus ex conceptu generico intellectivi, excedit actum amoris Dei, & ex conceptu specifico superatur ab illo, quia excessus rationis genericæ refarcitur per superadditam differentiam.

Sed instabis, forma, quæ ex conceptu generico perfectior est debet etiam esse perfectior ex differentia specifica. Ergo si verum ex conceptu generico perfectius est bono, hoc idem habebit secundum specificam differentiam. Prob. ant. Primo, quælibet differentia contrahit totam perfectionem generis, & supra illam addit propriam differentie perfectionem.

nem. Ergo forma quæ ex conceptu generico perfectior est, debet etiam esse perfectior ex differentia specifica.

Secundò prob. ant. Quando ratio generica secundum se perfectior est, etiam vt contracta debet esse perfectior; sed si vt contracta perfectior est, etiam secundum rationem differentialem erit perfectior. Ergo quando forma ex conceptu generico perfectior est, debet etiam esse perfectior ex differentia specifica. Prob. mai. Differentia contractiva generis non diminuit perfectionem illius, sed solum illam determinat. Ergo quando ratio generica secundum se perfectior est, etiam vt contracta debet esse perfectior.

Tertio, prob. ant. Individuum, quod ex conceptu specifico imperfectius est, non potest ex conceptu individuali simpliciter excedere aliud individuum specificè perfectius. Ergo forma etiam, quæ ex conceptu generico perfectior est, non potest ex conceptu specifico ab altera superari.

Resp. ad replicam neg. ant. & ad primam prob. dist. ant. Addit in æqualiter cum altera differentia; conc. ant. æqualiter, neg. ant. & conseq. Nam quamvis omnis differentia determinet totam generis perfectionem, eo quod ratio generica tota, & adæquata descendit ad inferiora, non tamen quælibet differentia æqualiter determinat ex parte sui cum altera dif-

ferentia, sed aliqua differentia potest ita perficere, quod excedat alteram in tantum, quod compenset totum excessum genericum; sicut antecederet diximus de actu opinativo, & amore Dei naturali.

Dices: Si semel differentia generis minus perfecti propter sui perfectionem, potest compensare excessum generis magis perfecti, erit differentia prædicta perfectior genere proprio: siquidem genus proprium non adæquat alterum genus, & prædicta differentia alterum genus excedit, sed hoc dicendum non est: ergo nulla est data solutio.

Resp. neg. min. Quia differentia solum continetur in potentia passiva generis determinabili per ipsam, & ita potest excedere proprium genus; sicut forma excedit materiam, in cuius potentia passiva continetur. Vnde sicut potest excedere aliud genus, non quidem absolute, sed vt contractum per imperfectam differentiam, ita etiam proprium genus excedere potest.

Ad secundam, prob. ant. dist. mai. vt contracta specificativè; conc. mai. reduplicativè, neg. mai. & ad prob. dist. ant. non diminuit absolute, conc. ant. comparative neg. ant. & conf. secundum distinctionem maioris datam; quando namque ratio generica secundum se perfectior est, etiam vt contracta specificativè debet esse perfectior; & ita ratio

generica veri reperta in obiecto
fidei specificativè sumpta, perfe-
ctior est ratione boni reperta in
obiecto charitatis; ceterum redup-
plicativè ut contracta, minus per-
fecta est; quia contrahitur per dif-
ferentiam minus perfectam sim-
pliciter, quam sit altera differen-
tia contractiva boni, & propterea
licet omnis differentia contrahen-
do genus non diminuat absolute,
sed superaddat perfectionem ad
ipsum, comparativè tamen ad al-
teram differentiam dimittit de
perfectione, eo quod alia perfe-
ctissima est, & ita perficit contra-
hendo ut superet genus magis per-
fectum ut contractum per dimi-
nutam differentiam, & ipsam ut
contrahentem.

Ad tertiam prob. antecedentis, neg. conseq. & ratio discrimi-
nis est, quia individua non super-
adunt ad speciem, essentialem,
& specificam differentiam, sed
dumtaxat, materialem, & ita si
individuum ex conceptu specifico
imperfectius est, nequit ex con-
ceptu individuali simpliciter su-
perare aliud individuum specificè
perfectius, quamvis in conditio-
ne aliqua individuali, & materia-
li possit excedere ipsam, sicut cer-
vus in velocitate superat Homi-
nem, & Aquila in activitate viden-
di, species vero essentialis superad-
dit specificam differentiam, &
propterea ex illa potest simpliciter
excedere aliam speciem gene-
ris perfectioris.

Tertio arguitur. Obiectum
specificativum habitus non refun-
dit suam imperfectionem in habi-
tum: Ergo quamvis obiectum Lo-
gica sit imperfectius, poterit Lo-
gica alias scientias superare, prob.
ant. primo. Obiectum Metaphisica
est imperfectius inter cetera
obiecta; siquidem est ens in com-
muni, quod est magis universale;
prædicatum verò magis universa-
le est nihil perfectum; & propterea
asserunt plures ens in communi
esse primum cognitum ab in-
tellectu nostro pro statu vite præ-
sentis, & tamen suam imperfectionem
in Metaphysicam non refundit;
alias Metaphysica esset ceteris
imperfectior: Ergo obiectum
specificativum habitus non refundit
suam imperfectionem in ha-
bitum.

Secundo prob. ant. Obiectum
specificativum habitus, non refundit
suam perfectionem in habitum;
sicut patet in obiecto Theologiae,
quod est Deus infinitus, quam tamen
infinitatem non refundit in
Theologiam, quæ finita, & limi-
tata est. Ergo nec debet suam im-
perfectionem refundere.

Confirm. primo: Actus Lo-
gica perficit actus aliarum scientiarum,
nam Logica per proprium
actum producit in omni materia
Syllogisticam dispositionem, quæ
necessario requiritur ut actus sit
verè scientificus; sed perficiens est
perfectius perfectibili: Ergo Logica
debet alias scientias superare.

Con-

Confirm. secundè: Ideò quantitas excedit alia accidentia, quia quantitas prius recipitur in composito substantiali; sed Logica prius in intellectu recipitur; cum sit prima adquisitio: Ergò alias scientias superat imperfectione.

Confirm. tertio: Magis appetit homo dialecticam, quam ceteras sciētias: Ergò illa perfectior est; nam scientia illa est perfectior, quæ maiorem terminat appetitum; cum intellectus appetat sciētiam ut per illam perficiatur. **Ant.** verò prob. Dialectica est perfectio magis similis, & propria intellectus humani; cum sit scientia discursiva, & rationalis, sicut humanus intellectus, ipsumquè perficiat ut discursivum, & ab intellectu Angeli distinctum: Ergò magis appetit illam.

Respond. ad argum. neg. ant. & ad primam probationem dist. mai. est imperfectius ut confuse cognoscibile, conc. mai. clarè, & distinctè, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Nam ens incommuni plura prædicata involvit quæ tamen non explicat, sed tantum exprimit rationem communissimam entis, in qua omnia confunduntur, & ita in ratione cognoscibilis confuse minus perfectum est; in ratione tamen cognoscibilis distinctè potius est magis perfectum, quia perfectiorem abstractionem importat, & per principia universaliora, & certiora passionibus de illo demonstrantur.

Ad secundam prob. ant. dist. ant. non refundit Arismetice, conc. ant. Geometricè, neg. ant. & conseq. Nam iuxta proportionem perfectionis obiecti crescit scientia in perfectione, ita ut semper illa proportionabiliter, aut Geometricè perfectior sit, quæ perfectius habet obiectum; non tamen necessarium est, quod scientia crescat Arismetice, vel æqualiter iuxta perfectionem obiecti, & ideò quamvis Deus infinitus sit, non propterea debet Theologia infinitatem habere, quia capax non est infinitatis; sicut visio beata perfectior est quacunque altera scientia, & virtutes Theologicæ Deum habentes pro obiecto, alias virtutes excedunt, & tamen infinitatem non accipiunt ab obiecto infinito, quia capacitatem non habent ad infinitatem habendam.

Ad primam confirm. argum. principalis neg. mai. Nec probatio imbibita aliquid persuadet, nam ex quo Logica formam Syllogisticam in omni materia producat tantum infertur illam esse simpliciter necessariam, sicut forma Syllogistica necessaria est, non tamen quod verè perficiat actus aliarum scientiarum, sicut ex quo imperfecta generatio formam embrionis producat, sine qua non erit forma viventis, solum infertur esse necessariam ad generationem perfectam, non tamen perficere illam.

Addimus: Quod quocumque modo Logica necessaria sit, tantum infertur inde concomitantè, & accidentalitè perficere alias scientias, quatenus alix scientiæ magis expeditæ sunt cum Logicæ societate, non tamen sequitur inde perficere alias formalitè substantialitè, & illas excedere in perfectione; sicut Charitas cum virtutibus acquisitis coniuncta magis accidentalitè perfecta, & expedita est, nunquam tamen inde colligimus virtutes acquisitas excedere charitatem.

Ad secundam confirmationem, negamus causalem maiorem, quia non ideo quantitas perfectior est quia prius in composito substantiali recipitur, sed quia ipsa est prima passio substantiæ materialis, & propterea inter accidentia materialia debet esse perfectior; sicut inter accidentia spiritualia perfectior est intellectus, quia est prima passio substantiæ spiritualis. Instantia argumenti reperitur in forma embrionis, quæ prius in materia recipitur, quam forma viventis, & tamen forma embrionis imperfectior est.

Secundò Resp. dist. causalem mai. quia primo recipitur per modum accidentis absoluti: conc. causalem, ex conceptu communis receptionis, neg. causalem, nam accidentia absoluta suam perfectionem accipiunt à subiecto proprio, & ita accidens magis subiecto coniunctum, & prius in illo re-

ceptum perfectius est, & hoc in quantitate contingit: Accidentia verò respectiva à termino extrinseco, vel ab obiecto perfectionem accipiunt, & ideo non illud perfectius est, quod prius in subiecto recipitur, sed quod perfectius obiectum habet, & instantia manifesta est in cognitione confusa, quæ prius recipitur in intellectu cognitione distincta, & tamè cognitio confusa imperfectior est.

Ad tertiam confirm. negatur duo illius antecedentia, quia quamvis Logica sit magis rationalis obiectivè, quatenus pro obiecto respicit ipsum modum sciendi, & ratiocinandi, formalitè tamen quæcunque scientia rationalis, & discursiva est, & similis cum humano intellectu, ipsumque perficit, ut distinctum ab intellectu Angeli, qui discursivus non est, & cum aliunde reliquæ scientiæ perfectiones sint, magis perficiunt intellectum humanum, & magis appetuntur ab illo.

Sed in talibus, intellectus magis odio habet carentiam Logicæ, quam carentiam aliarum scientiarum. Ergo magis appetit illam; nam intellectus magis amat perfectionem illam, cuius carentia peior est, & magis odio digna.

Resp. dist. ant. carentiam Logicæ per accidens, & ratione alterius, quatenus ex carentia Logicæ sequitur aliarum carentia, conc. ant. per se, & propter se, aut ratione sui, neg. ant. sicut magis odio

odio habetur carentia fidei, quam solius charitatis; quia carentia fidei, carentiam charitatis includit, quæ solutio in idem venit cum altera asserente intellectum odio habere carentiam Logicæ principaliter propter aliarum carentiam, & ita magis odio habere carentiam aliarum, nam propter quod vnum quodquæ tale, & illud magis.

Quarto arguitur: Obiectum Logicæ superat in dignitate obiecta aliarum scientiarum. Ergo Logicæ superat alias scientias; prob. ant. obiectum Logicæ constituitur nobiliori differentia. Ergo superat alia obiecta. Prob. antec. Constituitur per abstractionem ab omni materia; sed hæc abstractio nobilior est, quia idem obiectum Theologiæ perfectius est, quia abstrahit ab omni materia. Ergo obiectum logicæ constituitur nobiliori differentia.

Facile tamen respondetur: Obiectum Logicæ constitui per abstractionem ab omni materia negativè, & propter imperfectiorem ipsius, quatenus fictum est, & incapax habendi materiam physicam, & talis abstractio imperfectissima est; obiectum vero Theologiæ abstrahit ab omni materia negativè propter perfectionem obiecti, & quia actus purus est incapax habendi aliquam potentialitatem materiam, quæ abstractio perfecta est, & in obiecti perfectione fundatur.

Sed instabis primo: Si semel obiectum Logicæ, aut ens rationis abstrahit ab omni materia negativè, debet abstrahere propter sui perfectionem. Ergo solutio tradita nulla est: prob. ant. primò abstractio ab omni materia negativè, est exclusio omnis materiæ; sed exclusio omnis materiæ debet dicere perfectionem, cum excludere materiam actualitatem importet. Ergo si semel ens rationis abstrahit ab omni materia negativè, debet abstrahere propter sui perfectionem.

Secundò prob. ant. abstractio ab omni materia, est abstractio ab omni imperfectione. Ergo debet dicere perfectionem in obiecto: prob. ant. abstractio ab omni materia, est abstractio ab omni potentialitate; nam omnis potentialitas oritur à materia. Ergo etiam est abstractio ab omni imperfectione. Siquidem omnis imperfectio ab obiecti potentialitate desumitur.

Tertiò prob. antec. Cælum non est divisibile positivè, sed potius est positivè in capax divisionis, & ita solum est divisibile negativè; & tamen divisibilitas hæc negativa perfectionem importat. Ergo idem de abstractione dicendum.

Secundò per oppositam viam replicavis: Quia obiectum dialecticæ debet abstrahere positivè. Ergo etiam ex hac parte nulla est data solutio: prob. antec. primo.

Dia-

Dialectica agit de triplici operatione intellectus; sed operationes intellectus abstrahunt positivè à materia, cum verè materiam habeant; cò quod in intellectu tanquam in materia, & subiecto recipiuntur. Ergò obiectum dialecticæ debet abstrahere positivè.

Secundò prob. ant. abstractio entis positivi debet esse positiva. nam abstractio entis nihil aliud est, quàm immaterialitas propria identificata cum ipso, & ideo erit positiva si sit entis positivi; sed obiectum Logicæ est aliquid positivum. Ergò debet abstrahere positivè.

Tertiò prob. ant. sola forma positiva potest præstare positivum effectum; nam effectus formæ est forma communicata; sed obiectum dialecticæ abstrahere ab omni materia, convenit positivè obiecto prædicto. Ergò ipsum debet abstrahere positivè.

Resp. ad primam replicam, neg. ant. & ad primam prob. dist. minorem, exclusio, quæ oritur à perfectione formæ, sicut contingit in Angelis, & in Deo: cone. min. quæ oritur ab imperfectione formæ, & quia forma ficta est in capax prædicati realis, ut contingit in ente rationis: neg. min. & consequentiam. Sicut etiam simplicitas importat perfectionem quando provenit ab actualitate formæ; & tamen in materia, & in puncto indivisibili quantitatis nullam importat perfectionem, quia sim-

plicitas in materia, & in puncto quantitatis oritur ab illorum imperfecta natura.

Ad secundam prob. ant. resp. abstractionem ab omni materia, tam physica, quàm metaphysica, esse abstractionem ab omni imperfectione, nam ubi nulla datur materia metaphysica, nulla datur imperfectio; sed ens rationis non abstrahit à materia metaphysica, sed solum à materia physica propter maximam imperfectionem ipsius, quod est magnam potentiam metaphysicam, & imperfectionem habere.

Ad tertiam prob. concessis mai. & min. neg. consequ. Propter latam rationem discriminis, quia videlicet, in Cœlo non esse divisibile positivè oritur ab illius elevatione supra alia corpora, ex qua quidem habet non esse corruptibile, & divisioni repugnare; sed abstractio negativa in ente rationis oritur ab imperfectione entitatis.

Ad secundam replicam principalem: neg. ant. & ad primam prob. dist. min. in se ipsis: concedi min. ut disposita in forma, & figura: neg. min. & consequ. Quia operationes intellectus solum ut dispositæ in modo, & figura pertinent ad obiectum dialecticæ, & sub hac ratione negativè tantum abstrahunt à materia quam vis physice, & naturaliter abstrahant positivè, sed sub hac ratione non per Logicam, sed per metaphysicam attinguntur. Addi-

Addimus tamen pro intelligentia doctrinae, quod si sermo sit de operationibus intellectus quatenus attingunt obiecta disposita per Logicas intentiones, solum pertinent secundo ad obiectum dialecticæ; & quamvis prout sic non abstrahant negativè in se ipsis, attinguntur tamen per ordinem ad obiecta abstrahentia negativè, quod satis est ut secundo per dialecticam attingantur; sicut ens rationis in se ipso non abstrahit positivè à materia, & tamen à metaphysica attingitur secundo per ordinem ad abstractionem positivam, & ad ipsum ens reale ut contentum sub abstractione prædicta.

Ad secundam prob. ant. dist. mai. positiva ex parte termini *ad quem*: conc. mai. ex parte termini *à quo*: neg. mai. & conc. min. dist. consequens, positivè ex parte termini *ad quem*: conc. consequ. ex parte termini *à quo*: neg. consequ. sicut namque abstractio Dei ab omni materia negativè, est quidem negativa ex parte termini *à quo*, quatenus Deus dicit negationem materiæ, & illam habere non potest, & carentia formæ in subiecto non apto est negativa, est tamen prædicta abstractio positiva ex parte termini *ad quem*, eo quod est immaterialitas, & actualitas propria Dei, & positiva per quam materiam excludit; ita etiam abstractio entis rationis negativa est ex parte termini *à quo*, quatenus

ens rationis capax materiæ non est, est tamen positiva ex parte termini *ad quem*, quia est ipsa actualitas, & immaterialitas positiva entis rationis, quamvis ficta, & diminuta; & in hoc sensu est verum ens rationis abstrahere negativè per ordinem ad terminum *à quo*, quem habere non potest.

Ad tertiam prob. dist. consequens, positivè ex parte termini *ad quem*: conc. consequ. ex parte termini *à quo*: neg. consequ. Nam abstractio propria obiecti debet esse immaterialitas illa ratione cuius per scientiam attingitur, & passionibus de illo demonstrantur, quæ quidem positiva est, & positivè convenit obiecto, sed comparativè ad terminum *à quo* negativè convenit illi, quatenus videlicet, negat formam, quam obiectum habere non potest, & ita terminativè sumpta convenit negativè, quamvis subiectivè, positivè conveniat; sicut naturæ universali permissivè convenit singularitas, & alia prædicata accidentalia, permissione terminativè accepta, sed permissio subiectivè sumpta non permissivè, sed positivè naturæ convenit.

Instabis: Ens rationis habet de facto materiam à qua possit abstrahere. Ergo etiam ex parte termini *à quo* potest abstrahere positivè: prob. ant. secunda intentio generis est in natura animalis, & secunda intentio speciei concipitur in natura hominis, quam de-

nominat, cuique tanquam subiecto applicatur; sed omne subiectum est materia accidentis subiectum denominantis. Ergo ens rationis habet de facto materiam à qua possit abstrahere.

Resp. neg. ant. & ad prob. dist. mai. tanquam subiecto logico: conc. mai. tanquam subiecto physico informationis, aut receptionis, vel alterius unionis physice: neg. mai. & dist. min. materia de qua in presenti neg. min. Logica: conc. min. & neg. conseq. Quia dum in presenti affirmamus, ens rationis abstrahere negativè, ex parte termini à quo, loquimur tantum de materia physica, quam in re habere non potest, eò quod licet rebus materialibus applicetur secunda intentio rationis, non tamen physice cum illis unitur, sed solum Logice eas denominat, physice tamen abstrahit ab illis negativè, siquidem physice in illis esse non potest, in presenti verò non de materia Logica, sed de physica disputamus; & propterea si secunda intentio consideretur in abstracto sine propria materia Logica, positivè abstrahet ab illa, sed abstractio hæc non constituit ens rationis in esse obiecti,

nec de illa difficultas nostra procedit.

VLTIMVS.

Difficilius argumentum soluitur.

TANDEM contra conclusionem arguitur, perfectio scientiæ non attenditur penes perfectionem obiecti. Ergo quamvis obiectum Logicæ sit minus perfectum, poterit Logica alias scientias excedere in dignitate: prob. ant. primo. Obiectum mathematicæ minus perfectum est, quam obiectum physice; siquidem obiectum mathematicæ est accidens, & obiectum physice est substantia mobilis naturalis; & tamen mathematica simpliciter excedit physicam, ut sæpe docet D. Thomas. Ergo perfectio scientiæ non attenditur penes perfectionem obiecti.

Secundo prob. ant. Obiectum Philosophiæ opinatiue magis perfectum est, quam obiectum Logicæ scientiæ, quando quidem obiectum Philosophiæ opinatiue est aliquid reale, videlicet ens mobile naturale modo opinativo cognitum; & tamen Logica scientia physicam opinativam excedit. Ergo idem quod prius.

Tertio prob. antec. Obiectum notitiæ abstractiue magis perfectum est, quam obiectum intuitiue, cuius obiectum concernit existentiam à qua obiectum

abs.

abstractivè præscindit; & tamen
notitiâ intuitiva perfectior est.
Ergo idem.

Quarto prob. ant. Aliquando
imperfectius obiectum perfectio-
rem exigit virtutem. Ergo per-
fectio scientiæ, aut virtutis active
non attenditur penes perfectio-
nem obiecti: prob. ant. Si equus &
formica ponantur in æquali dif-
ferentia, & sufficienter à longè, per-
fectior virtus visiva requiritur ad
videndam formicam, quam ad
equum videndum; & tamen for-
mica est imperfectius obiectum.
Ergo ant. verum est.

Confirm. argum. perfectio
scientiæ desumitur ab obiecto in
esse scibilis, & formaliter accep-
to; sed ens rationis in esse sci-
bilis potest saltem adæquare per-
fectionem entis realis. Ergo po-
terit Logica alias scientias adæ-
quare, ac proinde non erit saltem
infima dignitate: prob. min. Pri-
mò ens rationis quod specificat
Logicam, illam adæquat forma-
liter, cum tamen ipsa sit aliquid
reale. Ergo min. vera est: prob.
ant. ens rationis quod specificat
Logicam præhabet in se ipso om-
nem illam perfectionem quam
Logica præstat; quia nemo dat
quod non habet. Ergo adæquat
Logicam ipsam.

Secundò prob. min. Ens ra-
tionis in esse scibilis est ita simpli-
citer scibile; sicut ipsum ens rea-
le, & ita simpliciter connecti-
tur cum proprietatibus suis. Ergo

ens rationis sumptum formaliter,
& in esse scibilis adæquat perfe-
ctionem ipsius entis realis.

Resp. ad argum. neg. ant. &
ad primam prob. dist. mai. mi-
nus perfectum materialiter, & in
esse entis: conc. mai. Formaliter,
& in esse scibilis: neg. mai. & con-
cessa min. neg. conseq. Quia obie-
ctum mathematicæ abstrahit à
materia sensibili, & sub ea consi-
deratur à scientiâ, & hæc abstra-
ctio magis perfecta, & elevata est
quam abstractio à materia singu-
lari cum concernentia sensibilis,
per quam abstractionem obie-
ctum Philosophiæ constituitur; &
ita obiectum mathematicæ licet
in esse entis sit minus perfectum,
formaliter tamen perfectius est,
consequentèrque scientiâ ipsa
mathematica perfectior erit; quia
perfectio scientiæ non attenditur
penes perfectionem obiecti ma-
terialiter accepti, sed penes perfe-
ctionem illius formaliter accepti,
& per specialem abstractionem
constituti; sicut etiam ipsum acci-
dens, ut attingitur per metaphysi-
cam perfectius est in esse obiecti,
quam ipsa substantia, ut per Phy-
losophiam attingitur, eo quod
accidens sub perfectiori abstra-
ctione consideratur à metaphysi-
ca, & attingitur ab ea.

Addimus aliquos affirmare
mathematicas non esse Physica
simpliciter perfectiores, sed sol-
am esse perfectiores secundum
quid, & certiores quo ad nos,

quatenus earum demonstrationes fiunt ad sensum, & per causam magis manifestam nobis, magisque proportionatam, & D. Thom. ita esse intelligendum dum asserit mathematicas esse physica perfectiores; sed explicatio prædicta re vera paliata est, & contra Doctorem Sanctum.

Ad secundam probationem principalis antecedentis respond. Simili modo, obiectum Philosophiæ opinativæ esse perfectius in esse entis, non tamen in esse obiecti, & quatenus per principia tantum opinativa cognoscitur, sicut aliqui asserunt Logicam esse perfectiorem simpliciter omni habitu practico; quia ens reale ut attingibile modo operativo non adequat ens rationis ut attingibile modo resolutivo, & modus iste in habitibus habentibus modum procedendi diversum, semper in obiectum refunditur.

Ad tertiam prob. antecedentis resp. Obiectum notitiæ intuitivæ concernere existentiam, & materialiter esse magis materiale, & contractum, quam obiectum abstractive; formaliter tamen esse magis abstractum abstractione formali, eò quod certius, & clariùs cognoscitur, qui modus in obiectum refunditur.

Ad quartam prob. resp. dist. ant. perfectiorem virtutem materialiter, & accidentaliter: conc. ant. perfectiorem specie, si obiectum specificè minus perfectum

sit: neg. antec. & consequ. Nam obiectum specificè minus perfectum semper exigit virtutem activam specificè minus perfectam, quia semper importat minorem difficultatem substantialem, & formalem: si tamen obiectum tantum materialiter minus perfectum est, potest aliquando exigere propter conditionem individualement, & accidentalem obiecti perfectiorem virtutem accidentaliter tantum, & hoc in formica contingit, quæ propter sui parvitatem exigit potentiam, & virtutem magis confortatam, & accidentaliter perfectiorem; sicut ab opposito obiectum accidentaliter perfectius exigit aliquando propter conditionem individualement ipsius virtutem accidentaliter perfectiorem: Unde visus Aquilæ perfectius intuetur directè Solem, quem visus imperfectus intueri non valet.

Simile argumentum formari potest in obiecti difficultate; nam quo maior est difficultas obiecti, perfectiorem habitum desiderat, eò quod habitus requiritur ad vineendam difficultatem, & consequenter ad perfectionem, & maiorem difficultatem, perfectior habitus necessarius est; sed obiectum Logicæ est difficilius, ut per se constat. Ergo habitus Logicæ perfectior erit.

Ad quod tamen resp. dist. mai. difficultas formalis: conc. mai.

mai. materialis: nego mai. & dist.
min. materialiter, & accidentaliter: conc. min. formaliter, & substantialiter: nego min. & conseq.
Quia habitus perse requiritur ad vincendam difficultatem formalem, & substantialem, quæ perse, & formaliter importatur in obiecto; & ita ad maiorem difficultatem formalem perfectior habitus necessarius est; verum difficultas obiecti Logicæ substantialis, & formalis non est maior, sed potius minor est quam in cæteris obiectis; unde solum difficultas accidentalis obiecti Logicæ maior est, quatenus provenit ab entitate diminuta, quæ non ita facile percipi potest ad usum.

Ad confirm. verò argumenti principalis: neg. min. & ad prob. neg. ant. ad cuius prob. dist. ant. præhabet obiectivè, & terminativè: conc. ant. subiectivè, & formaliter: nego ant. & conseq. Quia specificativum extrinsecum necessarium non est quod in se subiectivè, & formaliter præhabeat perfectionem, quam præstat, sed satis est illam habere terminativè, id est posse primario terminare totam perfectionem; & habitudinem virtutis, vel habitus, quod quidem non repugnat entitati rationis; siquidem habet veras passionem demonstrabiles de ipso realiter, & per actionem intellectus reale in; & consequenter primario terminare potest habitudinem scientiæ realis, quamvis in

se ipso ita perfectum non sit.

Ad secundam probationem minoris eiusdem confirmationis, communiter nostri respondent: ens rationis in esse scibilis esse ita simpliciter scibile, sicut ipsum ens reale, & ita connexum simpliciter cum proprietatibus suis; sed perfectionem habitus, vel scientiæ non debere pensari penes obiectum in esse scibilis formaliter, sed solum penes entitatem illius; secundum quam rationem ens rationis exceditur ab ente reali.

Sed falsitatem solutionis prædictæ satis ostendimus §. 1. rationem probativam aliquorum impugnantem, & quidem hæc propositio: *terra est rotunda*, quæ entitativè eadem est, formaliter in esse scibilis diversas terminat scientias, & diversam tribuit perfectionem essentialem, & plura obiecta minus perfecta entitativè, formaliter in esse scibilis perfectiora sunt, & perfectiorem terminant scientiam, ut constat in accidenti specificante mathematicas, & metaphysicam, quas Physica non adequat in perfectione, quamvis obiectum Physicæ, videlicet ens mobile substantiale, entitativè perfectius sit, quod totum non ircontingeret si perfectio essentialis scientiæ non penes obiectum in esse scibilis, sed penes ipsum in esse entis pensaretur.

Id ipsum ratio demonstrativa suadet, nam ab eo summitur perfectio

fectio essentialis, à quo sumitur essentialis species, cum utraque eadem formaliter sit; sed species essentialis desumitur formaliter ab objecto in esse scibilis, & ita per diversas differentias scibilis differuntur essentialiter scientiæ: Ergo ab objecto in eadem consideratione perfectio essentialis desumenda est, qua propter omnia solutione prædicta.

Ad secundam prob. min. dist. ant. Ita simpliciter scibilo, & conexum secundum rationem communem: conc. ant. secundum differentiali rationem: neg. ant. & consequ. Nam scibile in communi est univocum per modum generis ad omnia objecta scibilia, quæ tamen secundum proprias differentias specificè distinguuntur, & consequenter in aequalia sunt in perfectione differentiali essentiali, & ita ens rationis, & ens reale in esse scibilis, sunt ita simpliciter aequalia secundum rationem communem, sed in ratione differentiali in aequalia sunt, & scibilitas specialis entis rationis intra propriam lineam scibilis non adequat scibilitatem entis realis, quæ sine dubio perfectior, & altior est.

Sed instabis primò: Perfectio objecti desumi non potest à differentia propria illius in esse scibilis, & formaliter accepti: Ergo solutio tradita nulla est. Prob. ant. Perfectio non est formaliter de linea scibilis, sed intra lineam en-

tis formaliter: Ergo desumi non potest à differentia propria objecti in esse scibilis, & formaliter accepti.

Secundò instabis, minor perfectio objecti Logicæ necessario reducitur ad illius imperfectam entitatem: Ergo perfectio ab entitate desumitur tanquam à prima radice: prob. ant. Minor perfectio objecti Logicæ probatur tandem per illius entitatem; nam eo scibilitas entis rationis minus perfecta est, quia illius entitas ficta est, & diminuta: Ergo necessario reducitur ad illius imperfectam entitatem.

Resp. ad prim. replicam neg. ant. & ad prob. dist. ant. Perfectio integralis, & formalis quæ cum bonitate formali convertitur: conc. ant. Perfectio essentialis: neg. ant. & cons. Quia perfectio formalis quæ cum formali bonitate, & appetibilitate convertitur, desumitur per ordinem ad existentiam, & invenitur intra lineam entis formaliter, sed de hac in presenti sermo non est, sed solum de perfectione essentiali, quæ per omnia genera divagatur, & in omni genere reperitur; nam sicut in omni genere, etiam intra lineam scibilis, reperitur essentia, ita etiam in omni genere, etiam scibilis, datur essentialis perfectio. Vnde perfectio essentialis intra lineam scibilis formaliter invenitur.

Ad secundam replicam. dist. ant.

ant. Vt in occasionem illius, & conditionem necessario requisitum: conc. ant. Vt in rationem formalem; neg. ant. & conseq. sub eadem distinctione, quia minor perfectio obiecti Logicæ in esse seibilis solum reducitur vt in rationem formalem in ipsam differentiam essentialem constituentem ens rationis in esse seibilis, & obiecti, in entitatem vero materialiter acceptam tantum reducitur vt in conditionem necessario requisitam, inferentem tamen bene minorem perfectionem obiecti formaliter; sicut actus prauus magis voluntarius, ceteris paribus maius peccatum est, & tamen ratio peccati non reducitur in rationem voluntarij tanquam in rationem formalem, sed potius ratio voluntarij est prædicatum præsuppositum ad peccatum.

Sed quia satis in longum processimus, ne vltius immoremur in his, quæ facile percipi possunt: addimus minorem perfectionem

obiecti non reduci in entitatem etiam vt in conditionem, formaliter, & ex conceptu communi, quia obiectum entitativè minus perfectum potest esse perfectius in esse obiecti formaliter, vt contingit in accidenti, quod per mathematicas, & methaphysicam attingitur, cum excessu supra substantiam, quam Philosophia contempletur; hoc tamen in ente rationis ex conceptu materiali contingit, cuius rationem dedimus supra quia videlicet si entitas ficta est, est in capax materiæ realis consequenterque solum est capax abstrahendi negativè propter imperfectionem subiecti; cumque abstractio prædicta imperfectissima sit, inde est minorem perfectionem entis rationis in esse obiecti, in entitatem ipsius tanquam in occasionem bene inferentem reduci, eò quod entitas ficta non potest aliam ab-

tractionem perfectionem habere.

ARTICVLVS II.

Utrum Dialectica sit prius acquirenda?

S. PRIMVS.

Statuitur affirmatiua Conclusio.

NOSTRAM Conclusio-
nem opusc. 70. art. 1.
D. Thom. & 2. Meta-
phys. text. 15. Arist. ex-
presserunt, asserentes absurdum
esse simul quærere scientiam, &
modum sciendi, sed prius modum
sciendi esse adquirendum, & postea
scientiam; & cum ibidem nomi-
ne modi sciendi intelligant dia-
lecticam, aut Logicam, vt expresse
explicat Doctor Sanctus, fit inde
dialecticam esse prius acquiren-
dam.

Ratione verò conclusionem
suademus, quia illa scientia prius
acquirenda est, quæ tradit modum
acquirendi alias scientias; sed dia-
lectica tradit modum acquirendi
alias scientias. Ergo dialectica
prius acquirenda est: prob. min.
aliæ scientiæ adquiruntur per dif-
finitionem, diuisionem, & argu-
mentationem; sed Logica docet
diffinire, dividere, & argumentari.
Ergo tradit modum acquiren-
di alias scientias.

Confirm. Logica est medium

necessarium, saltè secundum
quid, ad alias scientias consequen-
das; sed medium est prius in exe-
cutione quàm finis. Ergo dialecti-
ca prius acquirenda est.

Explicatur, & vrgetur: Forma
imperfecta prior est in executione
quàm forma perfecta; sicut homo
generans prius introducit formam
embrionis, quàm animam ratio-
nalem, & propter eandem ratio-
nem cognitio confusa prior est
cognitione distincta; sed dialecti-
ca inter alias scientias imperfec-
tissima est. Ergo debet prius ad-
quiri.

Respondebis: Non semper
formam imperfectam esse in exe-
cutione priorem, sed quandoque
formam perfectam præcedere; si-
cut natura proprietates antecedit,
& tamen proprietatibus perfec-
tior est.

Sed contra: Quia quamvis
imperfecta forma, quæ à perfecta
vt à principio dependet, sicut pen-
dent proprietates à natura, non
præcedat in executione perfec-

tam:

tam: forma tamen imperfecta à qua perfecta dependet, & quæ ad perfectam ordinatur; debet perfectam præcedere; sicut dispositiones præcedunt formam ad quam disponunt, & media præcedunt finem, & via terminum, & dictio verbum, & amor impulsus; sed dialectica imperfectissima est, & ab illa omnes scientiæ dependent, saltem secundum quid, & ut melius, vel facilius adquirantur. Ergo dialectica prius acquirenda est.

Respondebis eadem ratione, si convinceret, probari Logicam esse simpliciter necessariam; siquidem omnia prædicta in impugnatione facta, simpliciter necessaria sunt, cumque hoc ratio facta non probet, nihil etiam probare debet.

Sed contra: Quia licet omnia supra dicta simpliciter necessaria sint, ex conceptu peculiari, & quatenus forma perfecta simpliciter pendet ab illis, ex conceptu tamen generali dependentiæ solum probatur ea esse secundum quid necessaria; sed aliæ scientiæ non dependent simpliciter à dialectica, sed tantum secundum quid. Ergo illa non potest esse simpliciter necessaria, aut prius acquirenda, nec hoc ratione probatur, sed tantum illam esse necessariam secundum quid, aut prius acquirendam absolute.

Explicatur impugnatio, sicut forma simpliciter necessaria est

prius acquirenda simpliciter, ita forma necessaria secundum quid, erit prius secundum quid acquirenda; sed dialectica est forma secundum quid necessaria, quatenus tradit modum acquirendi alias scientias, quo præsupposito facilius aliæ adquiruntur. Ergo illa erit etiam prius acquirenda, quamvis ita non debeat de necessitate conringere.

Impugnatur ulterius: Ex ratione supradicta inferitur Logicam esse prius acquirendam iuxta modum necessitatis. Ergo si Logica solum est secundum quid necessaria ad facilius, & ad melius, solum probabitur ratione prædicta illam esse prius acquirendam secundum quid.

Dices, ex quo illa sit prius acquirenda secundum quid, non bene inferri absolute esse prius acquirendam.

Sed contra: Quia si semel est secundum quid necessaria ad facilius, & ad melius, erit etiam prius absolute acquirenda, nam ars imitatur naturam, natura vero prius incipit ab illis, quæ sunt secundum quid necessaria. Ergo solutio

tradita nulla est. Sed quia hæc facillima sunt, oportet ad argumenta transire.

§. II.

*Argumentis contra conclusionem
occurritur.*

Contra Conclusionem nostram poterat in primis argui ex D. Thom. opusc. 56. asserente, impossibile esse scire Logicam, nisi quis expertus sit in alijs scientijs. Ergo alia scientiæ sunt prius acquirenda, quam dialectica, vel Logica.

Ad hoc tamen facile dicitur D. Thom. non negare posse aliquem absolute scire Logicam ante omnem aliam scientiam, sed solum posse aliquem scire Logicam cum maxima perfectione, ante quam sit in cæteris eruditus, quod nos etiam affirmamus.

Secundo arguitur: Quia iuxta commune proverbium dialecticorum cum Principe, à facilibus est incipiendum; sed dialectica non est facilior, sed potius inter omnes difficillima, eo quod habet pro objecto ens rationis, quod propter minimam entitatem difficillimè percipitur. Ergo illa non est prius acquirenda.

Resp. tamen explicando mai. quando faciliora à difficilioribus non dependent: conc. mai. Si dependent: neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia cæteris paribus semper est à facilibus incipiendum, sed si faciliora à difficilioribus pendeant, prius debemus à difficilioribus incipere propter talem

dependentiam; cumque alia scientiæ dependant à dialectica, quæ tradit modum acquirendi alias, inde sit esse incipiendum ab illa, quamvis difficilior sit. Instantia est in dispositionibus requisitis ad formam, quæ difficilior in materia introducuntur, & tamen debent prius introduci, quia forma pendet ab illis.

Sed Instabis. Alia scientiæ vt adquirantur non dependent à dialectica. Ergo si vera est data solutio, nō est prius acquirenda: prob. ant. alia scientiæ vt adquirantur non dependent à modo sciendi signatè, & expresse cognito, sed solum ab illo vt exercite attracto; sed modus sciendi potest exercite cognosci sine Logica. Ergo vt alia scientiæ adquirantur, à Logica, vel dialectica non dependent.

Sed neg. ant. & ad prob. dist. mai. vt adquirantur absolute, omitto mai. Quia oppositum est inter Thomistas probabile: vt facilius adquirantur: neg. mai. & conc. min. neg. conseq. Licet namque vt alia scientiæ adquirantur absolute, non dependant à modo sciendi signatè, & expresse cognito, ab eo tamen provt sic dependent, vt facilius adquirantur, & cum ille provt sic non possit sine Logica cognosci, inde sit eam necessariam esse ad alias faciliter consequendas, proindeque esse prius acquirendam.

Dices: Cognitio scientifica alicuius obiecti, vt facilius etiam ha-

habeatur, non pendet à modo sciendi signatè, & expresse cognito. Ergò nec aliæ scientiæ pendent à Logica, vt facilius adquirantur. Prob. ant. cognitio clara, & distincta termini non pendet à cognitione clara, & distincta modi sciendi, aliàs non à termino, sed à modo sciendi deberemus in dialectica incipere. Ergò nec cognitio scientifica obiecti, vt facilius habeatur dependet à modo sciendi signatè, & expresse cognito.

Resp. neg. ant. & ad prob. neg. conseq. Ratioque discriminis ea est, quia cognitio scientifica obiecti habetur per demonstrationem, demonstratio verò facilius habetur præhabita notitiâ clara, signata, & expressa modi sciendi, quam sine notitiâ prædicta: Terminus autem est pars modi sciendi, cumque cognitio distincta partis non dependeat à cognitione clara, & distincta totius, sed potius e contra contingat, inde fit cognitionem claram, & distinctam termini, non dependere à cognitione distincta modi sciendi, sed solum à cognitione confusa.

Tertio arguitur. Metaphysica prius est acquirenda quam Logica. Ergò Logica, vel dialectica non est prius acquirenda. Prob. ant. Primò ex D. Thom. 1. physic. lect. 1. dicente: Metaphysicam præmitti alijs scientijs, quia determinat de his, quæ sunt communia enti, in quantum ens. Ergò metaphysica prius est acquirenda quam Logica.

Secundò prob. ant. Illa scientia prius acquirenda est, quæ præsupposita facilius aliæ adquiruntur; sed supposita metaphysica facilius adquiruntur aliæ. Ergò metaphysica prius acquirenda est.

Tertio prob. ant. Obiectum metaphysicæ est prius scibile. Ergò illa est prius acquirenda. Prob. ant. Obiectum metaphysicæ est prius cognoscibile cognitione confusa, quia est universalius. Ergò etiam est prius scibile, aut cognoscibile cognitione scientifica, consequentia à paritate nota videtur.

Quartò prob. ant. Vt adquiratur Logica dependet à manifestatione, & explicatione suorum principiorum; sed metaphysica tradit, & explicat omnium scientiarum principia. Ergò metaphysica, est prius acquirenda quam Logica.

Resp. ad argum. neg. antec. & ad primam probat. Dicimus metaphysicam præmitti alijs scientijs ordine dignitatis, quatenus per universalia principia procedit, & primam causam, videlicet Deum, considerat, & hoc intendere D. Thom. non tamen alijs præmitti dignitate ordinis, aut prioritate executionis, quia perfectissima est, & non à perfectioribus, sed ab imperfectioribus est incipiendum.

Ad secundam probat. ant. dist. min. Facilius absolute: conq. min. Facilius comparative: neg. min.

min. & conseq. Licet namque alia scientia facilius adquirantur absolute supposita metaphysica, magis tamen facile adquirantur supposita Logica, & ideo facta comparatione inter utramque, non ita faciliat metaphysica, sicut Logica, proptereaque Logica erit prius acquirenda. Et argumentum si probaret, convinceret etiam Philosophiam esse prius acquirendam, quia supposita Philosophia facilius alia adquiruntur, cuius tamen eadem solutio est.

Ad tertiam prob. negatur ultima conseq. Quia obiectum universalius plura continet, & in voluit, & est magis proportionatum respectu intellectus nostri in cognitione confusa, eo quod tale obiectum magis confusum est, & ideo prius est cognoscibile cognitione confusa, sed respectu cognitionis scientificae non est magis proportionatum, sed potius minus proportionatum est, eo quod magis perfectum, & perfectiorem abstractionem importat, & ita dispar est ratio.

Ad quartam prob. dist. mai. explicatione naturali: conc. mai. Syllogistica, & artificiosa: neg. mai. & dist. min. artificiose: conc. min. aliter: neg. min. & conseq. Quia metaphysica explicat omnium scientiarum principia modo artificioso, illa reducendo ad impossibile, vel per alia priora probando; sed ut adquiratur Logica, tanta explicatione non indi-

get, sed solum requirit manifestationem principiorum, quae sufficienter per lumen naturale habetur, & ita Logica non pendet à metaphysica, ut habeatur absolute, sed solum, ut perfectius habeatur, faciliusque conserveur.

Sed contra. Quod concurret ad conservationem effectus, concurret etiam ad productionem illius, quia conservatio est continuata productio, & propterea corpora coelestia, quae concurrunt ad conservationem viventium, etiam concurrunt ad eorum productionem; sed Logica dependet à metaphysica, ut conserveur, iuxta traditam solutionem. Ergo etiam, ut adquiratur.

Resp. dist. mai. Quod concurret simpliciter, aut concursu simpliciter necessario: conc. mai. necessario tantum secundum quid, vel ad maiorem perfectionem effectus: neg. mai. & dist. min. Dependuntia secundum quid, & ad maiorem perfectionem ipsius: conc. min. Dependuntia tali simpliciter: neg. min. & conseq. Quia Logica non pendet à metaphysica simpliciter, & ut absolute conserveur, sed solum secundum quid, & ut conserveur facilius, & cum maiori perfectione, ex quo non inferitur inferi à metaphysica dependere; nam dum dicitur, quod conservatio est continuata productio, intelligitur de conservatione simpliciter necessaria, qualiter viventia dependent in

conservari à corpore cœlesti, sine cuius influxu absolute conservari non possunt, verum conservatio solum secundum quid necessaria, non est idem cum productione, sed quid à productione diversum. Instantia replicè factæ invenitur in fide, quæ ut facilius conservetur dependet à Theologia, & tamen non pendet ab illa, ut absolute sit, alias fides non esset in rustico, in quo Theologia non est.

Quarto arguitur. Obiectum Logicæ non est primum scibile. Ergo illa non est prius acquirenda: prob. antec. primo: Obiectum Logicæ non est primum cognoscibile, sed potius cognoscitur dependentèr ab ente reali. Ergo non est primum scibile, patet consequ. Quia arguitur à superiori ad inferius negativè, eo quod cognoscibile est quid superius ad absolute, & scientificè cognoscibile.

Secundo prob. ant. Ens rationis quod est obiectum dialecticæ etiam in esse scibilis, est obiectum secundarium intellectus. Ergo obiectum Logicæ non est primum scibile, quia obiectum secundarium nunquam attingitur nisi dependentèr à primario, & per ordinem ad ipsum.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad prob. neg. consequ. Quæ bona non est, nec arguitur in illa à superiori ad inferius purè negativè, sed partim affirmativè, & partim negativè, eo quod propositiones de primo, & ultimo partim affirma-

tivè, & partim negativè exponuntur, sicut hæc: *Ens rationis non est primum cognoscibile*, exponitur ita: *Ens rationis non est cognoscibile, vel aliquid aliud est prius cognoscibile ipso*, & hæc: *Ens rationis non est primum ens*, exponitur etiam ita: *Ens rationis non est ens, vel aliquod aliud ens est prius ente rationis*. Et propter istam rationem non arguitur purè negativè à superiori ad inferius in consequentia sequenti. Ens rationis non est primum ens. Ergo non est primum scibile, quæ consequentia similiter mala est; sicut similiter est mala propter eandem rationem consequentia hæc: *Adam non fuit prima creatura*. Ergo non fuit primus homo, quamvis creatura ex terminis sit prædictum superius ad hominem, & ad alias creaturas.

Ad secundam probat. principalis ant. Respondent plurimi Thomistæ: ens rationis in esse scibilis esse obiectum secundarium intellectus, adhuc tamen esse primum scibile propter dependentiam, quam habet cognitio scientifica aliorum entium à cognitione scientifica ens rationis.

Sed hæc solutio implicationem involuit; nam obiectum secundarium in ea linea in qua secundarium est, cognitionem obiecti primarij necessario supponit. Ergo vel ens rationis in esse scibilis non est obiectum secundarium intellectus, vel non est primum scibile ant. prob. Obiectum

secundarium semper attingitur dependentè à primario, & ratione ipsius, & per ordinem ad ipsum, alias secundarium non esset, cum omnia prædicta sint de conceptu obiecti secundarij. Ergò cognitionem obiecti primarij necessario præsupponit: Vnde Deus prius attingitur per fidem, & habitum Theologiæ, quia obiectum primarium est vtriusque, & ens reale prius attingitur per metaphysicam propter eandem rationem, & ens rationis, vt absolute cognoscibile non prius attingitur ab intellectu, quia in ratione cognoscibilis absolute est obiectum secundarium intellectus, quia propter omnia solutione prædicta.

Resp. ad secundam prob. ens rationis in esse scibilis esse obiectum primarium in adæquatum intellectus; sicut accidens est obiectum primarium quamvis in adæquatum metaphysicæ naturalis, cuius ultra ad supradictam impugnationem, alteram possumus adhibere rationem, eamque efficacem: quia ens rationis in esse scibilis non dependet formaliter ab ente reali, alias non esset scibile simpliciter, sed solum secundum quid. Ergò in esse scibilis obiectum secundarium non est in ordine ad ens reale, nam obiectum secundarium ex conceptu formaliter habet à primario dependere, proindeque in esse scibilis erit obiectum primarium, & poterit per primum actum attingi.

Dices primò: Obiectum primarium non posse supponere secundarium; sed ens rationis in esse scibilis supponit se ipsum in ratione cognoscibilis absolute, in qua consideratione, est obiectum secundarium intellectus: ergo ens rationis in esse scibilis, non potest esse primarium obiectum.

Dices secundò: Obiectum primarium intellectus non potest esse secundarium habitus intellectus; sed ens rationis in esse scibilis est obiectum secundarium metaphysicæ: Ergò nequit esse primarium obiectum comparative ad intellectum, quatenus intellectus discursivus, & ratio.

Resp. ad prim. dist. mai. secundarium quod in eadem linea est, conc. mai. in alia linea diversa, & adæquate distincta, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia quamvis obiectum primarium nō possit supponere secundarium intra eandem lineam formaliter, potest tamen supponere secundarium, quod est in alia linea diversa; cumque ens rationis in esse cognoscibilis absolute sit in linea diversa à linea scibilis, inde sit quod ens rationis, quod obiectum primarium est in ratione scibilis, possit supponere se ipsum in ratione cognoscibilis absolute, in qua consideratione secundarium obiectum est.

Ad secundam replic. neg. mai. Quia obiectum primarium intellectus in adæquatum, & minus

nus perfectum potest sub aliqua peculiari ratione attatum ab habitu particulari dependere ab obiecto primario talis habitus, & consequenter respectu illius esse obiectum secundarium. Et instantia manifesta invenitur in accidenti, quod quidem est obiectum primum inadæquatum intellectus, & tamen ab habitu Philosophiæ attingitur secundario, in doctrina communiori.

Quintò arguitur: Magis dependet scientia subalternata à scientia subalternante, quam alia scientia pendeant à Logica; nam scientia subalternata dependet in suis principiis à scientia subalternante, quæ dependentia maior est, dependentia in bonitate consequentiæ, in aliqua alia scientia à Logica pendent; & tamen prius acquiritur scientia ipsa subalternata: ergo etiam alia scientia erunt prius acquirendæ quam Logica.

Confirm. argum. Scibilitas entis rationis, quod est obiectum dialecticæ, est talis secundum quid: ergo nequit esse prima, nec Logica erit prius acquirenda. Prob. ant. quamvis scibilitas entis rationis sit formaliter extra genus entis, debet esse talis secundum quid, si entitas secundum quid est talis; sed entitas entis rationis est secundum quid talis: ergo scibilitas est talis secundum quid, prob. mai. Primò, quamvis scibilitas sit formaliter extra genus entis, valet

benè: Est aliquid scibile simpliciter: ergo est ens simpliciter: ergo quamvis sit formaliter extra genus entis, erit secundum quid talis, si semel entitas est talis secundum quid. Prob. ant. quamvis scibilitas sit formaliter extra genus entis valet benè; est aliquid scibile per se: ergo est ens per se. Vnde probant omnes Thomistæ numerum esse ens per se, quia est obiectum per se scibile ab arithmetica: ergo valebit etiam benè, est aliquid scibile simpliciter: ergo ens simpliciter.

Secundò prob. mai. cognoscibilitas absoluta est formaliter extra lineam entis, cum sit de linea obiecti formaliter, quæ à linea entis distincta est; & tamen, quia ens rationis est ens secundum quid, est etiam secundum quid cognoscibile, cognoscibilitate absoluta: Ergo quamvis scibilitas sit formaliter extra genus entis, debet esse secundum quid talis, si semel entitas est talis secundum quid. Quod idem argumentum potest fieri de ente rationis in ratione veri absolute, secundum quam rationem est tale secundum quid.

Tertiò prob. mai. relatio rationis considerata secundum proprium conceptum, est formaliter extra lineam entis, quia secundum proprium conceptum explicat respectum ad terminum, non verò ordinem ad existentiam; & tamen relatio rationis est secundum quid talis, & analogicè convenit cum

cum relatione reali, eo quod entitas relationis prædictæ est talis secundum quid, Ergo idem quod prius.

Secundo vrgetur, & confirm. argumentum ab opposita via: Quia connexio entis rationis cum proprietatibus suis, est de linea entis formaliter. Ergo connexio, & scibilitas prædicta, est talis secundum quid, sicut entitas rationis. Prob. ant. primo. Connexio nihil aliud est quam extrema ipsa connexa; sed extrema connexa sunt de linea entis formaliter. Ergo etiam ipsa connexio.

Secundo prob. ant. Connexio prædicta, vel est relatio transcendentalis, vel sola unio extremorum, aut vtriusque coniunctio; sed relatio transcendentalis est de linea entis formaliter, cum non sit ab entitate distincta, & hoc idem de unione dicimus. Ergo connexio prædicta est de linea entis formaliter.

Tertio prob. ant. Ratio causa est de linea entis formaliter; & propterea causa accidentalis, est causa secundum quid, quia in linea entis est secundum quid talis. Ergo etiam connexio entis rationis cum proprietatibus suis, est de linea entis formaliter.

Quarto prob. ant. Conceptus radicis proprietatum in ente rationis est formaliter de linea entis, quia entitas ipsa est, quæ formaliter radicatur, sed conceptus radicis non est diversus formaliter, à

conceptu connexionis. Ergo connexio supradicta est formaliter de linea entis.

Resp. dist. mai. magis quo ad esse perfectam: conc. mai. magis quo ad primum esse: neg. mai. & conc. min. neg. consequ. Scientia namque sub alternata dependet à sub alternante in certitudine metaphysica principiorum, in qua alia scientia à Logica non dependet, & ita quantum ad propriam perfectionem accidentalem magis dependet à scientia sub alternante, quam alia scientia pendeat à Logica, eo quod quamvis alia quantum ad perfectionem accidentalem à Logica dependeat, non tamen in certitudine principiorum metaphysica, sed solum in alijs minoribus momentis dependent; cæterum quantum ad primum esse magis pendent alia scientia ab ipsa Logica, quia pendent ab ea in bonitate consequentia, quæ non ita facile percipitur, sicut principia scientia sub alternantis à pluribus proferuntur, quod satis est ad moralem certitudinem principiorum, & ut scientia sub alternata adquiratur.

Ad primam confirm. argumenti: neg. ant. & ad probationem: neg. mai. ad cuius primam probationem, vltima consequentia negatur, quia ens per accidens non habet vnā essentiam, nec passionem demonstrabiles de ipsa, & consequenter non est per se scibile, proindeque bene infertur esse

esse aliquid ens per se, si sit per se scibile; sed ens secundū quid verā habet essentiam, verasque passion- nes, & ita est scibile simpliciter, proindeque non valet bene: *est aliquid scibile simpliciter. Ergo est simpliciter ens.*

Ad secundam probationem mai. dist. mai. formaliter in essen- do: conc. mai. in regulando: neg. mai. & concessa minor. neg. con- seq. Licet namque ratio veri ab- soluti, & cognoscibilitas absoluta sint formaliter extra lineam entis quantum ad proprium concep- tum, quia non dicunt formaliter ordinem ad existentiam, sed so- lum connexionem cum potentia, quæ constituit lineam obiecti for- maliter; regulativè tamen sunt formaliter de linea entis, quia vnum quodque connectitur cum potentia absolute, eo modo, quo absolute est in se, & ita iuxta men- suram entitatis est connexio cum potentia, & qualis fuerit immate- rialitas absoluta entitatis, erit etiam qualitas connexionis, prop- ter quod dicitur, vnum quodque esse absolute cognoscibile in quantum immateriale: Unde per ipsam immaterialitatem absolu- te inspectam regulatur cognosci- bilitas absoluta.

Insuper etiam ad est alia ra- tio discriminis: quia cognitio ab- soluta regulatur per speciem vt immediate procedentem ab ob- iecto, & vt representantem ob- iecti entitatem absolute, & ideo

qualis fuerit entitas absolute, erit etiam absoluta cognoscibilitas: Verum cognitio scientifica non regulatur per speciem vt absolute representantem obiectum, sed per eam vt representantem entita- tem respectivè; cumque entitas respectivè sit formaliter extra ge- nus entis, inde sit cognoscibilita- tem scientificam esse etiam extra genus entis formaliter.

Ad tertiam probat. neg. mai. quia relatio quamvis secundum conceptum proprium non expri- mat entitatem vt existentem in se, exprimit tamen entitatem vt existentem ad aliud, qui modus proprius est de genere entis, & non extra genus entis formaliter, & per talem diversum modum essendi constituit relatio speciale prædicamentum contentum sub ente formaliter.

Ad secundam verò confir- mat. per viam oppositam proce- dentem: negat. ant. & ad primam probationem: dist. mai. extrema connexa, vt connexa, & obiectivè coniuncta: conc. mai. materialiter accepta: neg. mai. & minorem, sub eadem distinctione, videlicet, extrema vt connexa esse de linea entis formaliter, sed potius in li- nea scibilis adæquate distincta formaliter inveniuntur.

Ad secundam probat. conce- dimus connexionem prædictam esse unionem extremorum, vel relationem transcendentalem ab- entitate in distinctam, asserimus

tamen relationem ipsam, & entitatem respectivè sumptam esse extra lineam entis formalitèr; sicut regularitèr dicitur de relatione constituyente signum ad placitum, quæ est ipsa entitas vt relata, sed quia entitas vt relata non est de linea entis formalitèr, sed solum de linea obiecti, propterea signum ad placitum relatione constitutū non est signū secundū quid, sed potius est tale simpliciter.

Ad tertiam probat. omisso antecedenti: neg. conseq. Quia ratio causæ fundatur in continentia, & hæc in entitate fundatur, vnde dicitur vnumquodque agere secundum quod est ens, & secundum quod est in actu; ceterum connexio solum fundatur in entitate, vt extremo, & in illa vt exigente, entitas verò prout sic vt extremum connexionis, non est in linea entis, sed in linea subiecti demonstrationis, qua ratione est formalitèr in linea scibilis, & extra lineam entis formalitèr.

Ad quartam probat. respond. conceptum radiceis in ente rationis esse quidem de linea entis respectivi, non absoluti, & in linea entis respectivi ens rationis est tale simpliciter, eo quod ita respicit, & exigit proprietates, & connectitur cum illis, sicut ens reale connectitur cum proprietatibus suis; ex quo solum sequitur connexionem esse de linea entis respectivi, non tamen de linea entis absolute, quæ à linea sci-

bilis adæquatè distincta est.

Sed instabis: quod conceptus radiceis non est extra lineam entis adæquatè à linea scibilis, condistinctam. Ergo solutio tradita nulla est: prob. ant. Conceptus radiceis est formalitèr in eadem linea, in qua est conceptus essentia, & non in alia adæquatè condistincta; sed conceptus essentia est in linea entis formalitèr; cum essentia constituatur per ordinem ad existentiam, illamque vt proprium actum respiciat. Ergo idem de conceptu radiceis, minor cum consequentia constat, & prob. mai. quia conceptus radiceis, & conceptus essentia, non sunt conceptus adæquatè distincti, nam conceptus naturæ, & essentiæ in rebus, non differunt adæquatè; alias in differentia rationalis vt essentia, & vt natura daretur adæquata distinctio, & consequenter daretur duplex essentia; siquidem in vna, & eadem essentia formalitèr non potest dari adæquata distinctio, ne sit eadem adæquatè, & non eadem adæquatè. Ergo conceptus radiceis, qui pertinet ad naturam est formalitèr in eadem linea, in qua conceptus essentia, & non in alia adæquatè condistincta.

Replica hæc difficilè doctrinam involuit, quam tamen examinare presentis instituti non est, ad eam tamē respond. dist. ant. conceptus radiceis activè, & influxivè consideratus: cōc. ant. cōnexivè sumptus, neg. ant. & ad prob. dist. mai. activè,

vè, & influxivè consideratus, conc. mai. cōnexivè sumptus, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. sub eadem distinctione, Nam in quacunque re potest conceptus radicis considerari influxivè, & activè, idest quatenus essentia rei influit activè in suas proprietates, & si ita cōsideretur est in linea entis formalitèr, eo quod pro ut sic est conceptus naturæ, & in eadem linea, in qua conceptus essentia: Vnde essentia entis rationis secundum quid tantum influit in proprietates, sicut etiam entitas est talis secundū quid, & idem proportionabiliter de accidenti dicendū. Potest insuper conceptus radicis considerari connexivè, id est per modū extremi connexionis, & subiecti convenientiæ, de quo possunt proprietates demonstrari, in qua consideratione conceptus radicis non est conceptus naturæ, sed conceptus naturæ præsupponit, & quamvis ratio naturæ sit talis secundū quid, natura tamen ut connexa, & subiectum proprietatum est simpliciter talis, quia proprietates, in quas tantum secundum quid influit, ita simpliciter conveniunt illi, & de illa demonstrari possunt in sua linea, sicut demonstrantur proprietates reales de ipso ente reali. Et quidem si argumentum probaret, convinceret etiam de accidenti reali; siquidē accidens reale in linea entis est tale secundum quid, quod tamen adversarij non possunt inten-

dere, & revera vtriusque eadem solutio est.

§. III.

Aliud argumentum solvitur.

TANDEM arguitur, ens rationis non cognoscitur, nisi dependentèr ab ente reali, & ad modum entis realis: ergo ens rationis non est primum cognoscibile, & consequenter Logica non est prius adquirenda, prob. ant. ens rationis est cognoscibile secundum quid: ergo non cognoscitur, nisi dependentèr ab ente reali, prob. ant. cognoscibilitas est passio entis; sed ens rationis in linea entis est tale secundū quid, diminutum, & fictum: Ergo tantum est secundum quid cognoscibile.

Resp. ad argumentum, negando duo prima antecedentia, & ad prob. dist. mai. cognoscibilitas absoluta, conc. mai. scientifica, & respectiva, nego mai. & concessa minori negatur conseq. sub eadē distinctione. Datur namque in ente rationis, & in quolibet ente cognoscibilitas duplex, una quidem absoluta, quæ consistit in entitate, & in immaterialitate propria obiecti, ut connexa cum potentia, & cognoscibilitas prædicta sequitur ad entitatem tanquā vera passio illius, & iuxta conditionē entitatis regulatur, quāvis sit extra genus entis, & in genere

obiecti formaliter; & ita est talis secundum quid in ente rationis, sicut & entitas est secundum quid talis: alia insuper est cognoscibilitas scientifica, & respectiva, quæ consistit in connexionione essentiae cum proprietatibus suis, quæ quidem est talis simpliciter, sicut nupè dicebamus, quia sicut ens reale connectitur cum suis passionibus, ita etiam ens rationis connectitur cū proprietatibus suis. Et instantia argumenti invenitur in accidenti, quod est ens secundum quid, & tamen est cognoscibile simpliciter cognoscibilitate scientifica, & respectiva.

Sed instabis primò: connectio entis rationis cum proprietatibus suis est talis secundum quid: ergo ens rationis est tantum secundum quid cognoscibile, cognoscibilitate scientifica, & respectiva, prob. ant. prædicta connectio formaliter, & pro explicito est ens rationis: Ergo talis secundum quid prob. ant. non est aliquid reale: Ergo est aliquid rationis.

Secundò instabis: ens rationis in esse scibilis pender ab ente reali: ergo non est primum scibile, prob. ant. Scitur ad similitudinem entis realis: ergo in esse scibilis etiam pender ab ente reali, prob. ant. passionibus entis rationis cognoscuntur ad similitudinē passionū entis realis: ergo ens rationis scitur ad similitudinē entis realis.

Tertiò instabis: quia omnis creatura habet esse à Deo, prius

Deus se cognoscit cognitione scientifica, quam cognoscat creaturas; sed ens rationis habet esse ab ente reali: ergo ens reale debet prius cognosci ente rationis etiam cognitione scientifica.

Quartò instabis: Formalitas fundata non potest excedere fundamentum; sed scibilitas entis rationis fundatur supra entitatem illius: Ergo scibilitas entis rationis est talis secundum quid, & non prima, sed secunda in ordine ad intellectum.

Resp. ad primam replicam, negando duo prima antecedentia, & ad probat. negatur consequ. Quia illa connectio pro explicito solum exprimit unionem, & coniunctionem proprietatum cum essentia, & ita quamvis pro implicito sit ens, eo quod implicat entitatem, pro expresso tamen nullum ordinem importat ad existentiam, & consequenter pro expresso non est ens, nec est aliquid reale, nec est aliquid rationis, sed ab utroque pro expresso præcindit.

Dices connexionē illam pro explicito esse aliquid: ergo reale, vel rationis, quia inter hæc non datur medium, cum aliquid adæquate dividatur in aliquid reale, & in aliquid rationis, ant. prob. connectio illa pro explicito non est nihil: ergo est aliquid, quia nihil, & aliquid opponuntur contradictoriè, & inter prædicata cōtradictoria, non est assignabile mediū.

Respondent plures Thomi-
ste: Connexionem illam pro ex-
plicito, nec esse aliquid, nec esse
nihil, quod tamen non arguit im-
plicationem, eo quod licet inter
nihil, & aliquid absolute, & in re
non sit assignabile medium, est
tamen assignabile medium inter
hac predicata facta aliqua redup-
licatione, nam inter predicata
contradictoria facta reduplica-
tione bene potest dari medium;
sicut album, & non album sunt
contradictoria in re, & tamen da-
tur inter ea medium reduplica-
tione facta, siquidem natura huma-
na secundum se, nec est alba, nec
non alba, sed ab utroque præscindit.
Sed revera non possumus ap-
probare solutionem: Quia licet
inter alia contradictoria possit as-
signari medium facta reduplica-
tione, non tamen inter aliquid, &
nihil, nam implicat aliquid esse in
rerum natura, & non esse aliquid,
si enim aliquid non est, non erit in
rerum natura, & cum illa connexio
pro explicito sit in rerum na-
tura; sicut etiam obiectum for-
maliter in esse scibilis in rerum
natura est, inde fit connexionem
illam debere esse aliquid, aliàs
dum intellectus attingit illam non
esset verum quod aliquid intelli-
git intellectus. Quia propter omis-
sa solutione prædicta.

Respond. ad replicam: dist.
ant. Aliquid formalitatis: conc.
ant. Aliquid de linea entis: neg.
ant. Quia illa connexio pro ex-

presso aliquid est formalitatis, si-
quidem est aliqua formalitas, &
dum intellectus eam intelligit
percipit aliquid intellectus: non
tamen est aliquid de genere en-
tis, & ideo non est aliquid reale,
vel aliquid rationis; nam aliquid
reale, vel rationis non dividunt
aliquid commune enti, & omni
formalitati; sed solum dividunt
ens. Dices: Si semel illa connexio
pro explicito est aliquid, opponi-
tur nihilo; sed si nihilo opponitur
est ens, nam solum ens opponitur
nihilo. Ergo illa connexio pro ex-
plicito erit ens.

Resp. dist. mai. Opponitur
nihilo, quatenus nihilum omnem
formalitatem excludit, & negat:
conc. mai. Quatenus negat enti-
tatem: neg. mai. Quia nihilum
non solum negat entitatem, sed
omnem formalitatem, & ita illa
connexio pro expresse opponitur
nihilo, quatenus nihilum omnem
formalitatem excludit.

Ad secundam replicam prin-
cipalem negantur duo illius an-
tecedentia, & ad prob. dist. antec.
Cognoscuntur ad similitudinem
passionum entis realis in fieri, &
cognitione absoluta: conc. antec.
cognitione scientifica: neg. antec.
& conseq. Quia ut intellectus cog-
noscat absolute entia rationis, &
eorum proprietates, easque sin-
gat; necessarium est quod prius
cognoscat passiones entis realis, ad
quarum similitudinem singat

etiam passiones entis rationis; ut tamen ens rationis cognoscat, ut connexum cum proprietatibus suis, non requiritur prius cognoscere ens reale, ut connexum formaliter, & exercite cum suis proprietatibus, sed satis est ipsum cognoscere, ut connexum quo ad *an est*, idest ipsum suas habere passiones, & cum illis esse connexum, quapropter ens rationis in esse scibilis formaliter, nunquam pendet ab ente reali formaliter, sed merè præsuppositivè, quatenus ens reale præsupponit, ut cognitum absolute.

Etsi dicas. Ergò ut ens rationis cognoscatur, ut connexum cum proprietatibus suis, necessarium est prius cognoscere proprietates entis realis; sed proprietates entis realis, cum sint veritates mediate non possunt, non scientifica cognitione cognosci. Ergò ut ens rationis scientificè cognoscatur, debet ens reale scientificè cognitum præsupponi.

Facile respond. veritates mediatas quidditative, & clarè, & ut radicatas, & essentiam, ut rationem radicandi non posse, non scientifica cognitione cognosci, non tamen sic attingi proprietates entis realis, antequam ens rationis scientificè cognoscatur, sed solum prius cognosci in communi, & quoad *an est*, idest dari talem essentiam realem, & dari tales proprietates, & ente reali proprietates convenire, quo modo non

scientificè, sed solum cognitione absoluta, & experientia cognoscuntur, sicut experientia notum est hominem ridere, & ignem calefacere, quod est cognoscere proprietates absolute, non tamen eas per causam cognoscere.

Ad tertiam replicam, negamus causalem maioris: Quia non idè Deus se prius scientificè, quam creaturas cognoscit, quia illa habent esse à Deo ex conceptu communi dependentie, sed potius quia cognitio necessaria, prior est cognitione libera in Deo, & quia Deus se ipsum cognoscit scientificè cognitione necessaria, & creaturas libera cognitione, propterea se ipsum scientificè prius, quam creaturas cognoscit.

Ad quartam replicam, dist. minorem, supra entitatem, ut connexam conc. min. supra illam materiali: et neg. min. & conseq. Quia scibilitas entis rationis non fundatur supra entitatem materialiter acceptam, sed supra illam ut connexam cum proprietatibus suis, qua ratione non excedit entitatem, sed utraque est talis simpliciter.

Dices: Scibilitatem supponere entitatem materialiter acceptam. Ergò sequitur ad illam, & supra ipsam fundatur.

Resp. dist. conseq. ad illam remotè: conc. conseq. ad illam proximè: nego conseq. Nam quamvis scibilitas entitatem supponat, & ad illam remotè sequatur,

tur, proxime tamen solum fundatur in entitate per ordinem ad extrinsecum, videlicet, proprietates, vt exactas, & cum entitate connexas.

Sed instabis primo: Scibilitas divina solum sequitur ad entitatem remotè, quia proxime fundatur in entitate etiam, vt connexa cum proprietatibus suis, & tamen non excedit entitatem materialiter acceptam. Ergo idem de scibilitate entis rationis dicendum.

Secundo instabis: Quia voluntas sequitur ad animam mediatè tantum, & remotè, mediantè videlicet intellectu, & tamen nequit excedere animam. Et similiter ratio peccati sequitur remotè ad rationem voluntarij, eò quod voluntarium essentialiter præsupponitur ad peccatum, & tamen voluntarium secundum quid est etiam peccatum secundum quid, aut veniale, sicut patet in moribus primo primis circa materiam ex specie sua gravem, qui sunt peccata venialia, quia plenè deliberata non sunt. Ergo idem quod prius.

Respondi ad primam replicam diff. min. ex conceptu peculiaritatis conc. min. ex conceptu communi permissivè: neg. min. & consequ. Quia licet divina scibilitas solum remotè sequatur ad entitatem, proxime tamen non sequitur ad aliquid adæquatè ab entitate distinctum, eo quod entitas

absolutè inspecta, & entitas, vt connexa, non pertinent in Deo ad genera adæquatè distincta, sed sunt idem formalissimè adæquatè, prædicatum, & æquali gaudent in materialitate Divina, propter Divinam infinitatem, & ideo Divina scibilitas ex conceptu talis habet non superare entitatem materialiter acceptam.

Ad secundam replicam diff. mai. pro prima parte: Sequela proprietatis: conc. mai. sequela tantum ordinis: neg. mai. Quia voluntas sequitur ad animam tanquam ad principium, & per modum proprietatis, & quod ita sequitur nequit excedere entitatem, in qua vt proprietas continetur; scibilitas verò sequitur ad entitatem sequela præcisè ordinis, & quatenus entitatem materialiter supponit, & ideo potest entitatem excedere. Instantia est in quantitate, quæ dicitur simpliciter quadrata: quamvis sit ens præcisè secundum quid, quia licet quadratura entitatem supponat, non tamen ad illam tanquam ad principium sequitur, sed tantum ad æqualem positionem quatuor angulorum inter se consequitur, vt ad rationem formalem. Et similiter albedo dicitur simpliciter vnita subiecto, & accidens dicitur simpliciter assimilare, quia hæc prædicata formaliter ab extrinseco desumuntur quamvis entitatem supponant.

Ad secundam probat. In

eadem replica contentam: dist. min. ex conceptu peculiari: conc. min. ex conceptu communi supponendi aliquid secundum quid: neg. min. & conseq. Quia licet voluntarium secundum quid sit etiam peccatum secundum quid, hoc tamen non idè est, quia ratio voluntarij præsupponitur ad peccatum, sed propter specialem rationem, quatenus videlicet non censetur, quis graviter offendere Deum, dum non adest ratio perfecta voluntarij, & plena deliberatio, quæ ratio particularis non militat in ente rationis, quin potius entitas secundum quid potest in esse scibilis superare se ipsam, eo quod entitas secundum quid, simpliciter connexa est cum proprietatibus suis.

§. Vltimus.

Breve corollarium ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur dialecticam præceptivam esse prius adquirendam, Logica scientia, quia regularum, & principiorum doctrina prior est, quam demonstratio, & regularum applicatio, vel earum executio; sed dialectica præceptiva tradit regulas, & præcepta, quæ saltem secundum quid præcognosci debent ad demonstrationem conficiendam. Ergo prædicta dialectica prior est.

Si tamen sermo fiat inter

partes dialecticæ, aut Logicæ scientiæ, eam videlicet, quæ disputat de materia, & alteram quæ agit de forma, ea pars, quæ de forma disputat debet esse altera prior; & quia sic exorsus est Aristoteles, & quia inter partes compositi artificialis forma ipsa artificialis principaliter intenditur ab agente, & ita prius debet artifex determinare quomodo forma introducenda sit, & postea decernere, quæ nam materia tali formæ conveniat; sicut ars domificatoria prius intendit formam, & modum quo forma introducenda est, & postea præparat materiam convenientem ad formam. Ergo prior debet esse doctrina de forma artificiali, quam de ipsa materia, in qua introducitur forma.

Sed instabis, forma artificialis introducitur in materia, & in ea recipitur. Ergo prius debet existere materia, quam forma, sicut lignum debet existere prius, quam formam artificialem recipiat, consequenterque prius est adquirenda, & apponenda materia.

Confirmatur, ab imperfectioribus est incipiendum, ut fert commune prologium, & probat ordo nature, quam ars debet imitari; sed materia imperfectior est forma. Ergo prius debemus agere de materia.

Resp. ad instantiam: dist. consequens, prius in exercitio demonstrandi; conc. conseq. In tradendo do,

doctrinam : nego conseq. Quia dum sit demonstratio, & totum artificiale, prius ponitur materia, & in ea introducitur forma, sed doctrina artis prius terminatur ad formam, eo quod forma principaliter intenditur ab agente.

Ad confirm. resp. explicando maiorem, facta comparatione artificij, ad artificium: conc. mai. inter partes artificij: neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia facta comparatione artificij, ad artificium prius incipiendum est ab artificio imperfecto, sicut artifex in quacunque arte prius conficit artefacta minus perfecta, &

postea paulatim ad perfectiora transit imitando naturam, & ita est intelligendum proverbium; sed facta comparatione inter partes artificij prius est incipiendum a perfectiori parte, & in intentione operantis, & in tradendo doctrinam, eo quod prius traditur doctrina, & modus conficiendi illud, quod principaliter intenditur ab agente; cumque forma sola principaliter intendatur ab agente, prius illius natura docenda est.

& postea doctrina de materia consequitur.

(S)

ARTICVLVS III.

UTRUM TERTIA OPERATIO INTELLE-

ctus sit perfectior inter omnes?

S. PRIMVS.

Quibusdam suppositis statuitur affirmativa conclusio.

AD intelligentiam articuli, quædam supponere oportet, & eorum primum est, triplicem dari intellectus operationem, qua-

rum prima est simplex apprehensio, actus videlicet, quo intellectus res simplices apprehendit, aut rerum essentias, nihil de illis affirmando, vel negando.

Secunda operatio est, composito, vel diuino; actus, scilicet, ille quo intellectus cognoscit rem aliquid enuntiando de illa per propositionem affirmativam, vel propositionem negativam.

Tertia operatio est, discursus, seu ratiocinatio, quando videlicet, intellectus ex vno cognito alterum per discursum deducit, quæ omnia satis clarè primo posteriorum lect. 1. & 1. p. q. 75, art. 1. habet Angel. Doctor.

Secundo præmittendum est, illam operationem esse perfectionem inter alias, quæ magis attingit de veritate, de illa perfectè iudicando, & an ita sit, vel non sit clarissimè cognoscendo; nam verum est bonum intellectus, & perfectio intellectivæ virtutis consistit in attingentia veritatis; consequenterque operatio illa, quæ magis percipit de veritate, perfectissima erit.

Tertio præmittendum est, discursum intellectus nostri, aut tertiam operationem esse motum intellectualem discretum, in quo præmissæ habent rationem termini à quo, & conclusio habet rationem termini ad quem: quia Arist. 1. de anim. text. 39. tantum enumeravit inter species motus continui, motum localem, nutritionem, augmentationem, & diminutionem, & alterationem, in quibus non comprehenditur motus intellectus nostri. Ergo motus intellectus discurrentis, non con-

tinuus, sed discretus est.

Sed instabis: Quia si discursus noster, est motus intellectualis discretus, in Angelo ei it discursus, siquidem Angelus motu discreto, de vno movetur ad alterum, nam modo intelligit compluri, & modo Vallis. Olet, & ibi est, ut in loco; sed in Angelis discursus non est. Ergo discursus intellectus nostri non est motus intellectualis discretus.

Facile tamen respondetur, quod quamvis Angeli modo intelligant vnum, modo alterum, non tamen in Angelis vna cognitio, est causa cognitionis alterius, quod ad verum discursum requiritur, & ita in Angelis discursus non est.

Quarto supponendum est, duplicem dari viam in attingentia veritatis, vnam quidem inventionis minùs perfectam, & alteram perfectiorem, quæ via resolutionis appellatur; via inventionis, est primus modus procedendi, quando videlicet, intellectus à præmissis ad conclusionem procedit: Via verò resolutionis est, quando à conclusione regreditur ad præmissas, quæ resolutio per discursum fit inferendo pro conclusione, & termino ultimo discursus prima principia, ex quibus antea fuerat illata conclusio, in quibus principiis intellectus fert sententiam, & iudicat ultimè esse in illis conclusionem.

Verum quia pauci dialectici viam

viam resolutionis intelligunt, eandem in exercitio explicamus in sequenti syllogismo. Omne admirativum est risibile; omnis homo est admirativus. Ergo omnis homo est risibilis. Cuius maior ita resolvitur: cui potest accidere repentinum gaudium, est risibile; sed omni admirativo potest repentinum gaudium accidere. Ergo omne admirativum est risibile. Minor vero supradicti syllogismi resolvitur ita: qui potest cognoscere effectum, & ignorare causam, est admirativus; & ita quando homines vident effectus, & causas ignorant, in admirationem rapiuntur; sed omnis homo potest aliquando videre effectum, & ignorare causam. Ergo omnis homo est admirativus. In quo clarissime apparet quomodo in via resolutionis infert intellectus pro conclusione ea principia, ex quibus antea intulerat conclusionem.

Tandem supponendum est primam operationem intellectus non esse ceteris perfectiorem, sed potius minus perfectam. Et hoc ratio ipsa suadet, quia prima operatio parum attingit de veritate, & non cognoscit rem, & ea, quæ in illa continentur, clarè, & distinctè, sed cum quadam confusione. Et insuper prima operatio iudicativa non est, aliàs in merito simplex apprehensio diceretur.

Rursus intellectus noster est agens naturale procedens de po-

tentia ad actum, & ita primus illius actus imperfectissimus est; sicut quia generans de potentia ad actum procedit, prius formam embrionis, quam formam perfectam producit; sed prima operatio est actus ad quem primo pervenit intellectus. Ergo prima operatio imperfectissima est.

Contra prædictam suppositionem, arguitur. Quia actus primus ab intellectu procedens debet, esse perfectior. Ergo prima operatio debet excedere alias. Prob. ant. Prima proprietas ab essentia dimanans debet esse perfectior, ut constat in intellectu, qui prius dimanat ab anima rationali, & propterea omnes alias superat proprietates. Ergo primus actus ab intellectu procedens debet esse etiam perfectior.

Confirm. alie operationes dependent ab operatione prima. Ergo illa perfectior est, nam dependentia imperfectionem importat. Prob. ant. Secunda operatio componitur ex prima, & tertia componitur ex secunda. Ergo alie operationes dependent essentialiter à prima. Et rursus, prima operatio antecedit secundam, & secunda prior est tertia, consequenterque omnes à prima dependent.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad prob. neg. consequ. Quia intellectus in agendo procedit de potentia ad actum, & de imperfecto ad perfectum, & ita prima operatio im-

imperfectissima est; sed natura in radicando, non procedit de potentia ad actum simpliciter, nec de imperfecto ad perfectum, sed potius radicat prius proprietatem perfectiorem, eo quod mediante illa continet alias, & consequenter alias, mediante illa radicat.

Ad est insuper alia ratio, quod videlicet, conceptus communis non radicat speciales proprietates nisi mediante differentia specifica, tanquam ratione formali, & ideo in prima proprietate explicatur esse proprium, & specialis differentia naturæ, consequenterque prima proprietas non solum materialiter, sed etiam formaliter est magis propria naturæ, & perfectior inter alias.

Et si dicas, quod dum intellectus cognoscit hominem per simplicem apprehensionem, non procedit de potentia ad actum, siquidem prius cognovit ens, & alia prædicata communia.

Resp. non procedere de potentia ad actum in ordine ad ens. Sed in ordine ad hominem de potentia ad actum procedit, nam prius imperfecte, & postea perfecte cognoscit.

Et si dicas. Quod saltem dum per secundam apprehensionem cognoscit hominem, non procedit de potentia ad actum.

Resp. ita esse in ordine ad apprehensionem, sed in ordine ad componendum, & inferendum, de potentia ad actum procedere;

nam apprehensio quæcunque illa sit, tanquam via, & potentia ad compositionem, & discursum comparatur.

Ad confirmationem verò argumenti respondetur dist. ant. dependentia præsupposita: conc. ant. dependentia formali: neg. antec. & consequ. Quia licet alias operationes dependeant à prima materialiter, & præsuppositivè, quatenus componuntur ex illa, non tamen dependent ab ea dependentia formali, & tanquam à causa finali, sed potius illa, ad alias ut ad finem ordinatur. Instantia est in forma naturali, quæ dependet à dispositionibus, & materia, non tamen imperfectior est, quia dispositiones ad formas, ut ad finem ordinantur.

Poterat etiam responderi, alias operationes dependere à prima, non ut formam imperfectam, à perfecta, sed tanquam totum à parte; cumque totum suas partes excedat, inde fit alias operationes esse perfectiores prima, & illam solum esse priorem, prioritate ordinis, non tamen prioritate dignitatis. Ex quibus ad secundum ibi contentum, manifesta est solutio.

Dices, quod partes causant totum; sed causa est prior effectu. Ergo si secunda, & tertia dependet à prima, ut à parte quatenus res apprehensa componunt enuntiationem, & anuntiationem, discursum, prima opera-

tio erit perfectior vtraque.

Resp. dist. min. causa finalis, aut principaliter effectiva; conc. min. causa materialis, aut formalis, quæ ad totum, vt ad finem ordinatur, neg. min. & consequ. quia causa materialis, vel formalis, quæ ad totum, vt ad finem ordinatur, exceditur ab illo simpliciter, quamvis quoddam modo, & secundum quid superet totum, & exemplum est in partibus componentibus hominem.

Dices, primam operationem non ordinari ad alias, vt ad finem cuius gratia, siquidem est species, & totum in sua linea perfectum, quod non potest ad aliud totum, vt ad finem ordinari: Ergo ex hac parte non debent aliæ operationes excedere primam.

Facile tamen resp. Obiectum primæ operationis esse totum metaphysicum, & speciem distinctam à quocunque alio artefacto logicali, physice tamen in linea dialectica esse partem, & non esse totum; sicut obiectum secundæ, & tertiæ, quæ ex partibus physicis pertinentibus ad dialecticam componuntur, & ideo prima operatio bene potest, & debet ad alias, vt ad finem, ordinari.

Arg. secund. ad primam operationem pertinet perfectissimus actus: ergo prima perfectior est. Prob. ant. Perfectissimus actus intellectus nostri, est visio beata; sed hæc non pertinet ad secundam,

vel tertiam operationem, cum sit vnus simplicissimus actus, & ita solum pertinet ad primam: ergo ad primam operationem pertinet perfectissimus actus.

Confirm. prim. ea operatio est perfectior, per quam intellectus noster maiorem similitudinem habet cum Angelico intellectu; sed per primam operationem maiorem similitudinem habet intellectus humanus, cum intellectu Angeli: Ergo prima perfectior est. Prob. min. Prima operatio simplici intuitu, & sine vilo cursu cognoscit obiectum; sed hic est modus proprius intellectus Angeli: ergo vera est minor.

Confirm. secund. prima operatio habet nobilius obiectum: ergo perfectior est, quia perfectio operationis à nobilitate obiecti desumitur. Prob. ant. Obiectum primæ operationis, est quidditas, & essentia rei; sed quidditas rei excedit imperfectione omnia alia prædicata: ergo prima operatio habet nobilius obiectum.

Resp. ad argum. visionem beatificam esse vnum simplicissimum actum, non tamen pure apprehensivum, quod erat necessarium, vt pertineret ad primam operationem, sed esse actum iudicativum, & sub hac formalitate pertinere ad secundam, & insuper esse discursivum ex parte obiecti, quatenus creaturas in Deo cognoscit, & Deum, tanquam causam illarum, sub qua formalitate

perfectissima inter omnes, pertinet visio ad tertiam operationem. Ex quo potius infertur, tertiam operationem esse perfectissimam inter omnes.

Ad primam confirm. resp. Quidam Sapientissimus Migister, negando maiorem, quia homo, & Angelus essentialiter distinguuntur, & propterea non explicatur maior perfectio, ubi explicatur maior similitudo, & convenientia, sed potius ubi explicatur distinctivum utriusque. Et instantiam adducit in homine, qui in operatione imperfecta convenit cum equo, in operatione vero perfecta, non convenit, sed potius ab equo distinguitur.

Sed hæc solutio inefficax est, quia illa operatio est perfectior, quæ magis accedit ad perfectionem Divini intellectus; sed operatio, quæ magis accedit ad modum intellectus Angeli, magis etiam accedit ad perfectionem intellectus Divini, cum modus intellectus Angelici magis accedat ad Divinum intellectum: Ergo ea operatio in homine debet esse perfectior, per quam intellectus noster maiorem similitudinem habet cum Angelico intellectu.

Insuper etiam supremum infimi attingit infimum supremi: ergo illa operatio, quæ magis assimilatur cum operatione Angelica, quæ respectu hominis suprema est, erit operatio perfectior

in homine.

Exemplum autem propositum non est, quia species magis perfecta, sicut homo non convenit cum equo per id quod in ipso homine perfectius est, nec perficitur per maiorem convenientiam cum equo: sed res imperfecta ex maiori convenientia cum perfectiori perficitur, nam eo ipso magis accedit ad Divinam perfectionem, & ideo homo maiorem perfectionem explicat in operatione illa, in qua magis cum Angelo convenit: Unde hac solutione relicta.

Resp. ad prim. confirm. neg. min. & ad probationem, dist. mai. cognitione clara, & penetrativa obiecti, nego maiorem, cognitione confusa, conc. mai. & sub eadem distinctione minoris, neg. consequentiam, quia licet prima operatio simplici intuitu, & sine ullo discursu cognoscat obiectum, non tamen illa cognitio est penetrativa rei, siquidem non attingit ea prædicata, quæ possunt rei convenire, aut conveniunt de facto, & in illa continentur; sed solum est cognitio confusa, qua intellectus attingit quidditatem, ut postea procedat ad perfectam cognitionem quidditatis, attingendo quidditatem, ut radicem, & ea, quæ radicanantur in illa. Et propterea intellectus noster non per primam operationem, sed magis per alias assimilatur cum intellectu Angeli, qui rem penetrati-

trativè, clarè, & distinctè cognoscit.

Ad secundam confirm. neg. ant. & ad prob. concessa maiori, dist. min. omnia alia præcisivè considerata, conc. minor vt aggregata cum quidditate ipsa neg. min. & consequ. licet namquè facta comparatione inter quidditatem, & cætera prædicata, omnia alia à quidditate excedantur, quia ipsa est radix aliorum; non tamen excedit quidditas alia prædicata, vt cum ipsa quidditate coniuncta; sicut licet operans excedat operationem præcisivè, non tamen excedit illam, vt cum ipso aggregatam, vel se ipsum vt operatione perfectum; cumque obiectum primæ operationis sit sola quidditas, aut res simplex, & obiectum aliarum operationum sint alia prædicata, & simul ipsa quidditas, vt coniuncta cum illis, consequens sit, obiectum aliarum operationum esse perfectius obiecto, quod prima operatio cognoscit.

Sed instabis primò quod in obiecto secundæ, & tertiæ operationis quidditas de materiali se habet, & solum se habet de formali ratio subiecti, & prædicari, antecedentis, & consequentis, nam per hoc vna distinguitur ab alia, & consequenter hoc se habet de formali; sed perfectio sumitur ab eo, quod de formali se habet: ergo perfectio aliarum operationum non desumitur à

quidditate, sed potius ab accidenti, & à secundis intentionibus, quæ sunt per operationes prædictas, consequenterque alia operationes primam adæquare non possunt.

Secundo instabis, terminus resolutionis perfectior est omnibus alijs; sed obiectum primæ operationis est terminus resolutionis, nam omnis quæstio resolvitur per quod quid est, tanquam per fundamentum, & radicem veritatis: ergo prima operatio habet nobilius obiectum.

Tertio instabis. Prima operatio attingit quidditatem, & simul alia prædicata, quæ pertinent ad cæteras operationes: ergo ea perfectior est. Prob. ant. Prima operatio dum attingit quidditatem, attingit omnia, quæ in quidditate implicite continentur, sine quibus quidditas non invenitur: ergo attingit quidditatem, & simul ea, quæ pertinent ad alias operationes.

Resp. ad prim. instantiam dist. mai. Quidditas materialiter sumpta, conc. mai. formaliter, vt id, de quo, vel vt radix, neg. mai. Quia secunda formaliter attingit quidditatem ipsam, vt id quod de alio dicitur, vel de quo dicitur aliud, & tertia attingit formaliter quidditatem, vt radicem. Quapropter utraque operatio attingit formaliter quidditatem sub his accidentibus, aut connotatione prædicta; cumque quidditas

cum his omnibus accidentibus perfectior sit se ipsa solitarie sumpta, inde sit obiectum aliarum operationum esse perfectius simpliciter.

Dices, quidditas sub his accidentibus, aut cum connotatione prædicta, non excedit simpliciter se ipsam absolute consideratam, sed solum secundum quid: ergo alia operationes attingentes quidditatem sub prædictis accidentibus, non excedunt primam operationem simpliciter, sed tantum secundum quid.

Resp. dist. ant. Se ipsam in esse rei, conc. ant. in esse obiecti, neg. ant. & conseq. Quia quamvis quidditas sub his accidentibus non simpliciter, sed solum secundum quid se ipsam entitative, & in esse rei excedat, eo quod accidentia solum secundum quid possunt perficere quidditatem; in esse tamen obiecti simpliciter excedit se ipsam, quatenus cum maiori claritate, & immaterialitate cognoscitur, & perfectius penetratur; sicut finis, ut connotat media excedit simpliciter se ipsum absolute consideratum, & propterea intentio finis, simpliciter perfectior est simplici volitione, quæ ad finem secundum se terminatur.

Ad secundam replicam principalem, neg. min. Quia terminus resolutionis est quidditas, ut radix, vel ut contentiva conclusionis; non verò quidditas secundum se, sub qua formalitate

pertinet ad primam operationem, & ita obiectum primæ operationis non est terminus resolutionis formaliter.

Addimus: terminus resolutionis materialiter inspectum non debere esse magis perfectum, ut patet in materia, & forma, in quas resolvitur compositum substantiale, & tamen illas excedit.

Ad tertiam instantiam, dist. ant. & alia implicite, & in confuso, conc. ant. clare, & distincte neg. ant. & conseq. Quia prima operatio eo modo attingit alia prædicata, quo ipsa in essentia continentur, cumque alia prædicata solum implicite, & in confuso contineantur in essentia, inde sit solum hoc modo attingi per primam operationem, explicitè verò tantum cognosci per alias operationes.

Dices. Prima operatio attingit quidditatem ut radicem propriæ: ergo explicitè proprietates attingit, & ea, quæ pertinent ad alias operationes, quia radix non potest attingi, nisi explicitè attingatur radicum; sicut causa in quantum continet effectum, non potest expressè cognosci, nisi expressè cognoscatur effectus.

Resp. dist. ant. ut radicem materialiter, & in esse rei, conc. ant. formaliter, & in esse obiecti, neg. ant. quia licet prima operatio attingat quidditatem, quæ est radix, non tamen quidditatem cognos-

cognoscit, ut radicem, nam ut radix formaliter est medium demonstrationis, quæ per causam, & radicem procedit, & ita sub hac consideratione solum pertinet ad tertiam operationem.

Et si dicas: non posse quidditatem cognosci sine extremo connexionis; sed passionem sunt extremum, cum quo quidditas ipsa connaturaliter saltem conecit. Ergo cognosci non potest, nisi proprietates explicite cognoscantur.

Resp. tamen maiorem esse veram si quidditas cognoscatur ut radix, & ut connexa cum proprietatibus suis, quomodo non per primam operationem, sed solum per tertiam operationem attingitur. His ergo prælibatis, in quibus modica difficultas invenitur, ad graviora procedentes, ad secundam, & tertiam operationem transimus, satis probabiliter dubitantes an secunda sit perfectior, vel tertia excedat simpliciter cæteras operationes.

In quo puncto communior sententia defendit secundam operationem esse perfectiorem tertia, quia iudicat via resolutionis de continentia conclusionis in principio, eo quod tale iudicium, cum sit compositio quædam, ad secundam operationem pertinere debet.

Alia verò sententia affirmat tertiam operationem excedere omnes alias, quæ pauci metaphysici tuerentur. Verum quid inde quando quidem ipsam q. 15. de verit.

art. 1. & 1. p. q. 12. art. 8. & q. 85. art. 5. ad 4. & art. 6. & q. 59. art. 1. ad primum, & 1. 2. q. 66. art. 5. & alibi habet Angelicus Doctor, Et propterea hæc sola sit,

§. II.

Nostra Conclusio.

Conclusionem istam Authores aliqui suadere conantur, ex eo, quod omne totum est maius, & perfectius sua parte; sicut homo materiam, & formam excedit, & utriusque simul perfectionem includit; sed tertia operatio est totum, & alia operationes sunt illius partes, siquidem syllogismus mentalis componitur ex propositione mentali, & hæc rursus ex termino mentali componitur. Ergo tertia operatio omnes alias excedere debet.

Hæc tamen ratio nisi ad alia infra dicenda reducat, facile à contrariis dissolvitur, nam ipsi affirmant tertiam operationem, non componi ex secunda sumpta adequate, & quatenus iudicativa est de discursu in via resolutionis; eo quod iudicium de discursu est compositio quædam, & pertinet ad secundam operationem, tertiamque supponit, & ita minor supradictæ rationis facile à contrariis negatur, ea ergo ratione relicta.

Ratione fundamentali probatur conclusio nostra. Nam illa

operatio perfectior est, quæ magis attingit de veritate, siquidem in attingentia veritatis consistit perfectio intellectus, eo quod verum est bonum intellectus, & perfectio illius; sed tertia operatio magis attingit de veritate. Ergo tertia perfectior est. Min. prob. Secunda operatio solum attingit veritatem propositionis; sed tertia attingit veritatem præmissarum, & etiam conclusionis veritatem. Ergo tertia plus de veritate attingit. Prob. min. Tertia operatio essentialiter est discursus; sed discursus non salvatur sine attingentia præmissarum, & ipsius conclusionis, quia discursus essentialiter importat plures actus, quorum unus est causa alterius; sicut assensus præmissarum, causat conclusionis assensum. Ergo tertia operatio attingit veritatem præmissarum, & etiam veritatem conclusionis.

Confirmatur, & vrgetur, ea operatio perfectior est, quæ magis percipit, & penetrat de principio, vnde Angelicus Præcept. probat cognitionem esse perfectiorem quanto plures conclusiones in principio cognoscit, & quod si tandem cognitio attingat omnes conclusiones in principio contentas, cognitio prædicta erit comprehensiva principij; & propterea affirmat Beatum non posse cognoscere omnia possibilis in verbo, & omnipotentia Divina, quia alias comprehenderet Divinam omnipotentiam; sed tertia opera-

tio est magis penetrativa principij. Ergo ea perfectior est. Prob. min. Tertia operatio attingit præmissas, vt contentivas conclusionis, & ipsius illativas. Ergo est magis penetrativa principij, nam ea operatio, quæ attingit causam, vt contentivam effectus, magis penetrat causam, quam alia operatio, quæ attingit causam solum secundum se, & continentiam causæ non cognoscit.

Resp. aliqui contrariorum, etiam secundam operationem attingere præmissas, vt illativas conclusionis.

Sed hæc solutio principio nititur falso, quia si secunda operatio ita attingeret præmissas, esset discursiva formaliter, & consequenter superflua esset tertia operatio intellectus. Ergo secunda non attingit præmissas, vt illativas. Prob. ant. Si secunda attingeret præmissas, vt illativas, etiam conclusionem attingeret quatenus ex præmissis infertur; nam causa non potest cognosci formaliter, vt causativa effectus, quin effectus, vt producibilis, cognoscatur; sed discursus essentialiter consistit in attingentia præmissarum, & in actu attingente conclusionem. Ergo si secunda præmissas, vt illativas attingeret, esset discursus formaliter.

Et si dicas secundam operationem ipsam conclusionem attingere, vt ex præmissis infer-

In contra est. Quia erit discursus formaliter, vt vidimus; & insuper, quia veritas mediata formaliter, solum attingitur per tertiam operationem; sed conclusio, vt illata est veritas mediata formaliter; siquidem per pramissas tanquam per medium probatur. Ergo secunda operatio non potest conclusionem formaliter, vt illatam attingere.

Respondent vnanimitè contrarij, quod licet secunda operatio non possit attingere pramissas, & conclusionem via inventionis deducendo conclusionem ex pramissis; via tamen resolutionis, attingit pramissas, & conclusionem, non formaliter vt illatam, sed potius, vt contentam in principijs, & iudicat illam esse convenientem principio, & in illo contineri, quod quidem iudicium est vltimæ terminus discursus, & perfectissima cognitio veritatis; & propterea cognitio perfectissima veritatis in secunda reperitur.

Sed hæc etiam solutio nittitur falso principio, quia secunda operatio etiam via resolutionis non potest attingere conclusionem in principijs. Ergo solutio data principio nittitur falso. Prob. ant. Secunda operatio non potest attingere principia, vt contentiva conclusionis. Ergo attingere non potest conclusionem, vt contentam principijs. Prob. ant. Non potest attingere principia vt contentiva conclusionis, nisi attingat

principia, vt illativa, vel causativa formaliter; sed illa vt illativa non attingit. Ergo non potest illa vt contentiva cognoscere.

Explicatur impugnatio, sola tertia operatio cognoscit pramissas, vt contentivas, & conclusionem vt contentam in pramissis. Ergo secunda non attingit conclusionem, vt in pramissis contentam. Prob. ant. Sola tertia operatio cognoscit pramissas, vt causativas, & illativas conclusionis. Ergo sola illa attingit pramissas, vt contentivas: quia cognoscere causam, vt productivam effectus, est cognoscere causam continere effectum in sua potestate, & virtute, & e contra, cognoscere causam continere effectum, est cognoscere causam posse producere illum. Ergo si sola tertia operatio cognoscit pramissas, vt illativas, sola etiam illa pramissas, vt contentivas cognoscit; sicut dum cognoscimus voluntatem posse producere volitionem, cognoscimus etiam volitionem continere, & idem de quacumque causa dicendum.

Secundò impugnatur data solutio attingere pramissas, vt causativas, & illativas conclusionis, perfectius est, quam pramissas, vt illativas non attingere; sicut attingere finem, vt rationem volendi media, perfectius est, quam illum, prout sic non attingere, & ideo simplex volitio non est ita

perfecta, sicut intentio finis, quia non attingit finem, vt rationem volendi media, qualiter per intentionem attingitur; sed attingere præmissas, vt illativas pertinet ad tertiam operationem. Ergò tertia perfectior est.

Addimus conclusionem, vt contentam in præmissis esse veritatem mediatam, & attingere veritatem mediatam, non pertinere ad secundam, & consequenter illam iudicare non posse de continentia conclusionis in principio.

Tertiò impugnatur solutio data, quia iudicium de discursu, & de continentia conclusionis in principio, solum pertinet ad tertiam operationem. Ergò tale iudicium non in secunda, sed in tertia reperitur: antec. expressum est D. Thom. q. 15. de verit. art. 1. & prob. idè iudicium de compositione enuntiativa per se pertinet ad secundam, quia sola secunda componit enuntiando vnum de alio; sed sola tertia discurret. Ergò iudicium de discursu, solum per se pertinet ad tertiam operationem; & idè sicut iudicium signatum de compositione enuntiativa pertinet ad secundam, quæ per se habet enuntiare, ita iudicium de discursu signatum, & non solum exercitum, pertinebit ad tertiam, quæ per se discursiva est.

Quartò impugnatur solutio. Ad secundam operationem tantum pertinet actus, qui clicitur

ab habitu principiorum, sed iudicium supradictum, non ab habitu principiorum, sed ab habitu scientiæ procedit. Ergò non pertinet ad secundam operationem.

Respondent contrarij. Tale iudicium, pertinere ad habitum scientificum, & simul ad secundam operationem, quia in habitu scientifico reperitur esse discursivum, & simul esse iudicativum de discursu, & de continentia conclusionis in principio, & quamvis habitus scientiæ secundum primam formalitatem ad tertiam operationem pertineat, secundum aliam tamen formalitatem, videlicet, iudicativi, non ad tertiam, sed ad secundam solum pertinet operationem.

Hæc tamen solutio voluntaria est, & contra Doct. Sanctum, q. 15. art. 1. ad 4. Vbi respondet dicendum: *Quod indicare non est proprium rationis per quod ab intellectu distingui possit, quia etiam intellectus iudicat hoc esse verum, illud falsum; sed pro tanto iudicium rationi attribuitur, quia iudicium in nobis communiter fit per resolutionem in principia.* Sentit ergò Divus Thom. iudicium quod fit per resolutionem in principia, pertinere tantum ad rationem, vel ad intellectum discurrentem, & consequenter solam tertiam operationem iudicare de discursu, & continentia cōclusionis in principio in via resolutionis. Proindeque

habitus scientificus quatenus iudicativus est in via resolutionis ad tertiam tantum pertinebit operationem.

Secundò impugnatur solutio prædicta, quia dum intellectus per tertiam operationem præbet assensum conclusioni, ut illatam convincitur circa illam, ut illatam, aliàs actus ille erit opinativus, & non erit scientiæ formaliter; sed convinci non potest, nisi cognoscat, & iudicet evidenter illam esse bene illatam, quia nullus absque evidentiâ convincitur: Ergò tertia operatio erit iudicativa formaliter, & in ipsa provt talis erit habitus scientiæ, quatenus iudicativus est.

Tertiò impugnatur solutio, quia habitus scientiæ non potest perficere, & actuare intellectum, quatenus intellectus est; nam intellectus, ut intellectus denominatur ab attingentia principiorum, non verò ab attingentia conclusionis, & principij ut illativi, qua ratione principium per se pertinet ad scientiam; sed ad secundam operationem pertinet intellectus, ut intellectus est: Ergò secundum nullam formalitatem potest habitus scientiæ in secunda operatione collocari.

Tandem impugnatur solutio ex D. Thom. 1. 2. q. 66. per totam; quia si iudicium de discursu, & de continentia conclusionis in principio esset formaliter in secunda operatione, etiam habitus

scientificus esset tantum in secunda operatione, & secundum nullam formalitatem reperiretur in tertia; sed hoc adversarij affirmare non possunt: ergò nulla est eorum doctrina. Prob. mai. ibi constitutus est habitus, ubi proprius, & principalis actus consummatur, & completur; qua ratione probat D. Thom. loco citato artic. 5. in sensibus non esse ponendam virtutem, quia cognitio veri, quæ est opus virtutis cognoscitivæ, non in sensibus, sed in intellectu consummatur, & completur, & ita quamvis protestatio externa fidei sit actus fidei; habitus tamen fidei solum ponitur in intellectu, quia re-titudo fidei in intellectu consummatur; & quamvis oratio, quæ est actus religionis, sit in intellectu, virtus tamen religionis ponitur in voluntate, eo quod in voluntate consummatur, & completur re-titudo religionis, quæ in subiectione, & reverentia consistit; sed cognitio scientifica ultimo consummatur, & completur in iudicio resolutive: Ergò si tale iudicium existit in secunda operatione, habitus scientificus tantum erit in secunda, & secundum nullam formalitatem collocabitur in tertia.

Secundò satis efficaciter probatur conclusio nostra. Quia illa operatio est perfectior, cuius perfectissimus actus excedit actus aliarum operationum; cut intellectus perfectior est voluntate, quia actus perfectissimus intelle-

ctus, videlicet, vi suo beata omnem actum voluntatis excedit; sed actus perfectissimus tertiæ operationis excedit actus aliarum operationum: ergo tertia perfectior est. Prob. min. Actus, & habitus sapientiæ formalitèr pertinent ad tertiam operationem, cum sint formalitèr, & virtualitèr discursivi; sed actus sapientiæ excedit ceteros actus naturales: ergo actus perfectissimus tertiæ operationis excedit actus aliarum operationum. Prob. min. Beatitudo naturalis superat in perfectione omnes actus naturales, eo quod est vltima felicitas, ad quam omnes aliæ operationes ordinantur; sed beatitudo naturalis in actu sapientiæ consistit; siquidem beatitudo naturalis habetur per cognitionem Dei Authoris naturalis habitam per discursum ex effectibus naturalibus, quæ cognitio est actus sapientiæ: Ergo actus sapientiæ excedit ceteros actus naturales.

Confir. & vrgetur. Actus sapientiæ superat omnem actum scientiæ, & aliundè superat etiam omnem actum luminis principiorum: ergo actus sapientiæ excedit omnem actum naturalem. Ant. quantum ad primam partem conceditur à contrarijs, quo ad secundam probatur ex D. Thoma 1. 2. q. 66. articul. 5. in quo quaeritur vtrum sapientia sit maxima inter virtutes intellectuales, & respondet conclusione expressè affirmante sapientiam esse perfectio-

rem inter omnes, etiam comparatam cum habitu principiorum, qui attingit vniversalia principia creata, sed ipsum Deum, illius existentiam non attingit; nam licet Deum esse sit per se notum secundum se, non tamen est per se notum quo ad nos, sed potius per effectus creatos probatur Dei existentia à sapientia naturali: Ergo actus sapientiæ superat omnem actum luminis principiorum.

Secundò prob. ant. Sapientia habet nobilius obiectum, quia attingit primam, & vniversalissimam causam, videlicet Deum, qui perfectior est in esse obiecti, quocumque obiecto creato: Ergo actus sapientiæ superare debet actum luminis principiorum.

Dices: Physicam attingere Deum, vt primum motorem; & tamen perfectior non est habitu principiorum: Ergo idem de sapientia dicendum.

Sed contra, quia sapientia ex professo, & directè ipsum Deum, tanquam obiectum principalitatis attingit, & illius attributa declarat, Physica verò pro obiecto adequato respicit ens mobile naturale, Deum autem, solum attingit indirectè, & in obliquo, vt terminum dependentiæ, & vt causam efficientem: Ergo quamvis sapientia perfectior sit, non infertur indè Physicam perfectiorem esse.

Tertiò prob. ant. Confirmat[i]onis adductæ, quia sapientia iudicat de principijs, & probat con-

tra negantes, & explicat terminos, & ad impossibile reducit, & à priori probat rationem entis, & non entis, per ipsum Deum, cuius proprius effectus est, ipsum esse commune, cuicumque effectui creato, quod tamen non habet habitus principiorum: Ergò idem quod prius.

Dices, habitum Theologiæ esse habitum sapientiæ, & fidem esse habitum principiorum in linea supernaturali; & tamen fides perfectior est: Ergò nulla est data doctrina.

Sed contra, quia fides quamvis sit habitus principiorum, ratio tamen formalis illius, videlicet: revelatio Divina, perfectior est, quam revelatio virtualis, & mediata, specificativa Theologiæ, quod non invenitur in habitu luminis principiorum naturalium, comparative ad sapientiam: Ergò de habitu luminis comparato cum sapientia, & de habitu fidei comparato cum Theologia, aliter discutendum est.

Secundò impugnatur doctrina, quia Theologia essentialiter dependet ab habitu fidei in iudicando de obiecto, & ad fidem explicandam ordinatur: Unde probabilitas iudicij Theologici, per maiorem conformitatem cum iudicio fidei præsentatur; sed in sapientia comparata cum lumine oppositum contingit: Ergò idem quod prius.

Et si dicas donum sapientiæ

explicare fidei principia, & tamen non subordinat sibi fidem, nec illam adæquat imperfectione: Ergò idem de sapientia discendū, quamvis principia luminis per sapientiam explicentur.

Sed contra, quia donum sapientiæ non explicat à priori principia fidei, & per alia superiora principia, sed potius per principia inferiora, & à posteriori ratione affectus, & saporis, vel suavitatis, à charitate dimanantis; sed sapientia explicat à priori principia luminis per ipsum Deum, qui est prima illorum causa: Ergò de sapientia aliter sentiendum est.

§. III.

Argumentis contra conclusionem occurritur.

CONTRA conclusionem nostram poterat in primis argui ex Angelico Doct. q. 8. de veritate art. 8. asserente: Supremum intellectus nostri non esse rationem, sed intellectum, qui est rationis origo; sed intellectus, ut intellectus pertinet ad secundam operationem: Ergò secunda operatio suprema est.

Respondetur tamen facile D. Thom. non loqui de intellectu, quatenus intellectus simpliciter denominatur, de intellectu, ut attingente principia, ut illativa conclusionis, quæ cognitio est

origo alterius cognitionis attingentis conclusionem, secundum quam intellectus dicitur ratio, quæque non adæquat cognitionem principiorum, & propterea ista superior, aut suprema est, & ita esse intelligendum Sanctissimum Præceptorem ex dicendis infra constabit, & adversarij argumentum solvere debent, quia fateri tenentur supremum nostri intellectus non esse rationem, sed intellectum, ut iudicantem ultimò de continentia conclusionis in principio, sed tale iudicium non est rationis origo, sed potius rationem, & discursum terminat: Ergò de illo non loquitur Divus Thomas, & iuxta hanc, aut similem doctrinam intelligendus est D. Thom. in alijs locis, in quibus præfata conclusionis oppositum sentire videtur.

Arguitur secundo, quia secundum doctrinam D. Thom. 1. p. q. 79. art. 8. ratiocinare comparatur ad intelligere; sicut moveri ad quiescere, vel acquirere ad habere, quorum vnum est perfecti, aliud verò imperfecti; sed ratiocinare pertinet ad tertiam operationem, intelligere verò ad secundam: Ergò tertia operatio non adæquat secundam in perfectione.

Resp. explicando maiorem, ratiocinare in adæquatè sumptum conc. mai. adæquatè consideratum, neg. mai. & disting. min. Intelligere absolute, conc. min. intelligere terminativum discursus,

neg. minor. & consequent. In tertia namque operatione duplex formalitas reperitur, una discurrentis, & altera iudicantis, & ratiocinare importat duo formaliter, discursum videlicet, inadæquatè sumptum, quod est conclusionem inferre, & terminum ipsius discursus, quod est iudicare de bonitate discursus, & de continentia conclusionis in principio. Ex quibus illud primum, comparatur ad hoc secundum; sicut via ad terminum, & motus ad quietem, & utrumque pertinet ad intellectum, ut ratio est & de hoc intelligere asserit Div. Thomas, quod ratiocinare comparatur ad ipsum, sicut motus ad quietem: Unde non loquitur de intelligere pertinente ad secundam operationem. Quod confirmat 1. p. q. 59. art. 1. dum in corpore asserit, intellectum per discursum pervenire ad cognoscendum illud, quod sine discursu cognoscit.

Sed instabis D. Thom. loco citato loquitur de intelligere pertinente ad intellectum, quatenus intellectus est: ergò loquitur de intelligere pertinente ad secundam operationem. Prob. ant. Loquitur de intelligere pertinente ad intellectum, de quo in articulo quaerit, an sit potentia distincta à ratione; sed in articulo quaerit de intellectu, quatenus intellectus est: Ergò de illo loquitur D. Thomas.

Resp. neg. antecedens, ad pro-

probationem dist. min. de intellectu, ut intellectus est tantum: neg. min. De illo, & insuper de intelligere terminante discursum, aut iudicante de bonitate illationis: conc. min. & neg. conseq. Quia D. Thom. in articulo quærit de intellectu, quatenus intellectus simpliciter denominatur, & simul de illo quatenus iudicat de bonitate discursus, secundum quam rationem pertinet ad tertiam operationem, sed in ratione tantum loquitur de intellectu, & intelligere terminante discursum, & idem est, ac sic diceret, quod in tertia operatione deducere conclusionem ex præmissis, comparatur ad iudicium, sicut motus comparatur ad quietem.

Dices: Ergo in ratione non loquitur de intelligere pertinente ad intellectum, quatenus intellectus est, sed de eo, quod pertinet ad intellectum, ut ratio. Ergo non probat conclusionem; siquidem conclusionis quæsitum de utroque procedebat.

Resp. distinguendo secundum consequens, per consequentiam immediatam: conc. conseq. Quia ex vno alterum infertur, nam si semel intelligere, quod ad tertiam pertinet, non est distincta potentia a ratione; hoc idem infertur de intelligere pertinente ad secundam, eo quod utriusque eadem ratio est.

Dices: intelligere simpliciter, quod pertinet ad secundam, non

est terminus discursus, bene tamen intelligere, quod pertinet ad tertiam. Ergo vnius, & alterius eadem ratio non est.

Resp. dist. consequens, eadem materialiter: conc. conseq. eadem formaliter: neg. conseq. Nam sicut intelligere, quod pertinet ad tertiam operationem, est terminus discursus, & discursus ordinatur ad illud, & propterea non pertinet ad distinctam potentiam, eo quod actus subordinati ad eandem potentiam pertinent, & eiusdem est moveri, & quiescere; ut lapis movetur ad centrum, & quiescit in illo, ita similiter intelligere, quod pertinet ad secundam, ordinatur ad discursum, & ad terminum discursus; & ita propter eandem rationem, non pertinet ad distinctam potentiam, sed eadem ratio formaliter, probat utrumque primum quidem per consequentiam immediatam, & secundum per mediatam consequentiam.

Tertiò arguitur. In tertia operatione non reperitur iudicium. Ergo illa non est perfectior. Prob. ant. Ex D. Thom. q. 2. de veritat. art. 7. dicente: Intellectum iudicare apprehensa, quando dicit quod aliquid est, vel non est, quod est intellectus componentis, & hoc idem 1. p. q. 16. art. 2. & alijs in locis docet Angelicus Doctor; sed compositio non in tertia, sed in secunda reperitur. Ergo in tertia iudicium non est.

Respondetur neg. ant. & ad pro-

probat. disting. min. compositio enuntiatiua: conc. min. compositio illatiua, & iudicatiua discursus: neg. min. & conseq. Nam licet in secunda sit compositio enuntiatiua, in tertia tamen reperitur compositio illatiua, eo quod syllogismus ex enuntiatione componitur: Vnde ex hac parte, nihil contra conclusionem inferitur; siquidem vtraque operatio est compositiua, quamvis diuersa compositione, & sicut secunda iudicat de compositione, quam facit, ita tertia iudicat, de compositione illatiua, & bonitate discursus, & in vtraque etiam operatione veritas formalis reperitur.

Sed instabis primo: Obiectum capax iudicij est conformitas, vel convenientia vnius ad alterum; sed prædicta convenientia non invenitur in tertia, quæ sola habet inferre vnum ex alio, & hoc non est vnum ad alterum comparare. Ergo in tertia non reperitur iudicium.

Secundò instabis. Secunda operatio potest iudicare de bonitate discursus. Ergò tale iudicium non est admittendum in tertia. Prob. antec. Non implicat vnâ operationem de his, quæ in alia sunt iudicare. Ergò secunda iudicare potest de bonitate discursus. Pater ant. Nam secunda operatio de facto iudicat primam operationem bonè, vel malè apprehendisse. Ergò non implicat vnâ de his, quæ in alia sunt iudicare.

Tertiò instabis tertia operatio, non potest via resolutionis cognoscere veritatem mediatam, aut conclusionem in principio. Ergò de continentia conclusionis in principio iudicare non potest. Probat. ant. Veritas mediata non potest in principio cognosci, nisi veritas ipsius principij cognoscatur; sed tertia cognoscere nequit veritatem principij, quia veritas principij est immediata, & idè solum pertinet ad secundam operationem. Ergò tertia operatio non potest cognoscere veritatem mediatam, vel conclusionem in principio.

Resp. neg. min. Quia tertia operatio non solum vnum ex altero deducit, sed etiam cognoscit proportionem, & conformitatem aut convenientiam conclusionis ad principium, & de tali convenientia iudicat; sicut secunda non solum componit vnum cum alio, sed etiam iudicat de compositione prædicta.

Dices: Iudicium de bonitate illationis, & de continentia conclusionis in principio, est vna simplex propositio explicata per *ly ita est*; sed propositio simplex pertinet ad secundam. Ergò iudicium prædictum ad secundam pertinere debet.

Resp. dist. min. Propositio simplex, quæ virtualitèr discursus non est: conc. min. Si virtualitèr est discursus: neg. min. & conseq. Nam iudicium de bonitate discursus

discursus, est virtualiter discursus, & terminat illationem, & ita pertinere debet ad tertiam, ad quam pertinet de propria materia iudicare.

Ad secundam replicam: neg. ant. & ad probat. dist. ant. iudicare in directe, si ex alia componatur: conc. ant. directe: neg. ant. & consequ. Quia secunda operatio componitur ex prima, & ita dum directe iudicat se bene componere, iudicat etiam mediate, & indirecte primam bene apprehendisse. Ex quo infertur tertiam operationem iudicantem de bonitate discursus indirecte, & mediate iudicare secundam bene composuisse, non tamen infertur secundam posse iudicare de tertia cum non componatur ex illa.

Ad tertiam replicam: neg. antec. & ad probat. neg. min. Quia licet veritas principij secundum se pertineat ad secundam operationem, veritas tamen ipsius, ut illativi pertinere debet ad tertiam sicut 2. 2. q. 3. 1. art. 2. ad 1. docet Ang. Doct. dicens: Principium secundum diversam attingibilitatem pertinere ad scientiam, & habitum principiorum, nec novum est veritatem immediatam secundum diversam formalitatem ad diversas etiam pertinere operationes; sicut eadem quidditas, ut apprehensa pertinet ad primam, & ut subiectum, vel predicatum, pertinet ad secundam.

Addo plures affirmare prin-

cipium, ut illativum esse veritatem mediatam formaliter, & ostensivè, quatenus veritatem mediatam, vel conclusionem ostendit, & ita sub formalitate predicta solum pertinere ad tertiam operationem, non verò ad secundam, ad quam solum pertinet veritas, quæ nec ut quod, nec ut quo, nec absolute, nec relative, veritas mediatæ est.

Sed instabis contra utramque solutionem. Cognitio principij ut illativi, est cognitio confusa, quia intellectus procedit de imperfecto ad perfectum, & à cognitione confusa, ad cognitionem distinctam, & à præmissis procedit ad conclusionem explicitè, & distinctè cognoscendam; sed cognitio confusa pertinet ad secundam operationem. Ergo cognitio principij, ut illativi, ad secundam pertinere debet.

Resp. dist. min. cognitio confusa principij secundum se: conc. min. principij ut illativi: neg. min. & consequ. Sicut namque cognitio confusa subiecti, via compositionis, & tendentiæ ad predicatum, pertinet ad secundam, ita pertinet ad tertiam cognitio confusa principij, ut illativi, quæ cognitio solum in confuso, & in obliquo conclusionem attingit, & insuper ad tertiam pertinet cognitio distincta, quæ in recto, & explicitè terminatur ad conclusionem, & altera etiam cognitio iudicativa, per quam via resolutionis cognoscitur con-

conclusio in principio continente; sicut eadem quidditas confuse cognoscitur per primam operationem, & confuse etiam cognoscitur per secundam.

Quarto arguitur actus attingens præmissas secundum se excedit in perfectione actum attingentem illas, provt inferunt conclusionem: ergo secunda operatio debet excedere tertiam. Prob. ant. Principium secundum se excedit in perfectione se ipsum vt illativum, & causativum effectus: ergo actus, qui attingit præmissas secundum se superat in perfectione actum attingentem illas, provt inferunt conclusionem. Prob. ant. primò. Ratio principij secundum se pertinet ad conceptum essentiae; ratio verò principij, vt causativi pertinet ad conceptum naturæ, quæ constituitur per esse radicem formalitè; sed conceptus essentiae superat in perfectione conceptum naturæ, cum essentia constituatur per ordinem ad esse, & ad se, natura verò per ordinem ad aliud: Ergo principium secundum se, superat in perfectione se ipsum, vt causativum effectus.

Secundò prob. ant. Principiū secundum se explicat propriam, & intrinsecam actualitatem, vt causativum verò explicat actualitatem effectus; sed prima actualitas superat in perfectione secundam: Ergo idem quod prius.

Confirmatur; tertia operatio non attingit in recto principia, sed

solum conclusionem: ergo non est perfectior secunda, quæ principia attingit in recto. Probatur antec. Tertia operatio tantum attingit in recto veritatem mediatam, cum tertia operatio sit cognitio mediatæ: Ergo non principia, sed solum conclusionem attingit in recto.

Respondetur ad argumentum, negando duo antecedentia prima, & ad probationem primam neg. min. Quia conceptus essentiae, & conceptus naturæ, se habent tanquam duo inadæquati conceptus eiusdem essentialis differentiae, ex quibus ultimus conceptus, qui est conceptus naturæ, debet esse perfectior; sicut vniuersaliter contingit inter omnes conceptus inadæquatos, nam ultimus conceptus, ultimò etiam auctuat, & constituit essentiam, & propterea in Deo ratio ultimi finis, & conceptus infinitæ sanctitatis completè, & formalitèr habetur per conceptum radicis. Et quamvis verum sit naturam esse ad aliud connotativè, non tamen est ad aliud, vt ad finem cuius gratia, sed vt ad finem effectum; sicut operans est in ordine ad operationem, tanquam ad finem effectum, & tamen natura in ratione operativæ perfectior est natura secundum se.

Ad secundam prob. antecedentis, dist. mai. effectus, & propriam simul, conc. mai. cum exclusionem propriæ, nego mai. quia principium, vt causativum, non solum explicat actualitatem effectus,

ctus, sed etiā explicat propriam, ut alteram continentem, quod absque dubio perfectius est; sicut perfectior est Divina omnipotentia, ut contentiva possibilium, quam seclusa continentia prædicta, & ita beatus, qui attingit omnipotentiam Divinam, ut contentivam plurium possibilium, perfectius illam attingit in via D. Thomæ, quam alter, qui omnipotentiam secundum se, vel ut contentivam unius, vel alterius cognoscit.

Dices: Visio, quæ attingeret omnipotentiam, ut causam unius, vel alterius possibilis, non esset perfectior simpliciter visione beata attingente solum Divinam omnipotentiam secundum se, sed solum accidentaliter excederet illam, ut universi Thomistæ fatentur: Ergo quamvis tertia operatio, attingat principia ut illativa, non infertur inde esse perfectiorem simpliciter, sed solum secundum quid operatione secunda.

Resp. dist. ant. Comparativè ad lumen, conc. ant. quia lumen est principium specificum utriusque sub una, & eadem ratione. Comparativè ad aliam, neg. ant. quia ille excessus accidentalis obiecti, & operationis prædictæ, comparativè ad aliam operationem dicitur talis simpliciter; sicut duo actus Logicæ, aut Physicæ comparativè ad habitum sunt æquales simpliciter, & inter

se sunt simpliciter inæquales, quia excessus obiecti materialis refunditur in unum actum in ordine ad alterum.

Addo, quod etiam concessio, unam ex prædictis operationibus solum secundum quid excedere alteram, solum infertur tertiam operationem, secundum quid superare secundam, & cum in alijs adæquentur, excessus, qui reperitur inter illas, stabit pro tertia operatione, quod asserimus.

Ad confirm. Argumenti principalis respondetur, in tertia operatione reperiri cognitionem terminatam in recto ad veritatē mediatam: videlicet conclusionem, & aliam etiā cognitionem antecedentem, terminatam in recto ad veritatem immediatam, aut principia, non quidem secundum se, sed ut illativa conclusionis.

Sed instabis: Cognitione immediata nequit pertinere ad tertiam operationem: ergo nulla est data solutio. Prob. ant. Cognitione immediata elicitur ab habitu principiorum, qui non pertinet ad tertiam operationem: Ergo cognitio prædicta ad tertiam pertinere non potest.

Resp. dist. secundum antecedens, immediata principij secundum se, conc. ant. principij ut illativi, neg. ant. & consequentiam, quia cognitio immediata principij ut illativi, nec pertinet ad secundam operationem, nec

ad habitum principiorum, sed pertinet ad tertiam operationē, & ab habitu scientiæ procedit.

Dices esse probabilem sententiam, Logicam non esse simpliciter necessariam, sed bonitatem consequentiæ, & præmissas ut illativas posse lumine naturali cognosci. Et insuper in primo actu Logicæ constat illum non procedere ab habitu scientiæ, sed potius generat illum; sed in hoc eventu cognitio præmissarum pro ut inferunt conclusionem procedit ab habitu principiorum: Ergo quandoque cognitio principij ut illativi, ab habitu principiorum procedit.

Respond. neg. min. Quia illa cognitio non elicitur ab habitu principiorum, sed solum ab intellectu quatenus ratio est; nam in prædicta sententia, intellectus ut ratio, licet cum aliqua difficultate, potest cognoscere bonitatem consequentiæ saltem exercitè, quod sufficit, ut scientificè assentiatur conclusioni. Et in prima demonstratione Logicæ, in quacunque sententia est verum, quamvis propter rationem specialem, eo quod prima Logicæ demonstratio est illa, in qua pro conclusionē inferitur ipsa bonitas consequentiæ, nec necessarium est omnem actum procedere ab aliquo habitu, sed satis est, quod ab intellectu procedat.

Dices esse probabilem sententiam, habitum principiorum non esse distinctum à lumine naturali, nisi tantum de connotato pro speciebus, videlicet, quas requirit, ut possit percipere obiecta; sed actus supradictus à lumine naturali procedit: Ergo etiam procedit ab habitu principiorum.

Resp. dist. mai. à lumine naturali, ut attingente principia secundum se, conc. mai. principia ut illativa, neg. mai. & sub eadem distinctione minoris, negatur consequent. Quia illa sententia tantum asserit habitum principiorum non esse distinctum à lumine naturali per ordinem ad principia secundum se; non verò à lumine naturali per ordinem ad principia, ut illativa, & cum actus prædictus non procedat à lumine naturali, ut attingente principia secundum se, sed ut attingente principia ut illativa, inde fit talem actum non procedere ab habitu principiorum formaliter, sed solum entitativè, quatenus entitas luminis principiorum, & entitas intellectus ut ratio, est eadem realiter entitas. Et adversarij hoc concedere tenentur, nam in sententia admissa lumen naturale etiam conclusionem attingit; & tamen habitus principiorum non attingit; & tamen habitus principiorum non attingit conclusionem: ergo quamvis lumen naturale attingat præmissas ut illativas, non inferatur inde illas ut tales attingi per ha-

habitu principiorum.

Quintò arguitur. Conclusio formaliter non pertinet ad tertiam operationem, sed ad secundam: ergò secunda plus attingit de veritate. Prob. ant. Discursus non includit formaliter conclusionem; sed tertia operatio discursus est: ergò conclusio non pertinet ad tertiam operationem. Prob. mai. Syllogismus non includit formaliter conclusionem: ergò nec discursus. Prob. ant. Syllogismus est modus sciendi, & oratio manifestativa ignoti; sed conclusio manifestativa non est, sed potius manifestata: ergò Syllogismus non includit conclusionem.

Respondetur tamen facile, quod Syllogismus consideratus inadæquatè, & quatenus solas præmissas importat, est formaliter modus sciendi, & oratio manifestativa ignoti; & secundum hanc rationem conclusionem non includit; si tamen consideretur Syllogismus adæquatè non est modus sciendi, sed motus intellectualis discretus, & conclusionem importat tanquam terminum ad quem.

Dices primò. Motus discretus non includit terminum ad quem; Ergò Syllogismus, quatenus motus discretus, non includit conclusionem formaliter. Prob. ant. motus quo Angelus movetur de loco, ad locum, non transeundo per medium, est motus verè dis-

cretus; sed iste motus non includit terminum à quo, & ad quem, aliàs Angelus esset in duplici loco simul, dum de vno ad alterum movetur: Ergò motus discretus non includit terminum ad quem.

Dices secundò. Terminus ad quem non est pars motus discreti: ergò motus iste non includit terminum ad quem. Prob. ant. Adveniente termino ad quem cessat motus: Ergò terminus ad quem non est pars motus discreti.

Respond. ad primam, motum Angeli discretum includere utrumque terminum ex quo tamen non inferitur esse in duplici loco simul, quia tales termini successive se habent, & quando acquirit terminum ad quem, iam non est in termino à quo, sicut qualibet pars temporis essentialiter est divisibilis, & consequenter plures partes essentialiter includit; & tamen partes prædictæ non sunt simul, sed successive se habent, aliàs tempus, ens successivum non esset.

Ad secundam instantiam respondetur, quod licet in entibus permanentibus non destruatut totum per adventum partis, oppositum tamen in motu discreto contingit, quia non habet alias partes, nisi terminum à quo, & ad quem, & ultra terminum ad quem, non invenitur motus, proindeque adveniente tali parte, motus destruitur, & finitur; sicut in motu continuo dum mobile pervenit ad ultimum terminum ad quem, cessat

cessat motus, & ultra non est.

§. VLTIMVS.

Difficile argumentum solvitur.

TANDEM Contra conclusionem arguitur. Quia attingere præmissas, vt illativas non pertinet ad tertiam operationem: ergo tertia non est perfectior. Prob. ant. Attingere præmissas vt illativas non pertinet ad habitum scientiæ: ergo nec pertinet ad tertiam operationem. Prob. ant. Si ad scientiam pertineret, perfectior esset scientia, quàm habitus principiorum; siquidem attingeret præmissas vt illativas, & in illis conclusionem, quod tamen non habet habitus principiorum, qui solum attingit principia, non tamen conclusionem attingit, nec principia vt illativa; sed scientia non potest esse perfectior, quàm habitus principiorum: Ergo attingere præmissas, vt illativas ad scientiam pertinere non potest.

Confirm. argum. ab opposito, quia perfectius est attingere principia secundum se, quàm attingere principia vt illativa; sed attingere principia secundum se pertinet ad secundam operationem: ergo illa perfectior est. Prob. mai. Perfectior est fides, quàm Theologia; & tamen fides attingit principia Theologiae, videlicet mysteria fidei, secundum

se, Theologia vero ea attingit vt illativa: ergo perfectius est attingere principia secundum se, quàm eadem, vt illativa cognoscere.

Secundò confirm. & vrgetur. Perfectissimus actus secundæ operationis, actum perfectissimum tertiæ operationis excedit: ergo secunda perfectior est; sicut intellectus perfectior est voluntate, quia actus perfectissimus illius videlicet visio beata, omnem actum voluntatis excedit, ant. verò prob. actus perfectissimus tertiæ operationis, est actus sapientiæ; sed actus luminis principiorum, qui pertinet ad secundam operationem, excedit actum sapientiæ: ergo actus perfectissimus secundæ operationis, perfectissimum tertiæ operationis excedit. Prob. mai. Actus luminis principiorum simplici intuitu, & modo Angelico attingit veritatem, & actus sapientiæ discursivè veritatem attingit: Ergo actus luminis principiorum excedit actum sapientiæ.

Ad argumentum respondent aliqui AA. ita esse in rei veritate, quod, videlicet, quilibet habitus scientiæ perfectior est habitu luminis principiorum propter doctrinam, quidem in argumento contentam.

Sed solutio hæc contra Div. Thom. est 1. 2. quaest. 56. artic. 2. in corpore, & ad 2. ubi asserit: Quod scientia dependet ab intellectu, sicut à principali, & utrumque dependet à sapientia, sicut à principalissimo.

lissimo : Ergo principalior est habitus principiorum , quam ipsa scientia ; sicut sapientia utroque principalior est.

Respondebis D. Thomam esse intelligendum non de maiori perfectione habitus principiorum secundum se, sed præcisè quo ad nos, quatenus habitus principiorum à natura est, & naturaliter tendit in obiectum absque discursu, & sine erroris periculo, quod tamen habitus scientiæ non habet.

Sed hæc etiam solutio sine fundamento est in littera D. Thomæ, nam D. Thomas affirmat scientiam dependere ab intellectu sicut à principaliori, & utrumque à sapientia sicut à principalissimo; sed sapientia utrumque excedit simpliciter secundum se. Ergo habitus principiorum non solum quo ad nos, sed etiam secundum se, superat simpliciter scientiam.

Ratio insuper id ipsum fradet, quia scientia solum attingit principia particularia, ex quibus conclusiones determinatas deducit, habitus verò luminis principiorum attingit universalissima principia, generalia, & communia omni scientiæ, quod absque dubio perfectius est, & secundum doctrinam istam.

Respondetur ad argumentum, negando duo antecedentia prima, & ad probationem negatur maior, quia licet habitus

scientiæ attingat conclusiones, & principia cum maiori perfectione, quam habitus principiorum, eo quod magis penetrat principia, & ea, ut illativa cognoscit; non tamen attingit scientia nisi particularia principia, & in genere determinato, & ex illis conclusiones determinatas deducit, sed habitus principiorum non solum attingit principia particularia secundum se, sed etiam universalissima principia; cumque principium universalissimum sit veritas superior, & magis à materia abstracta, & consequenter perfectius sit principium particulari cum sua conclusione, inde fit habitum principiorum in perfectione superare habitum scientiæ. Qua propter si fiat comparatio actus luminis attingentis principia determinata secundum se, actus ille superatur à scientia, quæ eadem principia, ut illativa cognoscit. Si tamen comparatio fiat habitus luminis ad principia universalissima, actus quo prædicta principia attingit, omnem scientiæ superat simpliciter actum.

Dices iuxta prædictam doctrinam habitus principiorum superat scientiam; sed habitus prædictus pertinet ad secundam operationem; siquidem pertinet ad intellectum, quatenus intellectus est. Ergo perfectior erit secunda operatio.

Sed negatur consequentia,

quia quamvis habitus principiorum, & actus illius per ordinem ad principia universalissima superet in perfectione actum, & habitum scientiæ, non tamen superat habitum, & actum sapientiæ, qui est perfectissimus actus tertiæ operationis. Proindeque tertia operatio semper est perfectior, eo quod actus perfectissimus illius, actum perfectissimum secundæ operationis excedit.

Ad confirm. verò principalis argumenti negatur maior, & ad probationem disting. min. principia secundum se, & sub altiori motivo, conced. min. non ita, sed ut regulariter attinguntur per habitum principiorum: neg. min. & conseq. Quia habitus fidei attingit principia Theologiæ propter Divinam revelationem, quæ est motivum superius ad revelationem mediatam, in qua nittitur Theologia, & ideo perfectior est fides, quia principia Theologiæ sub altiori motivo considerat; sicut propter eandem rationem simpliciter excedit fides scientiam super naturalem infusam; ceterum habitus principiorum in ordine naturali, & sub motivo eiusdem ordinis attingit principia secundum se, quod quidem non est ita perfectum sicut attingere principia, prout inferunt conclusionem.

Ad secundam confirm. neg. ant. & ad prob. neg. min. Quia li-

cet habitus principiorum simplici intuitu, & sine discursu veritatem attingat non tamen propterea debet esse perfectior, eo quod non ita penetrat veritatem, & modus proprius intellectus Angelici non est simplici intuitu attingere veritatem præcisè, sed illam simplici intuitu perfectè cognoscere, intelligendo ea, quæ de veritate enuntiari possunt, & ex illa inferri: Unde non illa operatio assimilatur magis Angelicæ operationi, quæ minus discurret, sed ea, quæ magis penetrat veritatem, & hæc est operatio sapientiæ, quæ attingit principia ut contentiva conclusionis. Et instantia invenitur in prima operatione, quæ simplicior est quam secunda, & tamē per primam nō assimilatur homo magis cum Angelo, quia prima minus perfectè veritatem attingit.

Sed instabis. Habitus principiorum simpliciter excedit habitum naturalis sapientiæ. Ergo secunda operatio ad quam pertinet, perfectior est tertia, ad quam pertinet sapientia. Prob. ant. Primo, principia, quæ per habitum principiorum attinguntur perfectiora sunt veritatibus quæ attinguntur per sapientiam. Ergo habitus principiorum simpliciter excedit habitum naturalis sapientiæ. Prob. ant. Certitudo, veritas, & perfectio conclusionum, quas attingit sapientia, & per discursum deducit, derivantur, & participantur à certitudine, & perfectione prin-

principiorum. Ergo principia quæ per habitum principiorum attinguntur, perfectiora sunt veritatibus, & conclusionibus, quas attingit sapientia; nam propter quod unum quodque tale, & illud magis, quo principia utuntur Logici, ad probandum præmissas esse certiores conclusionem, eo quod conclusionis certitudo, à certitudine principiorum derivatur.

Secundo probatur antec. Principale, ille habitus simpliciter perfectior est, qui abstractionem magis perfectam, & illimitatam habet; sed habitus principiorum, habet abstractionem magis perfectam, & magis illimitatam, cum eius abstractio sit universalis, & abstractio sapientia talis non sit. Ergo idem quod prius.

Tertio prob. antec. Habitus, qui per se, & immediate est verus simpliciter perfectior est habitu, qui solum per aliud, & mediate verus est; sed habitus principiorum per se, & immediate est verus, habitus vero sapientia tantum mediate, & per aliud. Ergo.

Quarto prob. antec. Habitus principiorum causat efficienter principaliter, & per modum causæ æquivocæ habitum sapientia naturalis. Ergo illum excedit simpliciter, nam causa æquivoca debet excedere effectum; sicut patet in causis æquivocis naturalibus. Ant. prob. principia demonstrationis, per quam habitus sapientia producit, causant prin-

cipaliter æquivocæ assensum evidentem conclusionis, & habitum sapientia, mediante illo productum; sed principia prædicta attinguntur per habitum principiorum. Ergo habitus principiorum causat efficienter principaliter æquivocæ habitum naturalis sapientia.

Quinto prob. antec. Quod in suo esse dependet ab alio, est imperfectius illo simpliciter; sed habitus sapientia dependet in suo esse ab habitu principiorum sine quo esse non potest, ut per se manifestum est. Ergo habitus principiorum simpliciter excedit habitum naturalis sapientia.

Hæc omnia difficultia videntur, propter imperfectionem intellectus, sed verissimam solutionem habent, & ad ea ordine respondemus, negando duo antecedentia prima, & ad probationem distinguo. antecedens, principiorum, ut pertinentium ad sapientiam formaliter: conc. ant. ut pertinentium ad habitum principiorum: neg. ant. & consequ. Quia certitudo, veritas, & perfectio conclusionem, quæ per sapientiam attinguntur solum derivatur formaliter à certitudine, & perfectione principiorum, pro ut continent formaliter conclusionem sapientia, sub qua ratione, non attinguntur per habitum principiorum, sed per habitum sapientia, ad quam solam pertinet principia, ut illativa cognoscere. Quapropter ex argumento solum

infertur, actum quo ipsa sapientia attingit principia, ut illativa, esse perfectiorem altero actu sapientie attingente conclusionem, non tamen actum principiorum secundum se perfectiorem esse, quia ex principiis acceptis secundum se non derivatur formaliter certitudo, & perfectio ad conclusionem illatam.

Dices: Certitudo, & perfectio principiorum, ut inferentium conclusionem non est tanta, quanta est perfectio principiorum secundum se. Ergo actus sapientie, qui attingit principia, ut illativa, non adequat perfectionem actus luminis attingentis principia secundum se. Prob. ant. Certitudo, & perfectio principiorum, ut inferunt conclusionem, fundatur in certitudine, & perfectione, quam habent principia secundum se. Ergo tanta non est.

Sed neg. ant. & ad prob. dist. ant. In illa ut perfectius elevata: conc. ant. in illa secundum se formaliter: nego ant. Quia quamvis certitudo, & perfectio principiorum, provt inferunt, supponat certitudinem principiorum secundum se, & illam necessario præ requirat, non tamen supra illam absolute fundatur formaliter, sed tantum supra illam altiori modo elevatam, & illuminatam superiori modo; nam sicut principium in ratione contentivi perfectius est se ipso secundum se, ita illius certitudo obie-

ctiva crescit, & illuminatur magis, & perfectiori modo elevatur, nam quo magis obiectum, in esse obiecti perfectum est, eo maior est illius obiectiva certitudo; sicut quia Deus clarè visus excedit omnia alia, illius certitudo obiectiva omnem aliam certitudinem excedit.

Ad secundam probat, antec. principalis neg. min. quia habitus principiorum solum attingit principia, & veritatem sub ratione primæ veritatis humanæ, & primi principij per se noti, quæ abstractio magis limitata, & minus determinabilis est, quam abstractio sapientie, quæ attingit veritates immediatas, & mediatas, & inter ipsas Deum ipsum, cuius abstractio magis determinabilis, & universalis est in causando, & ita perfectior est.

Ad tertiam probationem dist. min. Quantum ad secundam partem, mediatè, & per aliud materialiter, conc. min. formaliter, neg. min. & consequent. Quia licet actus sapientie, qui ad conclusionem, ut illatam terminatur, sit verus mediatè formaliter per actum præcedentem à quo efficienter causatur; actus tamen sapientie, qui ad principia, ut illativa terminatur, per se, & immediate est verus, eo quod veritatem immediatam attingit, & ita habitus sapientie consideratus in ordine ad actum principalem attingentem principia, per se, & immediate verus est, quamvis materialiter

sit tantum mediata verus, quia habitum principiorum supponit, a quo tamen non causatur efficienter.

Ad quartam probationem: neg. ant. & ad probationem: neg. min. Quia principia demonstrationis considerata secundum se, quia ratione pertinent ad habitum principiorum, non causant efficienter principaliter assensum conclusionis sapientiae, sed illud duntaxat causant, pro ut illativa sunt, sub qua consideratione pertinent ad sapientiam formaliter, & propterea habitus principiorum, non causat principaliter efficienter habitum naturalis sapientiae.

Ad quintam, & ultimam probationem respondetur habitum sapientiae naturalis non dependere formaliter, sed tantum materialiter ab habitu principiorum, & quod solum materialiter ab alio dependet, non oportet esse imperfectius; sicut secunda operatio pendet materialiter a prima, quam tamen superat in perfectione. Et rursus poterat negari maior, quia forma pendet a dispositionibus, & charitas dependet a fide, & tamen charitas excedit fidem, & forma dispositiones.

Secundo ad replicam principalem respondetur, negando duo antecedentia prima, & ad probationem, pro ea parte, qua de perfectione procedit: neg. ant. Sed

pro alia de veritate, & certitudine, distinguimus ipsum, certitudo subiectiva: conc. antec. Obiectiva: neg. antec. & conseq. Duplex namque certitudo distinguenda est, alia, quae consistit in adhaesione intellectus, & subiectiva appellatur, & haec in sapientia derivatur ex certitudine principiorum, & propterea maior est in ipsis principiis habitus principiorum, quam in conclusionibus per sapientiam illatis, eo quod principia praedicta sunt magis accommodata humanae capacitati, & intellectus noster melius percipit ea, & magis adharet illis, ut magis proportionatis: Alia insuper est veritas, & certitudo obiectiva, quae non fundatur in proportionem obiecti cum potentia, sed in obiecti immaterialitate, quae obiectiva certitudo nominatur, & haec non derivatur a certitudine principiorum, sed potius in conclusione sapientiae maior est; siquidem principalis conclusio sapientiae est, Deum esse, quam conclusionem probat sapientia evidentem per effectus creatos, & veritas, & certitudo Divinae existentiae, aut propositionis praedictae simpliciter superat omnem certitudinem obiectivam cuiuscumque principij, ut pertinentis ad habitum principiorum.

Ad secundam probationem constat ex dictis abstractionem sapientiae esse perfectionem, &

minus limitatam, cum obiectum sapientiæ sit Deus, cuius immaterialitas superat quidquid attingitur per habitum principiorum.

Ad tertiam prob. dist. min. mediâtè in genere causæ efficientis: conced. minor. in genere causæ finalis: nego minor. & conseq. Nam quamvis habitus sapientiæ sit verus mediâtè, & per aliud in genere causæ efficientis quatenus pendet in tali genere ab habitu principiorum; in genere tamen causæ finalis immediâtè verus est, quia principia attacta per habitum principiorum ordinantur ad Deum, ut finem, & eodem proportionali modo habitus principiorum ordinatur ad sapientiam, cuius Deus principale obiectum est.

Ad quartam probat. dist. antec. principalitèr per modum

complementis, & intellectum determinantis: conced. antec. principalitèr adæquatè: neg. antec. Quia habitus principiorum causat efficientèr habitum sapientiæ per modum formæ complementis intellectum, & illum determinantis, non tamen per modum causæ adæquatè; sed potius causâ adæquata conflat ex intellectu, & habitu principiorum, quod quidem conflatum superat in perfectione sapientiam.

Ad quintam prob. dist. maior. ab alio tanquam à causa adæquata, vel principalis inter partes causæ adæquatè: conc. mai. tanquam à causa inadæquata, & complemente: neg. mai. & in hoc tantum genere pendet habitus sapientiæ ab habitu principiorum.

ARTICVLVS IV.

UTRVM DIALECTICA DIRIGAT TRIPLICEM intellectus operationem?

§. PRIMVS.

Statuitur affirmativa conclusio.

PRÆSENTEM Conclusio-
nem habet Angel. Doct.
in principio. postero-
rum dicens esse necessa-
riam artem, quæ sit directiva ip-
sius actus rationis, per quam ho-
mo faciliter, & ordinatè, & sine
errore procedat. Vnde 1. per
Hierm. lect. 1. affirmat. doctri-
nam traditam ab Arist. in lib. præ-
dicam. ordinari quidem ad pri-
mam operationem.

Ratio insuper suadet inten-
tum, nam intellectus, qui errare
potest circa inventionem verita-
tis, indiget arte docente verita-
tem invenire, & per eandem ar-
tem dirigatur; sed intellectus in
triplici operatione errare potest
circa inventionem veritatis, &
dialectica ipsa docet veritatem
invenire. Ergo dialectica dirigit
triplicem intellectus operatio-
nem; min. quantum ad secun-
dam partem, constat ex eo, quod
veritas invenitur mediante diffi-

nitio, divisione, & argumenta-
tione, & dialectica docet diffini-
re, dividere, & argumentari, ac
proinde docet invenire verita-
tem. Sed quantum ad primam
partem: prob. min. quia intelle-
ctus per primam operationem
potest apprehendere quidditatem
vnius rei; tanquam quidditatem
alterius, & similiter apprehende-
re potest hominem sub intentio-
ne generis, quem tamen appre-
hendere debebat sub intentione
speciei. Per secundam etiam ope-
rationem potest intellectus falso
enuntiare, & per tertiam in se re
potest conclusionem non conten-
tam in præmissis. Ergo potest in-
tellectus errare in triplici ope-
ratione.

Confirm. & explicatur in pri-
ma operatione, in qua quidem in-
venitur specialis difficultas, quia
prima operatio potest malè ordi-
nare prædicamenta; sed prædi-
ctum errorem tollere, pertinet ad

dialecticam, aut Logicam, ad quam pertinet prädicamenta ordinare. Ergò dialectica primam operationem dirigere debet. Prob. mai. intellectus per primam operationem potest invertere ordinem inter prädicata, quæ in prädicamento ponuntur. Ergò potest male ordinare prädicamenta. Prob. antec. Potest intellectus per primam operationem apprehendere hominem sub intentione generis, & animal sub intentione speciei, & ita animal sub homine collocare; sed hoc est invertere ordinem debitum inter prädicata, quæ in prädicamento ponuntur. Ergò potest intellectus per primam operationem invertere ordinem inter ea prädicata, quæ in prädicamento collocantur.

Dices: Quod si ita est, iam prima operatio poterit errare formalitèr, quia attingere rem sub intentione indebita sibi, est formalitèr errare; sed primam operationem posse formalitèr errare negat saepe D. Thom. ergò ratio prius facta vera non est.

Sed contra, quia quamvis prima operatio non possit errare, errore compositionis, aut errore falsitatis, eo quod in prima operatione falsitas, & compositio non est, quod tantum D. Thom. intendit, potest tamen prima operatio errare formalitèr errore in ordinationis, male formalitèr ordinando prädicamenta, & ordinem

prädicatorum invertendo, quod tamen nunquam negat D. Thom. sed hoc, & non aliud ratione supra dicta concluditur. Ergò ratio supra dicta vera est.

Uterius data doctrina explicatur exemplis, quia prima operatio potest apprehendere vocem non significantem, ut verum terminum, & ipsum terminum complexum potest, ut non terminum apprehendere, & terminum supponentem simpliciter, potest apprehendere, ut supponentem personalitèr, quo facto intellectus per secundam operationem poterit iudicare, quod in hac propositione: *homo est species*, ly *homo* supponit pro individuo, & ex consequenti iudicare, quod sicut *homo* est species, ita *Petrus* est species; sed errorem prädicatum auferre ad dialecticam pertinet, ad quam spectat debitam intentionem terminis dare. Ergò dialectica dirigere debet primam intellectus operationem.

§. II.

[Argumentis in contrarium
occurritur.]

CONTRA conclusionem prädicam arguitur primò. Quia potest intellectus habere potentiam errandi, & per se exigere carentiam dirigentis: ergò ex quo intellectus in triplici
ope;

operatione possit errare, non infertur dialecticam per se dirigere triplicem intellectus operationem, nam dialecticam per se dirigere, & intellectum per se exigere carentiam dirigentis, implicationem involuit. Prob. ant. Potest voluntas habere potentiam errandi, & per se petere carentiam dirigentis, sicut contingit in Dæmone, qui quotidie peccat, & simul exigit carentiam dirigentis, eo quod ex propria natura est inflexibilis in malo semel electo, & consequenter ex propria natura exigit sibi negari concursum ad recte operandum: Ergo poterit etiam intellectus habere potentiam errandi, & per se exigere carentiam dirigentis.

Confirmari poterat, quia in scripturis, & vocibus inveniuntur etiam artificia Logicalia; & tamen dialectica per se non dirigit scripturas, & voces: Ergo nec dirigere debet intellectus operationes.

Confirm. secundò, si dialectica subiectivè dirigeret intellectum, etiam obiectum dialecticæ, vel forma rationis, obiectivè intellectum dirigeret; sed forma rationis nequit obiectivè dirigere: ergo dialectica non debet dirigere subiectivè. Prob. min. Forma rationis producit per operationes intellectus directas, & ordinatas, & consequitur ad illas, tanquam earum effectus: Ergo nequit obiectivè intellectum dirige-

re, quia dirigens non potest directum supponere, sed ipsum præcedere debet.

Resp. ad argum. negando ant. & ad probat. dist. ant. voluntas immobilis in malo, conc. ant. mobilis de malo in bonum, nego ant. & consequ. Et hoc contingit in Angelo, qui in malo semel electo inflexibilis est, & ita ex propria natura petit sibi negari concursum dirigentem; intellectus vero potest errare, & etiam potest rectè obiectum attingere, & quia hoc secundum est iuxta naturam intellectus, propterea non exigit carentiam dirigentis, sed potius formam dirigentem requirit.

Ad primam confirm. dist. mai. Vnicè tanquam in signo, conc. mai. ut in causa efficiente directione obiectivam, neg. mai. & dist. min. per se primò, conc. min. secundariò, neg. minorem, & consequ. Quia conceptus intellectus sunt signa primaria directionis obiectivæ, & operationes intellectus efficienter causant obiectivam directionem producendo formam rationis obiectivè dirigentem, & ideo operationes, & conceptus intellectus primario diriguntur à dialectica, ut recte directionem attingant: voces autem, & scriptura sunt signa rerum secundariò, & ex consequenti tantum, primario autem sunt signa conceptuum, & ita solum secundariò diriguntur, quatenus supposita intellectus dire-

atione manent voces ex consequenti directæ.

Ad secundam confirm. negatur min. & ad eius prob. dist. ant. consequitur in genere causæ efficientis, conc. ant. in genere causæ formalis, & obiectivæ, neg. ant. Quia sicut artic. 7. in proem. Logicæ, §. 5. argumento 5. ad prim. confirm. dictum est, forma rationis in genere causæ efficientis per operationes intellectus directas, & ordinatas producit; sed in genere causæ formalis eadem operationes præcedit, & pro ut sic intelligitur, eas obiectivè dirigere, sicut quilibet terminus primarius specificans actionem, in genere causæ formalis terminativæ, illam actionem præcedit.

Dices, intellectum proprias operationes directas, & ordinatas tanquam proprium finem respicere, & ad eas ordinari: ergo non indiget forma obiectivè dirigente; nec habitu aliquo dirigente subiectivè, ut intellectus tales operationes eliciat, quia quæcumque res naturaliter tendit in proprium finem, & ad hoc non indiget forma, vel habitu dirigente; sicut lapis ut tendat in centrum non indiget aliquo dirigente, sed naturaliter tendit in ipsum.

Respond. neg. consequ. Quia quamvis intellectus naturaliter respiciat, ut finem, proprias operationes directas, & ordinatas, non tamen inclinatur ad illas in-

clinatione perfecta, & expedita; sed potius imperfecta, & incompleta inclinatione, sicut voluntas ad operationes virtutum, & ita sicut ipsa voluntas indiget habitu, ut operationes virtuosas faciliter eliciat, & connaturaliter, ita intellectus indiget habitu dirigente, ut faciliter eliciat operationes directas, & ordinatas. Nec exemplum lapidis oppositum persuadet, eo quod inclinatio lapidis ad centrum completa, & perfecta est.

Secundò arguitur, dirigi per dialecticam est contra naturam intellectus: ergo dialectica non debet dirigere intellectus operationes. Prob. ant. Ad hoc dirigetur intellectus ut attingeret rem sub intentione rationis debita sibi; v.g. hominem sub intentione speciei, & prædicati, vel subiecti; sed ita rem attingere, est contra naturam intellectus: ergo contra naturam intellectus est per dialecticam dirigi. Prob. min. Attingere rem aliter, ac est in re, est contra naturam intellectus, qui ex propria natura petit cognoscere rem sicut est; sed modo supradicto attingere rem, est illam attingere aliter ac est in re, cum in re homo non sit species, subiectum, vel prædicatum: Ergo supradicto modo rem attingere, est contra naturam intellectus.

Confirm. dialectica per se primò solum potest dirigere per do-

doctrinam modi sciendi; sed in prima operatione intellectus non invenitur modus sciendi: ergo nequit dialectica dirigere primam operationem intellectus, Prob. min. Modus sciendi est oratio manifestativa ignoti; sed oratio non manifestat ignotum, nisi subiecto per prædicationem applicetur, quod tantum invenitur in secunda operatione: Ergo in prima modus sciendi non datur.

Resp. ad argum. neg. antec. & ad probat. negatur min. & ad eius probationem dist. mai. aliter ac est iudicativè, conc. mai. apprehensivè, neg. mai. & dist. min. aliter ac est apprehensivè, conc. min. iudicativè nego minorem, & conseq. Quia dum dialectica dirigit intellectum sub intentione rationis debita sibi, non dirigit intellectum, ut iudicet intentionem prædictam rebus in re convenire, nam hoc esset intellectum ad falsitatem perducere, quod est contra naturam ipsius; sed solum dialectica dirigit intellectum, ut apprehendat rem cum intentione sibi debita per rationem, quod quidem non est contra, sed iuxta naturam intellectus ita exigentis attingere rem, ut conficiat instrumenta dialectica, quibus rectè veritatem attingat.

Secundò alijs terminis respond. dist. eandem maiorem, attingere rem aliter ac est in re, tam formaliter, quam fundamentaliter, conc. mai. aliter ac est in

re formaliter, non tamen fundamentaliter, nego mai. quia dum res præbet fundamentum, ut aliter ac est in re, per intellectum attingatur, sic eam per intellectum attingere potius est iuxta intellectus naturam, qui sic attingendo rem ad cognitionem pervenit veritatis.

Ad confirm. argumenti dist. mai. per se primò intentivè, conced. executivè, neg. mai. & omis. sa minori, dist. consequens. Per se primò intentivè, conc. conseq. executivè, neg. conseq. quia licet doctrina per se primò intenta à Logica, sit doctrina modi sciendi, non tamen illa est in executione prima, sed prius in executione traditur doctrina termini, & subiecti, vel prædicati, quæ quidem ad doctrinam modi sciendi ordinatur, & ad eandem scientiam, & quia intentio termini in prima operatione invenitur, inde fit primam operationem esse per se primò in executione dirigibilem per dialecticam, quamvis non sit dirigibilis per se primò in intentione artis, admisso quod in prima operatione modus sciendi non est. Instantia est in secunda operatione intellectus, in qua non invenitur modus sciendi; & tamen quia reperitur in illa intentio propositionis formalis, particularis, & universalis, & huiusmodi alia, propterea secunda operatio per se primò in executione dirigitur, quia ea, quæ pertinent ad

ad ipsam prius sciri debent, vt ad modum sciendi perveniamus.

Cæterum quia falsum est in prima operatione non inveniri modum sciendi, eo quod ad ipsam verè pertinet diffinitio, propterea negatur min. prædictæ confirmationis, quia vtratio manifestet ignotum necessariam non est, quod subiecto per prædicationem applicetur, sed satis est illi applicari per simplicem apprehensionem, quod ex dicendis infra constabit. Vnde cum apprehendimus corpus disgregativum visus, diffinitionem corporis descriptivam attingimus, & cum apprehendimus album disgregativum visus, diffinitionem essentialem per simplicem apprehensionem applicamus.

Dices, si doctrina tradita vera est, dialectica ipsa docet modum apprehendendi, siquidem dirigit apprehensionem intellectus; sed modum apprehendendi non addiscimus per dialecticam; sed ille est intellectui naturalis, & congenitus ipsi: Ergo solutio tradita nulla est.

Facile tamen respond. modum apprehendendi esse præcudubio intellectui naturalem sumptum quantum ad substantiam, & ita per dialecticam non doceris; sed modum apprehendendi quoad modum, id est sub intentione generis, vel speciei, diffinitionis, vel diffiniti per dialecticam tradi, & ita quantum ad hoc dialectica

apprehendere docet.

Tertio arguitur. Propositiones per se notæ pertinent ad secundam intellectus operationem; & tamen intellectus non indiget directione ad eas attingendas, sed explicatis terminis eas attingit, & earum veritatem cognoscit, nec illas negare valet, aut errare circa illas: Ergo dialectica non dirigit secundam operationem.

Confirm. & vrgetur, quia syllogismi constituti in quatuor modis perfectis primæ figuræ, cognoscuntur lumine naturali, & intellectus benè dispositus necessariò convincitur illis; & veritati conclusionis adhæret; sed ipsi pertinent ad tertiam operationem: Ergo tertia operatio directione non indiget.

Respond. ad argument. distr. min. ad eas primò intentionaliter quo ad substantiam, & pro materialiter attingendas, conc. minor. ad eas pro formali, & secundo intentionaliter sumptas, neg. min. & conseq. Nam quamvis intellectus non indigeat directione ad propositiones prædictas pro materialiter, & secundum intrinsecam connexionem prædicati cum subiecto percipiendas; indiget tamen directione ad eas secundo intentionaliter sumptas, eo quod potest intellectus tribuere intentionem prædicati illi extremo, cui debebat applicare intentionem subiecti, & propositioni univ. sal. tribuere intentionem particula-

cularis, & ne ita efferet, dialectica dirigit ipsum.

Ad confirm. argum. Resp. supradictos syllogismos non esse notos lumine naturali, vel non esse facile notos saltem, quo ad formam syllogisticam, per quam constituuntur in ratione arte facti logicalis, & ad prædictam formam rectè introducendam, & attingendam, dialectica dirigit intellectum.

Sed instabis esse sententiam probabilem Logicam non esse simpliciter necessariam ad alias scientias consequendas, sed bonitatem consequentiæ esse de essentia consequentiæ, & posse lumine naturali cognosci, in qua opinione ad attingendam formam syllogisticam in prædictis syllogismis, sufficit lumen naturale independentem à dialectica artificiali: Ergò supposita prædicta sententia ad prædictos syllogismos, quo ad formam artificialem non indiget intellectus habitu dialecticè dirigente.

Responder quidam Thomista, syllogismos prædictos esse lumine naturali notos quantum ad illationem, supposita recta dispositione præmissarum, quia semel dispositis præmissis, per se notum est illas bene inferre conclusionem; sed quo modo præmissæ sint, ut bene inferant, non esse per se notum, sed per habitum dialecticæ tradi, & ideo ad præmissas disponendas indigere in-

tellectum dialecticæ directione.

Sed contra est, quia sententia prædicta affirmat bonitatem consequentiæ, & ipsam dispositionem præmissarum posse cognosci solo lumine naturali, ita ut intellectus absque habitu superaddito, & solo lumine naturali possit verè demonstrare veritatem, & scientiam acquirere; sed solutio prædicti magistri negat intellectum solo lumine naturali cognoscere posse præmissas esse rectè dispositas: Ergò prædicta solutio sententiam probabilem negat, & illam non admittit, ut argumento respondeat. Quapropter omitta solutionem prædictam.

Replicæ prius factæ respondemus, dist. consequ. Non indiget simpliciter, conc. consequ. Secundum quid; & ad melius, vel facilius, neg. consequ. Quia prædicta sententia admittit quamvis non indigeat intellectus habitu dialecticæ dirigente tanquam medio simpliciter necessario, sed potius sine habitu dirigente, solo lumine naturali possit percipere quid quid ad demonstrationem veritatis, & ad scientiam habendam requiritur; indiget tamen intellectus habitu dialecticæ dirigente, ut facilius præmissas disponat, & rectam dispositionem attingat, quod satis est, ut dicamus dialecticam per se dirigere omnem intellectus operationem, sicut prædicta sententia admittit, adhuc tamen verum est dialecticam per se esse

esse prius acquirendam, quamvis in opinione praedicta non sit necessaria simpliciter ad alias scientias habendas.

§. III.

Alterum argumentum diluitur.

TANDEM contra conclusionem arguitur. Prima operatio intellectus nequit errorem admittere: ergo dialectica dirigere non potest primam intellectus operationem. Prob. ant. Primo, sicut sensus decipi, & errare non potest, circa sensibile proprium, ita intellectus errare non valet, circa simplicem quidditatem, quæ est proprium etiam primæ operationis obiectum: Ergo prima operatio nequit errorem admittere.

Secundo prob. ant. Species representativa, quæ primæ operationi deservit, est conformis necessario cum obiecto: ergo prima operatio errare non potest, nam illa non potest errare, nisi species representativa ab obiecto deficiat, & illi non conformetur, ant. Verò prob. species est naturalis similitudo obiecti; sed naturalis obiecti similitudo, necessario conformatur cum obiecto, quia ipsum naturaliter representat: ergo species representativa, quæ primæ operationi deservit, necessario conformatur obiecto.

Tertio prob. ant. prima ope-

ratio voluntatis nequit esse defectuosa, aliàs ipsi Deo attribueretur defectus, quia ipse solus, & specialiter voluntatem ad primum actum determinat: Ergo etiam prima intellectus operatio erronea, & defectuosa esse non potest.

Quarto prob. actus primæ operationis non est capax, ut emendetur: ergo prima operatio nequit errare, aliàs emendari posset. Prob. antec. apprehensio, quæ semel est prava, ulterius emendari non potest, quia si idem attingit, semper est prava, & si idem non attingit, erit altera apprehensio diversa: Ergo actus primæ operationis non est capax, ut emendetur.

Quinto prob. Obiectum specificativum primæ operationis est quidditas, sed circa obiectum specificativum non potest dari error, aliàs non attingeretur obiectum specificativum, sed aliud diversum obiectum: Ergo prima operatio nequit errare.

Sexto prob. Obiectum primæ operationis est quidditas; sed circa quidditatem, nequit esse error: ergo idem. Prob. min. quidditas, cum consistat in indivisibili, vel tota attingitur, vel non attingitur, si non attingitur, non est error circa quidditatem, si tota attingitur, recte attingitur, cum nihil quidditatis deficiat: Ergo circa quidditatem error esse non potest.

Resp.

Resp. ad arg. neg. ant. & ad primam prob. dist. ant. circa simplicem quidditatem primo intentionaliter sumptam, vel acceptam secundum se, conc. ant. Secundo intentionaliter considerata neg. ant. & conseq. Quia intellectus potest errare circa simplicem quidditatem secundo intentionaliter sumptam, vel ut vestitam secunda intentione rationis, ut si intellectus apprehendat hominem sub intentione generis, & Petrum sub intentione speciei, in quo quidem errat intellectus circa quidditatem, ut ad prædicamenta pertinentem, & ideo talem errorem auferre pertinet ad dialecticam, ad quam pertinet prædicamenta ordinare; sed hoc eodem modo nequit sensus circa sensibile proprium errare, quia solum attingit sensibile secundum se, non tamen ut vestitum secunda intentione rationis: Si tamen sermo sit de quidditate secundum se, non potest intellectus circa illam errare, sicut nec sensus circa sensibile proprium errare potest.

Ad secund. prob. principalis ant. resp. aliqui speciem esse naturalem similitudinem obiecti, quantum ad ea prædicata, quæ attinguntur primario, sed non quantum ad alia, quæ secundo attinguntur, videlicet quoad secundas intentiones, quæ consequuntur modum intelligendi, & ideo in representando prædictas

intentiones potest species deficere, & intellectus errare.

Sed hæc solutio maxima equivocatione laborat, quia species est naturalis similitudo omnium obiectorum, quæ per illam representatur, cum omnia illa non libere, sed necessario, & naturaliter representativè contineat per modum signi formalis, de quo dubitari non potest naturaliter representare omnia, quorum est formale signum; sed ea, quæ attinguntur secundo, per speciem representantur, cum intellectus cognoscere non possit, quod in specie representatum non est: Ergo species est similitudo naturalis, etiam illorum, quæ secundo attinguntur, & ita hæc solutio relicta.

Resp. ad secund. prob. dist. ant. cum obiecto, ut per eam representato, conc. ant. cum obiecto in se ipso neg. ant. & conseq. Quia species est naturalis similitudo obiecti, ut per eam representatur, & ita ab obiecto pro ut sic nequit species deficere; potest tamen deficere ab obiecto pro ut est, quia cum intellectus habeat speciem representantem hominem, & representantem intentionem generis, potest uti specie generis, & hominis, & hominem per modum generis apprehendere, in quo eventu species hominis, & species generis, ut ab intellectu assumuntur, representant obiectum aliter, ac est in se, quia

species generis repræsentat illam in homine, & species hominis repræsentat hominem sub intentione generis.

Ad tert. prob. dist. conseq. Prima subiectivè, conc. conseq. Prima obiectivè, neg. conseq. Quia sicut primus actus voluntatis non potest esse defectuosus, ne defectus Authori applicanti tribuatur, ita prima intellectus operatio, quæ est prima subiectivè, & alteram non supponit, non potest esse defectuosa, eo quod est etiam à Deo intellectum dirigente, & attingit quidditatem secundum ea, quæ habet in re: Ceterum prima operatio, quæ solum est prima obiectivè, quatenus attingit obiectum, quod pertinet ad primam operationem, potest bene deficere, si non sit prima inter omnes, quia ad illam non movetur intellectus à Deo, sed libere ad eam per voluntatem applicatur, sicut voluntas potest circa finem errare, dummodò operatio, qua finem attingit prima non sit, sed supponat voluntatem constitutam in actu per aliam operationem.

Ad quart. prob. dist. ant. ut emendetur dum est, conc. ant. ut sit, neg. ant. & conseq. Quia licet prima operatio non sit capax emendationis dum est, eo quod si recta est, non indiget emendatione, & si prava est, semper est prava; est tamen prima operatio capax emendationis, ut sit, qua-

tenus poterat non fieri, sed loco illius poterat, elici recta operatio, & ut eliciatur operatio non defectuosa, sed recta; indiget intellectus dialecticæ directione, sicut virtus corrigit peccata non quidem faciendo quod peccatum malum non sit, sed determinando intellectum, ut loco peccati, bonum opus efficiat.

Ad quint. prob. dist. min. circa obiectum specificativum secundum se, conc. min. circa ipsum, ut affectum accidenti, neg. min. & conseq. Quia licet circa obiectum specificativum secundum se sumptum, non possit intellectus errare, potest tamen errare circa ipsum, ut vestitum intentione accidentali rationis indebita sibi, & eodem modo, circa ipsam quidditatem totam, ut vestitum intentione accidentali rationis, potest intellectus errare, intentionem indebitam applicando. Sicut quamvis voluntas non possit deficere circa bonum secundum se, potest tamen deficere circa bonum, ut vestitum aliqua circumstantia, & bonitate aparenti, quæ revera illi non convenit. Ex quibus ad sextam probationem relinquitur manifesta solutio.

Dices, iuxta doctrinam supradictam non solum potest prima operatio præbere occasionem erroris, sed etiam errare formaliter, siquidem ipsa, ratione sui attingere potest quidditatem cum

intentione rationis indebita sibi, quod est ratione sui, & formaliter errare; sed in prima operatione per se, & ratione sui non esse errorem formaliter, docent vniversi Thomistæ. Ergo doctrina tradita nulla est.

Respond. dist. min. errorem compositionis, aut falsitatis: conc. min. errorem in ordinationis: neg. min. & conseq. Quia, vt supra, conclusionem probantes diximus, in prima operatione, quæ compositiva non est, non datur formaliter error compositionis, aut falsitatis; datur tamen in illa per se, & ratione sui, & formaliter error compositionis, eo quod per se formaliter, & ratione sui potest errare indebitam intentionem applicando, & apprehendendo hominem sub intentione generis, & Petrum sub intentione speciei, quod quidem est invertere prædicata superiora, & inferiora, & prædicamenta de ordinare formaliter, & formaliter errare errore inordinationis, in quo non opponimur Thomistis, & si alicui contrarium dicimus, adhuc tamen solutio tradita vera est.

Secundò ad argumentum principale possumus aliter cum communi solutione respondere, primam intellectus operationem non posse errare formaliter, & per se, eo quod error formaliter est, vbi non est compositio; posse tamen primam operationem errare, causaliter, & per accidens,

Mag. Froylan.

quatenus diffinitionem vnius rei apprehendere potest tanquam diffinitionem alterius, per quod secundæ operationi præbet occasionem errandi formaliter, quatenus prædicta apprehensione supposita, secunda operatio enuntiet diffinitionem, de eo; cui non conuenit, & hæc enuntiatio erronea, & falsa est. Et ex his.

Ad primam probat. constat, quod sicut sensus non potest per se, & formaliter errare circa sensibile proprium, ita prima operatio non potest per se, & formaliter errare, & in hoc assimilatur.

Ad secundam probat. respond. quod cum intellectus habeat speciem equi, & simul speciem animalis rationalis, potest vt vtraque specie, & apprehendere per vnum cum actum equum animal rationale, quo facto præbet occasionem, vt secunda operatio enuntiet animal rationale de equo, & formaliter erret in prædicta enuntiatione, & in hoc eventu vtraque species, quæ primæ operationi deservit, vt simul coniuncta, est naturalis similitudo obiecti, vt representati formaliter, sed non illius in se.

Ad tertiam, & quartam probat. sicut antea respondemus, & ad quintam, & sextam dicimus, primam operationem errare non posse circa quidditatem secundum se, & materialiter sumptam, posse tamen errare circa

E

quid-

quidditatem, ut applicatam subiecto eam indebite applicando subiecto, cui revera non convenit.

Et si dicas, quod si doctrina vera est prima operatio non attingit quidditatem, quia quidditas unita per apprehensionem cum subiecto, cui repugnat, quidditas subiecti non est. Ergo non est admittenda doctrina.

Resp. facile, quidditatem in illo eventui, non esse quidditatem relativè, & in ordine ad subiectum, cui revera per modum quidditatis non convenit, esse tamen quidditatem materialiter sumptam, & necessarium non esse primam operationem attingere quidditatem relativè, sed satis est quod eam attingat absolutè.

Secundò resp. in illo eventui non esse quidditatem in re, & absolute, esse tamen quidditatem ex parte modi, & exercitè, quatenus prima operatio ea predicata per modum quidditatis attingit, & ut propria huius subiecti, sicut etiam dum prima operatio attingit hæc predicata: *In sensibile rationale*, non attingit quidditatem, quæ sit quidditas in re, sed solum ex parte modi, quatenus ea per modum unius essentia, & eiusdem quidditatis attingit.

Sed contra doctrinam traditam instabis primò, applicare alicui rei diffinitionem alterius, non pertinet ad primam, sed ad secundam operationem, nam unum alteri applicare, est com-

ponere. Ergo si prima operatio solum poterat errare unum alteri applicando, nequaquam errare potest.

Secundò instabis, si doctrina solutionis tradita vera est, prima operatio per se non indiget directione. Ergo dialectica per se, non dirigit primam operationem. Prob. ant. Benè valet: Prima operatio solum per accidens potest errare. Ergo solum indiget directione per accidens, sed iuxta doctrinam traditam prima operatio solum per accidens potest errare. Ergo non per se, sed per accidens indiget directione. Prob. mal. Benè valet: operatio potest errare, Ergo indiget directione. Ergo quæ solum per accidens potest errare, solum indiget directione per accidens. Quia in consequentia prædicta arguitur ab antecedenti ad consequens cum eodem addito.

Tertiò instabis, apprehendere diffinitionem unius rei, tanquam diffinitionem alterius, non est contra Logicam, sed solum procedit contra lumen naturale, quia intellectus suo lumine naturali cognoscit diffinitionem esse idem cum diffinito, & consequenter animal rationale esse idem cum homine, & non convenire equo. Ergo ad tollendum errorem repertum in applicatione mala alicuius diffinitionis, non indiget intellectus directione Logicali, sed solo lumine naturali.

Resp.

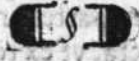
Resp. ad primam replicam, dist. ant. applicare enuntiativè: conc. ant. apprehensivè: neg. ant. & conseq. Quia prima operatio non applicat enuntiativè, sicut secunda, sed solum simpliciter apprehendendo diffinitionem unius, tanquam diffinitionem alterius, & simul vnico actu apprehendendo hoc complexum: *Equus animal rationale*.

Ad secundam replicam respondetur primam operationem posse per accidens errare, non contrapositivè ad per se comparative, aut relativè, sed solum contrapositivè ad per se absolute, eo quod non potest intra se ipsam errare, sed tantum occasionaliter, & comparative ad secundam operationem, cui præbet occasionem erroris, hoc tamen per se competit primæ operationi, & ita per se indiget directione ad tollendum errorem occasionalem per se illi convenientem.

Secundò, negatur ant. & ad prob. neg. mai. & ad eius probat. neg. conseq. Quæ non valet, eo quod in ipsa non arguitur ab antecedenti ad consequens cum eodem addito Logico, sed tantum cum addito grammaticali, quia

intra posse errare, nihil superaddit Logicè posse errare per accidens, sed præcisè grammaticaliter addit; qua sive per accidens, sive per se errare possit, semper est verum posse errare, ex quo conceptu communi habet prima operatio per se indigere aliquo habitu dirigente.

Ad tertiam replicam dist. ant. diffinitionem primo intentionaliter, & materialiter sumptam: conc. ant. Secundò intentionaliter acceptam: neg. antec. & conseq. Quia licet attingere diffinitionem, & diffinitum primo intentionaliter, & secundum se, & utrumque malè coniungere, sit error qui pertinet ad lumen naturale intellectus, ad quod utique pertinet cognoscere identitatem diffinitionis cum diffinito; attingere tamen diffinitionem sub intentione diffinitionis, & rem diversam, & oppositam sub intentione diffiniti, pertinet ad Logicam formaliter, ad quam etiam pertinet prædictas intentiones formare, & debitis applicare subiectis, & propterea ad eandem formaliter pertinet supradictum errorem dirigere.

ARTICVLVS V.

UTRVM IN DIALECTICA SIT INCIPIEN-
dum à termino?

§. PRIMVS.

*Quibusdam suppositis, statuitur affirmativa
conclusio.*

SICVT in ordine naturali forma embrionis præcedit animam rationalem, & inter gradus, quos materiæ forma communicat, gradus corporis prior est: ita in quacunque arte, quæ naturam imitatur, debet dari aliqua pars, à qua prius oportet incipere, non quidem prohibito operantis, & agentis, sed propter exigentiam artis, quæ aliquam partem determinat iuxta ordinem doctrinæ, à qua incipere debemus: & quænam sit in dialectica prædicta pars, inquirimus in præsentī?

Præmittendum tamen est; in dialectica, aut Logica duplicem dari processum, vnum quidem doctrinalem præparantem instrumenta Logicalia, & essentias illorum definientem, & per partes explicantem; secundum verò demonstrantem proprietates eorum instrumentorum, ex quibus

processus doctrinalis prior est, eo quod semper est prius regulas, & præcepta tradere, & eorum essentias cognoscere, quam demonstrativè procedere. Proptereaque prima dialecticæ cognitio non debet esse demonstrativa, aut scientifica, sed tantum clara, & distincta, in qua ordinem scientiæ inchoamus, quatenus cognitio prædicta ordinatur ad ipsam demonstrationem.

Secundò præmittendum est, quod si sermo sit de cognitione confusa, prius cognoscitur totum, quam partes cognoscantur illius; sed ab opposito, cognitio distincta prius debet partes attingere, & inter eas discernere, ut totum clarè, & distinctè cognoscat, quia dum cognitio non discernit inter partes, non est cognitio distincta, ut ex terminis est manifestum.

Dices, totum essentiale non
posse

posse distinctè cognosci, quia per partes essentialia cognoscatur, verum totum integrale prius cognosci distinctè, quam per partes cognoscatur, nam homo prius distinctè cognoscitur, quam manus hominis, vel pes eius cognoscatur: Ergo doctrina, quam prætermitimus, vniuersaliter vera non est.

Sed contra, nam eo totum essentialia nequit distinctè cognosci, quin partes illas attingantur prius, quia cognitio non est distincta totius, nisi discernatur inter ea, ex quibus totum componitur; sed cognitio totius integralis, si non fiat per partes non discernit inter ea, ex quibus totum integrale componitur: ergo distincta non est. Quia propter non assentimur in hoc eadem Thomistæ oppositum asserenti, sed potius affirmamus hominem in ratione totius integralis non posse distinctè cognosci, nisi partes integrales, manus videlicet, & pes cognoscantur prius, propterea qui a longe videt hominem claudum, & alium hominem sanum, confusè utrumque cognoscit, & inter vnum, & alterum non distinguit, quia inter morbum vniuersum, & alterius non discernit, & quis nam eorum in movendo deficiat, non cognoscit, qui

Conclusio nostra, affirmatiua, in respondet, quia si quis

SENTENTIAM nostram, r. Ethic. & in 1. Physic. cap. 1. Arist. habet, & eadem ibidem, & in 1. per Hierem. lect. 1. D. Thom. expressit, quos discipuli Thomistæ sequuntur.

Probari poterat primò, quia in quacunque arte, & facilioribus incipiendum est, sicut etiam natura a facilioribus incipit; sed inter omnia ad dialecticam pertinentia, terminus facilior est, ergo ab illo esse incipiendum. Prob. 2. Simpliciora sunt faciliora, eo quod minus habent de entitate, & consequenter minus de cognoscibilitate habent, nam in simplicibus non tot prædicata cognoscenda, quot in compositis im portantur, alias simpliciora non essent; sed inter omnia ad dialecticam pertinentia, terminus simplicior est, siquidem omnia alia terminum supponunt, & supra illum addunt integrationes particulares, quod in nomine, & verbo, & in terminis particularibus certè dicitur. Ergo terminus facilior est.

Secundò prob. conclusio, ab imperfectioribus est incipiendum in quolibet arte, sicut natura ab imperfectioribus incipit; sed inter omnia ad dialecticam perti-

Mag. Froylan.

nentia, terminus imperfectior est: Ergo ab illo est incipiendum. Prob. min. Omnia alia ex terminis, ut ex partibus componuntur; sed pars imperfectior est toto: Ergo terminus imperfectior est.

Respondebis primò, secundum istam doctrinam incipiendum esse à suppositione, ampliatione, & restrictione, quæ sunt termini proprietates, & proprietates est imperfectior essentia.

Respondebis secundò esse incipiendum à notioribus, & imperfectiora non esse notiora, quia unumquodque est cognoscibile secundum quod est in actu, & imperfectiora sunt minus in actu, eo quod sunt minus essentia, pròindeque non possunt esse notiora, nec ab illis incipiendum.

Utraque tamen solutio inefficax est, prima quidem, quia ab imperfectioribus est incipiendum, quando imperfectiora à perfectioribus non dependent; sed suppositio, restrictio, & ampliatio, quamvis sint imperfectiores, à termini cognitione dependent; ergo ab illis incipiendum non est. Prob. min. Cognitionis distincta proprietatis dependet à cognitione distincta naturæ, & essentia, cuius est proprietas; sed suppositio, ampliatio, & restrictio sunt termini proprietates: Ergo quamvis sint imperfectiores, dependent tamen à termini cognitione.

Secundò impugnatur, quia suppositio, ampliatio, & restri-

ctio, conveniunt termino intra propositionem tantum; sed terminus intra propositionem existens, supponit cognitionem termini absolute, & extra propositionem, quia terminus extra propositionem simplicior est, & adhuc non habet intentionem subiecti, vel predicari: Ergo proprietates enumeratae terminum cognitum absolute supponere debent.

Solutio verò secunda ad rationem supra factam, efficaciter impugnatur; quia quamvis minus perfecta non sint notiora naturæ, aut non sint notiora secundum se, sunt tamen nobis notiora: ergo ab illis debemus incipere. Prob. ant. Nam obiectum esse magis secundum se cognoscibile fundatur in maiori perfectione, & actualitate entis, ipsum verò esse magis notum quo ad nos, fundatur in maiori proportionem cum intellectu nostro; sed imperfectiora sunt magis proportionata cum intellectu nostro, & propterea prius cognoscimus creaturas, & per eas creatorem cognoscimus: Ergo imperfectiora sunt notiora quo ad nos.

Tertiò prob. conclusio, quia cum cognitio distincta totius incipiat à cognitione partium, ab eo prius est incipiendum in dialectica, quod est prima pars, ex qua instrumenta dialectica componuntur; sed terminus est prima pars; ergo ab illo est incipiendum.

dam. Prob. min. Primò, quia syllogismus ex propositionibus fit; propositiones verò ex terminis componuntur, & ante terminum non est alia pars de consideratione dialectica: Ergò terminus est prima pars, ex qua instrumenta dialectica componuntur.

Secundò prob. min. Ea pars prima est in componendo instrumenta dialectica, in quam ultimò resolvuntur instrumenta prædicta, nam ultimum in resolutione, est primum in compositione totius; sed omnia instrumenta dialectica ultimò resolvuntur in terminos, & ultra non transit dialectica resolutio: Ergò terminus est prima pars.

Respondebis Regularitèr, & per se esse incipiendum à notitia primæ partis, non tamen hoc esse exequendum in dialectica, eo quod notitia termini, & aliorum ad dialecticam pertinentium dependet à cognitione modi sciendi, quem si quis ignoret non potest terminum, & alia clarè, & distinctè cognoscere, & ita in dialectica à modo sciendi debemus incipere.

Sed contra est, quia potius cognitio distincta modi sciendi, dependet à termini cognitione: ergò à termino potius in dialectica incipiendum est. Prob. antea. Cognitio distincta modi sciendi incipit à cognitione partium, nam totum distinctè percipimus, quando ipsum per partes cognos-

cimus; sed terminus est prima pars modi sciendi: Ergò cognitio distincta modi sciendi dependet à termini cognitione.

Secundò impugnatur solutio. Quàvis non possimus terminum cognoscere demonstrativè, aut scientificè non præhabita notitia modi sciendi, possumus tamen terminum distinctè cognoscere sine notitia modi sciendi distincta; sed dum incipimus in dialectica, non modo demonstrativo; sed tantum modo distincto; & doctrinali procedimus: ergò non à modo sciendi, sed à termino debemus incipere. Prob. mai. Quia ut terminum cognoscamus distinctè sufficit cognoscere genus termini, & illius differentiam, quia terminus solum est totum metaphysicum ex genere, & differentia compositum, non tamen est totum physicum, sed potius physicè in linea dialectica est prima, & simplicissima pars; sed genus, & differentiam termini cognoscere possumus sine notitia distincta modi sciendi: Ergò maior vera est.

Respondebis. Sine cognitione distincta termini posse quam optime haberi cognitionem distinctam modi sciendi, per hoc præcisè quod genus, & differentiam modi sciendi cognoscamus, proindeque cognitio distincta modi sciendi non pender à termini cognitione.

Sed contra, quia etiam genus modi sciendi nequit distin-

et cognosci, quin terminus cognoscatur: ergo genus modi sciendi in cognitione distincta, dependet etiam à termini cognitione. Prob. ant. Oratio, quæ est genus modi sciendi, componitur ex terminis ut ex partibus: Ergo nequit distinctè cognosci, quin terminus cognoscatur, quia cognitio distincta totius, à cognitione partium incipere debet.

§. III. *Argumentis in contrarium*

CONTRA conclusionem prædictâ arguitur primò. Quia in dialectica incipiendum est ab illis, quæ pertinent ad primam operationem; sed terminus ad primam operationem non pertinet: ergo à termino incipiendum non est. Prob. min. Primò, prima operatio est actio quædam intellectus; sed terminus non est actio: Ergo non pertinet ad primam operationem.

Secundò prob. min. Ad eandem operationem, ad quam pertinet totum; pertinent partes illius; sed propositio, cuius terminus est pars, non ad primam, sed potius ad secundam pertinet operationem: Ergo idem dicendum de termino.

Confirm. ab opposito privative; quia à propositione incipiendum est: ergo non à termino.

Prob. ant. Primò; Arist. 1. priorum, cap. 1. prius diffinitur propositionem, quam terminum: ergo à propositione incipiendum est, quia viam Arist. observare debemus.

Secundò prob. ant. Propositio perfectior est termino: ergo ab illa incipiendum est, nam propterea in ordine naturæ prior est forma, quam proprietates quia forma perfectior est, & in ordine demonstrandi prius incipimus à principiis, quia principia sunt perfectiora conclusionem.

Tertiò prob. ant. Propositio est causa termini finalis, siquidem terminus ad propositionem, ut ad finem ordinatur: ergo ab illa incipiendum est; nam ut effectus cognoscatur distinctè, prius illius causa debet distinctè cognosci.

Quart. prob. ant. Propositio est notior termino: ergo ab illa incipiendum est. Prob. ant. Terminus diffinitur per ipsam propositionem: ergo propositio notior est termino, nam ea, per quæ res aliqua diffinitur, debent esse notiora, eo quod diffinitio notior est termino.

Resp. ad arg. neg. min. Et ad primam prob. concessis præmissis, dist. consequens, non pertinet ut actio, conc. consequ. ut terminus, & obiectum actionis, neg. consequ. Quia licet terminus non sit actio, est tamen primæ operationis obiectum, & incipien-

dum

dum est ab aliquo pertinente ad primam operationem, tanquam obiectum illius. Et quidem si argumentum probaret, convinceret etiam non esse incipiendum ab ipsa propositione, cum illa formaliter non sit aliqua operatio intellectus, sed tantum terminus, & obiectum illius.

Ad secundam prob. min. dist. mai. partes, ut exercitè componentes: conc. mai. ut potentes componere: neg. mai. Nam ad eandem operationem pertinet totum, & partes, ut actu, & exercitè componentes, sed non ut potentes componere; ex quo solum habetur, quod terminus, ut subiectum, vel prædicatum, quia ratione actu, & exercitè componit, ad secundam operationem pertineat, non tamen quod ut potens componere non pertineat ad primam, nam pro ut sic non constituit actu, & exercitè totum. Et quamvis in diffinitione termini dicatur esse id, ex quo simplex consistit propositio, ea tamen verba non dicunt actu, sed aptitudinem, & idem est, ac si diceremus, terminum esse partem potentem propositionem componere.

Ad confirmationem verò argumenti negatur antecedens, & ad primam probat. respondemus Aristotelem ibi tractare de termino non via compositionis, sed via resolutionis, & cum in ordine resolutionis sit ultimum in quod re-

solvitur propositio, prius egit de ipsa propositione; nos tamen in præsentia de termino via inventionis, & compositionis disputamus, & cum terminus in componendo sit prior ab illo incipiendum asserimus; sicut ipse Philosophus prius etiam egit de termino enuntiativo, & compositivo quamvis non sub nomine termini, ut primo per Hierem. lect. 8. explicat D. Thom.

Ad secundam probat. antec. resp. Quod non propterea agens prius introducit formam, quam illius proprietates, quia forma perfectior est, nec demonstratio prius incipit à principiis, quia ipsa perfectiora sunt; sed quia in ordine naturæ proprietates pendunt à forma, & conclusio dependet à principiis in ordine demonstrandi, quam dependentiam terminus à propositione non habet, sed res e contra contingit, eo quod notitia distincta totius à partium cognitione dependet.

Ad tertiam prob. antec. Respondetur propositionem esse causam finalem, ut probatio imbibita persuadet, sed propterea esse causam extrinsecam respectu termini, & causam extrinsecam non debere distinctè cognosci ad cognitionem distinctam effectus, sed satis esse quod prius quantum ad an est, & confusè cognoscatur.

Ad quart. probat. neg. ant. & ad probat. dicimus: ea per quæ res aliqua diffinitur tanquam per intrinsecas partes, debere esse notio-

tiora, quia diffinitio quantum ad partes intrinsecas notior, & clarior est diffinito; sed terminus tantum diffinitur per propositionem, tanquam per extrinsecum terminum, qui satis est, quod sit notior quantum ad an est, & cognitione confusa. Sicut creatura diffinitur per ordinem ad creatorem, qui tamen cognitione distincta notior non est creatura, sed potius per creaturas distincte creatorem cognoscimus. Unde, ut quandam replicam evitemus, cum dicitur relativa esse simul cognitione, intelligitur de cognitione distincta unius, & confusa alterius, quæque alterum attingat in obliquo, non verò de cognitione distincta utriusque, & quæ utrumque attingat in recto.

Sed instabis, quod incipiendum est à cognitione imperfectissima inter omnes, eo quod intellectus procedit de potentia ad actum, & ita prius debet ad cognitionem imperfectam, quam ad perfectam pervenire; sed cognitio propositionis imperfectissima est, cum sit cognitio totius. Ergo ab illa est incipiendum.

Resp. dist. mai. imperfectissima intra lineam cognitionis distinctæ: conc. mai. imperfectissima absolute: neg. mai. & dist. min. absolute: conc. min. in linea cognitionis distinctæ: nego min. & conseq. Quia intellectus in dialectica incipit cognoscere cognitione distincta, & ita incipere de-

bet à cognitione imperfectissima inter cognitiones distinctas, qualis est termini cognitio, nam cognitio distincta artefacti, quod ex terminis componitur, superat cognitionem termini distinctam.

Dices, incipiendum esse à cognitione imperfectissima absolute, nam illa absolute est magis proportionata; sed cognitio confusa propositionis imperfectior est cognitione termini distincta. Ergo à cognitione confusa propositionis incipiendum est.

Respond. quod dum intellectus incipit absolute, & confuse cognoscendo, prius cognoscit magis confusum, & incipit à cognitione confusa totius, quæ absolute imperfectior est cognitione tam confusa, quam distincta suæ partis; ex quo tantum habetur, prius cognoscere propositionem confuse, quam terminum tam confuse, quam distincte cognoscat, non tamen prius cognoscere distincte propositionem quam terminum distincte cognoscat, quia in linea determinata cognitionis distinctæ, cognitio termini imperfectior est. Sicut dialecticus non incipit declinando, quia licet declinatio sit operatio imperfectissima absolute, intra lineam tamen dialecticam non existit, & dialecticus non incipit absolute, sed solum incipit in linea determinata dialecticæ.

Secundo arguitur. Terminus non est simplicior. Ergo non est in-

Incipiendum à termino. Probant. Vox, & significatio sunt simpliciores termino. Ergò ille non est simplicior. Prob. ant. Vox, & significatio sunt partes, ex quibus componitur terminus; sed partes sunt simpliciores toto. Ergò vox, & significatio sunt termino simpliciores.

Respond. neg. ant. & ad probat. disting. antec. simpliciores absolute: conced. antec. in linea dialectica: nego antec. & conseq. Quia non est incipiendum à simplicioribus absolute, sed à simplicioribus in linea tantum dialectica, & quamvis vox, & significatio absolute sunt simpliciores, non tamen tales sunt intra lineam dialecticam, eo quod ad lineam dialecticam non spectant, sed de voce agit Physicus, de significatione Grammaticus, & de signo agit Politicus.

Sed instabis primò, partes pertinent ad eandem considerationem, ad quam pertinet totum; sed vox, & significatio sunt partes termini, & terminus per se spectat ad considerationem dialecticam. Ergò etiam vox, & significatio debent ad dialecticam pertinere.

Secundò instabis, terminus in linea dialectica est totum formaliter. Ergò simplicior non est. Probat. antec. Habet partes ad dialecticam formaliter pertinentes. Ergò in linea dialectica est totum formaliter. Prob. ant. Terminus componitur ex intentione diale-

ctica communi ad omnem intentionem dialecticam, & contrahibili per intentionem dialecticam partis, & intentionem totius; & rursus componitur ex intentione peculiari partis termini constitutiva; sed hæc intentio particularis pertinet formaliter ad dialecticam, & intentio dialectica ad terminum, & ad alia communis, ad dialecticam etiam pertinet, aliàs dialectica non esset formaliter. Ergò terminus habet partes formaliter ad dialecticam pertinentes.

Tertiò instabis, signum debet necessario ad dialecticam pertinere; sed signum simplicius est termino, cum terminus supra signum addat intentionem partis. Ergò terminus in linea dialectica simplicior non est. Prob. mai. Genus termini pertinet formaliter ad dialecticam, cum genus pertineat ad eandem scientiam, ad quam pertinet species genere constituta; sed signum est genus ad terminum. Ergò debet signum ad dialecticam pertinere.

Resp. ad primam replicam, dist. mai. partes ut unitæ in toto: conc. mai. divisivè acceptæ: neg. mai. & concessa min. negatur conseq. Sub distinctione maioris, quia partes divisivè, & secundum proprias naturas possunt ad artes diversas formaliter pertinere, quamvis ut unitæ, & coniunctæ pertineant ad facultatem totius. Ex quo tantum sequitur quod

vox, & significatio quatenus induunt secundam intentionem partis ad dialecticam pertineant, sicut omnia entia realia, ut velita intentione Logicali, formaliter ad Logicam pertinent.

Dices: Ergo vox, & significatio ut induunt secundam intentionem pertinent formaliter ad dialecticam; sed propterea sic sunt termino simpliciore. Ergo terminus in linea dialectica non est simplicior. Prob. minor. Quatenus vox, & significatio sub induunt intentionem, illam important in obliquo; sed terminus tam vocem significativam, quam secundam intentionem importat in recto. Ergo vox, & significatio sunt termino simpliciore.

Respond. dist. primum consequens, pertinent ex consequenti, & ratione secundae intentionis: conced. consequ. Per se primò, & ratione sui: neg. consequ. Quia vox, & significatio quatenus induunt intentionem partis solum ex consequenti, & ratione intentionis praedictae ad dialecticam pertinent, & ita quamvis sint termino simpliciore, non est incipiendum ab illis. Nam incipiendum tantum est à simplicioribus inter ea, quae per se primò, & ratione sui à dialectica considerantur, quod non convenit voci, & significationi, sed termino ex illis composito; qui quidem ratione intentionis propriae, & formae constituentis, per se primò ad dialecticam per-

tinet, si non intensive saltem extensive, eo quod secunda intentio partis est prima forma, quae ad modum sciendi ordinatur, sicut ostendimus articulo precedenti.

Ad secundam instantiam dist. ant. Totum metaphysicum: conc. ant. physicum: neg. antec. & dist. consequens, simplicior metaphysicè: concedo consequ. physicè: nego consequ. Nam quamvis terminus sit compositus metaphysicè, compositione rationis ex intentione dialectica communi, & ex intentione dialectica partis, physicè tamen compositus non est, sed quid simplex in linea physica, & ideo incipiendum est ab illo; nam dialectica incipit à parte physicè simpliciori, quae solum est terminus, nam omnia instrumenta dialectica componuntur ex partibus physicis, aut physicè separabilibus, quarum quaelibet ratione sui pertinet formaliter ad dialecticam.

Et si dicas, nomen, & verbum non componi ex partibus physicè separabilibus, alias componerentur ex terminis diversis, & haberent partes per se significativas separatas, cuius oppositum in eorundem diffinitione profertur, consequenterque nomen, & verbum eandem habent simplicitatem physicam, quam terminus habet. Ergo non est assignabilis ratio, cur potius sit à termino, quam ab illis incipiendum.

Respond. facile ita esse quod

nomen, & verbum non componuntur ex terminis, sed solum ad intentionem generalem termini superaddunt intentionem metaphysicam specialem, & ita esse æqualiter physicè simpliciores; sed quia inter æquè simplicia ab universalioribus est incipiendum, propterea incipiendum est à termino, qui universalior est, & sub se nomen, & verbum amplectitur.

Ad tertiam instantiam principalem neg. maior. & ad prob. disting. maior. genus metaphysicum, & proprium, conced. maior. genus physicum, & extraneum, nego maior. & sub eadem distin. minoris, nego conseq. Quia signum non est genus metaphysicum, & proprium, sed physicum, & extraneum est, nam genus metaphysicum termini est secundum intentionatum dialecticum, quia generaliter in omni concreto accidentali, subiectum, solum est physicum, & extraneum genus, sicut in diffinitione albi coloratum est genus metaphysicum, sed corpus solum genus physicum est.

Sed instabis primò, quod ex prædicta solutione sequitur incipiendum esse à secunda intentione vt sic, nam hæc est metaphysicum genus ad omnem secundam intentionem, & etiam ad ipsam intentionem termini constitutivam: Ergò non à termino, sed ab intentione vt sic

incipiendum erit.

Secundò instabis, esse sententiam probabilem inter Thomistas, signum ad placitum esse genus metaphysicum ad terminum; sed hæc sententia in præsentia neganda non est: Ergò à signo ad placitum incipiendum est in dialectica.

Terriò instabis, genus metaphysicum illud est, quod prædicatur essentialiter de pluribus differentibus specie; sed ratio signi essentialiter prædicatur de termino, & oratione, inter quæ datur specifica differentia: ergò signum, genus metaphysicum est ad terminum, & ad alia ad dialecticam pertinentia. Prob. min. Nam hæc propositio: *terminus est signum*, essentialis, & vera est; & hæc propositio: *Oratio est signum*, essentialiter etiam est vera: Ergò ratio signi prædicatur essentialiter de termino, & oratione, inter quæ differentia specifica reperitur.

Resp. ad primam replicam dist. antec. à secunda intentione physicè, & concretivè sumpta. conc. ant. præcisivè, & in abstracto, neg. ant. & suppositum consequentis, quia ex solutione prædicta non sequitur incipiendum esse à secunda intentione præcisivè, & in abstracto, vt potente denominare, & descendere ad inferiora dialectica, sed solum esse incipiendum ab illa physicè, & vt contracta per aliquam differentiam, quod nos etiam affirmamus.

mus; esse videlicet incipiendum ab intentione prædicta, vt contracta, & determinata per differentiam termini. quæ inter omnes Intentiones dialecticas imperfectissima est, & propterea negavimus suppositum consequentis, quod videlicet incipere à prædicta intentione, provt sic, non sit à termino incipere.

Ad secundam instantiam respond. Doctrinam nostram procedere in via securiori Thomistarum. Admisso tamen signum esse genus metaphysicum; respondemus etiam, non esse incipiendum à signo, eo quod non incipimus à termino metaphysicè sumpto, ipsum distinctè metaphysicè cognoscendo; aliàs à cognitione generis metaphysici deberemus incipere, sed duntaxat incipimus in præsentia à termino physicè sumpto, & quatenus est prima pars physica simplicior, & imperfectior, ex qua instrumenta dialectica physicè componuntur. Quæ solutio eadem formaliter est cum altera asserente esse incipiendum à signo non præcisivè, sed physicè, & vt contracto per differentiam termini constitutivam, quæ inter omnes differentias dialecticas imperfectissima est, sicut nuper de secunda intentione in communi, dicebamus.

Ad tertiam instantiam, quatenus directè procedit contra doctrinam superius à nobis datam,

respond. dist. min. de termino, & oratione pro materiali, conc. minor. pro formali, neg. min. & dist. consequens, ad ea pro subtracto, & materiali, conc. consequ. pro formali, neg. consequ. Quia signum non prædicatur essentialiter de termino, & oratione pro formali. Vnde istæ propositiones: *Terminus pro formali est signum, & oratio pro formali est signum*, sunt propositiones falsæ; quæ propter solum prædicatur essentialiter signum de termino, & oratione pro materiali subtracto; eo quod subtractum omne, tam terminis, quàm orationis est essentialiter signum; ex quo tantum sequitur esse genus metaphysicum ad ea pro materiali, sed ad ea pro formali semper est physicum, & extraneum genus, sicut hæc propositio est essentialis: *Album est corpus*; quia tamen corpus non prædicatur de albo pro formali, sed solum pro materiali, propterea corpus non est genus metaphysicum, sed genus physicum, & extraneum est.

Tertiò arguitur, à modo sciendi incipiendum est: ergò non à termino. Prob. ant. Primò, modus sciendi est facilior; cum ipse sit instrumentum sciendi, & consequenter faciliat intellectum: Ergò ab illo incipiendum est.

Secundò prob. ant. Modus sciendi ante scientiam acquirendus est, nam secundum philosophum absurdum est simul quare-

re scientiam, & modum sciendi, quod idem est, ac si diceret; modum sciendi esse querendum, & acquirendum prius: Ergo idem quod antea.

Tertiò probatur ant. Modus sciendi omnibus notior est, quia ipse cetera manifestat, & propterea, modus sciendi nominatur: Ergo ab illo est incipiendum.

Quartò prob. Ideò Logica in scientias prius acquirenda est, quia præbet modum acquirendi alias scientias; sed etiam modus sciendi præbet modum cognoscendi omnia alia: Ergo prius acquirendus est.

Quintò prob. Diffinitio est modus sciendi; sed à diffinitione debemus incipere: ergo à modo sciendi incipiendum est. Prob. min. Diffinitio notior est termino, siquidem illum manifestat, & explicat: Ergo à diffinitione debemus incipere.

Resp. ad argum. neg. antec. & ad primam probat. negatur etiam ant. loquendo de modo sciendi, ut quod, & signate accepto, secundum quam rationem non facilius, sed difficilius est, eo quod componitur ex terminis, & totum pendet à parte in cognitione distincta: Si tamen modus sciendi consideretur ut quo, est utrique ratio manifestandi, sed prout sic ab eo incipimus, quatenus incipiendo ab ipsa diffinitione ut quo, & ut terminum manifestante, ab ipso modo sciendi in-

choamus. Sed doctrina ex disclarior erit.

Ad secundam probat. ant. Respond. D. Thom. ibidem tantum intendere absurdum esse simul querere scientiam, quæ non agit de modo sciendi, & eam quæ de modo sciendi agit, & propterea docet ibi Logicam esse ante alias scientias acquirendam, quia ipsa tradit modum sciendi, & habendi alias scientias; verum pro ea parte, qua verba ad intentum adducuntur, aliter poteramus respondere explicando antecedens, ante scientiam ut demonstrativè procedentem, conc. ant. Quia modus sciendi in adæquatè acceptus pro diffinitione, & divisione, ante demonstrationem habetur. Ante scientiam ut procedentem doctrinaliter, neg. ant. & conseq. Quia Logica, ut doctrinaliter procedit, à simplicioribus incipit, & à partibus ad totum, & ita non prius debet agere de modo sciendi, sed prius de termino debet agere, ex quo modus sciendi componitur. Nec in Autoritate prædicta ex 2. metaph. text. 15. de sumpta aliquid in oppositum habetur.

Ad tertiam prob. dist. antec. Modus sciendi in adæquatè, & ut quo, conc. ant. ut quod, neg. antec. & conseq. Modus namque sciendi in adæquate sumptus pro ipsa diffinitione exercitè, & ut quo notior est, quia diffinitio termini est oratio explicans termini

naturam, & ita in exercitio, & vt *quo*, vel vt ratio manifestandi, prius attingitur, quàm terminus explicatus: Si tamē modus sciendi consideretur signate, & vt *quod* secundum propriā differentiam, & vt obiectum ab omni alio distinctum, sic non est notior quàm terminus, sed res è contra se habet, quia noticia distincta modi sciendi dependet à cognitione termini distincta.

Ad quartam prob. dist. min. cognoscendi scientificè, conced. min. distinctè tantum, neg. min. & conseq. Quia Logica præbet modum cognoscendi alia scientificè, & ideo sine Logica non potest saltem faciliè cognosci bonitas consequentiæ, nec aliquod obiectum scientificè, & ita prius adquirenda est, ex quo tantum sequitur nullum obiectum posse sine modo sciendi demonstrativè cognosci; non tamen modus ipse sciendi præbet modum cognoscendi omnia distinctè, sed potius cognitio illius distincta, à termini cognitione dependet.

Ad quintam prob. principalis antecedentis, dist. mai. Diffinitio est modus sciendi secundo intentionaliter sumpta, conced. mai. Primò intentionaliter accepta, neg. mai. & dist. min. à diffinitione primò intentionaliter sumpta, conc. min. secundo intentionaliter accepta, neg. min. & conseq. Diffinitio namque primò intentionaliter sumpta, sunt

ipsa prædicata essentialia, & constitutiva termini, & ita incipimus ab illa, dum à termino incipimus, eo quod incipere ab illa prout sic, est incipere ab ipso termino, ceterum vt sic sumpta diffinitio, non est modus sciendi, sed solum habet rationem modi sciendi secundo intentionaliter accepta, & quatenus prædicata, ex quibus componitur sub induunt intentionem generis, & etiam intentionem differentia, quibus intentionibus disponuntur artificiosè: & secundum rationem istam diffinitio, non est termino notior sumpta signate, & vt *quod*, sed tantum considerata vt *quo*, & quatenus in exercitio terminum manifestat, & ab ea sic sumpta exercitè, & vt *quo*, incipit de facto Dialecticus. Quod idem est, ac dicere dialecticum incipere diffiniendo, sed non incipere docendo quid sit diffinitio, & illius naturam ex proprio intento explicando.

Sed instabis: Dialecticus incipit docendo, quæ nam sit natura diffinitionis: ergo incipit à modo sciendi signatè, inadaquatè saltem accepto pro ipsa diffinitione. Prob. ant. Dialecticus incipit à diffinitione termini; sed termini diffinitio cognosci non potest, non præhabita noticia diffinitionis vt sic: ergo incipit dialecticus docendo naturam diffinitionis. Prob. min. Notitia diffiniti non potest haberi, siue notitia

tia diffinitionis; sed diffinitio termini diffinitur per diffinitionem vt sic, per quam diffinitur omnis vera diffinitio: Ergò diffinitio termini cognosci non potest non præhabita notitia diffinitionis vt sic.

Ad replicam istam neg. ant. & ad probat. dist. min. Diffinitio termini vt quod secundò intentionaliter sumpta, conc. min. Diffinitio termini primò intentionaliter accepta, vel vt quo secundò intentionaliter sumpta, neg. min. & conseq. Quia diffinitio termini primò intentionaliter accepta pro prædicatis constitutentibus terminum, non est diffinitum per diffinitionem vt sic, & ita potest cognosci vt quod, sicut ipsa prædicata, non præhabita notitia diffinitionis vt sic, & ita cognoscitur diffinitio termini vt quod dum incipimus à termino: Si tamen diffinitio termini consideretur secundò intentionaliter, diffinitur utique per diffinitionem vt sic, sed sic considerata termini diffinitio non cognoscitur vt quod, quando incipimus à termino, sed tantum vt quo, & exercitè cognoscitur, ad quam cognitionem notitia diffinitionis vt sic, necessaria non est.

Sed instabis adhuc: Diffinitio termini secundò intentionaliter sumpta est inferior ad diffinitionem vt sic, & per eam diffinitur; sed notitia termini non habetur, nisi cognoscatur eius

diffinitio secundò intentionaliter sumpta: ergò non possumus terminum cognoscere, nisi prius cognoscamus diffinitionem vt sic. Prob. min. Notitia termini non habetur, nisi cognoscamus eius diffinitionem, vt manifestantem ipsum; sed in ratione manifestantis constituitur per secundam intentionem: Ergò notitia termini non habetur, nisi cognoscatur illius diffinitio secundò intentionaliter sumpta.

Respond. nagando utramque minorem, quia quamvis diffinitio in ratione instrumèti Logicalis constituitur formaliter per secundam intentionem rationis, sicut etiam demonstratio in ratione tamen manifestativæ, constituitur diffinitio per prædicata metaphysica termini, & forma rationis solum, vt conditio se habet, & idè diffinitio secundò intentionaliter sumpta, non debet vt quod ante terminum cognosci, sicut cognoscitur Sacramentum, vt contentivum, & causativum gratiæ, antequam relatio rationis Sacramenti constitutiva in ratione signi cognoscatur vt quod.

Dices: Etiam forma rationis in demonstratione reperta, est conditio; non tamen ratio formalis constituens demonstrationem in ratione manifestantis conclusionem, & causantis scientiam, alias demonstratio non esset causa realis; & tamen forma prædicta præcognosci debet ad

scientiam habendam : ergo idem in præfenti dicendum.

Respond. primò disparem esse rationem, quia ad scientiam acquirendam necessariū est cognoscere expressè, & signatè bonitatem consequentiæ, quod quidem fieri non potest, nisi forma rationis, & recta dispositio præmissarum ut *quod*, & signatè cognoscatur, quæ doctrina non militat ad terminum cognoscendum distinctè.

Secundò respond. dist. min. exercitè, conc. min. signatè, & ut *quod*, nego min. & conseq. Quia in sententiâ satis probabili, forma rationis constituens demonstrationem, & recta dispositio præmissarum non debet cognosci signatè, expressè, & ut *quod* ad scientiam habendam, sed satis est quod ut *quo*, & exercitè cognoscatur, ut fatentur communiter asserentes Logicam non esse simpliciter necessariam, sed solo lumine naturali posse cognosci bonitatem consequentiæ, & præmissas esse rectè dispositas exercitè, & ut *quo*, & hoc sufficere ad scientiam habendam.

Quartò arguitur. Probabilis est inter Thomistas sententiâ, Logicam esse simpliciter ad alias scientias necessariam, eo quod sine Logica cognosci non potest bonitas consequentiæ, & huius sententiæ Patroni regulariter affirmant esse incipiendū in Logica ab ea demonstratione, in qua

probatur bonitas consequentiæ, & pro conclusione inferitur; sed hæc sententiâ in præfenti neganda non est: Ergo in Logica non à termino, sed à demonstratione prædicta incipiendum est.

Confirm. primò: Ab universalioribus est incipiendum, & propterea physica prius agit de ente mobili in communi, & postea ad movilia particularia descendit; sed terminus universalior non est: Ergo non est incipiendum à termino.

Secundò confirm. & urge-
tur: Quia prius incipiendum est ab ente rationis ostensivo veritatis: ergo non est incipiendum à termino. Prob. ant. Primò, prius incipiendum est ab eo, de quo demonstratur prima passio, quæ per scientiam probatur; sed prima passio demonstratur de ente rationis ostensivo veritatis: Ergo ab ente prædicto incipiendū est.

Secundò prob. ant. Prius incipiendum est ab obiecto attributionis, vel ab obiecto primario, quia obiectum primarium, per se primò, & ratione sui attingitur, cætera verò attinguntur dependenter ab ipso; unde virtutes ante omnia attingunt suum obiectum primarium, sicut patet, in fide, spe, & charitate, quæ prius Deum, quàm creaturas attingunt, sed obiectum primarium dialecticæ est ens rationis ostensivum veritatis: Ergo ab hoc incipiendum est.

Resp.

Resp. ad argum. dist. consequens, in processu demonstrativo conc. consequ. in processu doctrinali, neg. consequ. Dialectica namque, vel Logica duplici modo procedit, doctrinaliter videlicet tradendo regulas, & præcepta, & rerum essentias diffiniendo, & explicando; & insuper demonstrativè etiam procedit probando per causam passionem, aut proprietates instrumenti Logicalis, & in processu demonstrativo incipit dialectica à bonitate consequentiæ, & à prædicta demonstratione, iuxta sententiam admissam; sed in processu doctrinali incipere debet à termino, qui prior est inter omnia dialectica, & illius naturam prius oportet cognoscere, eo quod omnia alia ex termino componuntur.

Ad primam confirm. resp. primò dist. mai. ab universalioribus in componendo, vel in prædicando, conc. mai. in prædicando determinatè, neg. mai. & dist. min. in prædicando, conc. min. in componendo, neg. min. & consequ. Quia dialectica agit de instrumento Logicali, & cum instrumenta Logicalia componantur ex termino, & notitia distincta totius dependeat à cognitione distincta partis, inde fit in dialectica cognitione distincta esse incipiendum à termino, ex quo omnia componuntur, sicut Physica prius incipit à materia, & forma, quæ sunt partes, ex quibus ens

mobile naturale resultat, ut sic ad cognitionem distinctam totius perveniat, & illius proprietates demonstrare possit.

Secundò respond. dist. mai. in processu demonstrativo, conc. mai. doctrinali, neg. mai. & concessa minori, neg. consequ. Sub distinctione maioris, quia scientia prius demonstrat passiones universales de subiecto universalis, & ita in processu demonstrativo ab universalioribus incipit; sed in processu doctrinali prius incipere debet à prima parte aliorum compositiva, quia notitia distincta aliorum pendet necessario à notitia talis partis.

Ad secundam confirm. neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. in processu demonstrativo, conc. mai. doctrinali, neg. mai. & concessa minori, neg. consequ. Sub eadem distinctione, quia scientia in processu doctrinali prius incipere debet à prima parte, ex qua alia componuntur, quia notitia distincta totius dependet à cognitione distincta partis, sed in processu demonstrativo prius incipiendum est ab eo, de quo prima passio demonstratur, & ita intelligendus est D. Thom. 1. poster. lect. 2. dum asserit de subiecto attributionis debere præcognosci quid est, & quia est ante inceptionem scientiæ, quod idem est, ac si diceret hæc omnia debere præcognosci de subiecto demonstrationis, antequam scientia

tia demonstrativè procedat.

Ad secundam probat. eiusdem antecedentis, resp. simili modo, prius videlicet, esse incipientem ab obiecto attributionis, vel ab obiecto primario in processu demonstrativo, non tamen in processu doctrinali, & executivo, sicut antea dicebamus.

Sed instabis primò: in processu doctrinali necessario incipiendum est ab obiecto primario, vel ab aliquo per se ad ipsum pertinente, cum alia non per se considerentur à scientia, & consequenter non per se incipiat ab illis; sed terminus non pertinet per se ad obiectum primarium Logicæ, quod est modus sciendi, ad quem tantum per se pertinent diffinitio, divisio, & argumentatio: Ergo etiã in processu doctrinali, non est incipiendū à termino.

Secundò instabis: in processu demonstrativo prius incipiendum est ab obiecto primario, ut in solutione concedimus; sed dialectica in processu doctrinali etiã demonstrativè procedit: ergo debet incipere ab obiecto attributionis. Prob. min. Primò, procedere demonstrativè, est procedere considerando passionem, & proprietates; sed dialectica in processu doctrinali passionem terminum, videlicet, ampliationem, restrictionem, & appellationem considerat: Ergo demonstrativè procedit.

Secundò prob. min. diale-

ctica incipit cognoscere terminum per eius diffinitionem: sed hoc est demonstrativè procedere: ergo in primo, & doctrinali processu incipit demonstrativè. Probat. min. Procedere per modum sciendi, est demonstrativè procedere, cum modus sciendi sit modus procedendi scientificus; sed procedere per diffinitionem, est procedere per modum sciendi: Ergo min. vera est.

Ad primam instantiam resp. dist. mai. per se perfectate partis conducentis ad ipsum, conc. mai. perfectate substracti primarij, vel formæ constituentis, neg. mai. & dist. min. perfectate subiecti primarij, vel formæ constituentis, conc. min. perfectate partis conducentis ad ipsum, neg. min. & conseq. Quia processus doctrinalis incipit à cognitione partis, ut sic perveniat ad distinctam cognitionem totius, & propterea non debet incipere à forma constituyente obiectum primarium, quæ est secunda intentio modi sciendi, nec à subiecto primario talis formæ, quod est diffinitio, divisio, & argumentatio, sed potius incipere debet ab eo, quod per modum partis compositivæ ordinatur ad modum sciendi, qualiter ad ipsum, terminus ordinatur.

Ad secundam instantiam negatur min. & ad primam probat. dist. mai. considerando probativè, conc. mai. explicativè, aut diffi-

Omnia, quæ collocantur in prædicamento relationis rationis; sed terminus in tali prædicamento collocatur. Ergo ens rationis superius est ad terminum ipsum.

Tertiò prob. ant. in propositione sequenti: diffinitum in diffinitione termini est ens rationis, prædicatum dicitur de subiecto prædicatione formali; sed diffinitum in diffinitione termini est terminus. Ergo etiam de termino prædicabitur ens rationis prædicatione formali.

Resp. ad argum. dist. min. forma quæ transcendit tam abstracta, quàm concreta pro materiali, & formali: conced. min. Si solum concreta pro formali, non verò pro materiali transcendat: nego minor. & conseq. Quia prædicata quæ generalitèr omnia transcendunt pro formali, & materiali, sicut ens generalitèr etiam de omnibus prædicantur; alia tamen prædicata non ita generalitèr transcendentia, non ita prædicantur, sed solum de eo, quod transcendunt, eo modo, quo transcendunt: vnde ens reale prædicatur de omni ente reali, sed non de ente rationis, quia non transcendit ipsum, & cum ens rationis solum transcendat terminum pro formali, non verò pro materiali, cum materiale termini sit reale, inde fit non posse absolute prædicari de termino, & pro suo materiali, sed tantum de termino pro formali.

Ad confirm. verò, quia vergeatur argum. negantur duo antecedentia prima, & ad probat. Respondere poteramus, ens rationis esse terminum secundæ intentionis, non tamen appellare supra formale subiecti, quia regula intelligenda tantum est de concretis, in quibus subiectum primum à forma distinguitur, quod tamen non contingit in ente rationis. Sed quia falsum est, ens rationis esse terminum secundæ intentionis, propterea.

Ad probat. negatur minor. Quia sicut specieitas est terminus primæ, & non secundæ intentionis, eo quod significat ipsam secundam intentionem secundum suam naturam, & per modum specialis quidditatis, ita idem, & propter eandem rationem, de ente rationis dicendum est. Vnde non appellat supra formale subiecti, nec vera est propositio.

Dices: Ens rationis non significat rem secundum illud, quod habet in re, sed secundum illud, quod habet per intellectum, cum ens rationis per intellectum fiat. Ergo non est terminus primæ, sed secundæ intentionis est.

Respond. disting. antec. in re realitèr: conced. antec. in re ut primò genita per rationem: nego antec. & conseq. Quia ad terminum primæ intentionis, non requiritur significare aliquid secundum ea, quæ realitèr habet in re, sed satis est significare rem secundum

dum ea, quæ habet ex vi primæ cognitionis generantis, & producentis formam rationis, ad terminum verò secundæ intentionis requiritur significare rem per ordinem ad intellectum accidentaliter superaddentem, id est non vt primò concipientem, sed vt secundo attingentem obiectum secundum aliquid accidentale rebus intra ipsum intellectum, & sine quo poterant esse primò ab intellectu consistere, quod non habet ens rationis, sed tantum habet esse per ordinem ad intellectum substantialiter generantem.

Ratio autem doctrinæ traditæ ea est, quia sub termino secundæ intentionis descendere, non licet, & ita non valet: homo est species. Ergò hic homo est species, vel ille est species, benè tamen valet: terminus est ens rationis. Ergò hic terminus est ens rationis. Et similiter, ens rationis est fictum. Ergò hoc ens rationis est fictum, consequenterque ens rationis terminus secundæ intentionis non erit.

Ad secundam probat. disting. minor. ad terminum pro formali: conced. minor. ad terminum absolute: nego minor. & conseq. Quia prædicatum superius absolute ad omnia, quæ in prædicamento relationis rationis collocantur, est solum relativum rationis, quod est idem in supponendo cum illis, & ens rationis tantum est superius ad ea pro formali, &

ita tantum de termino pro formali prædicatur.

Dices: Terminus absolute collocatur in prædicamento ratione formæ; sed ens rationis est superius ad terminum ratione formæ. Ergò superius est ad terminum absolute.

Sed negatur consequentia, quia potius infertur oppositum, nam si terminus ponitur absolute ratione formæ, vt absolute in prædicamento ponatur, satis est quod ens rationis sit superius ad terminum pro formali; sicut Christus ponitur in prædicamento substantiæ creatæ absolute, & tamen substantia creata solum dicitur de Christo ratione formæ, aut humanæ naturæ, non tamen ratione suppositi quod in creatum, & Divinum est.

Poterat etiam alijs terminis explicari, dicendo, quod poni in prædicamento est prædicatum appellativum, quod supra formale appellat, & ita quod ratione formæ ponitur in prædicamento, absolute dicitur in prædicamento poni, sed in hac: terminus est ens rationis, prædicatum non appellat, vt vidimus, & ita quamvis prædicetur de termino pro formali, non tamen absolute de termino prædicatur.

Ad tertiam probat. ant. aliqui Thomistæ respondent propositionem sequentem, videlicet: diffinitum in diffinitione termini est terminus, esse veram propositionem.

tionem, quia diffinitum supponit pro secunda intentione in concreto, & terminus supponit pro voce, ut denominata à secunda intentione, quod idem est, atque supponere pro secunda intentione in concreto, & ita subiectum, & prædicatum pro eodem supponunt.

Eadem tamen facilitate quia ipsi loquuntur, falsitas solutionis ostenditur, quia diffinitum supponit pro secunda intentione in concreto, & ut denominante naturam, & terminus supponit pro natura denominata, & importante intentionem in obliquo; sed secunda intentio, ut denominans, & ipsa natura ut denominata realiter distinguuntur. Ergo extrema propositionis prædictæ non supponunt pro eodem, & consequenter propositio vera non est.

Secundò data solutio rejicitur, quia idem est supponere pro intentione denominante naturam, & pro natura denominata, ut Authores isti concedunt; sed in hac propositione terminus est ens rationis, prædicatum supponit pro intentione denominante, & subiectum pro natura denominata. Ergo supponunt pro eodem, proindeque vera erit hæc propositio: terminus est ens rationis, aut solutio data vera non est. Quia propter omiſſa solutione prædicta.

Respond. ad tertiam pro. conc. maior. Quia diffinitum appellat supra id, quod per se, & ratione sui diffinitur, & consideratur ab arte tradente diffinitionem, quod quidem est secunda intentio rationis; sed dist. minorem terminus in significando: conc. min. est terminus in supponendo: nego min. & conſeq. Quia in hac propositione: diffinitum in diffinitione termini est terminus, prædicatum, & subiectum non supponunt pro eodem, sed diffinitum supponit pro formali quod appellat, & terminus supponit pro materiali; quapropter propositio prædicta solum est vera, si de diffinito, & termino in significando loquatur, quia tam terminus, quam diffinitum principaliter significant secundam intentionem in concreto, & dum talem propositionem absolute concedimus, in hoc sensu intelligimus eam, non tamen in rigore, & absolute; & propter eandem rationem non est bona conſeq. Diffinitum in diffinitione termini est secunda intentio in concreto; sed diffinitum in diffinitione termini est terminus. Ergo terminus est secunda intentio in concreto. Quia prædicatum, & subiectum non supponunt pro eodem in conclusione prædicta.

QVÆST. SECVNDÆ.

DE SIGNIS.

ARTICVLVS PRIMVS.

UTRVM DIFFINITIO SIGNI SIT rectè tradita?

§. PRIMVS.

Explicatur diffinitio.

IN præsentī difficultate, quæ signorum intelligentiam involuit, & difficilem doctrinam includit, viam parat, & latibula abscondita manifestat, vt in sequentibus faciliori passu ambulemus, & sine impediēte procedamus. Vnum oportet supponere, & alterum disputare. Supponimus quidem signum esse ens per se, & veram habere diffinitionem, quia licet ex voce, & significatione componatur, non tamen vtramque ex æquo, &

sine vllō ordine importat, sed potius ordine quodam, vocem, videlicet, vt materiam, & significationem, vt formam.

Diffinitionem autem communiter Dialectici tradunt asserentes: Signum esse, quod potest cognoscere aliquid aliud à se representari, & huius bonitatem disquirimus, quæ non melius cognoscitur, quam particulas explicando. Representare ergo ponitur loco generis, quia in hoc signa, & non signa conveniunt, siquidem quodlibet obic-

Obiectum repræsentat se ipsum, & tamen sui signum non est, aliud verò loco differentia ponitur, eo quod signum repræsentare, vel manifestare debet aliud in essentia distinctum. *Potentia autem cognoscitiva*, indicat intellectum, cui manifestatio fit, quamquæ signum ducit in alterius cognitionem.

Respondebis primò, quod repræsentare pertinet formaliter ad prædicamentum actionis, & cum signum non pertineat ad prædicamentum actionis, inde fit repræsentare non esse genus in diffinitione signi, quia signum, & ipsius genus ad idem prædicamentum pertinere debent.

Respondebis secundò, in diffinitione causæ efficientis haberi similem particulam aliud, & tamen ibi non indicat diversitatem in essentia, cum Petrus sit effectus alterius hominis, à quo non distinguitur in essentia.

Respondebis tertio, relativum omne debere diffiniri per exercitium intrinsecum relationis, & ita cum signum sit relativum ad signatum, debet quidem diffiniri per referri, & non per repræsentare.

Sed contra primam solutionem facit, quod repræsentare in præsentem, idem est, quod obiectum se ipsum, vel alterum præsentare potentia, ut ipsū cognoscatur; sed hoc est de genere obiecti, non autem de prædicamento actionis: Ergo solutio tradita nulla est.

Mag. Freylius.

Contra secundam verò obstat, quod diffinitiones explicanda sunt iuxta communem Doctorum intelligentiam; sed iuxta communem intelligentiam, ly aliud in diffinitione signi diversitatem indicat in essentia, non tamen in diffinitione causæ efficientis, ubi solam dependentiam indicat: Ergo aliter hic, & ibi prædicta particula explicanda est.

Et si rationem requiras, respondemus eam esse, quod signum specificatur a signato, & ad ipsum ordinatur, ut ad finem, & mensuram; sed non potest ad ipsum, ut ad finem, & mensuram ordinari sine diversitate specifica: Ergo ly aliud in diffinitione signi, de diversitate specifica explicandum est.

Contra tertiam solutionem facit etiam, quod quamvis relativum, quando pro formali diffinitur, per exercitium intrinsecum relationis diffiniri debeat, non tamen ita fieri debet, quando relativum diffinitur pro fundamento, vel per ipsum explicatur; sed in præsentem explicatur signum per fundamentum relationis: Ergo.

Vnum tamen pro intelligentia primæ particula obiter notandum est, quod videlicet facere cognoscere, est superius ad repræsentare, cum facere cognoscere, conveniat ipsi potentia, & auxilio moventi ad cognitionem, & habitibus, quibus potentia cog-

H

nos.

noscit, quæ tamen provt sic, non repræsentant. Rursus etiam repræsentare superius est ad significare formaliter; siquidem repræsentare convenit omni obiecto, tam rationem signi habenti, quam non habenti. Ex quibus quod conducit ad intelligentiam diffinitionis prædictæ facili negotio percipitur.

§. II.

Argumentis contra diffinitionem occurritur.

CONTRA datam diffinitionem arguitur primò: Potest test aliquid esse signum, quod tamen non significat, aut nihil repræsentat: ergò nulla est tradita diffinitio. Prob. ant. primò. *Ly nihil est signum*, & *ly non significans*; & tamen nihil significant: ergò potest aliquid esse signum, quod tamen non significat, aut nihil repræsentat. Minor patet, quia *nihil*, nihil etiam significat, & constat etiam de *ly non significans*, quia *non significans*, est non significans: ergò non significat. Arguitur namq; ab affirmativa ad negativam variato prædicato penes finitum, & infinitum.

Secundò prob. ant. Voces sunt signa conceptuum; & tamen non repræsentant conceptus: ergò idem quod prius. Prob. min. Si voces repræsentarent conceptus, sensus huius propositionis:

Homo est animal, esset idem, quod conceptus hominis, est conceptus animalis; sed hoc ita non est, aliàs hæc propositio: *Homo est animal*, esset falsa; sicut altera falsa est: Ergò vera est minor.

Tertiò prob. ant. Iste terminus *omnis*, est verè signum; & tamen non significat aliquid, sed aliquid, cum sit terminus synchegorematicus: Ergò.

Quartò prob. ant. Imago Imperatoris est verè signū illius; & tamen non habenti notitiam Imperatoris nihil repræsentat; siquidem non habentem notitiam Imperatoris, non ducit in cognitionem illius: Ergò idem.

Quintò *ly non intelligibile* est verè signum; & tamen non significat: ergò idem. Prob. min. Non intelligibile non est significabile; nam quod significatur, intelligitur, eo quod sicut concipimus, significamus: ergò non intelligibile, non significat.

Sextò prob. ant. Vox contenta in libro clauso est verè signum; & tamen non repræsentat, quia nulli potentiæ cognoscitivæ fit manifesta, & dum non manifestatur, non potest repræsentare potentiæ: ergò idem quod prius.

Respondetur ad argumentum, neg. ant: & ad primam probat. dist. min. Pro ea parte, quæ de nihilo procedit. Nihil ex parte rei, conced. min. ex parte modi, neg. minor, & consequentiam, quia

quia nihil significat, quod nihil est ex parte rei significatæ, sed hoc ipsum significat tanquam si esset aliquid, & ideò, ex modo significandi significat, & aliquid representat.

Pro alia verò parte, quæ de ly non significans procedit, neg. min. absolute, & ad probat. dicit. ant. Non significans est non significans, sumpto materialiter prædicato, conc. ant. sumpto formaliter, neg. ant. & conseq. Nec argumentum ab affirmativa ad negativam valet, quando suppositio variatur, ut in præsentì contingit, eo quod in antecedenti non significans sumitur materialiter, & pro voce, in quo sensu nō significans est non significans, sed in consequenti significativè, & formaliter sumitur. Rursus etiā distribuitur propter appositā negationē, & idem est, ac si dicas, non signum, est non signū: ergo non est signū, quæ consequentia mala est, quia non signum verè significat, & est verè signum; sicut non terminus est non terminus, & tamen non terminus est verè terminus, & verè significat, quod rationem termini non habet.

Ad secundam probat. antec. principalis, neg. minor. & ad probat. negatur mal. Quia ut sensus illius propositionis: *Homo est animal*, esset idem, quod sensus alterius, conceptus hominis est conceptus animalis, non sufficit representare conceptus, sed require-

batur voces pro conceptu supponere: Vnde quia voces supponunt pro rebus, sensus huius propositionis: *Homo est animal*, idem est quod res, quæ est homo, est res, quæ est animal.

Dices: Si voces representarent conceptus, propositio in vocibus constituta esset falsa deficiente conceptu; sicut est falsa deficiente rebus; sed hoc ita non est, nam si quis voce proferret hominem esse animal, esset propositio vera, quamvis conceptus deficeret: Ergo voces non representant conceptus.

Respondetur: propositionem esse falsam deficientibus rebus, quia voces pro rebus supponunt; non tamen esse falsam deficiente conceptu, quia non supponunt pro illo, quamvis si conceptus deficiat, vox non erit humana, nec erit signum conceptus, quia solum voces humanæ impositæ sunt ad conceptum representandum.

Et si dicas: quod voces à dormiente, vel à Pica prolata, excitant mentem nostram, ut in rerum notitiam deveniamus: Ergo verè ad significandum impositæ sunt.

Poterat responderi dissing. consequens: Rem, & non conceptum, omitto consequens, conceptum, & rem, neg. conseq. Poteramus namque asserere, prædictas voces esse impositas ad significan-

ficandam rem, non tamen imponi ad significandum conceptum, nisi solas voces humanas.

Verius tamen respondemus: non esse impositas voces prædictas etiam ad rem significandam, quia voces solum imponuntur ad significandas res, medijs conceptibus rerum; excitare tamen voces prædictas mentem nostram, ut in notitiam rerum deveniamus propter convenientiã, quam habent in litteris, cum vocibus, quæ ad significandum imponuntur.

Ad tert. prob. ant. principalis neg., min. Quia significare aliquam liter, revera est aliquid significare; dicitur tamen terminum Synecathogorematicum significare aliquam liter, quatenus significat aliquid, quod seorsim ab alio non potest propositionem componere, nec ly *aliquid*, sumitur cum tanta proprietate; siquidem terminus æquivocus significans plura, verè significat aliquid, cum tamen in rigore grammaticali ea plura non sint aliquid, sed aliqua, sed utrumque ambit ly *aliquid* in præsentia.

Ad quartam prob. dist. min. defectu potentie, conced. minor. defectu sui, nego min. & consequ. Quia imago Imperatoris relationem transcendentalem importat ad ipsum Imperatorem, & per illam constituitur in ratione signi formaliter, & dum potentia talem relationem non per-

cipit, tribuitur potentie non cognoscenti, defectus; nam imago quantum in se est, habet omnia requisita ad Prototypum representandum, quod sufficit, ut verè sit naturale signum, quamvis exercitium representandi deficiat: eo quod representare in definitione signi, de representatione in actu primò, intelligitur, ut ad signum etiam naturale extendatur.

Ad quintam prob. dist. min. Non significat aliquid ex parte rei, conc. min. ex parte modi, neg. min. & consequ. Quia non intelligibile, significat quod non est intelligibile ex parte rei significata, sed hoc ipsum significat tanquam intelligibile ex parte modi; sicut de nihilo dictum est.

Sed instabis: Non intelligibile tam ex parte rei, quam ex parte modi est verè signum, quia per tales voces nostrum conceptum exprimimus; & tamen non intelligibile tam ex parte rei, quam ex parte modi nihil significat: ergo idem quod antea. Prob. min. Si aliquid significaret, maxime illud, quod nec ex parte rei, nec ex parte modi intelligibile est; sed quod nec ex parte rei, nec ex parte modi intelligibile est, nullo modo est significabile adhuc ex parte modi, alias etiam ex parte modi esset intelligibile: Ergo non intelligibile tam ex parte rei, quam ex parte modi, nihil significat.

Respond. neg. minor. & ad probat. dist. min. Nec ex parte modi sumpto modo exercitè, conc. min. sumpto modo obiectivè, & signatè; neg. min. Quia quod etiam ex parte modi, sumpto modo exercitè non est intelligibile, nullo etiam modo est significabile; quod tamen non est intelligibile ex parte modi, sumpto modo signatè, & obiectivè, adhuc est significabile, quia ipsum non esse intelligibile ex parte modi consideramus per modum obiecti, & ad modum alicuius concipimus, & ita significamus. Si tamen argumentū fiat de non intelligibili ex parte modi tam signatè, & obiectivè, quam exercitè, & omnimodo, *ly non intelligibile*, non erit significabile, sed etiam non erit signum.

Sed instabis: Iuxta solutionem datam, *ly non intelligibile* ex parte modi exercitè, & omnimodo, nihil significat; & tamen est verè signum: ergo idem quod antea. Prob. min. Verè componit sequentem propositionem: *Non intelligibile ex parte modi exercitè, & omnimodo, nullo modo est intelligibile*: Ergo est verè signum, cum sit verè terminus, dum prædictam propositionem componit.

Respond. neg. min. ad probat. dist. ant. Verè componit sub exercitio cognoscibilis, & omni alio obiectivè se tenente, & ex parte rationis quæ, conc. ant. tali exercitio secluso, neg. ant. Quia

dum componit propositionem prædictam, *ly non intelligibile* exercitè ex parte modi, totum se habet ex parte obiecti, & ex parte rationis, quæ, vel signatè, & propositionem prædictam solum componit, quatenus in exercitio cognoscitur.

Et si dicas: In prædicta propositione verè prædicatum negatur de subiecto: ergo *ly non intelligibile*, non componit quatenus in exercitio cognoscitur, alias prædicatum, non verè negaretur de subiecto, quia non intelligibile, ut in exercitio cognoscitur, aliquomodo est intelligibile, & non est verum de illo dicere, nullo modo est intelligibile.

Respond. dist. ant. de subiecto signatè sumpto, & ex parte rationis quæ, conc. ant. De illo, ut exercitè terminante cognitionem, neg. ant. vel suppositum illius, quia prædicatum non negatur de subiecto, ut exercitè terminante cognitionem, cum subiectum prout sic, sit aliquomodo cognoscibile, sed negatur prædicatum de subiecto ex parte rationis quæ, & ratio quæ componit, est illud, quod nullo modo cognoscibile est, quamvis ut componat exercitè cognoscatur. Exemplum adest in hac propositione: *Homo est animal est propositio*, in qua prædicatum verè de subiecto affirmatur, quia ratio quæ componit, est propositio, quamvis ut exercitè componat, induat intensionem partis.

Ad sextam, & ultimam probat. principalis antecedentis respondent aliqui, distin. minor. & illam concedunt de representatione actuali, negant verò de representatione in aptitudine, quam dicunt sufficere, ut voci prædictæ, signi competat diffinitio, quia verba in diffinitione posita non dicunt actum, sed aptitudinem.

Si illis obijcias: Quod vox possit dici de alio, non sufficit, ut illi competat diffinitio prædicti: ergo quod possit representare non sufficit, ut illi competat diffinitio signi.

Respondent. negando consequ. Quia essentia signi non consistit in usu, & in exercitio, qualiter consistit essentia prædicati, vel exercitè enuntiati de alio, quod idem est; & ideò verba in diffinitione prædicati non dicunt aptitudinem solam, sicut in diffinitione signi.

Et si iterum obijcies, Augustinum docere signum, ad differentiam aliarum rerum, esse illud, cuius usus est in significando: Ergo in usu, & exercitio consistit.

Respondent: Doctorem Sanctum non docere essentiam signi consistere in significatione actuali, sed usum signi esse significationem, ex quo tantum sequitur, siue significatione non dari usum signi, non tamen eius essentiam non dari, nec diffinitionem convenire, quæ omnia sufficienter ad aptantur, & pro parte vera sunt.

Sed non propter ea prædictam solutionem acceperimus, sed propter alia, quæ statim dicemus.

Fatemur namque de essentia signi abstrahentis, non esse representationem actualem; siquidem signum naturale invenitur adæquatè constitutum, antequam à potentia cognoscatur, & actualiter representet; asserere tamen non possumus, representare actualiter non esse de essentia signi ad placitum, quia tale signum, dum actu non representat, non cognoscitur actu, & dum non cognoscitur actu, deficit respectus rationis, qui solum habet esse obiectivum in intellectu cognoscente, dum autem prædictus respectus non adest, deficit essentia signi ad placitum, quæ in tali respectu consistit.

Ex hoc habetur falsam esse sententiam asserentem, voci prædictæ in libro clauso convenire diffinitionem signi, quia diffinitio signi ad placitum, solum convenit habentibus essentiam signi; cum diffinitio explicet essentiam; sed vox prædicta in libro clauso non habet essentiam signi consistentem in relatione rationis, quæ non potest existeri sine cognitione intellectus: Ergo.

Et si respondeas: Relationem rationis prædictæ vocis existere, & perseverare moraliter, quamvis intellectus vocem illam non cognoscat, eo quod entia rationis politica, & quæ fiunt de-

pendentèr à decreto, vel determinatione Reipublicæ, sicut relatio signi, Prætoris, & alia moraliter perseverant, usquequo impositio Reipublicæ retractetur, quod in voce illa factum non est.

In contra erit prædictam doctrinam esse voluntarium effugium, & idem dici posse de quocunque ente rationis dependente à decreto voluntatis, & libere ab intellectu conficto, quod doctrina data, negat, cum de omnibus sit eadem ratio: præterquàm quod solum constituitur signum ad placitum per respectum rationis, ut physice existentem, aliàs etiam voces prædictæ haberent rationem termini in vi primæ relationis, etiamsi nullus intellectus de novo relationem partis in vocibus prædictis effingeret, quod nescio an velint Authores solutionis concedere, & idèò verius.

Ad ultimam probat. Resp. neg. mai. propter traditam doctrinam: Vnde vox prædicta non actualiter, sed solum fundamentaliter, & in potentia signum est, quia imposita ad significandum, & capax relationis rationis, per quam actu in ratione signi constituitur; quamvis verum sit antequam actu representet, absolute dici signum, & si formam signi actualiter non habeat, eo quod in entibus rationis, cum sint minime entitatis, sufficiat existere fundamentum, ut absolute dicantur

tur existere; quod alibi relinquitur explicatum.

Secundò arguitur: Potest aliquid representare, vel significare aliud à se; & tamen non esse signum: ergò diffinitio convenit alijs à signo. Prob. ant. primò: Species impressa repræsētat aliud à se, suum videlicet obiectum; & tamen illius signum non est in cognitione directa, ut tenet superior sententia: Ergò potest aliquid representare aliud à se, & non esse signum illius.

Secundò prob. ant. sequent. litteræ A. E. I. O. V. repræsētant aliud à se; siquidem A. significat universalem affirmativam, & E. universalem negativam, & idem de alijs ut à Dialecticis explicatur; & tamen signa non sunt; non enim sunt signa per modum totius, cum non habeant rationem propositionis, nec signa per modum partis, cum rationem termini non habeant: Ergò idem.

Tertiò prob. ant. iste terminus vox repræsētat aliud à se, videlicet, vocem in communi abstrahentem à voce significante, & voce non significante; & tamen signum non est: ergò idem. Prob. min. Iste terminus vox, pro ut sic, communis est ad Blitiri, & alias voces; sed Blitiri non habet rationem signi: Ergò eam non habet vox illa communis ad omnem vocem.

Quart. prob. ant. Blitiri non est signum conceptus, non enim

est signum ad placitum, eo quod non est imposita ad conceptum representandum: & insuper non est signum naturale; quia in aere formata nullum conceptum naturaliter significat; & tamen prædicta vox verè conceptum representat; nam dum eam percipimus ab aliquo pronuntiari, cognoscimus proferentem talem vocem, conceptum de illa formare: Ergo idem.

Respondetur ad argumentum, neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. representat per modum principij obiectivi, conc. mai. per modum obiecti cogniti, neg. mai. & concessa minor. negatur conseq. Sub distinctione maioris, quia ad rationem signi necessarium est esse obiectum medium, & ideo ad rationem signi requiritur representare per modum obiecti cogniti, quod quidem species impressa non habet, quæ solum representat per modum principij obiectivi, vel per modum similitudinis emissæ ab obiecto, & receptæ in potentia, ut tali unione fecunda, obiecti cognitionem parturiat.

Ad secundam probat. resp. litteras prædictas ex usu dialecticorum impositas esse ad significandas propositiones diversæ qualitatis, & esse signa ad placitum eorum propositionum, & per modum termini complexi significare illas; esse autem prædictas litteras verè terminos, constat ex

eo, quod verè componentur propositionem, iuxta illud: *Afferit A. negat E.*

Ad tertiam probat. nego min. & ad probat. dist. maior. communis est obiectivè, conced. mai. subiectivè, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia iste terminus vox obiectivè abstrahit à voce significante, & non significante: Vnde obiectum huius vocis abstrahit à voce habente rationem signi, & rationem signi non habente, & consequenter sic accepta, solum est signum permissivè: subiectivè tamen considerata est quædam vox particularis realiter distincta à Blitiri, & omnibus alijs, & provt sic verè significat, & rationem signi habet.

Ad quartam probat. facile respondetur vocem Blitiri non esse signum ad placitum, sed signum naturale conceptus, eo quod vox: est sonus ab animali cum apprehensione prolatus, & perse à conceptu dependet: Vnde sicut fumus ignem, & quilibet effectus suam causam ita vox Blitiri, conceptum aliquem proferentis, naturaliter representat. Et si quando formetur in aere non representabit conceptum, nec erit signum illius, nisi fortasse propter convenientiam, quam habet in litteris, aut sonu, exciter audientem, ut veniat in notitiam altius conceptus, quo prædicta vox solet ab hominibus proferri,

In quo eventu erit signum naturale conceptus prædictæ, propter naturalem similitudinem, quam habet cum voce, medio conceptu, prolata.

Sed instabis: Vox Blitiri non est signum rei à conceptu diversæ; & tamen representat alia plura à se à conceptu distincta. Ergo idem quod antea. Prob. min. Blitiri accipitur pro pluribus alijs à se, & à conceptu distinctis, nam in hac propositione: *Blitiri est trisyllabum*, prædicatum, & subiectum pro eodem accipiuntur, & consequenter Blitiri accipitur pro voce *trisyllabum*, quæ est diversa vox, & in hac etiam: *Blitiri est Blitiri*, prædicatum accipitur pro subiecto, & non pro se, quia in se est alia vox à subiecto distincta; & ita propositio esset falsa. Et similiter dum dicitur: *Hoc Blitiri est Blitiri*, prædicatum accipitur pro hoc numero *Blitiri*, quod determinatur per pro nomen subiecti, cum tamen prædicatum non sit eadem numero vox, sed potius alia vox à subiecto distincta. Ergo representat alia plura à se, & à conceptu distincta.

Ad replicam istam responder quidam Thomista vocem Blitiri representare alia à se, & à conceptu distincta, non quidem ratione subordinationis ad illa, sed solum ratione perfectæ similitudinis, & ideo non esse signum eorum, quia ad rationem signi subordinatio necessaria est, & illam excludit perfecta similitudo.

Sed quamvis ad rationem signi exclusio perfectæ similitudinis necessaria sit, & in hoc verum asserat data solutio, falsa tamen est pro ea parte, qua affirmat Blitiri representare alia à se, & à conceptu distincta, quia ea representat pro quibus accipitur, sed non accipitur pro alijs à se. Ergo alia à se non representat. Prob. min. In hac propositione: *Blitiri est Blitiri*, vox Blitiri ex parte prædicati posita non accipitur pro alijs à se, & idem in cæteris propositionibus asserendum. Ergo vera est minor. Prob. ant. Si acciperetur pro alijs à se, esset falsa propositio, siquidem prædicatum, & subiectum acciperentur pro rebus diversis, & consequenter non supponerent pro eodem. Ergo vox prædicta non accipitur pro alijs à se, sed solum pro se ipsa accipitur, & supponit. Quomodo autem prædicatum supponat pro se, & similiter subiectum, & tamen pro eodem supponant, quamvis voces distinctæ realiter, ex nostra solutione constabit.

Respondetur ergo, neg. min. & ad probationem neg. ant. Quia licet Blitiri accipitur pro alijs à conceptu distinctis, non tamen accipitur pro alijs distinctis à se, eo quod idem Blitiri representatur per vocem se tenentem ex parte subiecti, & vocem se tenentem ex parte prædicati, nam quamvis voces sint realiter materialiter diversæ, Blitiri tamen representa-

tum: per vtramque est idem in esse obiecti, vel vtraque vox in esse obiecti est eadem, & dum dicimus: *Blitiri est Blitiri*, non prædicamus vocem de voce materialiter, & in esse rei, sed in esse obiecti tantum, & cum in esse obiecti idem sint, propositio vera est.

Et si dicas: Ergo quamvis voces realiter diversae sint, sunt tamen idem in esse obiecti, & propositio vera est, quia non materialiter, & in esse rei, sed formaliter obiective prædicantur. Ergo non supponunt materialiter, & pro se, sed pro obiecto in quo sunt vnum. Ergo componunt formaliter.

Respondemus distinguendo secundum consequens, pro obiecto à voce diverso, nego consequentiam, à voce indistincto, nego suppositum consequentis, quod videlicet supponere pro obiecto indistincto à voce, non sit supponere pro se, & hoc in praesenti affirmamus; vtramque, scilicet, vocem supponere pro se ipsa ut obiecto, & non pro se ipsa in esse rei, & vtramque vocem diversam in esse rei consideratam per modum obiecti, esse idem, & eidem conceptui subordinatam, qui quidem representat vtramque tanquam eandem rem obiectivam, & absque vlla obiectiva differentia, cum sola diversitate prolationis ante, vel post ad propositionem faciendam. Quod utique etiam verum est de trisyllabum accepto formaliter, quamvis prædicta vox sig-

nificative sumpta in ordine ad proprium obiectum, sit verè signum illius.

Tertiò arguitur potest aliquid esse signum sui ipsius. Ergo non oportet signum representare aliud à se. Prob. ant. primò. Contritio, ut est pars Sacramenti Poenitentiae, est res, & Sacramentum simul, quod idem est ac esse signum, & lignatum, nam Sacramentum significat, & res est verè significata. Ergo potest aliquid esse signum sui ipsius.

Secundò prob. antec. Potest aliquid esse species representativa sui, ut constat in substantia Angeli, quae se ipsam representat, & per modum speciei impressae ad sui cognitionem concurrat. Ergo potest etiam aliquid esse signum sui ipsius.

Tertiò prob. antec. Sanguis Christi in Altari, est signum Sanguinis, quem Christus fudit in Cruce; & tamen uterque Sanguis est numerice idem. Ergo.

Quartò prob. Potest aliquid esse scientia sui ipsius, quia scientia Dei, est ipse Deus, qui est illius obiectum. Ergo idem de signo.

Quintò prob. Potest aliquid esse medium manifestativum alterius absque vlla distinctione reali, probamus namque verum, & vnum per ens, à quo veritas, & unitas non distinguuntur realiter. Ergo, & signum.

Sextò prob. hæc propositio: *Omnis propositio est particularis, falsa est,*

est, si se ipsam habeat pro obiecto, ut communiter dicitur, & vox terminus, significat omnes terminos, & consequenter se ipsam. Ergo potest etiam aliquid esse signum sui ipsius.

Tandem prob. Conceptus entis est signum omnis entis; siquidem representat ens, ut actu continet omnia, & consequenter omnia entia representat. Ergo est signum sui ipsius, cum ipse conceptus sit etiam aliquod ens.

Respondetur ad argum. neg. ant. & ad primam prob. dicimus contritionem, ut partem Sacramenti esse rem manifestatam per exteriorem confessionem, esse verò Sacramentum, & signum in ordine ad gratiam, quam causat; & ideo respectu diversorum esse signum, & signatum, signum quidem gratiæ, & signatum respectu exterioris confessionis.

Ad secund. probat. negat. conseq. Quia de conceptu speciei impressæ solum est similitudo, & unio obiecti cum intellectu, quæ per identitatem non tollitur, sed potius augetur, de ratione verò signi est deficientia, & subordinatio, quæ cum identitate compatibilis non est.

Ad tert. dicitur Sanguinem Christi in Altari sub aliena specie occultatum, & ratione specierum sensibilium habere modum diversum à se ipso in propria specie contento, & ut sic modo, distinctum esse signum sui ipsius in pro-

pria specie, & figurâ connaturali existentis, & si quantum ad substantiam sit idem numero Sanguis; sicut eadem ratione Sacrificium Altaris essentialiter quo ad modum diversum est à Sacrificio Crucis, & illius signum.

Ad quart. probat. neg. conseq. Quia de ratione scientiæ abstrahentis non est subordinatio formalis, sed præcisè virtualis, quæ compatitur cum summa identitate, & illam habet scientia cum obiecto in Deo, vel supremo analogato, sed dependentia, & subordinatio, quam signum ex conceptu proprio requirit, identitatem excludit.

Ad quint. negatur similiter conseq. Quia medium manifestativum à priori non per deficientiam à veritate, sed potius per continentiam perfectam veritatis, manifestat veritatem, & ita realem distinctionem non requirit.

Et si dicas: Passiones entis manifestare nobis ipsum ens, & esse signum illius absque perfecta continentia, & distinctione reali.

Respondemus, manifestare nobis absque perfecta continentia quo ad nos, & intellectum imperfecte concipientem, non tamen absque continentia perfecta in se ipsis, & secundum suum esse, sed potius in se, & in ordine ad intellectum perfecte cognoscentem, perfecte continent ipsum ens, & ita non habent rationem signi ab-

solutè, sed duntaxat lato modo, quatenus ens per proprias passionis cognoscimus, vel per ipsas explicamus.

Ad sext. probat. respondetur propositionem supradictam esse falsam si se ipsam habeat pro obiecto, non tamen esse signum sui ipsius directè, & primario, sed duntaxat totius collectionis propositionum, quæ per illam significantur, à qua quidem collectione realitè entitativè distinguitur, eo quod collectio ratione unius partium realitè ab alia distinguitur.

Aut dices non esse signum sui secundum rationem peculiarem per se primò, sed secundum rationem communem propositionis, quæ sumpta adæquatè, realitè distinguitur à propositione prædicta. Et idem dicendum de hac voce *terminus*, omnem terminum significante. Ex dicendis tamen ad ultimam clarior fiet data solutio.

Ad ultimam probat. Respondet Magister Lince, conceptum entis se ipsum representare secundum rationem propriam, tantum implicite, expresse verò representare solam rationem communem entis, in quo omnia entia conveniunt, & ita solum esse signum respectu rationis communis, non verò respectu sui, eo quod ratio signi solum habetur in ordine ad obiectum expresse representatum.

Sed quidquid sit an respectu sui veram habeat rationem signi,

negari tamen non potest esse obiectum respectu sui, & si confusè representatum, sed inter obiectum conceptus confusi, & conceptum ipsum debet dari realis distinctio in creatis; sicut datur inter signum, & signatum. Ergo argumentum doctrina data relinquitur insolutum.

Abstrahendo ergo à sententiarum varietate, & diversitate loquendi. Respondemus ad argumentum distinguendo consequens, *sui* mediata, & in alio: conc. consequ. immediate, & in se ipso: neg. consequ. Quia ille conceptus entis non se ipsum representat immediate, sed mediata, & in alio, videlicet in ratione communi entis, in qua omnia continentur, & ita eodem modo est signum sui, quatenus in alio, & mediata continetur, ad quod tamen non requiritur distinctio realis à se ipso, nam signum sui non in se, sed in alio, non à se, sed ab alio sumit speciem, & ipsum respicit tantumquam causam, & verum finem, & consequenter non à se, sed à signato immediato realem distinctionem requirit.

Secundò alia via respond. dist. consequ. Sui ut signati inadæquati, vel ut partis signati, conc. consequ. ut signati adæquati, neg. consequ. Concesso namque esse signum sui, non potest esse signum sui, ut signati adæquati, sed potius ut signatum adæquatum respicit rationem entis, ut implicite conti-

continentem omnia entia, & se ipsum respicit tantum tanquam partem signati, distinctio autem realis solum inter signum, & signatum adæquatum, necessaria est, non vero inter signum, & partem signati; & ita non requiritur à se ipso distingui; sicut pars est propter totum in genere causæ finalis, & totum ex ipsa parte componitur, ac proinde pars ipsa finalizata est etiam pars causæ finalizantis: sicut ergo effectus causæ finalis est pars causæ finalizantis absque distinctione reali à se ipso, ita etiam signum absque vlla distinctione reali à se poterit esse pars sui signati adæquati, quia non minus inter effectum causæ finalis, & causam finalizantem petitur distinctio realis, quam inter signum, & signatum requiratur.

Sed instabis: Sicut signatum adæquatum est causa adæquata signi, ita etiam signatum inadæquatum, est inadæquata causa; sed inter signum, & illius causam etiam inadæquatam debet dari distinctio realis; sicut etiam inter effectum causæ efficientis, & causam efficientem inadæquatam datur realis distinctio. Ergo non potest conceptus se ipsum, ut signatum inadæquatum respicere absque distinctione reali.

Respondet. neg. mai. Quia signatum inadæquatum, quod solum est pars signati adæquati, non est causa inadæquata ratione sui, sed solum ratione signati adæqua-

ti, quod quidem solum ratione sui specificat, & mensurat signum, & ita solum hoc debet esse realiter distinctum à signo: quod utique idem est ac dicere, signatum inadæquatum, esse causam inadæquatam non ratione sui, sed ratione signati adæquati, & ita solum ratione signati adæquati debet realiter à se ipso distingui; sicut quia pars non finalizat se ipsam ratione sui, sed ratione totius, solum debet ratione totius realiter à se distingui, ratione videlicet alterius compartis, quæ includitur in toto.

Et si dicas: Ergo potest conceptus se ipsum respicere, ut inadæquatum signatum absque distinctione reali. Ergo poterit absque tali distinctione esse conceptus directus, & simul reflexus, quantum ad se terminatur.

Sed negatur secundum consequens, quia conceptus non dicitur reflexus nisi terminetur ad se ipsum expressè, & distinctè, non tamen quando solum ad se in confuso, & implicite terminatur.

§. VLTIMVS.

Corollarium ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur signum debere esse magis notum, quam signatum, non quidem magis notum secundum se, sed duntaxat, quo ad nos, eo quod secundum se

se sunt notiora ea quæ perfectiora sunt, & signum est imperfectius signato, in sensu autem prædicto.

Probatur assumptum illatum, quia signum ex conceptu proprio habet ducere potentiam in cognitionem signati quatenus habet representare signatum, & ipsum manifestare potentiam; sed quod alterum manifestat etiam est altero notius; sicut diffinitio notior est diffinito manifestato per ipsam. Ergo signum debet esse magis notum, quam signatum.

Sed instabis contra doctrinam prædictam: Quia potest aliquid esse verè signum, & esse minus notum quàm signatum. Ergo doctrina tradita nulla est. Probat. ant. Primò conceptus hominis est verè signum illius; & tamen nobis notior nō est. Ergo verū est antecedens. Prob. min. Illud est notius quo ad nos, quod est magis propinquum sensibus nostris, sed homo magis sensibus propinquus est, cum sit ens per se sensibile, quod quidem non habet conceptus. Ergo conceptus nobis notior non est.

Secundò prob. ant. Habitus est signum actus, & idem de potentia, quæ ad actum ordinatur, ut ad finem; & tamen notior est actus. Ergo idem quod prius. Prob. min. Nam per actum cognoscimus habitum, & potentiam. Ergo actus notior est.

Tertiò prob. antec. Effectus occulti, & latentes in causa sensu-

bili sunt verè signum illius; & tamen non sunt notiores, quando quidem videmus, & experimur plures causas sensibiles, quarum effectus latentes, & occultos ignoramus. Ergo idem.

Quartò prob. ant. Signum ad placitum constituitur in ratione signi formalitèr per aliquem respectum rationis; sed ens rationis non potest esse notius ente reali, quod significat, cum potius ens rationis in cognosci pendeat ab ente reali. Ergo idem.

Quintò prob. ant. Quia quantumdoque Cæsar est nobis præsens, & non illius imago, in quo eventus facilius ipsum cognoscimus, quàm imaginem aut signum illius. Ergo signum non debet esse notius. Et constat ex eo quod, si prius notitiam Cæsaris non haberemus, & illius formæ, & figuræ, non veniremus per imaginem in cognitionem illius. Ergo prius debet cognosci Cæsar, & consequentèr notior est.

Respondetur ad argumentum neg. ant. & ad primam prob. dist. min. entitativè, & quoad sensum, conc. min. representativè, neg. min. & consequ. Quia res sensibilis entitativè, ut quod, & quantum ad sensum notior est nobis, sed conceptus quatenus representat, & ut quo, notior est, quia ut talis, rem sensibilem manifestat; sicut Divina revelatio entitativè minus nota est veritate creata, sed in ratione revelantis, & manifestat an-

stantis veritatem, notior est ipsa revelatio, & idem de luce, cuius natura, & entitas minus nota est homine, aut alio corpore illuminato, & tamen in ratione manifestantis corpus, notior est ipsa lux.

Ad secundam probat. antec. dist. min. Quatenus delectabiliter fit: conc. min. absolute, & quantum ad substantiam: neg. min. Quia actus solum est notior quantum admodum, vel quatenus delectabiliter fit, quare ratione non est signatum, sed potius est signum habitus, & potentia; verum quantum ad substantiam, & propriam actualitatem, non est notior ipse actus, & secundum hanc rationem habet conceptum signati.

Ad tertiam probat. disting. min. notiores non sunt materialiter, & per accidens: conc. min. per se, & in ratione signi: neg. min. Quia causae sensibiles, & materiales absolute, & ratione alicuius effectus facilius, quem imprimunt, facilius etiam cognoscuntur, quam effectus occultus; sed effectus ipse Latens consideratus in ratione effectus, & signi facilius percipitur, nam facilius est cognoscere effectum latentem, quatenus productum, & dependentem à causa, quam ipsam causam in ratione producentis, qua ratione est per se primo signatum: Sicut contra signatum materialiter, & in esse rei,

est aliquando minus perfectum, quam signum, sed formaliter, & in ratione signati, semper excedit.

Ad quartam prob. ant. dist. min. signatè, absolute, vel ut quod: conc. min. Exercitè, & quatenus assumitur, ut medium ad ens reale cognoscendum: neg. min. Sicut conceptus spiritualis non est ita notus absolute, sicut res materialis, & tamen notior est consideratus exercitè, & quatenus medium est ad illam manifestandam.

Ad quintam probat. resp. Caesarem praesentem, entitative, & materialiter facilius cognosci, sed non in ratione signati, sub ista namque formalitate facilius cognoscimus imaginem, vel signum illius. Et quamvis debeamus praecognoscere Caesarem secundum se, & absolute, ut signatum tamen, semper ipsum post imaginem cognoscimus, cum cognitio obiecti ultimi, ut ultimum est, aut cognitum ultimate, cognitionem obiecti medijs supponat: Sicut equus promissus militi sub conditione victoriae praecedat absolute meritum, & victoriam, sed in ratione praemij, victoriam, & meritum praesupponit.

Sed instabis: In demonstratione à priori praemissae obiectivae sunt notiores conclusionem, quia illam manifestant, & comparantur ad eam sicut Lux comparatur ad colores; & tamen conclusio obic-

obiectiva est signum respectu praemissarum, eaque deficienter representat; siquidem in demonstratione praedicta, praemissa perfectione conclusionis excedunt. Ergo signum, quandoque notius non est.

Resp. dist. mai. conclusione, ut a priori probata: conc. mai. absolute: neg. mai. & dist. min. Conclusio obiectiva, ut inferens, & ut medium cognoscendi, conc. min. ut illata, neg. min. & conseq. Quia praemissae obiectivae in demonstratione a priori, sunt notiores conclusione formaliter ut illata, nam ut illata a priori, non potest aliter quam per tales praemissas cognosci, sed secundum considerationem praedictam non est signum, vel signatum, non quidem signa-

tum, quia imperfectior est, non autem signum, quia non est medium cognoscendi, sed potius ipsa res cognita: Si tamen praemissae obiectivae absolute considerentur, non sunt notiores conclusione, quam manifestant, sed ipsa conclusio manifestior est, & facilius ipsa cognoscitur, quandoquidem absolute loquendo facilius est per conclusionem cognoscere a posteriori praemissas, quam per eas a priori conclusionem cognoscere, & secundum considerationem praedictam, & quatenus ipsa conclusio medium est cognoscendi a posteriori praemissas, est etiam

minus perfecta, & verum illarum signum.

ARTICVLVS II.

UTRUM CAUSA PRINCIPALIS SIT VERE

signum respectu sui effectus?

§. PRIMVS.

Explicata conclusione occurritur argumentis.

Conclusionem negativam defendimus, eamque conformiorem Doctori Sancto iudicamus; nam illam expresse habere vide-

tur aliquibus in locis, & non obicere 3. p. q. 62. art. 1. ad 1. per ea verba: *Causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulsi, etiamsi ipsa sit sensibilis, & manifesta,*

festa. Quæ verba ponderatione non egent.

Ratio insuper id ipsum persuadet: quia de conceptu signi est dependere, specificari, mensurari, & ad signatum ordinari; vt ad finem cuius gratia; sed causæ principali repugnat ab effectu mensurari, & ad ipsum ordinari, vt ad finem cuius gratia: ergo eidem, conceptus signi repugnat. Prob. min. Quia causa principalis si est æquivoca, excedit effectum, & illius perfectionem, si autem univoca est, saltem adæquat effectum, & universaliter nulla causa principalis est inferior formaliter ad effectum: ergo causæ principali repugnat ab effectu mensurari. Proptereaque cognitio per causam principalem, dicitur cognitio à priori, cognitio autem, quæ per signum habetur, dicitur à posteriori.

Respondebis non esse universaliter verum causam principalem adæquare, vel excedere effectum, quia species impræssa lapidis causatur principaliter à lapide, quem tamen superat in perfectione; eo quod species vitalis est, & per modum principij vitalis ad intellectionem concurret, quod tamen ipsi lapidi repugnat.

Contra est tamen: quia species impræssa lapidis, specificatur à lapide, & mensuratur ab eo: ergo lapidem non adæquat.

Rursus etiam quamvis species impræssa vitalis sit, solum tamen intentionaliter vitalis est;

sed vita intentionalis non adæquat rem non viventem, physice tamen, & connaturaliter existentem, qualis est lapis à quo species diffunditur: ergo idem quod prius.

§. II.

Diluuntur Argumenta.

Contra conclusionem istam poterat imprimis argui ex D. Thom. 3. p. q. 62. art. 1. ad 1. asserente: Quod causa instrumentalis si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti, eo quod non solum est causa, sed quoddam modo effectus, in quantum movetur à principali agente; sed causa etiam principalis movetur à Deo qui movet omnem creaturam ad suas operationes: ergo propter eandem rationem non erit solum causa, sed etiam effectus, & ita poterit esse signum.

Facile tamen respondetur explicando maiorem; effectus rei quam producit, conc. mai. effectus vnicè Dei moventis, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Angelicus namque Præceptor ibidem tantum intendit causam instrumentalem posse dici signum, quia non solum est causa, sed etiam effectus ipsius rei, quæ producit, à qua quidè causatur, & pendet tanquā à causa finali, & hoc idèd quia movetur à principali agente, non quidem generali motione,

qua Deus omnem movet creaturam, sed motione speciali, qua indiget instrumentum, ea videlicet, quæ confert virtutem non debitam, & propriam, sed extraneam, & alienam, ratione cuius possit producere effectum super eundem, & ad quem à Deo assumitur. Ex quo bene inferitur, quod ad effectum ordinatur, ut ad finem cuius gratia, quia instrumentum, ut tale solum est propter effectum.

Secundò arguitur ex eodem Ang. Doct. 1. p. q. 70. art. 2. ad 2. asserente quod: *Per causam sensibilem aliquando ducimur in cognitionem effectus occulti, sicut è converso, unde nihil prohibet causam sensibilem esse signum: ergò causa principalis sensibilis potest esse signum effectus occulti.*

Ad hoc argum. Sap. Mag. Ortiz, respondet Doct. Sanct. loqui de signo secundum communem rationem medijs representativi, & improprie, & late sumpto, non verò de signo in acceptione rigorosa considerato. Quam explanationem confirmat cum littera D. Th. in conclusione relati, asserentis causam principalem non posse proprie dici signum effectus.

Et si dicas D. Thom. asserere, nos ita duci per effectum in cognitionem causæ, sicut è converso per causam ducimur in cognitionem effectus; sed per effectum ducimur in cognitionem causæ tanquam per verum, & proprium

signum: ergò per causam etiam tanquam per signum proprium ducimur in cognitionem effectus.

Respondet D. Thom. causam cum effectu vnicè parificat equatum ad rationem communem medijs ductivi, non verò in modo ducendi cum dependentia, & sub ordinatione, quam quidem habet effectus ad causam, sed non causa ad effectum, & in eodem sensu locutum fuisse q. 9. de veritat. art. 4. ad 5. Vbi asserit de ratione signi proprie accepta non esse quod sit prius, vel posterius in natura, sed solum quod sit nobis præcognitum. Quæ verba necessario debent intelligi de ratione signi proprie accepta secundum rationem communem medijs manifestativi, aliàs ad rationem signi secundum conceptum differentialem sufficeret esse præcognitum, quod habet vnum perfectè simile respectu alterius, & perfectissima causa in ordine ad effectum, quibus tamè ratio signi repugnat. Quam solutionem in reverentiam ipsius intractam relinquimus.

Respondemus ramen aliter D. Thom. in autoritate relata solum loqui de causa instrumentali, quæ manifestat effectum cum subordinatione ad ipsum, & ad illum, ut ad finem ordinatur, nam in presenti autoritate non contradicit D. Thomas doctrinam, quam habet in 3. p. causam videlicet, principalem non posse proprie dici signum effectus, licet

Heer occulti. Et quamvis in loco primæ partis super addat corpora coelestia esse signa eorum effectū, qui in subleuaribus inveniuntur; loquitur tamen de corpora coelesti non ratione propriæ substantiæ, in qua superat effectum, sed ratione accidentium sensibilibus, quæ se habent per modum virtutis instrumentariæ, & ad effectus ordinantur, vt ad finem. Et ita esse intelligendum videtur ipse attestari, dum ex prædicta doctrina statim infert dispositiones corporum coelestium esse signa futurorum eventuum, vt pluriæ, & serenitatis.

Tertiò arguitur, & contra dicta replicatur: quia si solutio tradita vera est, accidentia sensibilia, quæ sunt virtutes coelorum, sunt verè signa in ordine ad effectus quos producant; sed accidentia prædicta sunt vera causa principalis, & verè principaliter continent tales effectus in virtute substantiæ Coeli, cui ipsa subordinantur: ergò causa principalis potest esse verè signum.

Idem argument. fit de potentia generativa, quæ est causa principalis generationis, & simul ad ipsam, vt ad finem ordinatur. Et de intellectu, & voluntate quæ à suis actibus speciem accipiunt, & simul principaliter eos causant.

Respondebis: Omnia prædicta esse signa sui actus, & effectus, non quidem sub ea ratione,

qua principaliter causant, sed sub alia formalitate, qua causantur ab illis, & ab eis mensurantur, quia potentia proximè operativa totum esse habet in ordine ad effectum, & ab eo mensuratur. Quæ ratione non potest esse substantia immediatè operativa.

Sed contra est: quia etiam causa instrumentalis sub ea ratione, qua causat non est signum sui effectus; siquidem sub ea ratione non causatur ab effectu, alia namque est ratio, & formalitas causæ, à ratione, & formalitate signi; & tamen causa instrumentalis dicitur absolutè signum effectus: ergò idem de causa principalis dicendum.

Respondebis causam instrumentalem reduplicativè, vt talem non esse signum effectus, quia alia est formalitas causæ à formalitate signi, esse tamen causam instrumentalem signum effectus, sub formalitate causæ connexivè, quatenus formalitas causæ instrumentalis, cum formalitate dependentiæ, & subordinationis ad effectum essentialiter connexa est.

Sed contra est: Nam etiam in potentia proximè operativa ratio causæ, & ratio signi essentialiter specificè connectuntur: ergò idem in vtraque dicendum. Prob. ant. In potentia proximè operativa conceptus proximè operativa, & ordo ad operationem sunt conceptus differentiales inadæ-

quare constituentes potentiam; sed conceptus differentiales essentialiter connectuntur; sicut peculiare in, & ad, in relatione, & conceptus naturę, & liberi arbitrij in voluntate: ergo ratio causę, & ratio signi in potentia proximè operativa essentialiter connectuntur.

Quod autem in proprio conceptu causę instrumentalis inveniatur imperfectio, & subordinatio ad effectum, in qua quidem dependentia fundatur ratio signi, non potest magis adversarios ab impugnatione defendere, quia etiam in potentia proximè operativa in ipsa ratione causę importatur dependentia, & imperfectio, siquidem in ipsa ratione causę importatur specificatio ab actu, & ordo essentialis ad ipsum tanquam ad finem potentię: ergo idem in utraque causa dicendum.

Propter hæc, & alia iuste omittenda, ut minus sit molesta malitia, ad argumentum propositum respond. Quod intellectus, & voluntas, potentia generativa, & accidentia propria, & nativa Cœlorum sunt causa principalis, non quidem radicalis, & primaria, sed proxima, & per modum virtutis, quæ datur à natura propter ipsam operationem, & ut substantię deferviat, ex qua virtute simul cum principio radicali conflatur causa principalis adæquata, principio radicali per se primò concurrente, & virtute

proxima operante in virtute radicalis principij, ex quibus principium radicale est à se, & propter se, sed principium proximum non est ad se, & propter se, sed propter operationem, & effectum, ut finem; & idè veram obtinet rationem signi. Quod utique similiter dicendum est de scientia practica principaliter efficiente suū obiectum, quæ etiam ad ipsum, ut ad finem ordinatur, si de scientia sumpta pro habitu, vel pro actu sermo sit, non tamen si scientia sumatur pro idæa artificis, nam hæc potius se habet ad effectum, & opus ut mensura, & exemplar, & illius finis.

Sed instabis: Causa principalis proxima ita continet effectum, & actum sicut causa radicalis: ergo æqualiter deficit, vel non deficit ab effectum, & consequenter equaliter erit, vel non erit signum illius.

Respondetur dist. ant. Ita secundum rationem communem causę principalis, conc. ant. secundum rationem particularem neg. ant. & sub eadem dist. neg. conseq. Quia causa radicalis secundum propriam virtutem continet effectum, & ita ratione sui debet illum excedere, vel adæquare, causa verò proxima continet solum effectum in virtute radicalis principij, quæ continentia imperfecta est, & deficiens, & propter ipsum effectum ut finem. Et ita non petit excedere,

vel adæquare ratione sui, sed tantum ratione principij radicalis, cuius virtute continet effectum, & dum generaliter dicitur causam principalem adæquare effectum, de causa principali adæquata, quæ ex principio radicali, & proximo constituitur, intelligendum est.

Ex data doctrina habes etiam materiam quamvis causam principalem, esse vere signum formæ, quia illam continet deficienter, & ad ipsam ordinatur, ut ad finem, quapropter conclusio nostra tantum intelligenda est de causa principali efficiente, de formali, & de finali, eo quod causæ prædictæ ab effectu non deficient nec ad ipsum, ut ad finem ordinantur.

Dices, actum esse signum habitus, ut docet Ang. Doct. & tamen actus est causa finalis habitus: Ergo causa principalis finalis potest esse vere signum in ordine ad proprium effectum.

Facile tamen respond. actum solum quantum ab substantiam esse causam formalem, & finalem in ordine ad habitum, & secundum considerationem istam non esse signum illius, sed dumtaxat esse signum illius ratione modi, vel delectationis, quæ actui coniungitur, sed delectatio hæc ab habitu superatur, & finis illius non est.

Quarto arguitur: Obiectum quod movet ad cognitionem

imperfectam alterius à se diversi, est vere signum illius; sed causa principalis effectiva hoc idem habet: ergo vere signum est. Probat. min. primò, dum causa prædicta confuse cognoscitur, solum movet ad cognitionem confusam effectus: Ergo movet ad cognitionem imperfectam alterius à se diversi.

Secundò prob. min. Causa principalis solum movet ad cognoscendum effectum eo modo, quo continet ipsum; sed effectus non continetur in causa ea perfectione, & proprietate qua existit in se ipso: ergo causa solum movet ad cognitionem imperfectam effectus à se distincti.

Confirmatur, & vrgetur. Causa principalis dependet formaliter ab effectu: ergo est vere signum illius. Prob. ant. primò: Causa prædicata diffinitur per effectum, quia causa est id, ad quod aliud sequitur: Ergo dependet formaliter ab effectu.

Secundò prob. ant. Causa principalis importat ad effectum relationem prædicamentalem secundi generis; sed relatio prædicta fundatur in relatione transcendentali dependentiæ, & aliud fundamentum assignari non potest, eo quod ens totaliter absolutum nequit esse fundamentum entis totaliter relativi; nam de extremo ad extremum non debet dari transitus nisi per medium, & inter relationem prædi-

camentalem, & ens totaliter absolute, solum mediare potest relatio transcendentalis: Ergo causa prædicta pendet formaliter ab effectu.

Tertio prob. ant. Causa principalis perficitur formaliter ab actione, quam efficienter producit: ergo pendet formaliter ab effectu. Prob. ant. Causa principalis perficitur, dum reducitur de actu primo ad secundum; sed per actionem formaliter reducitur: Ergo.

Quarto prob. antec. Causa principalis agit propter effectum ut finem: ergo pendet ab effectu. Prob. ant. Causa principalis dum agit, operatur propter finem; sed non propter finem ab effectu distinctum: Ergo agit propter effectum ut finem.

Respondetur ad argument. dist. min. per accidens, & ab extrinseco, conc. min. ab intrinseco, & per se, neg. min. & consequ. Quia si causa ducit aliquando in cognitionem imperfectam effectus, solum hoc ab extrinseco habet, & ratione potentiae non perfecte cognoscentis virtutem activam causae; per se tamen, & ab intrinseco, semper habet ducere in perfectam cognitionem illius, & propterea si virtus causae perfecte penetratur, perfecte etiam manifestat effectum, quod utique signum est, continere effectum perfecte sine vlla deficientia, & per hæc ad primam probationem clarissime constat.

Ad secundam, probat. dist. mai. eo modo ex parte rationis *sub qua*, conc. mai. ex parte rationis *que*, neg. mai. & dist. min. Ea proprietate ex parte rationis *sub qua*, conc. min. ex parte rationis *que*, neg. min. & consequ. Licet namque causa ex parte modi continendi, aut ex parte rationis *sub qua*, non contineat effectum, ea proprietate, qua effectus est in se, quia modus ille, quo effectus continetur in causa, non est proprius, & connaturalis effectui, sed illius causae; ex parte tamen rationis *que*, continet causa virtualiter effectum omni ea proprietate, qua effectus est in se ipso; siquidem ipse etiam modus proprius, & connaturalis effectus perfecte continetur in causa, & ita causa ducit in perfectam cognitionem effectus.

Dices: ergo ex parte modi, aut rationis *sub qua*, non continet effectum ea proprietate, qua effectus est in se ipso: ergo deficit saltem negative ab effectu, & in modo continendi: ergo est verè signum illius, quia ad rationem signi sufficit deficientia negativa, & in modo continendi, ut constet in conceptu comprehensivo, cuius deficientia in modo representandi solum est negativa respectu modi obiecti, quod representat, eo quod deficientia privativa est defectus in eo, quod potest, & debet haberi, & res propterea in conceptu non potest habere

proprium modum naturalem. Respondet dist. secundum consequens, negativè per æqualitatem, vel excessum, conc. consequ. negativè per defectum, neg. consequ. Quia quamvis causa in modo continendi negativè deficiat, eo quod modus continendi non est connaturalis effectui, ille tamen defectus non est per defectum, sed per æqualitatem, vel excessum causæ; siquidem illa continentia sicut, & ipsa causa superat, vel adæquat effectum, & modus continendi adæquat modum effectus; non enim modus, quem creatura habent in Deo est illis connaturalis; & tamen Divina essentia non est signum creaturarum, quia modus continendi, vel quo continentur in Deo, modum creaturarum excedit.

Ad confirm. verò argumenti principalis resp. neg. ant. & ad primam probat. dist. ant. per effectum ut terminum connexionis, & dependentem à causa, conced. ant. ut terminum à quo causa dependet, neg. ant. & consequ. Quia etiam creator ut talis explicari non potest sine connotatione ad creaturas, sed non propterea est illarum signum, quia non connotat eas ut terminum à quo dependet, sed potius ut subiectum dependentiæ.

Ad secundam probat. ant. dist. min. dependentiæ in potentia, & actione, conc. min. in substantia, neg. min. Fundatur nam-

que relatio prædicamentalis causæ ad effectum in relatione transcendentali dependentiæ, sed hæc dependentia tantum est in fundamento relationis, videlicet in potentia generativa, & actione, quarum qualibet ab effectu dependet, & est verè signum illius; non tamen invenitur dependentia in substantia producentis.

Ad tert. probat. dist. antec. perficitur secundum quid, conc. ant. simpliciter, neg. ant. Nam licet causa dum reducitur ad actum secundum, saltem mediata perficiatur per actionem, ea tamen perfectio solum est secundum quid, eo quod hanc, & non aliam perfectionem possunt accidentia communicare substantiæ, cum quo tamen compatitur ipsam esse simpliciter perfectiorem, & non posse ad actionem, ut ad finem ordinari.

Ad quart. probat. dist. ant. ut finem operis, conc. ant. operantis, neg. ant. & ad probat. Negamus minorem sub eadem distinctione, quia licet effectus productus à causa principali sit finis operis, non tamen finis est operantis, sed finis operantis diversus est ab effectu, & quamvis ipsa generatio sit via ad formam geniti, solum est via ad formam prædictam ut ad finem operis, & actionis, non verò ut ad finem operantis.

Sed instabis: Forma geniti, & genitum ipsum debent esse fi-

nis non solum operis, sed etiam operantis: ergo solutio tradita nulla est. Prob. ant. Quia alius finis proximus cuius gratia excogitari non potest; & rursus, quia generans tanquam finem operantis intendit se diffundere, & sibi simile generare in quantum potest: ergo forma geniti, & genitum ipsum, debent esse finis operis, & operantis.

Respond. neg. ant. & ad probationem, neg. ant. Quo ad primam partem, quia finis proximus operantis est ipsum generans, aut operans ut per haec omnia perfectum: Unde regulariter dicitur unumquodque esse propter suam operationem, id est propter se ipsum ut operatione perfectum, qualiter communiter explicatur.

Pro altera vero parte dist. ant. claritatis gratia, se diffundere, & sibi simile in quantum potest generare, id est se ipsum ut diffusionem, & sui similis generatione perfectum, conc. ant. pro termino diffusionis, & similitudinis, neg. ant. Quia generans dum intendit se diffundere, & sibi simile generare non habet pro fine operantis terminum diffusionis, & similitudinis, qui est effectus productus, sed potius se ipsum ut per haec omnia perfectum, quatenus se diffundendo, & sibi simile generando, se ipsum conservat secundum speciem, vel genus, & sit magis similis Deo in

perpetuitate existendi, & ita se ipsum ut sic imperfectum, & ut ita conservatum, & magis similem Deo, habet pro fine operantis.

§. VLTIMVS.

Corollarium notatu dignum.

EX dictis in articuli discursu colligitur, signum ex proprio conceptu esse imperfectius signato, & ad ipsum ordinari, non quidem ut ad finem effectum, sicut agens ad suam operationem, & incarnatio ad hominum salutem, sed ad ipsum ut ad finem cuius gratia, à quo verè mensuratur. Et ultra supra statuta.

Assumptum probamus ita: Illud obiectum imperfectius est in esse obiecti formaliter, quod imperfectiorem terminat cognitionem; sed signum ut tale formaliter imperfectiorem terminat cognitionem: ergo illud perfectius est. Prob. min. Illud obiectum imperfectiorem terminat cognitionem, cuius notitia, vel cognitio non quaritur propter ipsum, sed propter cognitionem alterius; sed cognitio signi non quaritur propter ipsum, sed propter cognitionem signati, nam ad hoc signa instituta sunt, ut per eorum cognitionem deveniamus in cognitionem signati: Ergo signum ut tale formaliter imperfectiorem terminat cognitionem.

Con-

Confirm. Principale munus signi est repræsentare, vel manifestare signatum, vt constat ex eius diffinitione. Ergò principaliter desideratur cognitio signi, ob cognitionem signati, consequenterque signum imperfectiorem terminat cognitionem.

Respondebis cognitionem signi, & signum esse quidem propter signatum, & illius cognitionem tanquam propter finem effectum, non verò propterea tanquam finem cuius gratia, ex quo modo essendi propter signatum, non infertur in signo minor perfectio.

Sed contra est. Quia signum respicit signatum tanquam veram sui mensuram, & verum specificativum ipsius, vt dicemus infra. Ergò est propter signatum tanquam finem cuius gratia; nam specificativum verè est finis cuius gratia respectu specificati.

Impugnatur ultra solutio: Verum medium in linea obiecti, & in esse intelligibili est propter obiectum ultimum tanquam finem cuius gratia; sicut verum medium in linea appetibili respicit finem proprium tanquam finem cuius gratia, nam eadem dependentia, & subordinatio invenitur utrobique; sed signum vt tale formaliter est verè medium in linea obiecti, & in esse intelligibili, & per rationem medij constituitur in suo esse: sicut signatum per rationem obiecti ultimi. Ergò signum est propter signatum tanquam

finem cuius gratia.

Aliqua argumenta, quæ poterant fieri contra præfatam doctrinam soluta in articulo manent, ultra tamen specialiter contra eam arguitur: signum quandoque non perficitur à signato. Ergò non semper debet esse imperfectius signato. Prob. ant. Probabilis sententia affirmat singulare non cognosci per speciem propriam, & directè, sed solum mediata, & in directè, & per speciem expressam per se primò repræsentantem solam naturam communem, & mediata singularia, in qua quidem opinione species expressa naturæ repræsentat singulare, & est verè signum illius; & tamen non perficitur à singulari, nec ab eo sumit speciem, sed solum à natura primario repræsentata. Ergò signum quandoque non perficitur à signato.

Respondetur tamen facile, speciem prædictam in illa sententia esse signum singularis in directè, mediata, & ex consequenti & ita mirum non est, quod tale signum non perficiatur à singulari, nec speciem ab illo desumat, sicut in sententia affirmante, eandem speciem expressam repræsentare primario ens reale, & secundario ens rationis, prædicta species non desumit specificationem suam ab ente rationis, sed solum ab ente reali, quod primario repræsentat.

Sed instabis. Ergò signatum ex conceptu signati non petit ex-

cedere signum, sed solum ex conceptu signati primario repræsentati: ergo poterit signum excedere in perfectione signatum, quod tantum secundario repræsentat: ergo poterit signatum tale ut obiectum ultimum est, ordinari ad ipsum signum, & esse obiectum medium comparative ad ipsum, & propter ipsum ut finem.

Respond. dist. primum consequens, signum secundum repræsentationem primariam, conced. consequ. in secundaria repræsentatione, & determinatione, neg. consequ. Quia signatum ex conceptu formali non petit excedere signum secundum primariam repræsentationem positivè, eo quod non omne signatum petit primario repræsentari, sed aliqua signata repræsentantur secundario, ut in exemplo argumenti, & ad primariam terminationem merè negativè se habent, & propterea dicimus illam positivè non excedere, aut positivè perficere, sed ad illam merè negativè se habere: Cæterum sub ea formalitate, & terminatione, qua signum ad signatum refertur, omne signatum petit excedere, & ita singularia superant terminationem secundariam speciei, & speciem ipsam quatenus illorum signum. Quod tamen in essentia Divina nunquam inveniri potest, eo quod sub nulla formalitate, vel terminatione potest superari ab aliqua creatura, ut sub ea possit

esse creaturæ signum.

Secundò contra eandem doctrinam arguitur: Cognitio signi est perfectior cognitione signati: ergo etiam signum poterit superare signatum. Prob. antec. Cognitio signi est causa cognitionis signati; siquidem per cognitionem signi movetur intellectus ad cognitionem signati: Ergo perfectior est cognitione signati.

Confirmatur: Potest medium in esse repræsentativo, & intelligibili excedere in perfectionem, quam formaliter repræsentat: ergo poterit signum superare signatum, quamvis in esse intelligibili medium sit. Prob. antec. Primò, in essentia Divina, quæ est medium cognoscendi creaturas, & principia à priori probativa sunt medium cognoscendi conclusionem; & tamen conclusionem excedunt, & essentia Divina superat creaturas.

Secundò prob. ant. Respublica pro tuo libito potest res superiores, ad inferiores significandas imponere; sed in hoc eventu res superiores habebunt rationem medij repræsentantis rem inferiorum: Ergo idem.

Tertiò prob. ant. Imagines exemplaræ ab alijs, & eas repræsentantes aliquando excedunt illas; sicut Crux aurea excedit Crucem ligneam in qua Dominus est passus; & tamen sunt verè media: ergo idem. Quod utique di-

cendum est de imagine Regis, quæ ipsum repræsentat secundum exteriora accidentia coloris, formæ, & figuræ; & tamen potest Regem ipsum in forma, & figurâ superare.

Quart. prob. Quia propterea medium in linea appetibili imperfectius est fine, & propter illud amatur, quia amor, & intentio finis movet voluntatem ad electionem mediorum; sed in medio intelligibili oppositum contingit, quia potius cognitio signi determinat ad cognitionem signati: ergo poterit tale medium esse perfectius.

Resp. ad argumentum neg. ant. & ad probat. dist. ant. causa à posteriori, conc. antec. à priori, neg. antec. Quia sicut signum obiectivè est causa Logica, & à posteriori signati, non tamen causa à priori; ita cognitio signi à posteriori causat cognitionem signati. Ex quo non infertur illam excedere, vel in perfectione adæquare, nam in sensu prædicto etiam cognitio creaturarum causat cognitionem Dei, quam tamen in perfectione non adæquat.

Ad confirm. verò argumenti, neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. medium excellentiæ, conc. mai. deficientiæ, neg. mai. Quia essentia Divina repræsentat creaturas per modum mediij superioris perfectissimè continetis, & principia à priori probativa, non deficienter, sed perfectè

continent conclusionem, ad rationem autem signi deficientia in continendo, & subordinatio requiritur.

Ad secundam probat. antec. principalis dist. min. sumptæ formaliter, conc. min. materialiter acceptæ neg. minor. & conseq. Quia si Respublica res superiores ad inferiores significandas imponat, manebunt quidem materialiter superiores, sed formaliter, & in ratione mediij inferiores erunt, quia ut tales constituuntur per ipsam impositionem, per quam determinantur ut sint propter alterum ut finem, & ratione impositionis prædictæ fiunt inferiores ad ipsum: sicut voces istæ: vitium, peccatum, & verecundia perfectiores sunt in esse rei obiecto significato per illas, sed in ratione mediij, & signi ab illo separantur.

Et si dicas: eandem esse dispositionem rerum in esse, & in veritate: ergo quod perfectius est in esse rei, erit etiam perfectius in esse obiecti.

Respondetur dist. conseq. si esse non ordinetur ad aliud, conced. conseq. si ad aliud ordinetur, neg. conseq. Quia si esse ordinetur ad aliud facta tali ordinatione iam esse pendet ab alio, & ita potest etiam in veritate pendere, quamvis esse absolute, & aliunde, vel à natura non sit ad alterum ordinatum.

Ad tert. probat. dist. mai.

excedunt in Physica perfectione, conc. mai. in perfectione morali, neg. mai. Quia imagines, quæ propter aliquam coniunctionem ad Prototypum, vel circumstantiam alicuius miraculi, vel quia allatæ de Cœlo, aut ab aliquo Sancto depictæ, seu huiusmodi alia, habentur in maiori veneratione; habent etiam maiorem perfectionem moralem, & ratione huius perfectionis Imagines exemplatæ comparantur ut mœdia, & ordinantur ad alias, & ab eis mensurantur, maiori perfectione Physica materialiter se habente.

De imagine autem Regis dicitur eam posse in perfectione Physica, & accidentali superare propria accidentia Regis, non tamen simpliciter, & absolute, aut in perfectione substantiali, vel illius modo, eo quod accidentia in Rege sive vivo, sive mortuo habent modum essendi connaturalem, & naturaliter insunt, in imagine verò carent modo prædicto, & habent modum artificialem quatenus arte disposita.

Vel alijs terminis poterat dici, ea accidentia materialiter vinci, esse tamen formaliter superiora, quia repræsentantur, ut coniuncta propriæ substantiæ Prototypi, & non aliter habent rationem signati.

Ad quart. probat. dist. mai. movet in intentione operantis, conc. mai. movet in executione,

neg. mai. Nam cognitio signati prior est in intentione, & queritur propter se, & ex illius amore movetur operans ad habendam notitiam signi, cuius cognitio non est prius intentata, sed solum in executione movet prius ad cognitionem signati. Intentio verò finis etiam in intentione prius movet, & propter se, & in intentione prior est.

Sed instabis contra omnia prædicta; quod propterea hæc omnia contingerent, quia signatum est mensura signi, & consequenter debet esse perfectius, & in intentione prius, sed esse mensuram talem perfectionem non arguit: ergo solutio tradita nulla est. Probat. min. Quia actus est mensura potentia, & specificat ipsam, & ens rationis mensurat Logicam, & specificat eam: & tamen actus exceditur à potentia, quæ permanentior est, & ens rationis exceditur à Logica, quæ est aliquid reale.

Resp. neg. utramq. min. quia actus secundum suam substantiam, & speciem, aut actualitatem excedit potentiam simpliciter, quamvis ab ea in permanentia excedatur, qui excessus, talis est secundum quid, & accidentalis est. Et etiam ens rationis, quavis in esse ætis excedatur à Logica, in esse tamen termini, & obiecti, simpliciter illam superat, & eam sibi subordinat: sicut dum cognoscitur in ratione termini, & obiecti specificatis excedit proprium conceptum, quo ab intellectu percipitur.

ARTICVLVS III.

QVÆNAM SIT DIFFERENTIA

*essentialis adequata, & signi
constitutiva?*

§. PRIMVS.

Quibusdam suppositis, statuitur nostra conclusio.

Ingeniosa, & vtilissima est difficultas, quàm in præsentibus tractamus, & vt facile punctum difficultatis illius attingamus, præ oculis habendum est primò, signum esse obiectum formaliter respectivum, obiectum quidem quia obijcitur potentia, & alterum manifestat, & quod obijcitur potentia, & illi alterum manifestat, verè habet rationem obiecti: respectivum autem quia alterum manifestat, & ad hoc institutum est, vt pro altero substituat, & alterum repræsentet, & quod ad hoc institutum est de se respicit aliud, & formaliter ordinatur ad ipsum.

Secundò notandum est signum formaliter constitui, per ordinem ad signatum, quicumque sit talis ordo sive transcendentalis, sive prædicamentalis, de quo in articulo sequenti. Et assump-

tum probamus, quia signum quatenus tale ad hoc institutum est, vt signatum manifestet, & ducat in cognitionem illius, & pro signato substituat, & consequenter habet esse per se primò in ordine ad signatum, & est propter ipsum: Sicut actio propter terminum, & potentia in ordine ad obiectum, vel actum: ergò sicut actio constituitur in ordine ad terminum, ita signum constituitur per ordinem ad signatum.

Confirmatur: Sicut medium appetibile habet esse in ordine ad finem, ita medium intelligibile habet esse in ordine ad obiectum vltimum, nam eadem ratio ad vtrumque facere videtur; sed medium appetibile constituitur formaliter per ordinem ad finem: ergò etiam signum per ordinem ad signatum. Et hoc idem ipsa substitutio signi pro signato per-

suadet;

suadet; nam propterea species representativa obiecti constituitur per ordinem ad obiectum, quia pro obiecto representato subiituit. Argumento verò contra doctrinam istam procedenti, ultimo §. satisfactionem habemus.

Tertiò considerandum est, in differentia adæquata saltem aliquarum rerum, duplicem conceptum inadæquatum reperiri; sicut in vltima differentia intellectus nostri reperitur conceptus intellectus per ordinem ad principia, & conceptus rationis, vel discursus per ordinem ad conclusiones, quas ex principijs deducit, & ex utroque conceptu consurgit adæquata intellectus differentia, & non solum per vltimam, sed etiam per primam ab intellectu Angeli distinguitur, eo quod conceptus intellectus in nobis obiectivè imbibit conceptum discursus, & cum illo connectitur.

Similiter etiam in voluntate nostra invenitur conceptus naturæ, & liberæ, & ex utroque consurgit vltima differentia, & ipse conceptus naturæ distinguit voluntatem nostram, à ratione naturæ, quæ invenitur in appetitu brutorum, eo quod ratio naturæ in differentia voluntatis nostræ intimè imbibit libertatem. Et hoc idem adest in relatione, in cuius adæquata differentia datur peculiare in, & datur expressum ad. Et in vltima differentia virtutis invenitur ordo ad subiectum,

& respectus ad actum, & quia primus ordo cum secundo connectitur, & virtus subiectum respicit, ut ipsi disponat ad actum, ex utroque constat adæquata differentia virtutis.

Ad hunc ergò modum affirmant plures, in conceptu adæquato, & vltima differentia signi inveniri duplicem in adæquatum conceptum, primum quidem connexionis peculiaris cum potentia, & alterum ordinis, vel respectus ad signatum, ex quibus ille primus etiam in executione prior est, quia prius signum comparatur ad potentiam, ut obiectum medium intelligibile ab ipsa, quam dicat ordinem ad signatum, sed utroque conceptu non intellecto, non intelligitur etiam in signo adæquata differentia.

Per oppositum verò alij affirmant signum adæquatè differentialiter constitui per ordinem ad signatum, qui modus asserendi, communis est inter nostros, sed non apprehendimus verum, & ita cum Authoribus primæ sententiæ constituimus

signum, cum illis
ergò sit,

¶

¶

¶

¶

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

Signum differenti aliter adequatè constituitur per connexionem specialem cum potentia, & ordinem ad signatum.

Conclusionem istam aliqui probare conantur ex eo, quod specifica signorum diversitas sumitur ex diversa connexionione cum potentia : ergò signum saltem inadæquatè constituitur per connexionem prædictam, antecedens probant. Nam conceptus quo ego cognosco Petrum diversus est in ratione signi formaliter à se ipso, quatenus per eundem conceptum cognoscit Angelus Petrum ; nam respectu intellectus nostri est signum formale, & respectu Angeli est signum instrumentale ; sed diversitas prædicta non aliunde provenit, quam ex connexionione diversa cum potentia distincta : ergò diversitas specifica signorum, sumitur ex diversa connexionione cum potentia.

Sed ad rationem istam possunt facillè adversarij respondere negando minorem syllogismi, in prædicta ratione contenti, asserentes illa signa formaliter esse distincta per ordinem ad signatū, quod licet materialiter idem sit, formaliter tamen diversum est, quatenus sub altiori immateria-

litate percipitur ab Angelo, quā ab intellectu nostro : Sicut idem terminus motus recti, & circularis formaliter distinctus est, & idem punctum lapidis descendens, & alterius ascendens ad ipsum. Qua propter præsentī ratione omīssa, vel explicata iuxta inferius asserenda.

Ratione satis efficaci probatur conclusio nostra ; nam adæquata differentia signi debet esse de linea obiecti formaliter ; sed si indifferentia signi adæquata non ingreditur specialis connexio, non erit adæquata differentia signi de linea obiecti formaliter : ergò differentia signi adæquata constatur ex conceptu ordinis ad signatum, & connexionione speciali cum potentia, tanquam ex duplici inadæquato conceptu, min. constat, quia obiectum in communi constituitur formaliter per connexionem cum potētia : ergò si differentia adæquata signi i specialem connexionem non importat, non erit etiam de linea obiecti formaliter : Sicut quia relatio creata in communi est de genere accidentis, & importat inhærentiam communem, non poterit relatio creata particularis esse de genere accidentis, si secundum peculiarem differentiam nō dicat inhærentiam specialem.

Maiores autem rationis factæ probamus : differentia adæquata signi dividit essentialiter, & per intrinsecā rationem com-

munem obiecti ; cum obiectum in medium , & ultimum essentialiter dividatur : ergo praedicta differentia debet esse de linea obiecti formaliter , aliàs non contraheret per intranea rationem communem obiecti : Sicut differentia , quae non est in linea substantiae formaliter , non contrahit per intranea rationem substantiae : Unde substantia non dividitur essentialiter , & per intranea in albam , & nigram , in beatam , & damnatam , in Sanctam , & inimicam.

Confirmatur ratio praedicta : Signum secundum suam speciem est obiectum essentialiter respectivum ; sed obiectum secundum speciem essentialiter respectivum , debet in ultima differentia duo necessario importare , videlicet , connexionem , & respectum : ergo ex utroque conceptu differentia signi conflatur . Explicatur min. accidens respectivum ; sicut habitus , & potentia , motus , & actio duo important in ultima differentia , videlicet , specialem inhaerentiam , & respectum ad aliud : ergo obiectum essentialiter respectivum debet etiam importare specialem connexionem , contrahentem connexionem communem obiecti , & ulterius ipsum respectum ad alterum.

Iterum confirm. Quia potentia datur à natura , ut substantiae deserviat , prius respicit potentia substantiam quam ipsam

operationem ; sed signum ad hoc institutum est , ut potentiae manifestet signatum : ergo prius debet connotare potentiam , quam respicere signatum , & ex utroque conceptu conflabitur adaequata differentia.

Vrgentur omnia praedicta : Quia ita comparatur medium intelligibile ad obiectum ultimum , & ad ipsum intellectum sicut medium appetibile ad finem , & voluntatem ; sed in ultima differentia medij appetibilis ingreditur respectus ad finem , & connexio cum potentia volitiva , ut duplex in adaequatus conceptus : ergo in ultima differentia signi , aut medij intelligibilis in adaequate ingredi debent connexio cum intellectu , & respectus ad signatum.

Addimus : quod si signum , vel obiectum medium secundum ultimam differentiam non importat connexionem specialem cum potentia , propria differentia signi erit extra genus obiecti , & ita divisio obiecti in medium , & ultimum essentialis non erit , sicut omnes asserentes modum praesentiae cum omni proprietate esse extra genus notitiae , cum consequentia in doctrina fatentur divisionem notitiae in intuitivam , & abstractivam esse accidentalem ; sed divisio obiecti in obiectum medium , & ultimum essentialis est , ut adversarij fatentur : ergo differentia ultima signi specialem connexionem importat.

Respondent adversarij ad omnia supradicta, ultimam differentiam signi importare formaliter connexionem, non quidem ut quod, & ut conceptum in adæquate distinctum à respectu, sed dumtaxat ut quo, quatenus ipse respectus signi ad signatum est etiam ut quo, connexio, cum potentia intellectiva.

Verum solutionem istam voluntariam recijcimus primò; nam respectum ad signatum esse ut quo, connexionem cum potentia formaliter, aliud non est, quàm esse id ratione cuius signum formaliter cum potentia connectitur; sed respectus ad signatum talis non est: ergò non est ut quo, connexio cum potentia intellectiva. Prob. min. Illud quod per se primò, & formaliter non connotat potentiam, nequit esse id ratione cuius signum per se primò cum potentia connectatur; sicut quia quantitas, vel figura per se primò, & ratione sui non connotant potentiam visivam, non possunt etiam esse id ratione cuius obiectum visibile cum prædicta potentia connectitur; sed respectus ad signatum ratione sui non connotat per se primò potentiam, sed signatum: ergò non potest esse id ratione cuius signum per se primò cum potentia connectitur: sicut si differentia specialis accidentis non connotaret ratione sui subiectum, non posset etiam esse formaliter id ratione cuius ac-

cidens specialiter subiectum respiceret.

Secundò impugnatur data solutio: Connexio specialis cum potentia, debet esse conceptus in adæquate distinctus à respectu, aut ordine ad signatum: ergò respectus ad signatum non est per se, & ratione sui connexio etiam ut quo cum potentia, sed hoc habet per alium in adæquatum conceptum. Prob. ant. Quando conceptus ita se habent, quod unus non exprimit alium, necessario se habent, ut in adæquati conceptus, ut constat in conceptu intellectus, & discursus in intellectu nostro, & in conceptibus naturæ, & libertatis in nostra voluntate; sed respectus ad signatum non exprimit connexionem ullam cum potentia, sed vnicè cum signato, ut per se manifestum est: ergò non est per se, & ratione sui connexio cum potentia etiam ut quo, sed hoc habet per alium in adæquatum conceptum.

Tandem impugnatur solutio: quia differentia adæquata signi debet importare etiam ut quod connexionem specialem cum potentia: ergò falsa est data solutio. Prob. antec. primò: ita comparatur obiectum medium intelligibile ad obiectum ultimum, & potentiam, sicut medium appetibile comparatur ad finem, & voluntatem; sed in ultima differentia medij, appetibilis importatur connexio ut quod cum potentia

volitiva, aliàs non importaretur vt quod ratio volibilis, & amabilis, quod idem est ac esse connexum cum potètia volitiva. Ergò etiam in medio intelligibili connexio vt quod cum intellectu formalitèr importatur.

Secundò prob. ant. Ita se habet in suo genere signum, aut obiectum medium comparativè ad potentiam; sicut se habet in suo genere obiectum ultimum, vel signatum; sed in differentia adæquata signati importatur connexio vt quod cum potentia intellectiva. Ergò etiam in signo.

Tert. prob. ant. Quia omnia accidentia contrahunt essentialitèr communem rationem accidentis, in vltima differentia cuiuscumque accidentis importatur specialis inhærentia vt quod. Ergò etiam in vltima differentia signi importabitur specialis connexio vt quod, si semel essentialitèr contrahit signum rationem communem obiecti.

§. III.

Argumenta contrariorum diluuntur.

Contra conclusionem nostram poterat in primis argui ex D. Thom. 1. p. q. 16. art. 1. in corp. asserente: *Rem intellectam, ad intellectum aliquem posse habere ordinem, vel per se, vel per accidens, per se quidem habet ordi-*

nem ad intellectum à quo dependet secundum suum esse, per accidens autem ad intellectum à quo cognoscibilis est, iudicium autem de re non sumitur secundum id quod in est ei per accidens, sed secundum id quod in est ei per se: Vnde unaquæque res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum à quo pendet. Et in solutione ad primum ad authoritatem Augustini respondet ipsum excludere à ratione huius veritatis comparisonem ad intellectum nostrum, nam id quod est per accidens, ab unaquæque definitione excluditur. Ergò secundum D. Thomam, obiectum, solum per accidens connexum est cum intellectu nostro, & consequenter in vltima differentia signi non ingreditur per se specialis connexio cum potentia intellectiva creata.

Respondetur, D. Thom. esse intelligendum de comparatione ordinis, vel relationis, quam res per se solum habet ad intellectum Divinum, à quo solo dependet in esse, & in veritate, & ad quem vt mensuram comparatur: Vnde ibidem subiungit, res artificiales etiam dici veras per ordinem ad intellectum nostrum, quia domus comparatur ad ideam existentem in intellectu, tanquam ad sui mensuram: non tamen loqui D. Thom. in authoritate relata de comparatione connexionis; nam omne obiectum secundum quod obiectum est, essentialitèr cum

potentia connectitur. Et quidem si doctrina esset generaliter intelligenda, etiam obiectum specificativum intellectus non esset cum intellectu connexum; siquidem non comparatur tanquam ad propriam mensuram, quod tamen asserendum non est, & propterea graviter miramur Doctum Thomistam, ad oppositum, auctoritate D. Thomæ convinci, cum explicatio nostra expressa sit in littera D. Thomæ.

Et si dicas: Quod si intellectus creatus impossibilis redderetur, adhuc maneret obiectum; siquidem in illo eventu omnia quæ forent, cognoscerentur ab intellectu Divino. Ergo obiectum non connectitur cum intellectu essentialiter, alias impossibilitate intellectu non posset obiectum perseverare.

Respondeo, argumentum solvendum esse à contrariis, nam si aliquid probat, convincit etiam obiectum secundum rationem communem obiecti non esse cum intellectu connexum; siquidem reddito impossibili intellectu creato perseveraret obiectum, & consequenter adhuc maneret ratio communis obiecti, quod tamen adversarij non asserunt. Vnde pro omnibus dicimus in illo eventum mensuram obiectum modo tantum repugnantem, eo quod modus ille intrinsecus connexionis, non perseveraret in illo, & sine modo prædicto, impossibile est ob-

iectum perseverare. Præterquam quod, si intellectus creatus redderetur impossibilis, etiam impossibilis redderetur omnipotentia Divina, & omnia obiecta creata, & ipsum obiectum specificativum intellectus; nam dum obiectum specificativum non redditur impossibile, per consequentiam à priori habetur esse possibilem intellectum.

Arguitur secundò: Implicat signum constitui per connexionem cum potentia. Ergo non constituitur in adæquatè per illam. Prob. ant. primò. Implicat speciem habere idem constitutivum quod genus, nam species excedit genus in differentia essentiali, quam superaddit ad ipsum; sed signum est species obiecti, & obiectum in communi constituitur per connexionem cum potentia. Ergo implicat signum per connexionem constitui.

Secundò prob. ant. Si constituitur signum connexione cum potentia, non erit inter signa nostra specifica distinctio; siquidem omnia cum eadem potentia connexionem important; sed hoc est falsum. Ergo implicat, &c.

Tertiò prob. ant. Ens reale, & ens rationis conveniunt univocè in ratione signi; sed in connexione non conveniunt univocè. Ergo idem. Prob. min. Ens rationis connectitur cum potentia dependentè ab ente reali, à quo

in cognosci dependet. Ergo in connexionione cum potentia non conveniunt univocè; nam dependentia unius ab alio in aliquo prædicato, tollit univocationem in ipso.

Respond. ad argum. neg. ant. & ad primam probat. Facile dicitur, illam probare signum non constitui differentialiter per connexionionem communem obiecti, quod concedimus, non tamen non constitui per specialem connexionionem, quam superaddit ad genus; sicut speciale accidens specialem inhaerentiam superaddit ipsius constitutivam.

Ad secundam probat. neg. mai. Quia signa specie diversa, diverso etiam modo referuntur ad signatum, & diverso modo cum potentia connectuntur, & ita diversam connexionionem important, & potentia in ratione termini connexionionis diversa est formaliter, quamvis materialiter eadem sit.

Et si dicas: Quod quando unio, & connexio diversa est, diversa etiam requirit extrema, & consequenter si potentia, quæ est terminus, vel extremum connexionionis non est diversa, connexio diversa non erit.

Respondetur potentiam esse distinctam formaliter in ratione termini, vel extremi connexionionis, quia diverso modo connotatur, & mensuratur à signo, & hoc sufficere, ut in ratione termini diversa sit, & diversa sit ipsa

connexio: sicut terminus motus recti, & circularis diversus formaliter est, ut connotat diversos terminos à quo, & idem signatum, ut connotat signa diversa. Et eadem privatio gratiæ, ut connotat peccata actualia distincta.

Ad tertiam probat. antecedentis principalis, neg. min. & ad probat. dist. ant. Connexione, quæ ad entitatem sequitur per ordinem ad existentiam, conc. ant. tali modo non secuta, neg. antec. & consequ. Sub eadem distinctione, quia in ente rationis alia est connexio, quæ sequitur ad entitatem per ordinem ad existentiam, in qua quidem ens reale, & rationis univocè non conveniunt: alia vero est connexio quæ non sequitur ad entitatem in ordine ad existentiam, sed per ordinem ad extrinsecum terminum, in qua ens reale, & rationis conveniunt univocè, & unum non dependet ab alio, eo quod ita simpliciter respicit signatum; signum quod est aliquid rationis, ac signum quod est aliquid reale, & hæc sola connexio est constitutiva signi.

Sed instabis: Ens rationis in omni connexionione, & cognoscibilitate absoluta dependet ab ente reali, & cum illo analogatur; sed connexio cum potentia per ordinem ad signatum absoluta est, quia non est connexio, vel cognoscibilitas scientifica. Ergo in connexionione prædicta non habent univocam convenientiam,

Respond. neg. min. Quia ut aliqua connexio, vel cognoscibilitas verè, & propriè dicatur absoluta, debet sequi ad entitatem per ordinem ad illius existentiam, si tamèn non sequatur ad entitatem per ordinem ad existentiam, sed per ordinem ad aliquam extrinsecum terminum, quamvis non sit scientifica, non tamèn dicitur absoluta, in communi Metaphysicorum sententia, sed verè dicitur respectiva, & possunt ens rationis, & reale in ea univocè convenire, sicut conveniunt in extrinseco termino respiciendo.

Tertiò arguitur: Connexio cum potentia, & respectus ad signatum non possunt constitare eandem adequatam differentiam: ergò differentia signi adequata, non importat utrumque. **Prob. ant. primò:** Prædicti conceptus differunt adequatè; siquidem connotant terminos adequatè distinctos, & inspectos modo diverso, quia potentia, & signatum differunt adequatè, & potentia ipsa mensuratur à signo, quod potius mensuratur à signato: ergò connexio cum potentia, & respectus ad signatum non possunt constitare eandem adequatam differentiam.

Secundò prob. ant. Principale, tales conceptus non uniuntur mediante aliquo nexu, ut pater, nec se habent tanquam actus, & potentia, aliàs vnus esset actuabilis per alium, & consequenter non

essenultima differentia; sicut existentia non esset ultimus actus si per aliud actuaretur: ergò non possunt constitare eandem adequatam differentiam.

Respond. ad argum. nego ant. & ad primam probat. nego ant. Quia licet signatum, & potentia esse rei distinguatur adequatè, in ratione tamen termini solum differunt in adequatè, & similiter in adequatam solum distinctionem important connotatio ad potentiam in mensuratam, & respectus ad signatum, ut mensuram, eo quod signum per modum obiecti medijs mensurat potentiam in ordine ad signatum, & ut eam ducat in illius cognitionem: sicut in medio appetibili se habent in adequatè connotatio ad potentiam appetentem, & respectus ad finem, & in virtute ordo ad subiectum, & respectus ad actum, eo quod virtus subiectum respicit non ibi sistendo, sed in ordine ad actum.

Ad secundam probat. ant. neg. conseq. Quia illi conceptus non uniuntur mediante aliquo nexu, nec immediatè per modum potentie, & actus, sed immediatè per modum conceptus prioris, & posterioris, qui ad invicem se imbibunt, & mutuo connectuntur, quod sufficit ad immediatam proportionem, & unionem utriusque, ut in omnibus conceptibus in adequatis constare licet.

Sed instabis primò. Differentia adæquata rei debet esse indivisibilis, & vna formalitas, sicut constituit vnam, & eandem speciem; sed conceptus prædicti non faciunt vnam formalitatem, cum sint conceptus diversi: ergò non constituunt eandem adæquatam differentiam.

Secundò instabis: Vna & adæquata differentia resultare non potest ex conceptu mensuræ, & conceptu mensurabilis, cum sint conceptus oppositi; sed signum connotat potentiam ut illius mensura, & refertur ad signatum, ut quid mensuratum ab illo: ergò connexio cum potentia, & respectus ad signatum constituere non possunt eandem adæquatam differentiam.

Respondet. ad primam replicam, dist. mai. Vna per exclusionem distinctionis adæquatè, conc. mai. distinctionis in adæquatè, neg. mai. & sub eandem, dist. min. neg. conseq. Quia conceptus prædicti mutuo se imbibunt, & includunt obiectivè, & ita solum differunt in adæquatè, quod non impedit eos adunari in eadem differentia.

Ad secundam instantiam, dist. mai. mensuræ ultimæ, conc. mai. intermediæ, neg. mai. & dist. min. mensuræ non ultimæ, conc. min. ultimæ, neg. min. Quia quavis esse ultimam mensuram, & ab alio mensurari non possint adunari in eadem differentia, esse ve-

rò mensuram non ultimam, & simul ab altero mensurari, necessario adunari debent, quia quod mensurat potentiam per modum mediæ, & non ultimæ, eam mensurat perducendo ad aliud, ut ad obiectum ultimum, à quo medium mensuratur: sicut finis intermedius secundum essentialiter differentiam mensurat potentiam, & simul à fine ultimo mensuratur.

Sed instabis: Mensura quatenus talis est terminus dependentiæ, mensuratum verò est dependentiæ subiectum; sed esse terminum dependentiæ alterius, & simul ut subiectum ab altero dependere, sunt opposita prædicata: ergò idem quod antea.

Resp. dist. min. comparata ad idem, conc. min. ad diversa comparata, neg. min. Et ita signum est terminus à quo potentia dependet, & simul subiectum, quod dependet à signato.

Et si dicas, quod ratio mensuræ ultimæ opponitur cum ratione mensurabilis, & adunari non possunt in eadem differentia, etiam comparativè ad diversa, ut constat in signato, in quo prædicti conceptus non adunantur: ergò idem dicendum in signo.

Negatur conseq. Quia mensura ultima secundum proprium conceptum ultima est, & ita secundum conceptum proprium, non ordinatur ad ulteriorem mensuram, & propterea secundum

dum propriam differentiam non admittit ab altero mensurari, sed hoc advenit aliunde, nam omnis creatura habet mensurari à Deo, sed mensura inter media secundum suam differentiam est non ultima, & ad alterum respectiva, & ideo secundum eandem differentiam mensurat, & mensuratur.

Quartò arguitur: Signum adæquatè constituitur per respectum ad signatum: ergò non constituitur in adæquate connexion cum potentia. Prob. ant. Primò, eo constituitur adæquatè, quo adæquatè ducit in cognitionem signati; siquidem adæquatè est medium ductivum potentia; sed adæquatè ducit per respectum ad signatum, eo quod non aliter ducit, quàm signatum manifestando, & ostendendo, quod habet dum respicit ipsum: ergò adæquatè constituitur per respectum ad signatum.

Secundò prob. ant. Eo constituitur adæquatè, quo etiam adæquatè ab omni alio distinguitur; sed differt ab omni alio adæquatè per respectum ad signatum: ergò per illum constituitur adæquatè. Prob. min. Respectus ad signatum adæquatè convenit signo, & alijs à signo nec in adæquatè convenit: ergò per talem respectum adæquatè differt ab alio.

Respondet. ad argum. neg. ant. & ad primam probat. dist.

mai. Quo ducit connexivè, vel formaliter, conc. mai. determinatè formaliter, neg. mai. & dist. min. formaliter, conc. min. connexivè, neg. min. & conseq. Quia licet signum formaliter, & expressivè solum ducat in signatum ratione respectus quem dicit ad ipsum, in ultima tamen differentia non solum respectum, sed etiam connexionem specialem importare debet, cum secundum adæquatam differentiam ducat per modum obiecti, & ita differentia prædicta debet habere formaliter id, quo formaliter ducit, & id quo habet rationem specialis obiecti, quod est connexio specialis: sicut in ultima differentia particularis accidentis respectivi importatur respectus formaliter, connexus tamen cum speciali inhaerentia.

Dices: signum dicitur à significando, & à ducendo formaliter; sed solum significat, & ducit formaliter per respectum ad signatum: ergò adæquatè constituitur per illum.

Respond. dist. mai. à significando per modum medij in esse intelligibili, conc. mai. à significando quo ad solam generalem expressionem, neg. mai. & dist. min. expressivè, conc. min. connexivè, neg. min. & conseq. Signum namque non dicitur à significando expressivè, & formaliter tantum, quia hoc solum habet per respectum ad signatum, sed dicitur à significando per modum

obiecti mediij, & ideo significatio ipsius non præscindit obiectivè à connexionè speciali, quam ut obiectum medium importare debet, & ita in differentia adæquata importatur utrumque: sicut in ultima differentia signati importatur ratio significati passivè, quod solum habet in ordine ad signum, & ratio obiecti, quod habet per ordinem ad potentiam, & ex utroque conflatur differentia obiecti ultimi constitutiva signati.

Ad secundam prob. ant. principalis negatur minor, & ad probat. dist. ant. adæquatè convenit signo per in adæquationem cum ipso, conc. ant. ipsum adæquando, neg. ant. & consequ. Quia licet ille respectus subiectivè, & ex parte sui adæquatè conveniat signo, eo quod nihil respectus relinquitur extra signum; non tamen adæquat, adæquatam differentiam illius, secundum quam non solum importat rationem mediij respicientis, sed etiam rationem obiecti specialis, & ita secundum eandem differentiam importat specialem connexionem: sicut in ipso signato terminare signum, connectitur cum ratione terminandi potentiam, & ex utroque conflatur adæquata differentia, & adæquatè distinctiva signati.

Sed instabis primò: Etiam si connexio deficeret, maneret signum adæquatè constitutum, &

adæquatè distinctum ab omnibus aliis: ergo solutio tradita nulla est. Prob. ant. Respectus ad signatum non convenit alijs à signo: ergo per illum manebit adæquatè constitutum, & distinctum etiam si connexio deficiat.

Secundò instabis: Si doctrina tradita vera est, solus respectus debet constituere in recto: ergo connexio non constituit. Probat. ant. Connexio non constituit, nisi quia cum respectu connectitur, & ratione illius: ergo solus respectus debet in recto constituere.

Respond. ad primam replicationem, neg. ant. & ad probat. dist. consequens, constitutum, & distinctum modo chymérico, & repugnantem, conc. consequ. modo debito, neg. consequ. Quia respectus ad signatum soli signo convenit, sed si respectus maneret sine connexionè speciali cum potentia, esset respectus chymericus, eo quod respectus mediij intelligibilis obiectivè præcisus à connexionè cum potentia chymericus est, & ita chymericè constitueret, & distingueret signum; sicut si daretur notitia, quæ exigeret præsentiam obiecti esset quidem distincta à notitia abstractiva modo repugnantem, & chymérico; & si daretur animal exigens rationalitatē esset distinctum ab omnibus alijs ab homine, sed modo chymérico, & ita hominem chymericum, & modo indebito constitueret.

Ad secundam instantiam;

neg.

neg. ant. & ad prob. dist. ant. Respectu se habente ut termino inclusio, & exacta indifferentia ut connexio constituat, conc. aut. ut ratione distinguendi expræcisive, neg. ant. & conseq. Nam primus conceptus connexionis cum potentia ut specialis sit, debet alium includere obiectivè, & si semel ita alium includit, ipsa connexio specialiserit ratione sui & distinctionem in adæquatam præstabit: sicut in peculiare ratione sui distinguit in adæquatè relationem, quia ratione sui imbibit ad, & propterea ut in peculiare distinguat in adæquatè requiritur ad, non quidem ut ratio primò distinguendi, sed ut quid inclusum in altero conceptu distinguente primò.

Sed instabis: differentia etiam inadæquata constitutiva signi, debet esse differentia de linea obiecti medij, aut obiecti essentialiter respectivi; sed connexio prædicta non est de linea obiecti essentialiter respectivi: ergo etiam inadæquatè nequit constituere signum. Prob. min. Eo esset de linea obiecti essentialiter respectivi, quia imbibit alium conceptum ordinis, vel respectus ad signatū; sed prædicta implicatio, vel inclusio non sufficit: ergo prædicta connexio non est de linea obiecti essentialiter respectivi. Prob. min. Etiam ens imbibit modum accidentis, & illum intimè claudit; & tamen ens commune non est de

linea determinatè accidentis, sed abstrahit à substantia, & accidenti: ergo à pari.

Respond. negando primam & secundam min. & ad prob. dist. mai. imbibit, & claudit inclusione non adæquata, nec convertibili, conc. mai. Convertibili, & adæquata, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia ens non includit accidens inclusione convertibili, & adæquata; siquidem non adæquatur cum illo, sed se extendit ad substantiam, nec ipsum ens adæquatè sumptum cum accidenti convertitur, & propterea non est determinatè de linea accidentis: Sicut quamvis essentia Divina relationes includat, non propterea essentia est de linea relativa, quia non convertitur cum illis, nec connectitur adæquatè; sed connexio specialis cum potentia implicat respectum ad signatum convertibiliter adæquatè, quia ad invicem se inferunt, & unus conceptus non extenditur ad plura, quam alter, nec convenit alicui, cui alter conceptus non competat; & ideo connexio prædicta est de linea obiecti essentialiter relativi: sicut propter eandem rationem peculiare in relatione est de linea relativa formaliter.

Quintò arguitur: potest signum esse constitutum in linea obiecti formaliter, quamvis secundum conceptum differentialem non importet specialem co-

nexionem: ergò prædicta connexionio indifferentia signi necessaria non est. Prob. ant. primò: Habitus, & potentia creata secundum ultimam differentiam sunt formaliter de linea qualitatis, quæ linea constituitur per ordinem ad subiectum; & tamen secundum ultimam differentiam non dicunt ordinem ad subiectum, sed solum ad obiectum vel actum, à quibus accipiunt speciem: ergò potest signum esse constitutum in linea obiecti formaliter, quamvis secundum differentiam suam, specialem connexionem non importet.

Secundò prob. ant. Rationalitas est formaliter intragenus animalis, quod quidem adæquatè constituitur per rationem viventis sensibilis; & tamen rationalitas etiã inadæquatè sensibilitatem non importat: ergò idem.

Tertiò prob. ant. Signum consideratum in ordine ad signatum, & per respectum ad ipsum, est in linea obiecti formaliter; & tamen secundum talem respectum nullam connexionem importat, sed solam tendentiam ad aliud: ergò idem.

Resp. ad arg. neg. ant. & ad primam probat. negat. min. Quia habitus, & potentia, & omnia accidentia essentialiter respectiva constituuntur adæquatè per ordinem ad subiectum, & simul respectum ad alterum, ut satis explicatum reliquimus: habitus

namque faciliat potentiam ad actum, & ita prius respicit potentiam, & ipsa potentia præstat subiecto proximam continentiam actionis, & ideo prius debet ipsum respicere.

Ad secundam probat. respondent aliqui neg. conseq. Et rationem discriminis reddunt, ex eo quod rationale propriè solum dicitur illud, quod potest intelligere discurrendo, & pro statu conjunctionis animæ ad corpus potest agere per sensus, quod proprium est animalis: Vnde rationalitas solum potest animalibus convenire, & ita per se, & ex propria natura est differentia sub genere animalis contenta quin ad hoc sit necessarium ipsam per se importare specialem sensibilitatem ut quod; sed respectus ad aliud non continetur per se in genere obiecti, sed alijs convenire potest, quæ rationem obiecti non obtinent, & ideo, ut rationem obiecti determinet, debet importare connexionem specialem.

Et si illis obijcias, quod etiam respectus ad signatum non potest alijs ab obiecto convenire, & consequenter est differentiam per se contenta intragenus obiecti.

Respondent, quod respectus ut defacto est, non potest alijs ab obiecto competere, sed hoc ideo esse quia defacto connexionem involuit; sed si respectum à connexionem præscindas, non erit ille de genere obiecti medij, sed solum

lum de genere entis, & ita poterit convenire alijs, quæ rationem obiecti non habent.

Verum quia invenimus speciem animalis adæquatè metaphysicè constitutam, quæ tamen proximè, & in actu secundò sensitiva non sit, vt constat in anima separata in qua nulla est potentia sensitiva; & tamen in ea salvatur essentia verè animalis rationalis, propterea.

Ad secundam probat. prædictam respondemus de essentia animalis non esse quod sit sensibile proximè, & in actu secundò, sed solum exactivè, & pro statu completionis, pro quo anima corpori coniuncta est, & operationem sensitivam exercere potest: sicut de essentia accidentis non est actualis inhaerentia, sed solum exigentia inhaerentia; & ita animal secundum suam essentiam tantum importat exigentiā sensibilitatis absolutè, sed non ipsam sensibilitatem proximè, & in actu secundò. Qua propter vt rationalitas sit vera differentia animalis non debet importare specialem sensibilitatem vt quod, sed illam exigere tantum pro statu coniunctionis ad corpus, quod defacto rationalitas habet.

Ad tert. probat. principalis antecedentis, dist. min. expressivè, conc. min. connexivè, nego min. & conseq. Quamvis namque ille respectus non exprimat connexionem, illam tamen conver-

tibiliter adæquatè includit, & cum ea connectitur, quod sufficit, vt sit de linea obiecti formaliter: sicut ipsa connexio est de linea respectiva, quia respectum adæquatè, convertibiliter claudit.

Sed instabis primò: Si semel respectus ad signatum ratione sui connectitur cum alio conceptu connexionis cum potentia, erit etiam respectus ille ratione sui cum potentia connexus; nam quod connectitur cum extremo connexo cum potentia, etiam cum potentia connectitur; sed respectus ad signatum ratione sui non est cum potentia connexus: ergò non connectitur cum alio conceptu connexionis cum potentia.

Secundò instabis contra datam doctrinam, & cætera prædicta: connexio præintellecta ad respectum, non potest esse de linea obiecti formaliter respectivi: ergò non illa, sed solus respectus debet constituere obiectum formaliter respectivum. Prob. ant. Illud de quo dicitur esse, & negatur respectus, non potest esse de linea respectiva, sed connexio prædicta præintellecta ad respectum, & est, & non est respectus: ergò non potest esse de linea obiecti formaliter respectivi.

Respondet. ad primam dist. mai. ratione sui, & à se, neg. mai. ratione sui, & ab alio, conc. mai. & dist. min. ratione sui, & à se, conc.

conc. min. ab alio, neg. min. & conseq. Nam ex replica solum infertur respectum ad signatum esse ratione sui cum potentia connexionum, non tamen à se, sed à conceptu, vel propter conceptum connexionis, quem includit, & ita alio secluso non erit respectus ille de linea obiecti formaliter. Exemplum adest in conceptu peculiari, qui ratione sui est de linea relativa, non tamen à se, sed à conceptu ad, quem obiectivè claudit.

Ad secundam instantiam, neg. ant. & ad eius probat. dist. mai. si negatur pro implicito, & pro expresso conc. mai. si pro expresso, sed non pro implicito, nego mai. & dist. min. non est respectus pro expresso, conc. min. pro implicito obiectivo, neg. min. & conseq. Quia quamvis connexio pro expresso non sit respectus, ipsum tamen obiectivè implicat, & in suo formali conceptu, intimè claudit, quod satis est ut connexio sit de linea obiecti formaliter respectivi: Sicut propter eandem rationem peculiare in est de linea relativa formaliter.

§. VLTIMVS.

Corollarium notatu dignum.

EX dictis in articuli discursu colligitur, signum esse formaliter in linea obiecti cog-

noscibilis, & extra genus entis formaliter, quod quidem satis explicatum relinquimus, & ex eo iterum suademus, quod signum naturale, & ad placitum in ratione signi habent univocam convenientiam, quam tamen extragenus cognoscibilis, & in linea entis habere non possunt, eo quod signum ad placitum est aliquid rationis, & ens reale, & rationis in genere entis non possunt univocè convenire.

Sed instabis contra praefactam doctrinam: quod signum in ratione obiecti medij importat etiam rationem entis formaliter: ergo extragenus non est. Prob. ant. Signum formaliter in ratione obiecti medij importat illam formalitatem, sub qua per intellectum attingitur, & terminat cognitionem; sed per intellectum attingitur sub ratione entis formaliter, quia universalissima ratio, universalissima potentie correspondere debet: & ita universalissima potentia intellectus, omnia sub ratione entis attingit: ergo signum in ratione obiecti medij importat rationem entis formaliter.

In hac replica fidebat quondam Primarius Salmantinus ad oppositam sententiam, sed ea solum persuadet latissimam differentiam inter hominum ingenia; nam si doctrina ita generaliter vera est, probabit etiam obiectum scibile formaliter in ratione talis

non esset extragenus entis, cum obiectum scibile formaliter ut tale, ab intellectu attingatur.

Facillimè ergo ad instantiam respondemus, negando ant. & ad probat. dist. min. Sub ratione entis ut de genere, & linea entis, neg. min. ut in linea adæquate distincta conc. min. & negatur conseq. Nam dum dicitur intellectum omnia attingere sub ratione entis, non accipitur linea entis per ordinem ad existentiam per quam constituitur genus entis, vel per ordinem ad ipsam, alias dum obiectum scibile formaliter, ut tale cognoscit intellectus, ipsum scibile prout sic non esset extragenus entis formaliter. Dicitur ergo intellectum omnia attingere sub ratione entis, quia quidquid attingit, sub ratione entis attingit, vel per ordinem ad existentiam, vel per ordinem, aut connexionem cum proprietatibus entis, vel per respectum ad extrinsecum terminum, quocumque enim modo attingat entitatem absolute, vel respectivè semper entitatem attingit, quæ tamen solum pertinet ad lineam, & genus entis formaliter, dum per ordinem ad existentiam attenditur.

Secundò instabis: differentia constitutiva signi non est de linea obiecti cognoscibilis formaliter: ergo signum formaliter in tali genere non est. Prob. ant. Differentia de linea obiecti cognosci-

bilis formaliter debet esse specialis connexio cum potentia intellectiva; sed differentia constitutiva signi non est specialis connexio cum potentia, in sententia probabilis asserente signum tantum constitui per ordinem ad signatum, qui quidem ordo specialis connexio non est: ergo differentia constitutiva signi non est de linea obiecti cognoscibilis formaliter.

Instantia hæc difficultatem non habet in sententia quam in articulo deffensamus, asserente quod licet ordo ad signatum non exprimat connexionem, illam tamen intimè claudit, & omnis differentia, quæ intimè claudit connexionem cum potentia, & ab ea obiectivè non præciudit, est formaliter differentia obiecti: sicut omne in, quod obiectivè includit ad, est formaliter de linea relativa.

Opposita verò sententia ad replicam factam responder, respectum ad signatum non esse, ut quod connexionem specialem cum potentia, esse tamen connexionem specialem, ut quo, quatenus talis respectus specialem connexionem constituit, speciem obiecti determinando, & signatum respiciendo in ordine ad potentiam, cui signatum manifestat, & prout sic esse differentiam de linea obiecti cognoscibilis formaliter, cuius signum est, quod respectus ad signatum, alijs ab obiecto non convenit.

Sed instabis: quantitatem, & figuram non esse differentias essentialiales obiecti visibilis, quamvis in obiecto visibili reperiantur, quia quantitas, & figura non explicant connexionem per se cum potentia visiva; sed respectus ad signatum nullam explicat connexionem cum potentia cognoscente: ergo non poterit esse differentia de linea obiecti cognoscibilis formaliter.

Respondetur: respectum ad signatum non explicare connexionem ut quod, explicare tamen connexionem ut quo, quia explicat aliquid, quo connexio communis obiecti ad speciem determinatam contrahitur, quod tamen non habent quantitas, & figura, quæ materialiter se habent ad obiectum visibile, & potentia visivam, quatenus in esse rei coniunguntur cum obiecto prædicto; sed formaliter se habent communiter, & æqualiter ad obiectum potentia visivæ, & obiecta aliorum sensuum.

In nostra verò sententia facilis est solutio asserendo quantitatem, & figuram non explicare, nec formaliter imbibere differentiam visibilis, nec cum illa adequatè converti modo explicato, sed pure materialiter se habere ad illam: respectum verò ad signatum, & si non exprimat connexionem, eam tamen intimè obiectivè, & convertibiliter adequatè claudere, & propterea esse

differentiam de linea cognoscibili formaliter.

Tertiò arguitur: Signum, in probabili doctrina, constituitur formaliter relatione transcendentali; sed prædicta relatio non est de genere intelligibili, sed potius per omnia genera divagatur, quia relatio motus, & actionis transeuntis ad terminum de genere intelligibili non est: ergo signum formaliter non est de genere obiecti intelligibilis, & extragenus entis formaliter.

Resp. dist. min. Non est de genere intelligibili positivè ex conceptu communi, conc. min. Permissivè ex tali conceptu, & positivè ex differentia contrahente, neg. min. & consequ. Quia quamvis relatio transcendentalis ex conceptu communi non sit positivè de genere intelligibili, sed permittat per omnia genera divagari, ex conceptu tamen differentiali potest esse determinatè de genere intelligibili, & hoc de relatione transcendentali constituyente signum affirmamus in præfenti.

Sed instabis: relatio transcendentalis etiam ex conceptu peculiari debet esse transcendens: ergo non est determinatè de genere intelligibili. Prob. ant. primo. Relatio transcendentalis obiecti intelligibilis transcendit formaliter ens reale, & ens rationis, & in utroque invenitur: ergo relatio transcendentalis etiam ex

conceptu peculiari debet esse transcendens.

Secundò prob. ant. Prædicata quæ competunt rationi cõmuni, conveniunt omni inferiori; sed relationi transcendentali secundum communem conceptum competit per omnia genera divagari: ergò similis transcendentia debet competere illi etiã, vt in genere determinato existenti.

Secundò instabis: relatio transcendentalis obiecti mediij, vel signi non est formaliter de genere intelligibili: ergò solutio tradita nulla est. Prob. ant. Relatio prædicamentalis super eam fundata non est formaliter de genere intelligibili: ergò ipsa relatio transcendentalis de tali genere non erit; quia fundamentum, & res fundata ad idem genus pertinere debent.

Resp. ad primam replicam neg. ant. & ad primam probat. dist. ant. ens reale, & rationis vt ad diversa genera pertinentia, neg. ant. vt conveniunt in genere intelligibili, conc. ant. Sed hoc non est transcendere genera diversa; nisi tantum pro materiali, & quatenus in utroque materiali invenitur, in reali videlicet, & rationis, sed in est eis, vt in genere intelligibili conveniunt, & adunantur formaliter.

Ad secundam probat. ant. respond. dist. mai. quæ competunt positivè, conc. mai. quæ

permisive conveniunt, neg. mai. Et per omnia genera divagari nõ convenit positivè rationi cõmuni, sed dumtaxat permisive, quatenus ex tali conceptu non repugnat relationi transcendentali in quocumque genere reperiri.

Ad secundam instantiam. neg. ant. & ad probat. nego consequ. Quia fundamentum solum debet pertinere ad genus rei fundatæ inchoative, aut per modum principij, sed formaliter potest ad alterum pertinere genus; nam relatio prædicamentis scientiæ, & potentia est de linea relativa formaliter, & relatio transcendentalis in qua fundatur, non est de prædicamento relationis formaliter. Cum quo tamen componitur quod quando fundatum est aliquid reale, non potest fundamentum esse aliquid rationis, propter specialem causam, quia ens rationis non potest in formam realem aliquam activitatem habere.

Dices: relatio prædicamentalis fundata in relatione transcendentalis obiecti mediij est formaliter de genere entis; ergò relatio transcendentalis, quæ fundat nequit esse de genere intelligibili, eo quod fundamentum debet præcedere rem fundatam, & genus intelligibile nequit præcedere genus entis, cum fundetur supra ipsum.

Sed neg. consequ. Quia licet absolute genus intelligibile non possit

possit præcedere genus entis, & in eadem entitate, eo quod intelligibilitas ad entitatem consequitur; potest tamen genus intelligibile præcedere genus entis in alia specie, vel rationem entis distinctam ab ea, super quam intelligibilitas fundabatur: Sicut obiectum formaliter, ut terminat actum scientiæ, est etiam forma-

liter de genere intelligibili, & præcedit relationem prædicamentalem ipsius obiecti ad scientiam, quæ formaliter est de genere entis: & hoc ideo quia entitas in qua fundatur prima intelligibilitas ab altera entitate diversa est, & ita ipsam præcedere potest.

((9))

ARTICVLVS IV.

UTRVM RELATIO SIGNI AD SIGNA-

tum prædicamentalis, vel transcenden-

talis sit?

§. PRIMVS.

Quibusdam prælibatis statuitur nostra conclusio.

ESSE quaestionem de nomine credunt aliqui difficultatem præsentem, sed cum differentia versetur in constitutione signi, non potest non esse de re; cum ex ea pendeat essentiam signi cognoscere, & quibus ea compe-

tat intelligere: ad cuius intelligentiam præmittenda est distinctio inter relationem prædicamentalem, & relationem quæ transcendentalis est, quarum prima est purus respectus, ad terminum proprium non ut causam, vel effectum, sed ut purum terminum tendit;

tendit: Secunda verò est ad terminum ut causam, vel ut mensuram, & non est respectus purus, sed ipsa entitas rei absolute ut alteri sub ordinata, & ab alio dependens, & propterea ad alterum, ut ad causam ordinata.

Secundò notandum est. Quod sicut in scientia ad obiectum duplex invenitur relatio; alia quidem transcendentalis, qua respicit obiectum, ut causam, & alia prædicamentalis ad priorem cõsecuta, & super illam fundata, per quam scientia suum obiectum, ut purum terminum respicit: ita etiã in signo duplicem recognoscimus relationem, ynam transcendentalem ad signatum, ut mensuram, & aliam prædicamentalem ad signatum, ut terminum purum, & quænam ex his constituat, Præfens difficultas est.

Tertiò præmittendum est contra plures ex Thomistis, qui nobiscum in cõclusionem conveniunt, nos idem sentire de signo, & signato, & de significante, & significato; nam vox significans exercitè specificatur formaliter ab obiecto significato, & ad ipsum ordinatur ut finem, & consequenter importat ad ipsum relationem dependentiæ, ad quam consequitur prædicamentalis relatio. Exercitè namque significare est exercitium signi; & cum relatio prædicamentalis non possit esse exercitium relativi transcendentalis formaliter, in consequenter cre-

dimus loqui asserentes, significans, & significatum esse relativa prædicamentalia, & simul descendentes signum relatione transcendentali constitui.

Id ipsum de sciente, & scito descendimus; nam sicut inter movens, & motum; generans, & genitum, conceptum exercitè representantem, & obiectum representatum, importatur primario, & constitutive transcendentalis relatio: ita etiam inter sciens, & scitum, eo quod sciens importat primò actum scientiæ, vel cognitionem dependentem ab obiecto, & ex consequenti relatione prædicamentalem superaddit.

Sed instabis: D. Thomam 1. p. q. 13. art. 7. ad 6. affirmare, sciens, & scitum esse relativa prædicamentalia, & esse simul natura, ynumq; in suo intellectu claudere aliud, quæ tamen negat de scientia, & scibili, de quibus affirmat non esse simul natura, quia scibile secundum modum sue significationis, præexistit scientiæ: ergo doctrina nostra contra Doctorem Sanctum procedit.

Sed quamvis doctrina D. Th. aliquantulum difficilis sit propter modum loquendi in solutione ad argumentum prædictum; revera tamen solum ibi loquitur D. Th. de scibili, & scito comparative ad scientiam, vel scientificam cognitionem, ut actualiter existentem; nam scibile existens non connectitur cum scientia existente, sed

potest præcedere illam; siquidem obiectum scibile potest existere, cuius tamen scientia non existat, & propterea inter scibile, & scientiam existentem, nec primò, nec ex consequenti importatur prædicamentalis relatio, quæ terminum existentem requirit: Scitum verò importat necessario connexionem cum scientia existente, & propterea necessario ex consequenti relationem prædicamentalem importat ad scientiam, & ex consequenti necessario tamē, simul est natura cum scientia, quæ terminat. Quamvis prima relatio scientiæ constitutiva tam in ordine ad scibile, quam in ordine ad scitum transcendentalis sit; cum utrumq; respiciatur ut causa, quæ solutio attente articulum consideranti manifesta fiet. In puncto igitur difficultatis duplicem sententiam habemus, & utramque inter Thomistas probabilem; alteram constituentem signum relatione prædicamentali, alteram verò affirmantem relatione transcendentali constitui. In qua sit.

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

Sola relatio transcendentalis est constitutiva signi.

Conclusionem nostram pluribus in locis habet Angelicus Doctor, nam in 4. dist.

1. q. 1. art. 3. ad 1. affirmat: *Sacramentum esse aliquid unū in genere signi, vel causæ, quorum utrumque relationem importat; sed nomen causæ non importat relationem prædicamentalem: ergo nec signum illam importat formaliter.*

Etiam in 3. p. q. 60. art. 1. asserit: *Sacramentum esse in genere signi, quod utique de Sacramento per se primò considerato intelligendum est, nam hoc erat intentum articuli, & constat ex eo quod Sacramenta sunt signa practica gratiæ, instituta per se primò ad illā significandam; sed Sacramentum per se primò solum importat relationem dependentiæ, & inferioris ad effectum, quem producit: ergo idem.*

Uterius infra, q. 63. art. 2. in corp. & ad 3. concedit characterem absolute loquendo esse verè signum; & tamen negat ipsum esse in genere relationis, & solum concedit esse in genere qualitatis, & in specie potentiæ: ergo sentit signum non esse de genere relationis formaliter.

Insuper etiam 1. p. q. 13. art. 7. ad 1. affirmat illa relativa essentialia secundum esse, quæ sunt imposita ad significandam relationem ipsam, sicut Pater, & Filius: ea verò, quæ imposita sunt ad significandam rem, quam consequitur relatio esse tantum relativa secundum dici; sed nomen signum impositum est ad significandam rem significantem, repræ-

sen-

sentantem, & ducentem ad aliud, ad quam quidem consequitur habitudo ad illud, quod repræsentat: ergo signum solum est relatiuum transcendentale, non verò prædicamentale, & de genere relatiui formaliter.

Ratione tamen efficaci. Prob. conclusio nostra: Ea forma est constitutiva signi, qua ipsum per se primò constituitur in ratione mediij ductiui ad cognitionem signati; nam essentia signi, vt constat ex diffinitione illius, in ratione mediij ductiui consistere debet; sed per entitatem propriam vt pendentem à signato, & relationem transcendentalem ad ipsum constituitur signum per se primò in ratione mediij ductiui: ergo sola transcendentalis relatio est constitutiva signi. Prob. min. Dum potentia cognoscit entitatē signi vt dependentē à signato, & transcendentallyter relātam ad ipsum, non potest non venire in cognitionem signati: sicut dum quis cognoscit creaturam, vt dependentem à Deo, & transcendentallyter ordinatam ad ipsum, non potest non in cognitionem Dei devenire. Et ex terminis implicat cognosci aliquam rem, vt dependentem ab alio, & non duci in alterius cognitionem: ergo signum constituitur per se primò in ratione mediij ductiui per propriam entitatem, vt pendentem à signato, & relationem transcendentalem ad ipsum.

Respondent adversarij rationi factę, neg. mai. Asserunt namq̃ rationē mediij ductiui nō esse differentia constitutivā signi formaliter, sed esse dumtaxat fundamentū, & ad propriam differentia signi essentialiter requisitum: differentia verò esse eandem rationem mediij formaliter, vt substituti pro alio; cumque relatio substituti pro signato, prædicamentalis sit, inde fit signum relatione prædicamentali constitui.

Solutionem istam adversariorum communem, totaliter voluntariam apprehendimus: vnde nāque oriri potest quod relatio substituti pro signato prædicamentalis sit, cū potius relatio substituti sit relatio dependentiæ; nā sicut substitutū per se, & à natura pro alio, est inferius ad alterum, eo quod substitutum à natura pro alio, à natura etiam ad alterum vt ad finem ordinatur, ita etiam relatio substituti est inferioris formaliter, & consequenter est relatio dependentiæ, qua propter:

Impugnatur primò data solutio: Ea forma est signi constitutiva, cuius exercitium est primarium in signo formaliter; sed exercitium mediij ductiui, quod est ducere potentiam in cognitionem signati, & illud manifestare est exercitium primarium in signo: ergo ratio mediij ductiui debet esse forma, qua constituitur signū. Prob. min. Illud est exercitiū primariū signi, quod per se primò

intenditur à natura; sed manifestare signatum, & ducere potentiam in cognitionem illius per se primò intentum est à natura; siquidem signa in quantum talia non sunt instituta vt sint, sed vt aliud representent, quod etiam lib. 1. de Doctr. Christiana, cap. 1. tradidit August. ergò ducere potentiam in cognitionem signati est exercitium primum, quod reperitur in signo.

Eadem doctrina explicatur: Si forma constitutiva signi esset prædicamentalis relatio, non autem ratio mediij ductivi, exercitium primum, & per se intentum in signo non esset ducere, sed ad alterum actualiter referre; siquidē actualiter referre est exercitium primum relationis prædicamentalis: ergò non vere diceretur signa instituta fuisse vt alterum representent: nam prædictus modus loquendi denotat ipsam representationem actualem esse finem per se intentum in institutione signi.

Secundò impugnatur data solutio: Relatio constitutiva signi, est relatio mediij intelligibilis; sed relatio constitutiva mediij intelligibilis, prædicamentalis non est: ergò idem. Prob. min. Relatio constitutiva mediij intelligibilis debet esse de linea intelligibili, & non formaliter extra illam; sed relatio prædicamentalis non est formaliter in linea intelligibili; sed potius in linea entis adæqua-

tè distincta: ergò relatio constitutiva mediij intelligibilis prædicamentalis non est.

Secundò prob. min. Sicut comparatur medium appetibile ad finem, ita comparatur mediū intelligibile ad obiectum intelligibile vltimum; sed relatio constitutiva mediij appetibilis, prædicamentalis non est, sed solum est relatio dependentiæ, & specificationis à fine: ergò similis relatio ad obiectum vltimum erit constitutiva intelligibilis mediij.

Tertio impugnatur solutio: Relatio constitutiva signi, est relatio substituti, vt adversarij fatetur; sed relatio substituti prædicamentalis non est: ergò idem. Prob. min. Relatio substituti est relatio rei, non intentæ propter se, sed propter aliud vt finem, quia substitutum vt tale non est propter se, sed duntaxat propter eius proprietarium; sed relatio rei non intentæ propter se prædicamentalis non est: ergò relatio substituti non est prædicamentalis.

Secundò prob. min. Sicut signum substituitur pro signato, ita species substituitur pro obiecto tanquam illius vicaria; sed relatio substitutionis in specie prædicamentalis non est, cum sit relatio dependentiæ, & subordinatiōnis ad obiectum representatum: ergò etiam relatio substituti in signo prædicamentalis non est.

Quartò impugnatur tradita solutio: Forma constitutiva

signi naturali, debet convenire univocè cum forma constituyente signum ad placitum: Sicut & ipsa signa formaliter, habent convenientiam univocam; sed relatio prædicamentalis utriusque non potest univocè convenire: ergò forma constitutiva utriusque prædicamentalis relatio non est. Probat. min. Relatio prædicamentalis in signo ad placitum est relatio rationis, & in signo naturali relatio realis; sed relatio prædicamentalis realis non potest univocè convenire cum relatione prædicamentali rationis, aliàs inter ens reale, & rationis in genere entis daretur univoca convenientia; cum relatio prædicamentalis semper sit de genere entis: ergò min. vera est.

Secundò probat. conclusio nostra ratione: Seclusa forma constitutiva signi, ipsum formaliter perseverare non potest; sed deficiente prædicamentali relatione perseverat signum formaliter: ergò non constituitur relatione prædicta. Prob. min. Mortuo Rege non perseverat in imagine illius relatio prædicamentalis ad ipsum, eo quod relatio prædicamentalis realis requirit extremam realiter existentiam; & tamen adhuc perseverat imago in relatione signi formaliter; siquidè adhuc pro Rege substituit, & ducit potentiam in cognitionem illius: ergò deficiente prædicamentali relatione perseverat signum

formaliter.

Respondebis, deficiente relatione prædicta non perseverare formaliter, sed solum fundamentaliter signum.

Sed contra est: Quia exercitium signi primum perseverare non potest dum non manet signum formaliter; nam exercitium primum provenit à forma specifica; sed deficiente relatione prædicta, adhuc perseverat exercitium signi primum; siquidem adhuc imago ducit potentiam in cognitionem prototypi: ergò perseverat signum formaliter.

Secundò rejicitur: Sicut scientia comparatur ad obiectum per modum mensurabilis ad mensuram, ita signum comparatur ad signatum; sed deficiente relatione prædicamentali perseverat scientia formaliter: ergò eadem seclusa manebit formaliter signum.

Tertiò impugnatur: Si doctrina tradita vera est, non erit conceptus signum naturale formaliter, signati non existentis realiter; siquidem ad hoc non potest conceptus relatione prædicamentali referri; sed hoc affirmare solum est pro voluntate discurre, non verò attendere veritatem: ergò solutio tradita nulla est.

Respondebis imaginem, & conceptum non existente signato, importare relationem prædi-

camentalem rationis, & per eam formaliter in ratione signi constituitur.

Sed contra solutionem istam faciunt plura ex supradictis, & vltius: relatio ista rationis ad nihil necessaria est; siquidem potest signum sine illa primum exercitium habere, actualiter ducendo potentiam in cognitionem signati.

Deinde ex prædicta solutione evidenter inferitur imaginem, vt representativam signati præsentis, & absentis non esse vniuocè signum, eo quod relatio prædicamentalis reali, non habet vniuocam convenientiam, cum relatione prædicamentali rationis. Ex quo sequitur vltius non omnia signa naturalia habere in ratione signi vniuocam convenientiam, cum imago respectu signati tam absentis, quam præsentis signum naturale sit.

S. III.

Solvuntur argumenta contrariorum.

Contram conclusionem nostram arguitur primò ex D. Thoma in 4. dist. 3. q. 1. art. 1. afferente: Baptismum in quantum est Sacramentum esse in genere relationis, quod tamen ita non esset si non constitueretur per relationem prædicamentale, quæ sola dicitur absolute de genere relativo, sed in quantum Sa-

cramentum est signum: ergò idè de signo dicendum.

In tert. etiam p. q. 63. art. 2. ad 3. affirmat signum importare relationem fundatam in aliquo; sed relatio transcendentalis non fundatur supra aliud, quin potius est ipsa entitas rei, vt ab alio dependentis: ergò signum vt tale relationem prædicamentalem importat.

Tandem in eodem loco asserit relationem, quæ importatur in nomine signi, super aliquid fundari, & cum relatio characteris supra animam fundari non possit, aliquid aliud debet in anima poni, super quod possit fundari, quod aliud est essentia characteris, & ita non oportet, quod sit in genere relationis. In quibus negat characterem esse per se primum signum, & in genere relationis, quia relatio quam character quatenus signum importat, fundatur supra essentiam characteris eamque supponit. Sentit ergò D. Thom. signum esse de genere relativo, & relatione prædicamentali constitui.

Hæc tamen omnia difficilia non sunt, & ad primum respondetur D. Thom. solum intendere Baptismum in quantum Sacramentum esse in genere relationis non quidem absolute loquendo de genere relationis, sed solum quantum ad rationem communem respectus, qui enim convenit relationi transcendentali, Ratio

autem ea est, quia ibidem asserit in quantum Sacramentum esse in genere causæ; cumque causa non sit de genere relativo simpliciter, inde fit Sacramentum, & signum non esse de tali genere absolute, & cum omni proprietate loquendo.

Insuper etiam ibidem loquitur de Sacramento pro formali contra positivè ad materiam, scilicet ablutionem, quæ ratione sui non importat aliquem respectum ad gratiam etiam transcendentalem, sed solum illum habet ratione formæ, ratione cuius respicit gratiam, & ideo de illo pro formali contra positivè ad materiam, rectè asserit esse de genere relationis, vel de ordine respectus, quamvis respectus prædictus transcendentalis sit. Et ultra si dicemus esse de genere relationis, duntaxat, consecutivè, facile solvitur argumentum, nec solutio est contra litteram D. Thomæ.

Ad secundam auctoritatem respondetur: Signum importare relationem fundatam in aliquo, non tamen constitutivè, sed solum consecutivè; sicut etiam scientia importat relationem fundatam in aliquo, quatenus importat relationem prædicamentalem fundatam in relationem transcendentali, qua constituitur scientia.

Ad tert. respond. simili modo, quod dum D. Thom. asserit relationem, quæ importatur in

nomine signi in aliquo fundari, loquitur de relatione prædicamentali, quæ in nomine signi consecutivè importatur, & quam etiã importat consecutivè character, & quia ante talem relationem intelligitur characteris essentia, propterea asserit ipsum non esse in genere relativo: Sicut dum in quarto loco superius citato affirmat Sacramentum esse in genere signi, vel causæ, quorum utrumque relationem importat, non potest intelligi de relatione constituyente, quia causa constitutivè relationem prædicamentalem nõ dicit. Necesse modus in usitatus, sed potius valdè usitatus loquendi, dicere rem importare, quæ illam concomitantur.

Sed instabis: D. Thom. intendebat argumento probare, characterem esse in genere relationis, quia est signum, & signum in genere relationis existit, cui argumento, si doctrina tradita vera est, facile responderet negando signum esse de genere relationis; sed ita non responderet: ergo quia sentit ipsum esse de genere relationis constitutivè, & formaliter.

Respond. tamen facile: D. Thom. in re negasse signum esse formaliter de genere relationis; siquidem affirmat characterem esse signum, dum dicit: *Relatio autem huius signi quod est character*, & simul characterem esse negat de genere relativo: non tamen hoc explicite negare voluisse, eo quod

in nomine signi utraque relatio importatur, & propterea voluit cum distinctione procedere, ex qua tamen clarissime constat ipsum in re negare characterem, & signum esse formaliter, & constitutive de genere relativo.

Et ex eadem doctrina satis efficaciter oppositum intenti suaderetur; quia D. Th. expressè asserit characterem esse in genere signi; sed expressè etiam negat characterem esse de genere relativo: ergo sentit signum formaliter non esse de genere relativo.

Secundò arguitur: Signum quatenus tale formaliter est relativum verè prædicamentale: ergo relatione prædicamentali constituitur. Prob. ant. primò: Quod non potest diffiniri, vel cognosci nisi in ordine ad alterum, verè est prædicamentale relativum; sed signum non potest diffiniri, vel cognosci nisi in ordine ad signatum: ergo relativum est verè prædicamentale.

Secundò prob. ant. Signo quatenus taliconvenit proprietates quartò modò relativi prædicamentalis: ergo prædicamentale relativum est. Prob. ant. Signum quatenus tale simul cognitione cum signato; quando quidem cognosci non potest, quin signatum cognoscatur in obliquo; sed hoc est proprium relativi prædicamentalis: ergo verum est antecedens.

Respond. neg. ant. & ad pri-

primam prob. neg. mai. Quia potentia non potest diffiniri nisi in ordine ad obiectum, & actum, & idem de habitu scientiæ, & virtutis, quæ tamen relativa prædicamentalia non sunt; quia non diffiniuntur ad aliud, ut purè terminum, quod est proprium relativi prædicamentalis, sed ad aliud ut ad mensuram, & causam, qualiter etiam signum diffinitur per ordinem ad signatum.

Ad secundam prob. ant. neg. ant. Quod non convincit probatio; quia esse simul cognitione convenit omnibus essentialiter connexis; nam omnipotentia cognosci non potest, nisi possibilia cognoscantur in obliquo, nec permissio peccati potest cognosci, quin peccatum in obliquo cognoscatur: Undè hoc proprium non est relativorum prædicamentaliū, sed illorum proprium est, esse simul cognitione, & natura, quod quidem signo non convenit in ordine ad signatum; cum signatum natura præcedat signum.

Sed instabis: Si signum non est simul natura cum signato, non erit etiam simul cognitione cum illo: ergo si est simul cognitione, erit etiam simul natura. Prob. ant. Si signatum natura præcedit signum, poterit pro illo priori cognosci, quin signum cognoscatur: ergo si non est simul natura, non est simul cognitione.

Respondet M. Lerma: Signum quatenus tale esse etiam si-

mul natura cum signato, tanquā cum sui mensura, sed non esse simul cum illo, tanquam cum puro termino, & hoc secundum relativa prædicamentalia requirunt.

Sed solutionem in advertenter tradidisse credimus; quia si est simul natura cum signato, erit simul cum ipso tanquam cum termino puro, eo quod si signatum respicit ut mensuram, & causam non potest esse simul natura cum ipso; siquidem omnis causa quatenus talis, natura præcedit effectum, & ideo.

Ad replicam negatur utrumque antecedens; quia signatum ut tale essentialiter cum signo connectitur, & ita quamvis natura præcedat ipsum, non poterit cognosci, quin signum per eandem cognitionem attingatur in obliquo: Sicut obiectum specificans scientiam præcedit illam natura, & materia in suo genere causæ, præcedit natura formam; & natura ut radicans eodem modo proprietates præcedit; & tamen obiectum ut causans non potest cognosci, quin scientia cognoscatur in obliquo; nec materia sine forma; nec natura ut radicans sine proprietatibus suis.

Instabis: ex quo signatum ut tale essentialiter connectatur cū signo, non inferitur debere cognosci signum pro illo priori, quo cognoscitur signatum: ergo solutio nulla est. Prob. ant. Essentia Divina terminat amorem ut con-

nexa cum possibilibus; & tamen possible illum amorem non terminant, & permissio ut connexa cum peccato diligitur, quin peccatum diligitur; & signatum ut connexum cum potentia terminat relationem signi, quam tamen potentia non terminat: ergo ex quo signatum sit connexum essentialiter cum signo, non bene inferitur debere cognosci in obliquo quando signatum cognoscitur, vel eandem cognitionem in obliquo terminare.

Respond. neg. ant. & ad probat. neg. consequ. Quia signum, & signatum conveniunt in ratione cognoscibilis, & ita si unum cognoscitur ut cum altero connexum, non potest alterum in obliquo non cognosci, sed peccatum, & creaturæ possibile non conveniunt in ratione boni, & amabilis, cum permissione, & omnipotentia Divina; & ideo ex quo omnipotentia, & permissio terminent amorem ut connexa, non inferitur peccatum, & possible amorem terminare. Quod idem dicendum est de potentia, quæ non habet rationem mensuræ signi, etiam secundum formalitatem secundariam illius, & ideo non potest relationem mensurabilis cum signato terminare.

Tertio arguitur: Differentia specifica signi debet esse prædicamentalis relatio: ergo per illam constituitur. Prob. ant. primo: Differentia specifica signi debet esse

esse relatio mensurabilis ad mensuram; sed relatio mensurabilis ad mensuram prædicamentalis est, & intertio genere relationis prædicamentalis constituta: ergo differentia specifica signi debet esse prædicamentalis relatio.

Secundò prob. ant. Differentia specifica signi est ratio mediij ductivi; sed per relationem prædicamentalem ducit; cum ea cognita non possit non cognosci signatum; ergo idem.

Tertiò prob. Differentia specifica imaginis est prædicamentalis relatio; nam August. 7. de Trinit. cap. 1. Affirmat quod imago directè, & formaliter significat relationem secundum esse: ergo etiam differentia specifica signi; quia imago imperfecta est verè signum; & ita idem de signo, & imagine prædicta dicendum.

Quartò prob. Differentia specifica signi est relatio propria signi; sed hæc prædicamentalis est: ergo idem. Prob. min. Ex quo signum mensuretur à signato, inferunt omnes resultare in ipso signo relationem prædicamentalem; sed hæc non est alia, quam relatio signi: ergo relatio propria signi prædicamentalis est.

Quintò prob. Relatio prædicamentalis est verè signum in ordine ad propriam causam efficientem, cui verè subordinatur; sed differentia specifica relationis prædictæ in ratione signi, est præ-

dicamentalis relatio; aliàs secundum specificam differentiam prædicamentalis non esset: ergo idem.

Sextò probatur: Specifica differentia creaturæ in ratione signi Dei est quædam relatio fundata supra rationem effectus; cum ad rationem effectus consequatur ratio signi; sed relatio fundata supra relationem effectus prædicamentalis est: ergo idem quod prius.

Respond. ad argum. negando ant. & ad primam prob. distinguo min. Prædicamentalis fundamentaliter, conc. min. formaliter, neg. min. & consequ. Quia relatio mensurabilis ad mensuram formaliter est relatio dependentiæ, & solum fundamentaliter est prædicamentalis relatio, quatenus fundat relationem prædicamentalem, quæ dicitur mensurabilis ad mensuram propter defectum nominis proprii, & denominatione à fundamento desumpta, ut ita explicetur distinctio illius à cæteris relationibus, quæ fundantur in unitate, & numero, in actione, & passionem; sicut terminus complexus dicitur talis non quidem à forma, quæ unica est, sed ab eius fundamento, & partibus, ut sic melius explicetur ipse à termino incomplexo distinctio. Et argumentum probat potentiā, & scientiam fore relativa prædicamentalis; cum utriusque relatio sit mensurabilis ad mensuram, quod

quod tamen adversarij non intendunt.

Ad secundam probat. dist. min. ducit per connexionem, conc. min. Per dependentiam à termino, & subordinationem ad ipsum, neg. min. Et differentia specifica signi est ratio medij ductivi per subordinationem ad signatum, & dependentiam ab illo: sicut differentia specifica medij appetibilis importat formaliter dependentiam à fine.

Ad tertiam prob. dicere poteramus imaginem secundum proprium conceptum esse de genere entis, & similitudinem expressam, & productam ab alio, quorum utrumque cum relatione predicamentali componitur.

Sed quia licet in imagine perfecta, quale est Verbum Divinum, de quo solo loquitur Augustinus, non reperiatur formaliter dependentia, sed præcisè origo, & expressio ab alio, in hac inquã, doctrina data vera sit, vera tamen esse non potest in imagine imperfecta, quæ formaliter à Prototypo dependet. Propterea.

Ad tertiam prob. neg. ant. Quia imago secundum conceptum formalem, & communem solum dicit esse expressam similitudinem, sed si imperfecta sit, per se primò importat esse similitudinem expressam deficientem à Prototypo, & illi subordinatam, quod quidem per relationem transcendentalem habetur, quã-

vis super eam fundetur prædicamentalis relatio, quæ imaginem iam constitutam supponit.

Ad quartam probat. dist. mai. signi primariò, conc. mai. consecutivè, neg. mai. & sub eadem dist. min. negatur consequ. Quia relatio prædicamentalis, quæ consequitur in signo, solum pertinet ad ipsum consecutivè: Sicut proprietates ad speciem, aut accidentia communia ad naturam, non tamen est propria signi primariò, sed ante illam supponitur relatio transcendentalis, quæ magis est propria signi.

Ad quintam prob. neg. min. Quia differentia specifica relationis prædicamentalis in ordine ad suam causam, quatenus signatum ipsius, est transcendentalis relatio de genere intelligibili formaliter. Nec mirum est illam in esse rei esse de genere entis, & in esse signi esse de genere intelligibili; nam accidens secundum suum esse est de genere entis, & in ratione signi de genere intelligibili est.

Ad sextam resp. dist. mai. Supra rationem effectus materialiter, & in ratione repræsentantis formaliter, conc. mai. supra rationem effectus formaliter, neg. mai. Quia creatura secundum eandem entitatem, & est effectus Dei, & ipsum deficienter repræsentat, & supra utramque formalitatem fundatur relatio, alia quidem transcendentalis, & prima

supra

supra rationem effectus, ut dependentis à Deo tanquam à causa efficiente, quæ utique est de genere entis; alia verò relatio signi fundatur supra eandem entitatem ut Deum representantem, & terminatur ad Deum ut signatum, quæ quidem formaliter est de genere intelligibili, & non de genere entis. Ex quo constat relationem primò fundatam supra rationem effectus prædicamentalem non esse, sed potiùs transcendentalem, & ideo minorem replicæ non esse absolute veram, sed tantum verà esse de relatione secunda fundata supra rationem, & relationem effectus.

Sed instabis: Relatio creaturæ in ratione signi ad Deum, necessario prædicamentalis est: ergò nulla est data solutio. Prob. ant. primò: Talis relatio supra alterum fundatur: ergò prædicamentalis est; quia relatio supra alterum fundata semper est prædicamentalis.

Secundò prob. ant. Relatio prædicta non est ad Deum ut causam: ergò prædicamentalis est. Prob. ant. Si esset ad Deum ut causam, esset ipsa relatio effectus; sed eadem non est: ergò non est ad Deum ut causam.

Tertiò probat. ant. Relatio, quæ constituit creaturam in ratione signi est adæquatè distincta, à relatione constituente creaturam in ratione effectus; sed hæc secunda est transcendentalis: ergò al-

tera prædicamentalis est.

Resp. ad replicam neg. ant. & ad primam prob. dist. ant. Supra alterum entitativè, & cum reali distinctione ab illo, neg. ant. sola distinctione formali, conc. ant. & neg. consequ. Nam talis relatio non fundatur supra entitatem creaturæ, ut quid entitativè diversum à prædicta entitate, sed ut quid virtualiter à parte rei, & formaliter ratione distinctum, quomodo non implicat relationem transcendentalem supra alterum fundari, licet in relatione prædicamentali implicatorium sit, eo quod relatio prædicamentalis realiter entitativè à fundamento distinguitur.

Ad secundam probat. dist. ant. ut causam efficientem, conc. ant. mensurantem extrinsecè, neg. ant. Quia relatio transcendentalis effectus, est ad Deum ut ad causam efficientem, sed relatio signi est ad Deum ut representatum defficienter, & ut causam mensurantem.

Ad tertiam probat. neg. consequ. Quia licet utraque relatio, effectus, & signi transcendentalis sit, differunt tamen adæquatè, eo quod una est de genere entis, & alia de genere intelligibili, & una supponit alteram, & fortasse potest supra alteram fundari, quia licet relatio prædicamentalis, eo quod purus respectus, & minimæ entitatis non possit activitatem habere ad alteram relationem fun-

fundandam; bene tamen transcendentalis relatio, quæ est entitas absoluta, & minimè entitatis non est.

Quartò arguitur: Signum ad placitum non constituitur relatione transcendentali rationis: ergò nec cætera signa; cum de omnibus eadem ratio sit. Prob. ant. primò: Relatio transcendentalis identificatur cum esse absoluto rei cuius est; sed relatio transcendentalis rationis identificari non potest cum voce ad significandū imposita; cum vox sit entitas realis: ergò signum ad placitum non constituitur relatione transcendentali rationis.

Secundò prob. ant. Relatio rationis constitutiva signi ad placitum, est aliquod membrum divisivum entis rationis; sed relatio transcendentalis signi ad placitum non potest esse divisiva entis rationis: ergò prædicta relatio transcendentalis non est. Probat. min. Illa relatio non est negatio, vel privatio, vel relatio secundum esse; sed ens rationis adæquatè dividitur in prædicta: ergò illa relatio nō erit divisiva entis rationis.

Confirmatur: Differentia constitutiva signati est relatio rationis secundum esse: ergò etiam relatio rationis secundum esse, vel prædicamentalis, debet constitutere signum. Probat. ant. Signatum formaliter est denominatio extrinseca, quæ nihil reale ponit, sed dumtaxat ponit aliquid ratio-

nis; sed prædictum ens rationis solum potest esse relatio secundum esse, non verò relatio transcendentalis ad signum; cum signatum non referatur ad signum relatione aliqua dependentiæ: ergò differentia constitutiva signati debet esse relatio secundum esse.

Respond. ad argumentum, neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. rei cuius est fundamentaliter, conc. mai. rei cuius est per modum formæ afficientis, neg. mai. & concessa min. negat. consequ. Quia licet relatio transcendentalis non sit realiter à fundamento distincta, non tamen petit etiam identificari cum re cuius est per modum formæ afficientis, qualiter relatio signi ad placitum se habet ad vocem, cui concipitur adherere, & per modum intrinsecæ formæ inhaerentis in ipsa; identificatur verò cum extrinseca impositione in qua fundatur, non quidem in illa secundum se, sed in illa ut concepta admodum formæ intrinsecæ, qua ratione impositio extrinseca aliquid rationis est.

Ad secundam probat. responderi poterat quod sicut denominatio extrinseca visi, quatenus involuit formaliter negationem formæ realis intrinsecæ constituentis visum obiectum, fundat ens rationis, quod dicitur in negatione fundatum; ita denominatio extrinseca impositi, quatenus involuit carentiam realis im-

positionis intrinsecæ, fundat in signo relationem transcendentalem rationis, quæ dicitur negatio fundamentaliter, vel supra negationem fundata saltem connexivè, idest supra extrinsecam impositionem, vt connexivè importantem carentiam intrinsecæ impositionis in voce. Aliter tamen, & melius.

Ad secundam probat. negatur min. & ad probat. negatur similiter minor; quia ens rationis non dividitur adæquatè, in negationem, privationem, & relationem secundum esse determinatè, sed in relationem abstrahentem à relatione secundum esse, & à relatione secundum dici, & vtræque sub tertio membro, relatione videlicet comprehenditur; & ita relatio signi ad placitum in tertio membro continetur.

Sed instabis difficiliter: quia omne ens rationis debet pro fundamento importare negationem, privationem, vel relationem, eo quod divisio entis rationis in prædicta, est divisio illius pro fundamento; siquidem pro formali nulum ens rationis est negatio, vel privatio, sed quædam forma positiva; sed relatio prædicta transcendentalis supra relationem alteram transcendentalem non fundatur, vt patet, nec supra negationem, vel privationem: Ergo prædicta relatio transcendentalis non est.

Respondetur tamen: Divi-

sionem prædictam non esse pro fundamento, sed esse divisionem entis rationis formaliter, appellari tamen ex parte negationis, & privationis nomine fundamenti, propter defectum nominis proprii, aut ne divisio in vtiliter extendatur nomina diversa afferendo. Ex parte verò relationis, non per nomen fundamenti, sed per nomen formæ explicatur congruenter, eo quod omnes relationes rationis conveniunt in unico relationis communi conceptu, qua propter idem est sic dividere, ac dicere ens rationis, vel est forma positiva fundata in negatione, vel in privatione, vel est relatio formaliter, quæ quidem vt talis supra formam positivam fundatur.

Hoc autem ita contingere, debent adversarij concedere, ipsi namque affirmant in signo ad placitum reperiri relationem rationis secundum esse; sed si in signo ad placitum non datur transcendentalis relatio, ipsa relatio secundum esse, non fundabitur in relatione transcendentali, quæ non est, nec in privatione, vel negatione, vt fatentur: ergo non omni relatio rationis debet fundari in negatione, vel privatione, aut altera relatione, sed poterit fundari in extrinseca denominatione, vel in aliqua forma positiva, quod verius est: vnde omne ens rationis, vel fundatur in negatione, aut privatione, vel in for-

forma positiva, & hoc vltimum erit relatio in tertio membro constituta. In quo quidem satis immorati sumus, quia rem difficilem explicamus.

Ad confirm. verò argumenti principalis, neg. ant. & ad probat. neg. mai. Quia sicut denominatio signi intrinseca est, & ab intrinseca intelligibilitate obiecti medij provenit; ita etiam denominatio signati intrinseca est, & provenit ab immaterialitate propria, per quam constituitur in ratione vltimo terminantis.

Sed instabis: Intrinseca intelligibilitas signati nequit ipsum constituere in ratione talis: ergo signatum vt tale debet constitui per relationem rationis fundatā in extrinseca denominatione signati. Prob. ant. primò: Signatum comparatur ad signum; sicut cognoscibile ad intellectum; sed obiectum non constituitur intelligibile proximè per intelligibilitatē propriam, sed per respectum rationis ipsius ad intellectum: ergo intrinseca intelligibilitas signati non poterit etiam ipsum constituere in ratione signati.

Secundò prob. ant. Intelligibiles intrinseca signati indifferens est vt induat intentionem signi, vel intentionem signati, nam intelligibilitas creaturæ principaliter producentis aliquē effectum indifferens est, vt sit signatum sui effectus, vel signum respectu Dei; ergo intrinseca intelli-

gibilitas non potest formaliter constituere signatum.

Respond. ad replicam neg. ant. & ad primam probat. neg. min. Quia etiam obiectum redditur proximè intelligibile per propriam, & intrinsecam immaterialitatem, per quam redditur proximè cappax ad extrinsecè terminandam cognitionem intellectus: vnde respectus rationis consecutivè, & accidentaliter advenit, quatenus intellectus dum considerat illam immaterialitatem, vt proximè intelligibilem eam comparat ad se ipsum, & fingit relationem rationis illius ad intellectum.

Ad secundam probat. dist. ant. indifferens in ordine ad idem neg. ant. in ordine ad diversa, conc. ant. & neg. conseq. Quia propria intelligibilitas obiecti in ordine ad effectum dependentem ab obiecto, est determinata ad rationem signati, in ordine verò ad aliam intelligibilitatem superiorem determinata est ad rationem signi, & ideo ad vnam, vel alteram intentionem indifferens est; quia est indifferens, vt ad vnum, vel ad alterum comparetur. Nec implicat eandem intelligibilitatem intrinsecam ad diversa comparatam præbere distinctam denominationem intrinsecam: sicut non implicat causam secundā esse intrinsecè causam in ordine ad effectum proprium, & esse effectū intrinsecè si comparetur ad

Tandem arguitur fundamen-
to principali contrariorum: sig-
num respicit signatum tanquam
terminum purum: ergo relatione
prædicamentali constituitur in
ordine ad ipsum. Probatur ant.
Signatum nullum exercet causa-
litate in signo: ergo signum res-
picit signatum tanquam termi-
num purum. Prob. ant. primò:
Obiectum purè terminativum,
prout à motivo distinguitur solū
habet purè terminare, & in purè
terminando nulla causalitas in-
venitur; sicut constat in termino
relationis secundum esse, in quo
nulla causalitas importatur, quia
solum est purè terminus; sed sig-
natum est obiectum purè termi-
nativum in ordine ad signum: er-
gò nullam exercet causalitatem
in ipsum.

Secundò prob. ant. Si ali-
quam causalitatem exerceret in
signum maxime causalitatem
objecti; sed illam non: ergò nul-
lam. Prob. min. Solum exercet
causalitatem objecti in ordine ad
potentiam cui obicitur: ergò nō
in ordine ad signum.

Confirmatur, & vrgetur:
Signum per se primò relationem
importat: ergo relatione prædi-
camentali constituitur, quia so-
lum relativum prædicamentale
per se primò relationem impor-
tat, vt vidimus ex D. Thoma, ant.
prob. Signum per se primò im-
portat habitudinem ad signatum,
& est propter ipsum: ergò per se

primò relationem importat.

Vrgetur ulterius: Relatio
substituti, prædicamentalis est,
quod adversarij supponunt; sed
signum constituitur relatione sub-
stituti: ergò idem. Probat. min.
Signum constituitur per repræsen-
tare signatum tanquam ministrū
illius, & substituendo pro illo: er-
gò constituitur relatione substi-
tuti.

Respond. ad argum. negan-
do duos antecedentia prima, & ad
primam probat. dist. mai. purè
terminare puritate excludente
causalitatem effectivam, conc.
mai. causalitatem formalem, &
extrinsecam objecti, neg. mai. &
dist. min. puritate excludente
causalitatem efficientem, conc.
min. causalitatem formalem, neg.
min. & conseq. Quia obiectum
purè terminativum, pro vt à mo-
tivo distinguitur, non importat
causalitatem efficientem, sicut
objectum motivum, quod se ipso
per modum speciei, vel speciem
distinctam immittendo, & illa
mediante efficienter ad cogni-
tionem concurrat, importat ta-
men obiectum terminativum
causalitatem formalem objecti
extrinsecè mensurantis, quando
id, quod ordinatur ad ipsum spe-
cificatur ab eo, vel ipsum respicit,
vt finem, qualiter signum ordi-
natur ad signatum.

Ad secundam probat. ante-
cedentis neg. min. & ad probat.
dist. ant. objecti cognoscibilis,
aut

aut cogniti: conc. ant. repræsentabilis aut repræsentati: neg. ant. & conseq. Quia obiectum non solum dicitur obiectum propriè, respectu potentia cui obijcitur attingendum, sed etiam dicitur obiectum repræsentatum respectu signi, quod ad ipsum repræsentativè tendit; & ita respectu signi causalitatem obiectivam exercet; sicut etiam non solum est finis potentia, quæ ad ipsum cognoscendum ordinatur, sed etiam est finis signi, quod ordinatur ad ipsum repræsentandum.

Ad confirmat. verò, qua videtur argumentum respond. dist. ant. relationem, & entitatem dependentem, conc. ant. relationem solum in recto, nego ant. & conseq. Quia omnia essentialitè respectiva, sicut scientia, & potentia important essentialitè, & in recto relationem, siquidem constituuntur per illam, & nomen primariò significare debet formam rei constitutivam; non tamen significat signum relationem solam, sed relationem, & dependentiam, vel entitatem ut dependentem ab alio, & ad ipsum ordinatam. Propter quod aliqui dicunt relativa transcendentali relatione constituta per se primo significare entitatem; quia licet primariò utrumque significant, prius tamen significant entitatem, & ex consequenti relationem entitatis; sed relativa prædicamentalia primariò, & in recto solam relationem signifi-

cant, & non ipsum relationis subiectum, vel entitatem illius; sicut Pater, & Filius. Et in hoc sensu Doctor Sanctus intelligendus est.

Ad aliam confirmationem, negamus maiorem; quia prima relatio substituti est relatio rei inferioris ab altero dependentis, & intentæ propter aliud; nam substitutum propter illud, cuius vices gerit, intenditur. Et ideo relatio substituti constitutiva, prædicamentalis non est. Et instantia invenitur in specie, quæ pro obiecto repræsentato substituit, & relatione substituti constituitur; & tamen prædicta relatio non est prædicamentalis.

Sed instabis: Relatio substituti debet esse prædicamentalis formalitèr. Ergò solutio nulla est. Prob. ant. primò: Non alia ratione relatio servi prædicamentalis est, nisi quia est relatio substituti. Ergò relatio substituti necessario prædicamentalis est.

Secundò prob. ant. Ita comparatur signum ut exercitè substituit in ordine ad signatum; sicut scientia ad scitum, vel scibile secundum quod dicit actum; sed relationem scientia ad scitum esse prædicamentalem docet D. Th. 1. p. q. 13. artic. antecedentè citato. Ergò relatio signi ut substitutis exercitè pro signato, necessario prædicamentalis est.

Respond. ad replicam neg. ant. & ad primam probat. negatur suppositum antecedentis, quia

relatio propria servi, non est formaliter substituti, & subordinati ad alterum, sed solum fundamentaliter, quatenus relatio servi supra relationem transcendentalem inferioris, & subordinati fundatur. Ratio autem quare relatio propria servi pradicamentalis est, habetur in promptu; quia, videlicet respicit terminum, vt purum terminum, & servus per se primo solam relationem importat, nec Dominus pro formali praecedit natura servum, aut e contra, sed simul se habent, & natura, & cognitione.

Ad secundam probat. ant. omiſſa maiori, disting. minor. relationem consecutam, conc. min.

constitutivam scientiae, neg. min. & conſeq. Quia scientia ad scitum, vel ad scibile, vt dicit actum, & cognitio ad cognitum, per se primo relationem transcendentalem important, & ea conſtituuntur, ex conſequenti vero relationem pradicamentalem inferunt: quam tamen relationem pradicamentalem adhuc ex conſequenti non importat necessario scibile ad scientiam existentem, quia potest exiſtere scibile, quin scientia illius exiſtat; & propterea ſciens, & scitum appellavit D. Thomas relativa pradicamentalia, quatenus talis relatio necessario inter vtrumque conſequitur.

ARTICVLVS V.

UTRVM DETVR SIGNIFICARE *effectivè?*

§. PRIMVS.

*Sensus difficultatis aperitur, & statuitur
negativa conclusio.*

IN difficultate praesenti sermo non est de concreto signi, aut signo pro materiali, nam res ipsa quae signum

est, potest causalitatem effectivam habere; sicut imago dum speciem impressam propriam efficienter producit in sensu, vel in

potentia : Vnde difficultas solum est de signo sumpto formaliter, an videlicet secundum formalem significationem, vel rationem formalem signi possit exercere effectivam causalitatem, & partem negativam pro conclusione defendimus.

Eamque ratione communi probamus, quia obiectum terminativum formaliter, ut tale non potest causalitatem effectivam habere; eo quod obiectum terminativum, ut tale solum exercet causalitatem extrinsecam termini, vel obiecti; sed signum formaliter, ut tale est in linea obiecti medij terminantis, quamvis non ultimo, cognitionem : Ergo signum ut tale formaliter, non potest habere effectivam causalitatem.

Respondent adversarij, signum respectu propriæ cognitionis esse verè obiectum terminativum, & idè non posse efficere illam, sed in ordine ad cognitionem signati, non esse terminum, sed principium, quatenus movet potentiam, & eam ducit ad signatum cognoscendum, & ita posse efficienter concurrere ad cognitionem signati.

Hæc tamen solutio efficaciter impugnatur. Primo, si signum effective concurreret ad cognitionem signati, eo esset quia moveret ad cognitionem prædictam, & cum omne signum moveat ad cognitionem prædictam, omne

etiam signum efficienter ad illam concurreret; sed alicui signo talis concursus repugnat: Ergo nullum signum debet talem habere concursum. Prob. min. Ens rationis est verè signum naturale respectu potentia à qua fit, ut fatentur adversarij, & tamen non potest efficienter concurrere ad cognitionem potentia: Ergo alicui signo talis concursus repugnat. Prob. min. Prædicta cognitio est realis; sed ens rationis incapax est efficienter concurrendi ad effectum realem; alias posset realiter efficere: Ergo ens rationis non potest efficienter concurrere ad cognitionem potentia.

Secundo tradita solutio impugnatur. Signum movet ad cognitionem signati representando formaliter; sed representando formaliter, non potest efficienter movere. Ergo non movet efficienter.

Prob. min. Representatio formaliter ut talis, effectiva non est: ergo representando formaliter nequit movere efficienter. Prob. antec. primo: Causalitas effectiva est formaliter de genere entis; sed representatio ut talis non est de genere entis. Ergo ut talis effectiva non est.

Secundo prob. antec. Representatio ut talis non continet effective: Ergo ut talis effectiva non est. Prob. antec. Representatio ut talis solum representativè continet; sed conti-

nentia repræsentativa non est effectiva continentia, sed formalitèr ab ea distincta. Ergò repræsentatio vt talis, non continet effectivè.

Tertiò probat. antec. Omnis forma efficientèr activa est de genere substantiæ, vel de ordine qualitatis; sed repræsentatio formalitèr non est de genere substantiæ, aut de genere qualitatis; cum divisio formæ in repræsentantem, & non repræsentantem sit subiecti in accidentia. Ergò repræsentatio vt talis effectiva non est.

Tertiò impugnatur data solutio: Signum movet ad cognitionem signati purè extrinsecè terminando: Ergò non movet efficientèr concurrente. Prob. antec. primo. In tantum movet ad cognitionem signati in quantum ipsum manifestat, sed ipsum manifestat purè extrinsecè terminando cognitionem intellectus percipientem ex parte termini repræsentationem signi. Ergò movet ad cognitionem signati purè extrinsecè terminando.

Secundò prob. antec. Quia præmissa obiectivè, etiam obiectivè continent conclusionem obiectivam, non efficientèr, sed per modum obiecti extrinsecè terminantis, concurrunt ad assensum conclusionis; sed signum etiam obiectivè, & repræsentativè tantum continet

proprium signatum: ergò solum movet ad cognitionem signati purè extrinsecè terminando.

Tertiò prob. antec. Et efficacitèr satis; quia si signum non moveret extrinsecè terminando, sed per modum principij effectivi concurreret ad cognitionem signati, iam signum in ratione terminantis, ultimo terminaret; sed signum ultimo terminare non potest: Ergò solum potest movere extrinsecè terminando. Prob. maior. Si non moveret extrinsecè terminando, iam in ratione terminantis non duceret ad aliud. Ergò ultimo terminaret, ac proinde si in ratione terminantis non movet ad aliud, in ratione terminantis non erit obiectum inedium, consequenterque non erit signum formalitèr in ratione terminantis.

§. II.

Argumentis contra conclusionem occurritur.

CONTRA præfatam conclusionem arguitur primo. Sacramenta novæ legis in quantum Sacramenta, sunt signa formalitèr, vt 3. p. q. 60. art. 1. docet Angel. Doct. sed in quantum Sacramenta causant efficientèr

gratiam : ergò signum vt tale potest efficienter concurrere. Prob. minor. primò. In quantum Sacramenta, sunt signa practica gratiæ: ergò in quantum Sacramenta causant efficienter illam; aliàs signa practica non essent, sed purè speculativa.

Secundò. prob. min. Sacramenta novæ legis in ratione Sacramenti differunt formaliter à Sacramentis antiquis; sed non per aliud, quam per effectivam causalitatem: ergò in quantum Sacramenta causant efficienter.

Confirm. & vrgetur: Quia in voce prolata est virtus quedam ad excitandum, & movendum animum audientis vocem; sed virtus prædicta effectiva est; sicut 3. p. q. 64. art. 4. ad primum docet D. Thom. dum virtutem prædictam comparat cum virtute elevante Sacramenta: ergò vox vt significativa formaliter, & est etiã formaliter effectiva.

Resp. ad argum. dist. min. causant ratione materiæ; in qua significatio fundatur, conc. min. ratione significationis fundatæ, neg. min. & conseq. Quia Sacramenta in quantum talia important significationem, & efficientiam, sed efficientiam quidem important, vt convenientem ratione virtutis, per quam à Deo elevantur ad gratiam producendam, & quia hæc efficiencia imperfecta est, & ad effectum, & ad finem ordinatur, propterea ad

prædictam efficientiam consequitur ratio signi, quæ non convenit Sacramentis ea formali ratione, quæ continent efficienter, sed sub alia consecuta, & quatenus repræsentant effectum: Vnde quod elevatur ad agendum non est ipsa significatio, sed ipsa res, vel materia Sacramenti, in qua recipitur virtus à Deo communicata. Per quod constat. Ad primam probat. min. & doctrinam istam veram debent reputare Thomistæ; siquidem constituunt signum ad placitum per relationem rationis, & simul fatentur ens rationis non posse efficienter producere effectum reale gratiæ.

Ad secundam probat. min. Poteramus etiam negare minorem, quia Sacramenta novæ legis perfectius, & expressius gratiam significant, & ideo etiã in significando gratiam ab antiquis distinguuntur.

Secundò resp. dist. mai. in ratione Sacramenti pro subtrato conc. mai. pro formali signi, neg. mai. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Nam Sacramenta antiqua etiam ratione subtrati non causabant Physicè efficienter gratiam; nova verò quamvis vt signa non producant efficienter, id tamen habent ratione subiecti, in quo significatio invenitur.

Et si dicas: ergò solum differunt pro subtrato, & non in ratione formalissima signi; quod tamen videtur falsum, aliàs non

benè signa practica dicerentur.

Conc. conseq. Solum videlicet pro substrato differre, nec signa practica dicuntur, quia ratio practici importeretur in signo formaliter, in qua quidem ratione antiqua, & nova habent univocam convenientiam; sed signa practica appellantur, quia praesuppositivè, & pro substrato simul elewantur ad agendum efficienter.

Ad confirmat. verò qua vrgetur argumentum resp. distin. mai. in voce ut tali applicatione, gestu, vel modo prolata, conc. mai. in voce ut significante formaliter, neg. mai. & conc. min. neg. conseq. Nam illa virtus effectiva vocis ad movendum, & excitandum audientem non cõpetit voci ut significanti formaliter, alias omnes significationem percipientes moveret aequaliter, quod falsum esse experimur, sed potius virtus praedicta voci convenit, quatenus tali gestu, vel pronuntiatione profertur: Vnde virtus illa praesupponitur ad rationem signi, & causatur à loquente eadem, vel diversa secundum diversam imaginationem, qua vocem producit, aut illam emittit.

Ex quo habes: quod dum D. Thom. affirmat verba Doctoris causare species, & signa sensibilia, intelligendus est de causare antecedenter, non verò formaliter, & quatenus significativa sunt, & similiter dum in opusc. 16. asserit

actionem speculi representativam causare imaginem, aut speciem diversam, est intelligendus de causare antecedenter, quatenus ex diversa modificatione speculi, & refractione lucis, quae dicitur actio metaphysica, causatur diversa species, & imago representativa obiecti: Sicut dum Augustinus ait: signum esse quod praeter species, quas ingerit sensibus, &c. non loquitur de signo formaliter, sed de signo materialiter praesuppositivè, & antecedenter producente species praedictas.

Secundò arguitur: Signum formaliter ut tale habet producere speciem: ergò efficienter concurrat. Prob. ant. Species impressa, qua cognoscimus signum, representat ipsum ut tale, & est ipsius similitudo, sed ita non esset, si non produceretur ab illo formaliter, eo quod species solum est similitudo obiecti à quo producit, & emittitur: ergò signum ut tale formaliter habet producere speciem.

Confirmat. Signum ut tale formaliter non solum terminat, sed etiam movet potentiam in cognitionem signati, sed de ratione obiecti motivi est concursus effectivus: ergò idem quod prius. Prob. min. primò. Ideò species impressa efficienter ad cognitionem concurrat, quia exercet munus obiecti motivi; ergò de ratione obiecti motivi, est concursus effectivus.

Secundo prob. min. Substantia Angeli efficienter cum intellectu proprio ad sui cognitionem concurrir, sed concursus iste convenit illi ut obiectum motivum est, & quatenus per modum principij ad cognitionem determinat intellectum: ergo idem.

Tertio prob. min. Obiectum motivum debet efficienter agere in potentiam quam movet; siquidem potentia ad ipsum comparatur ut mota, vel patiens: ergo de ratione obiecti motivi est effectus concursus.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad probat. dist. min. Ab illo, ut in quo significatio exercetur, conc. min. ab illo, ut significante formaliter, neg. min. & conseq. Quia ut species prædicta sit similitudo signi, & ipsum formaliter representet, necessarium non est rationem formalem producendi esse significationem, sed satis est, quod signum dum causat, significationem involuat tanquam modum exercitum ex parte signi causantis.

Sed instabis: Effectus productus non assimilatur formæ coniunctæ cum producente, sed principio, ut effectivo formaliter; sicut Petrus non procedit similis Patri in conditione individua, & species à verbo producta non propterea est similis bono, nec species coloris, saporis coniuncto assimilatur: ergo si prædicta species representat signum formali-

ter, ab eodem etiam formaliter producenda est.

Respondetur dist. ant. Formæ coniunctæ materialiter, conc. ant. formaliter coniunctæ, sub distingo, ubi non potest haberi prædicta similitudo, conc. ant. ubi haberi potest, neg. ant. & conseq. Nam si in naturalibus non assimilatur effectus in conditione individua, hoc ideo est, quia si in conditione individua evaderet similis, non esset distinctus, sed idem, & ita ut effectus possit esse diversus debet esse in conditione individua dissimilis, vel distinctus; species verò ab obiecto producta immittitur ab obiecto, ut representet etiam quod invenitur in illo, & illius modum, & ad hoc intenditur à natura, & ita etiam modum representare debet, cum aliunde ex identitate in esse representativo cum modo nulla implicatio sequatur. Exempla autem adducta non persuadent oppositum, quia si species verinon representat bonum, eo erit, quia non producit ab obiecto, ut modificato bonitate, sed purè materialiter se habente: Sicut sapor se habet etiam ad colorem immittentem speciem potentiæ. Species verò ab imagine, vel à voce producta, immittitur ab illa, & representatione exercitè formaliter modificata, & propterea representat utrumque, ut propter eandem rationem species rei absentis, rem absentem repre-

sentat, quamvis absentia non producat speciem.

Ad confirm. verò argumenti dist. mai. movet obiectivè, & extrinsecè purè, conc. mai. movet immittendo speciem, aut per modum speciei actuantis intrinsecè, neg. mai. & dist. min. motivi immittentis speciem, vel per modum speciei, conc. min. purè obiectivè se habentis, neg. min. & conseq. Quia signum purè movet extrinsecè specificando, & extrinsecè determinando potentiam ad cognitionem signati, & ad ita movendum presuppositivè se habet specierum immissio: Vnde de conceptu obiecti sic moventis non est effectiva causalitas, nec species impræssa illam habet, quia ita moveat, sed quia movet intrinsecè actuando, & complendo activitatem potentie. Quæ utique doctrina intelligenda est de specie non ut representante formaliter, sed quatenus est virtus physica, licet intentionalis obiecti, ut dicemus infra.

Ad secundam probat. min. Constat non convenire substantie Angeli effectivum concursum, ex conceptu communi obiecti motivi, sed quia movet intrinsecè intellectui coniuncta.

Ad tertiam prob. min. dist. ant. efficienter immittendo speciem, conc. ant. efficienter dum obiectivè extrinsecè movet, neg. ant. Quia obiectum motivum immittendo speciem movet effi-

cienter, sed dum movet extrinsecè determinando, non movet efficienter.

Sed instabis: Præter obiectum motivum ut emissivum speciei, datur aliud motivum quod specificat cognitionem, & ut tale movet formaliter, sed ut ita movens concurrat efficienter: ergo poterit signum ut extrinsecè specificans, & ut ita movens, efficienter concurrere. Prob. min. Ut ita movens se tenet ex parte principij: ergo efficienter concurrat.

Respond. ad replicam, neg. min. & ad probat. dist. ant. principij extrinsecè determinantis ad speciem actus, conc. ant. actuantis intrinsecè, neg. ant. & conseq. Nam obiectum specificativum etiam ex parte principij concurrat ad actum quatenus potentia ab obiecto formali moveretur, sed concurrat dumtaxat extrinsecè determinando potentiam ad speciem actus, & nullo modo efficienter: Sicut ad actum voluntatis movetur voluntas ab ipso bono terminante actum, non tamen efficienter, sed formaliter tantum, & extrinsecè movetur.

Tertio arguitur: Quamvis signum merè extrinsecè comparatur ad potentiam, potest cum illa efficienter concurrere ad cognitionem signati: ergo sic concurrere debet. Prob. ant. primò. Substantia genita extrinsecè comparatur ad actionem generantis, & ta-

men cum actione prædicta concurrat efficienter ad passionem à substantia genita dimanantes: ergo idem de signo dicendum in ordine ad cognitionem signi.

Secundò prob. ant. In præmissis obiectivis, quæ extrinsecè comparantur ad intellectum, & tamen cum illo concurrunt efficienter ad assensum conclusionis. Et phantasma concurrat efficienter cum intellectu agente ad speciem producendam, & causa secunda, cum prima efficienter agit, & bonum apprehensum concurrat efficienter ad amorem sui ipsius, & tamen nec phantasma intellectui inhaeret intrinsicè, nec causa prima, secundæ, nec bonum apprehensum voluntati amanti.

Respond. ad argum. nego ant. & ad primam prob. dist. mai. extrinsecè formaliter, conc. mai. extrinsecè virtualiter, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia substantia genita formaliter extrinsecè comparatur ad actionem generantis, sed virtualiter comparatur intrinsicè, eo quod quamvis terminet extrinsecè, terminat tamen ut effectus primarius, & cum in effectum primariò agentis contineatur virtualiter agens ad hoc ut mediare, & indirectè transeat ad terminum secundarium, inde fit generans in substantia genita sufficienter contineri, ut simul cum ipsa concurrat ad passio-

nes producendas. Signum verò non est effectus primarius, sed obiectum cognoscibile præcisè, & ita tam formaliter, quàm virtualiter comparatur extrinsecè.

Ad secundam probat. ant. Negamus, præmissas obiectivas efficienter concurrere ad assensum conclusionis, hoc namque solum est verum in præmissa formali intrinsicè actuante, & determinante intellectum ad assensum conclusionis.

Ad exemplum de phantasmate dicimus, extrinsecè formaliter comparari, non tamen virtualiter, eo quod ad speciem producendam recipit ab intellectu agente virtutem, ratione cuius est intrinsicè virtualiter unitum cum intellectu.

Ad aliud de causa prima respond. Non esse intrinsicè secundæ absolute, esse tamen intrinsicè illi subordinativè; eo quod secunda intrinsicè subordinatur primæ causæ moventi illam ut agat, propterea utraque simul efficienter ad effectum concurrat, quod idem proportionabiliter omnibus causis subordinatis applicandum est.

Ad ultimum de bono apprehenso respond. esse contra D. Thom. 1.2. q. 9. art. 1. Quidquid asserat in contrarium Caiet. Sed quia argumentum poterat etiam fieri de voluntate efficienter concurrente cum intellectu, cui tamen intrinsicè non inhaeret.

Prop.

Propterea respondemus, omnes potentias prædictas intrinsecè inhære, & vniri cum eodem supposito, vel subiecto, & ratione vnionis prædictæ posse vnā efficienter cum alia concurrere, & propterea admittimus apprehensionem boni efficienter cum voluntate concurrere, sed non bonum apprehensum terminatiuè sumptum, & ratione sui, quod nec Caiet. affirmat. Signum verò est obiectum merè intelligibile, & nullo modo intrinsecè cum potentia coniunctum, & ita dispar est ratio.

Sed instabis primò: Quia signum movet ad cognitionem signati mediante specie expressa, hæc enim est quæ determinat, & movet quatenus signum repræsentat; sed species prædicta intrinseca est: ergo potest signum ratione illius concurrere efficienter ad cognitionem signati.

Secundò instabis: Quando quis per conceptum reflexum cognoscit directum, vt imaginem obiecti quod repræsentat, conceptus ipse directus se habet vt signum instrumentale comparatiuè ad obiectum; sed talis conceptus directus est intra intellectum intrinsecè: ergo poterit efficienter concurrere ad cognitionem signati.

Resp. ad prim. dist. mai. Mediante specie expressa, vt conditione ad movendum, conc. mai. Quia si signum non esset repræ-

sentatum, & cognitum non moueret, mediante illa tanquam ratione formali, neg. mai. Quia ratio formalis movendi est ipsa repræsentatio signi, quatenus manifestat signatum, & cum hæc pure extrinseca sit, inde fit quod efficienter non agat.

Ad secundam instantiam dist. min. intrinsecè materialiter, conc. min. formaliter, neg. min. Quia licet conceptus ille directus sit intra intellectum materialiter, formaliter tamen ita se habet ac si esset extra, quatenus se habet per modum obiecti pure terminantis cognitionem, & sic obiectiue cogniti manifestantis signatum. Quod vtique sufficit argumento, & ab alijs, quæ poterant dici præcindimus, ac omnia vbique repetamus.

§. III.

Argumentum difficile soluitur, in quo plura notatu digna inveniuntur.

TAndem arguitur contra conclusionem nostram: Quamvis signum formaliter, vt terminat cognitionem propriam non possit ad illam efficienter concurrere, debet tamen concurrere efficienter ad cognitionem signati: ergo signum vt tale formaliter effectivus est. Probant. primò. De ratione instrumenti est concursus effectivus; sed

sed signum est instrumentum potentiae cognoscitivae ad cognoscendum signatum: ergo debet ad cognitionem signati efficienter concurrere.

Secundò prob. ant. Id quod actuatur, & determinat principium effectivum concurrat efficienter cum illo; sicut idea concurrat efficienter ad effectum ideatum, quia ad ipsum determinat intellectum, sed signum determinat potentiam ad cognitionem signati: ergo concurrat efficienter ad illam.

Tertiò prob. ant. Cognitio signi concurrat efficienter ad cognitionem signati; quia determinat intellectum in genere causae efficientis, & sicut sine assensu praemissarum non habet intellectus completam virtutem ad assensum conclusionis, ita intellectus illam completam non habet ad cognitionem signati, sine cognitione signi: ergo signum etiam debet efficienter concurrere media sui cognitione, ad cognitionem signati.

Quartò probat. Aliter concurrat signum ad propriam cognitionem, ac concurrat ad cognitionem signati; sed ad propriam pure terminando concurrat: ergo ad alteram efficienter.

Quintò prob. Assensus praemissarum respectu intellectus est causa formalis, & in ordine ad assensum conclusionis, causa est effectiva, & dispositiones respectu

materiae sunt causa formalis, & materialiter ad formam concurrunt: ergo quamvis signum sit causa pure obiectiva cognitionis propriae, poterit ad cognitionem signati efficienter concurrere.

Respond. ad argum. neg. ant. & ad primam prob. dist. mai. instrumenti proprie sumpti, conc. mai. late accepti, neg. mai. Et quamvis signum sit instrumentum late sumptum pro obiecto medio per quod venit potentia in cognitionem signati, non tamen est instrumentum proprium, quod accipiat à potentia virtutem ad signatum efficiendum.

Ad secundam prob. ant. dist. mai. quod actuatur, & determinat activè, conc. mai. obiectivè, & extrinsecè pure, neg. mai. Quia signum non actuatur potentiam cognoscitivam activè illi communicando virtutem, vel virtutem applicando, sed actuatur pure obiectivè medianre representatione cognita, extrinsecè determinando potentiam; sicut praemissae obiectivae determinant ad assensum conclusionis: Idea verò est forma intrinseca, & intrinsecè virtutem intellectus determinat ad opus artificiale, & propter ea efficienter concurrat.

Ad tertiam probat. neg. consequ. Quia cognitio signi est intrinseca intellectui, & intrinsecè illum determinat, quod tamen non contingit in signo.

Dices: Cognitio signi efficienter concurrir ad cognitionem signati, iuxta solutionem datam; sed cognitio signi est signum in ordine ad cognitionem signati, quia ad ipsam ordinatur ut finem: ergo signum aliquod concurrir efficienter.

Resp. dist. min. in cognitione reflexa, conc. min. directa, neg. min. & conseq. Quia licet admittamus cognitionem signi esse signum in ordine ad cognitionem signati, hoc tamen non habet in cognitione directa, sed solum in cognitione reflexa, & quatenus ipsa cognoscitur, ut continens, & representans cognitionem signati, in qua consideratione est formaliter pure obiectum, & pure obiective concurrir; & ita se habet ac si esset extra intellectum, quamvis intra ipsam materialiter sit.

Ad quartam prob. dist. mai. alietate modi diversi intra idem genus obiective causandi, conc. mai. alietate extrahente à linea obiecti, neg. mai. Quia signum non aliter causat cognitionem signati alietate extra genus obiecti, sed potius intra idem genus, diverso tamen modo causat utraque; nam propriam pure causat per modum termini, ad aliam verò comparatur ut principium quamvis extrinsecum, & obiectum sit.

Ad quintam prob. Respondetur latam esse disparitatem in-

ter signum, & exempla prædicta; quia assensus præmissarum licet sit causa formalis respectu intellectus, extrinseca tamen non est, sed intrinsece actuatur, & complet intrinsece virtutem intellectivam, & ita concurrir efficienter ad assensum conclusionis; sicut intentis finis ad electionem mediorum, eo quod intrinsece determinat virtutem voluntatis, quod quidem in signo non invenitur.

Dispositiones etiam intrinsece recipiuntur in materia ipsam coaptando, & intrinsece proportionando cum forma, & ita distant à signo, quod quidem pure extrinsecum est.

Rursus etiam se tenent ex parte materiæ illius indifferentiam auferendo, & ipsam intrinsece coaptando, ut in genere causæ receptivæ completa sit: Unde materiam ut causam materiale determinat, & ita materialiter cum illa concurrunt.

Et si dicas, etiam signum determinare intellectum, quatenus effectivus est; siquidem movet ipsum ut efficiat cognitionem signati: ergo debet etiam efficienter cum illo concurrere.

Distinguo ant. Determinat se tenendo ex parte illius illum proportionando, aut applicando virtutem, neg. ant. Determinat ut illius obiectum, & ostensivè pure, conc. ant. & primum erat necessarium, ut effectivè cum il-

lo concurreret. Et instantia est in fine movente voluntatem ut efficiat electionem mediorum, & tamen quia hoc pure obiective, & extrinsece facit, cum voluntate non concurrat efficienter.

Sed contra omnia supradicta efficaciter urgebis, primo: Non est contra rationem obiecti pure extrinseci causalitas effectiva: ergo poterit signum prædictam causalitatem habere. Probat. ant. Non est contra rationem obiecti pure extrinseci finalis causalitas; siquidem signatum pure extrinsece comparatur ad ipsum, & tamen est verè finis illius: ergo non est contra obiectum extrinsecum causalitatis effectiva.

Secundo, instabis: Si semel aliqua similitudo, ut representativa formaliter, potest efficienter concurrere, hoc idem poterit habere signum; sed similitudo ut representativa formaliter, potest concurrere efficienter: ergo etiam signum. Prob. min. primo: Quia idæa ut representativa formaliter concurrat efficienter ad effectum idæalem; siquidem concurrat ut exemplar, & non est exemplar nisi quatenus representat: ergo similitudo representativa formaliter, potest efficienter concurrere.

Secundo prob. min. Species impræssa ut representativa formaliter concurrat ad intellectionem efficienter: ergo idem. Probat. ant. In tantum efficienter ad

intellectionem concurrat, in quantum determinat intellectum, ut cognoscat hoc obiectum; sed per ipsam representationem determinat; nam determinat obiectum manifestando, quod per representationem habet; ergo ut representativa concurrat.

Explicatur impugnationis doctrina; per id formaliter efficienter concurrat species, per quod habet facundare intellectum ad intellectionem obiecti; nam facundando concurrat ad intellectionem, vel partum; sed per ipsam representationem facundat: ergo idem. Prob. min. Per id facundat formaliter, per quod unit intellectum in actu primo cum obiecto cognoscendo; nam per id, per quod unit intellectum cum obiecto, reddit intellectum facundum, & potentem parturire intellectionem; sed per ipsam representationem, & non aliter unit intellectum in actu primo cum obiecto: ergo per illam facundat. Prob. min. Per id intellectus in actu primo unitur cum obiecto, per quod obiectum constituitur intra ipsum intellectum, sed per ipsam representationem constitui intra; siquidem ad intra solum representative invenitur: ergo per solam representationem unitur in actu primo intellectus cum obiecto.

Respond. ad primam replicationem, neg. ant. & ad probat. neg. conseq. Quia de ratione finis solum

lum est quod alia sint propter ipsum, alia autem esse propter ipsum, & ad ipsum ordinari non est contra rationem termini pure extrinsecè se habentis. Et quamquam de ratione causae finalis sit communicare existentiam, non tamen de ratione illius est subiectivè illam communicare, & continere, sed solum eam continere obiectivè, quod utique extrinsecò termino non repugnat, dummodo sit apprehensus; sed principium effectivum debet necessario obiectivè continere dando virtutem agenti aut illam applicando, quod quidem termino pure extrinsecò repugnat.

Ad secundam instantiam, quae satis subtilis est, respond. neg. min. & ad primam prob. neg. ant. Nam idea, & exemplar non est ipse conceptus representans, sed potius obiectum representatum, hoc enim solum imitatur effectus, non tamen est obiectum representatum in se ipso, sed ut deputatum à materia per ipsum conceptum purificantem obiectum, sub qua ratione involuit obiectum per modum modi conceptum, & realiter distinguitur à se ipso prout in re, & est intra ipsum intellectum, & propterea efficienter concurrere potest.

Ad secundam prob. Si Authoribus, prout habent credemus, respondere oportebat non esse de quacumque similitudine discurrendum eodem modo, eo

quod similitudo spectat impressam est intrinseca intellectui, & ipsius representatio, & ita mirum non est, quod ut representativa efficienter cum intellectu concurrat. Sed revera forma representativa ut talis, solum ostensive movet, & obiectivè, & si semel cum tali ostensiva motione pro formali compatitur effectiva causalitas, eam poterit habere, quacumque representatio sive intrinseca, sive extrinseca sit. Quia propter hanc communi solutione de relictis.

Ad secundam probat. supra factam neg. ant. & ad prob. dist. mai. determinat efficienter, conc. mai. ostensive neg. mai. & dist. min. determinat ostensive conc. min. effectivè, & subiectivè neg. min. & consequ. Quia species impressa per suam representationem non determinat subiectivè, & effectivè, sed solum per suam physicam entitatem quatenus est virtus obiecti, & realiter ab illo producta. Sicut namque potentia generativa per suam entitatem virtualiter est substantia, quatenus à substantia dimanat, & ut virtus propria illi datur à natura, ita species quatenus ab obiecto emittitur tanquam virtus illius, secundum suam physicam entitatem est virtualiter ipsum obiectum, & virtualiter continet ipsum, & ita secundum suam entitatem determinat effectivè intellectum ad obiectum cognoscendum representatione se habente, ut quid con-

consecutum ad entitatem ut virtutem obiecti, & ab illo diffusam; ac proinde supponente ipsam rationem formalem concurrendi effectivis. Ad explicationem respondetur, neg. primam, & secundam min. & ad prob. dist. min. intra representativè, conc. min. physice virtualiter, neg. min. Nam licet obiectum constituatur intra intellectum representativè per ipsam speciem ut representantem formaliter, intra intellectum tamen physice virtualiter solum

ponitur per entitatem speciei ut virtutem obiecti, & ab illo diffusam representatione consecutivè se habente, & ideo physice facundatur intellectus, & unitur virtualiter cum obiecto, & redditur potens ad intellectionem efficientem per entitatem formaliter, consequenterque sola hæc efficienter cum intellectu concurrir, quamvis representatio concomitantè, vel consecutivè, aut alio modo sit entitati prædictæ essentialiter anexa.

ARTICVLVS VI.

VTRVM SIGNVM FORMALE SIT VERE
signum?

§. PRIMVS.

Relatis sententijs, statuitur affirmativa conclusio.

VNVM in difficultate ista supponimus, & aliud in examen vocamus; supponimus quidem signum formale, vel conceptum intellectus esse signum in acceptio-

ne lata, quatenus omne quod alterum manifestat, & significat illius signum appellari solet; in examen verò reducimus an conceptus habeat omnes condiciones ad rationem signi in acceptione stri-

cta,

ita, simpliciter necessarias, videlicet dependentiam, subordinationem, & alia, & ita sit verè signum in rigorosa acceptione.

In hac parte plurimi extra Scholam D. Thom. defendunt signum formale, vel conceptum mentis, non esse verè signum, sed dumtaxat esse signum in lata acceptione, quatenus significat aliquid. Eandem sententiam aliqui Thomistae tuerentur. Sed ferè communis inter Thomistas sententia affirmat signum formale esse verè, & propriè signum, & hæc est nostra conclusio.

Sententiam istam totaliter expressam non invenimus in Angel. Doct. satis tamen efficaciter possumus ex eius doctrina prædictam sententiam colligere; nam q. 4. de verit. art. 1. ad 7. ait quod: *Verbum interius per prius habet rationem significationis, quam verbum exterius, quia verbum exterius non instituitur ad significandum nisi per interius verbum.* Quæ verba adducit ut ex manifestatione significativa verbi creati probet verbum etiam Divinum esse significativum sublati imperfectionibus, subordinationis, & dependentiæ ad obiectum, & consequenter verbo creato, significationem cum imperfectione concedit; quod ad rationem signi sufficit.

Rursus etiam dum asserit verbum exterius non institui ad significandum, nisi per verbum interius, sentire videtur utrumque

verbum esse ad significandum institutum, & non esse propter se, & consequenter utrumque esse verè, & propriè signum.

Similiter etiam quodlibet 4. art. 1. 7. asserit quod: *Vox est signum, & non signatum, conceptus autem signum, & signatum.* Quæ verba de signo verè intelligenda sunt in conceptu, sicut intelliguntur in voce; cum rationem signi in utroque recognoscat, & eodem modo quantum ad hoc de utroque loquatur.

Respondet quidam Thomista, verba non fideliter referri, quia illud dictum non de conceptu, sed solum de intellectu affirmat D. Thomas.

Sed prædicta verba solum materialiter esse distincta constat ex eo, quod in eodem corpore articuli asserit D. Tom. quod: *Intellectus sunt rerum similitudines; sed intellectus qui est rerum similitudo, non est intellectiva potentia, sed conceptus intellectus, quid dicitur res intellecta in actu secundo: ergo D. Th. formaliter de conceptu mentis loquitur ibi, & si nomine intellectus utatur.*

Ratione verò conclusionem nostram suademus; nam quicquid aliud à se potentiæ cognoscitivæ representat, cum deficientia, & subordinatione, veram obtinet rationem signi; sed conceptus talis est: ergo verè, & propriè est signum. Prob. min. Conceptus verè representat obiectum; sed ob-

obiectum est aliud à conceptu, & conceptus ipse obiecto subordinatur: ergo conceptus talis est. Prob. min. Conceptus specificatur essentialiter ab obiecto tanquam ab extrinseco termino: ergo obiectum est aliud à conceptu, & conceptus ipse obiecto subordinatur; nam specificativum extrinsecum est aliud à re, cui præbet speciem, & eam sibi subordinat, cum idem essentialiter non possit extrinsecè specificare se ipsū.

Respond. prim. Obiectum in esse intelligibili esse idem cum conceptu, & consequenter aliud à conceptu non esse, conceptum verò esse idem in esse intelligibili cum obiecto, ex eo constare quod conceptus est ipsa res representata per ipsum.

Sed contra primò: Quia obiectum in esse intelligibili specificat conceptum extrinsecè: ergo est aliud à conceptu; sicut propter eandem rationem obiectum extrinsecè specificativum est aliud ab habitu, vel potentia.

Secundò rejicitur: quia etiam admissio conceptum in esse representatiuo esse ipsum obiectum quo ad substantiam, & speciem, quod disputare præsentis loci non est, quamvis nos ita sentiamus cum PP. Carmel. semper tamen obiectum representatum quantum admodum, quem habet in se ipso, & in conceptu essentialiter est diversum: ergo semper obiectum est aliud à conceptu represen-

tante. Prob. ant. Modus quem obiectum habet in se ipso, est modus naturalis obiecto, modus verò quem in conceptu habet purè intentionalis est; sed modus naturalis, & intentionalis essentialiter differunt: ergo verum est ant.

Respond. bis: Differentias individuales essentialiter esse distinctas, & tamen hæc diversitas essentialis in conditione individua ad rationem signi non sufficit: ergo ad rationem signisatis non est diversitas quoadmodum, si semel in natura, & substantia identitas invenitur.

Sed contra est: Quia ea diversitas sufficit ad rationem signi, quæ sufficit ut vnum possit ab altero dependere, & illi subordinari; sed diversitas quoadmodum, inter obiectum in se ipso, & obiectum prout in conceptu ad hoc sufficit, non tamen sufficit ad hoc diversitas quæ inter individua eiusdem speciei invenitur: ergo paritas nulla est. Prob. min. Propter talem diversitatem conceptus specificatur ab obiecto, & essentialiter pendet ab illo in esse, & in conservari, vnum tamen individuum licet inferri, & per accidens dependeat ab alio, non tamen in esse specifico, nec in conservari dependet, nec specificatur ab alio, aut illi subordinatur, qua ratione dicitur vnum perfecte simile non esse signum alterius: ergo vera est.

Respond. secund. ad rationem principalem, conceptum re-

præsentare aliud distinctum in modo non tamen ab eo deficere privativè, eo quod obiectum non potest in conceptu habere eundem modum; quem in se ipso habet, ad rationem verò signi deficientia privativa requiritur.

Sed contra est: Quod si daretur imago D. Th. quæ non posset perfectiori modo depingi, aut ipsum perfectius repræsentare, esset quidem verum signum illius, & tamen solum deficeret negativè eo, quod habere modum naturalem obiecti non esset illi possibile, & consequenter carentia illius privativa non esset: ergo ad rationem signi deficientia privativa necessaria non est.

Respondet. tert. ad rationem nostram: Signum debere repræsentare aliud à se per modum obiecti mediij, quod conceptus habere non potest; quia inter potentiam cognoscentem, & obiectum, non mediat ipse conceptus; alias obiectum non terminaret immediatè intellectionem.

Sed contra est: quia conceptus terminat intellectionem, ut q. 9. de poten. art. 5. docet D. Th. expressè; sed non terminat ultimò: ergo non ultimò terminat, & per modum obiecti mediij. Prob. min. primò: Conceptus ex natura sua institutus est, ut obiectum repræsentet: ergo non terminat ultimò cognitionem, sed ipsa ad obiectum transit.

Secundò prob. min. Motus

non sistit in imagine, sed transit ad ipsum imaginatum; sed conceptus terminat intellectionem, ut imago, & formalis, & expressa obiecti similitudo: ergo non ultimò illam terminat, sed ipsa transit ad aliud.

Tert. prob. min. Obiectum ad extra terminat intellectionem; quia obiectum ad extra specificat, & mensurat cognitionem, & ita ad extra terminat illam; sed obiectum ad extra non terminat immediatè, quia cognitio quantum ad terminum intrinsecum, completur, & terminatur ad intra, ut Arist. docet: ergo solus conceptus immediatè, & non ultimò terminat intellectionem, qua propter conceptus, & res concepta constituunt idem obiectum conflatum ex quo, & quod, non quidem ex quo constitutivè formalitèr, sed ex quo per modum mediij, aut quatenus obiectum in conceptu tanquam in medio cognoscitur, differunt tamen in ratione terminandi; quia conceptus, vel medium in quo terminat immediatè, obiectum verò mediatè, & ultimò terminat intellectionem.

§. II.

Argumentis contra conclusionem
occurritur.

CONTRA conclusionem nostram poterat in primis argui ex Ang. Doct. qui in

& sub eadem dist. minor, conseq. Quia quamvis ratio *sub qua* substantialis obiecto, qualis est immaterialitas propria, per quam in actu secundò terminat formaliter intellectionem extrinsecè, non ponat in numero cum obiecto; ut constat per inductionem in omni ratione *sub qua*; ratio tamen *sub qua* non substantialis, & propria, sed solum accidentalis, quæ habet rationem mediij, vel imaginis, & obiecto in se ipso extrinsecè est, verè ponit in numero cum obiecto; & constat ex eo quod conceptus intrinsecè terminat, obiectum autem terminat intellectionem extrinsecè.

Ad alteram probat. ibi inductam respond. conceptum esse idem quantum ad substantiam simpliciter cum obiecto in esse intelligibili, licet non quantum admodum, vel saltem esse idem secundum quid in esse representativo; cumque inter materiam, & formam non detur aliqua idèntitas ex prædictis, sed sola realis distinctio; inde fit quod ex conceptu, & re concepta fit magis vnum; non tamen infertur inde conceptum non ponere in numero cum obiecto, quia licet sint vnum in esse intelligibili, & representativo, modo explicato, sunt tamen vnum per modum mediij, & obiecti, vel imaginis, & imaginati, quæ ponunt in numero in ratione terminandi.

Ad secundam probat. dist.

mai. ly vi importante conditionem terminandi, conc. mai. rationem formalem, neg. mai. Quia obiectum esse intra intellectum per conceptum, & esse à materia segregatum, est conditio necessaria, ut cognoscatur obiectum, sed ratio formalis terminandi invenitur ad extra, hæc namque est ipsa immaterialitas intrinsecè obiecto, quæ, sicut ipsum obiectum reperitur ad extra formaliter.

Ad tertiam prob. dist. mai. ly quatenus dicente rationem quæ, conc. mai. rationem sub qua accidentalem, vel medium representandi, neg. mai. & min. & illius conseq. Quia ratio quæ ad extra terminat est res ipsa representata, non verò conceptus, vel medium representandi: Undè obiectum à se ipso habet formaliter rationem quæ terminandi propriam videlicet immaterialitatem, quæ per se ipsam signatum est, & mensura conceptus; sicut bonum non movet nisi quatenus apprehensum, ipsa apprehensione se habente, ut conditione ad movendum, ratio tamen formalis movendi non est apprehensio, sed bonitas.

Instabis: Obiectum in ratione signati non habet alteram differentiam constitutivam nisi verbum, vel conceptum: ergo conceptus non ponit in numero cum obiecto formaliter in ratione signati, Prob. ant. Formalis differentia

tia constitutiva signati est ratio obiecti ultimi: Sicut signum constituitur per rationem obiecti medij; sed in ratione obiecti ultimi constituitur per conceptum, qui solus est ultima actualitas in genere intelligibili passivo: ergo obiectum in ratione signati non habet aliam differentiam constitutivam, nisi verbum, vel conceptum.

Resp. ad replic. neg. ant. & ad probat. dist. min. ultimi accidentaliter, conc. min. substantialiter, neg. min. & conseq. Quia conceptus est ultima solum actualitas accidentalis, per quam obiectum redditur intellectum intrinsecè, vel cognitum in actu se-

cundo, sed ultima actualitas substantialis per quam ultimo terminat ad extra, & extrinsecè, & qua constituitur in ratione signati est intelligibilitas, aut immaterialitas propria. Cuius signum est, quod si propria immaterialitas non terminat ultimo, sed ordinatur ad aliud; ut constat in signo, talis immaterialitas non erit verè signatum, quamvis sit in actu secundo representata, & per verbum constituta, & propterea signum quamvis dum intelligitur sit intellectum in actu secundo, per verbum, verè tamen signatum non est.

)(X)(

QVÆST.

QVÆST. TERTIA.

DE CONCEPTV, ET NOTITIA,
ET IN EA.

ARTICVLVS PRIMVS.

*UTRVM AD COGNOSCENDVM CON-
ceptum directum requiratur reflexus distinctus
realiter?*

§. PRIMVS.

Quibusdam prælibatis statuitur affirmatiua conclusio.

AD intelligentiam difficul-
tatis præmittendum est
primò, eam non proce-
dere de conceptu dire-
cto, vt terminante cognitionem
directam; nam per cognitionem
prædictam conceptus ipse directus
attingitur tantum vt *quo*, & per
modum medijs, in quo intellectus
contemplatur obiectum: Vnde
sicut conceptus est ratio forma-
lis, vt intellectus cognoscat ob-
iectum, ita etiam est ratio forma-
lis, vt ipse cognoscatur vt *quo*, aut
quatenus obiectum exercere re-
præsentat: & ita solum difficultas
est de conceptu considerato sig-
natè per modum cuiusdam rei, &
obiecti particularis directè vt *quod*
cognitionem terminantis.

Secundò notandum est, cognitionem directam realitèr debere esse à reflexa distinctam, quia cognitiones habentes obiecta primaria formalitèr diversa, debent esse distinctae realitèr, eo quod per obiecta primaria distinguuntur realitèr cognitiones: sicut etiam habitus, & potentiae; sed cognitio directa, & reflexa habent obiecta primaria distincta formalitèr: ergo sunt realitèr distinctae. Prob. min. Cognitio directa hominis primariò terminatur ad hominem; cognitio verò reflexa non ad hominem, sed ad conceptum hominis primariò terminatur; ut per se manifestum est: ergo cognitiones praedictae habent obiecta distincta formalitèr: Undè 4. contra gent. cap. 11. affirmat D. Th. quod: *In nobis aliud est intelligere rem, & aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam, quod intellectus facit, dum super opus suum reflectitur.* Sicut ergo cognitio reflexa semper debet esse realitèr à directa distincta, ita etiam de conceptu directo quaerimus an se ipso possit reflexè cognosci, vel semper debeat esse realitèr à reflexo distinctus?

Affirmat prima sententia, quod licet defacto, aut de lege ordinaria semper conceptus reflexus sit realitèr à directo distinctus, non tamen id necessarium esse de potentia absoluta, sed posse conceptum directum de potentia absoluta se ipso cognosci, etiam

consideratum ut quod, quam quidem per consequentiam legitimam in doctrina tenetur defendere Caiet. qui 1. p. q. 27. art. 1. §. ad 3. expressè defendit Angelos in cognitione propria non formare verbum, eandem Zumel, Nazarius, & aliqui Thomistae sequuntur, ex quibus aliqui in eadem fuisse sententia Ferraram, affirmant; quia 1. contra gent. cap. 53. defendit intellectum defacto reflexè cognoscere conceptum directum absque alio conceptu distincto, sed Ferraram vidimus, & revera loquitur de reflexione non propria, sed communis, qua intellectus dum cognoscit obiectum in conceptu, etiam cognoscit se cognoscere obiectum, & tali conceptu cognoscere.

Secunda sententia Thomistarum communis constanter tueretur ad cognoscendum conceptum directum reflexè, modo explicato superius, conceptum reflexum realitèr distinctum requiri etiam de potentia absoluta. Quam defendunt Complut. Reverend. à S. Thoma, & ingeniosus Ortiz, & plures alij Thomistae. Cum quibus.

)(*)(

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

Ad cognoscendum reflexè conceptum directum requiritur reflexus distinctus realiter.

VERITATEM istam non obscure indicat littera D. Thomæ 1. p. q. 27. art. 1. & q. 4. de verit. art. 2. & in alijs locis, in quibus asserit: Omne nostrum intelligere circa obiectum creatum semper esse dicere, vel producere verbum, & consequenter reflexa cognitio debet producere novum conceptum, quo præcedentem attingat.

In 4. tamen contra gent. cap. 11. expressè pro nobis adest, dum dicit: *Perfectior igitur est vita intellectualis in Angelis, in quibus intellectus ad sui cognitionem non procedit ab aliquo exteriori: sicut intellectus humanus, sed per se cognoscit se ipsum: non dum tamen ad ultimam perfectionem vita ipsorum pertingit, quia licet intentio intellecta sit in eis omnino intrinseca, non tamen ipsa intentio intellecta est eorum substantia, causalem nota, quia non est in eis idem intelligere, & esse; cumque per intentionem intellectam, intelligat verbum, vel conceptum; ut etiam regulariter ipsi adversarij fatentur, manifestè sentire videtur conceptum, vel speciem ex-*

pressam realiter ab obiecto distinguere; ubicumque non est idem intelligere, & esse, quod etiam de potentia absoluta solum in Deo reperiri potest.

Respondent adversarij primò: D. Thomam tantum intendere, Angelum formare verbum in ordine ad alia obiecta distincta, quæ per se ipsa non possunt esse intra Angeli intellectum: non tamen formare verbum ad se ipsum intelligendum; nam ut ait Caiet. vanè verbum, aut similitudinem formaret de substantia propria, quam per se ipsam præsentem habet.

Secundò respondent: D. Thomam per intentionem intellectam non intelligere verbum, sed ipsam intellectionem per quam obiectum dicitur extrinsecè intellectum in actu secundò.

Veramque tamen solutionem impugnat littera D. Thomæ, primam quidem; quia D. Thomas affirmat: quod intellectus Angeli non est sicut humanus intellectus, sed per se cognoscit se ipsum, non tamen pervenit ad ultimam perfectionem, eo quod intentio intellecta, aut verbum non est illius substantia, & ita in ordine ad id obiectum, quod Angelus per se ipsum cognoscit, affirmat intellectum non pertingere ad ultimam perfectionem; sed primum asserit de Angelo ad se ipsum cognoscendum: ergo etiam secundum, & consequenter de verbo formato

ad ipsum Angelum cognoscendum intelligendus est.

Secundò: Quia D. Thomas ibidem asserit intellectum humanum ad se ipsum cognoscendum distinguì ab intellectu Angeli, nõ quidem in hoc, quod intentio intellecta in homine non sit de illius substantia, benè tamen in Angelo, sed in eo præcisè distinctionē ponit, quod intellectus humanus primum suæ cognitionis initium ab extrinseco sumit: quod manifestum erit cuicumque textum legendi: ergò sentit intentionem intellectam nec in homine, nec in Angelo esse de illius substantia, aliàs etiam in hoc constitueret distinctionem.

Secundam etiam solutionem ipsa littera impugnat; nam post verba relata prolequitur D. Thomas: *Dico autem intentionem intellectam id quod intellectus in se ipso concipit de re intellecta*, illud autem quod intellectus concipit de re intellecta non est intellectio, sed conceptus.

Insuper etiam de intentione intellecta affirmat esse quandam similitudinem quam voces exteriores significant per ea verba: ipsa intentio verbum interius nominatur, quod est exteriori verbo significatum; sed intellectio nec est similitudo, nec verbum: ergò per intentionem intellectam conceptum intelligit, non tamen intellectio; qua propter quod fundamento adversarij prædic-

tam solutionem adhibeant, totaliter ignoramus.

Ratione verò conclusionem nostram probant aliqui Thomistæ; si conceptus verbum identificaret, etiam esset idem cum intellectione mediante; sed intellectio sine infinitate identificare non valet: ergò conceptus creatus nequit identificare verbū, aut se ipso cognosci. Probant maior. Si conceptus verbum identificaret, etiam identificaret rationē speciei impræssæ cum ipso verbo: ergò etiam esset idem cum intellectione mediante; siquidem extrema magis distant inter se, quàm à mediò, & ideo quidquid extrema identificat, etiam medium identificare debet.

Hæc tamen ratio in forma proposita, vera non est; quia Deus in ordine ad intellectum Beati est species impræssa, & expræssa per se ipsum, & tamen idem non est cum visione Beata mediante, ergò ex identitate speciei impræssæ, & expræssæ non benè infertur intellectiois mediantis identitas.

Secundò conclusionem probant alij: Quia quidquid identificat verbum, habet etiam per se ipsum esse intrinsecè intellectū, sed quod per se ipsum est intrinsecè intellectum, est etiam ipsa intellectio quā terminat: ergò ex identitate cum verbo infertur ipsius intellectiois identitas, quæ solū potest in objecto infinito cõcedi.

Sed etiam hæc ratio sub hac forma, vera non est; quia Deus in ordine ad visionem beatam habet etiam esse intrinsicè intellectum; cum sit verbum sui ipsius; & tamen non est per se ipsum ipsa intellectio quam terminat, sed realitèr ab ea distinguitur.

Tertiò probant alij: Quia quidquid identificat terminum intrinsicè actualis intellectio- nis, petit essentialitèr semper esse in actu secundo intellectum, vel nunquam esse sine ipsa intellectione, sed verbum est terminus intrinsicè actualis intellectio- nis: ergò si conceptus identificaret verbum, nunquam posset esse sine ipsa intellectione, quod utique soli obiecto infinito convenire potest.

Sed ratio hæc etiam vera esse non potest; quia Deus comparativè ad visionem beatam identificat terminum intrinsicè actualis intellectio- nis; siquidem per se ipsum est verbum, & tamen non petit essentialitèr esse simul cum ipsa visione, quia potuit nullam creaturam producere, vel nullam beatificare.

Si tamen in rationibus prædictis sermo fiat de intellectione connaturalitèr exacta ab obiecto intelligibili, veræ sunt rationes prædictæ; nam si obiectum identificat verbum erit obiectum purum esse, & infinitum in esse intelligibili, ex quo benè infertur ab intellectione propria non dis-

tingui, sed ipsam identificare, id tamen rationes factæ non convin- cunt sub forma, qua proponuntur, & ita quidquid sit de forma prædicta arguendi.

Conclusionem nostram effi- caciter probamus. Quidquid identificat verbum est infinitum simpliciter in genere intelligibili; sed conceptus creatus non potest esse infinitus: ergò cognosci non potest sine verbo distincto reali- tèr. Prob. mai. primò: Quidquid verbum identificat est suum esse in genere intelligibili: ergò in prædicto genere simpliciter infini- tum est. Consequentia constat, & ant. prob. quidquid identificat existentiam est suum esse in genere entis: ergò quod identificat verbum est suum esse in genere intelligibili; nam sicut existentia est ultimum de linea entis; ita verbum in linea intelligibili vlti- mum est.

Vtrumque etiam eadem ra- tio convincit; quia quidquid iden- tificat existentiam caret vera cõ- positione in genere entis; eo quod identificat vltimum in tali linea, & consequenter identificat inter media: ergò quod identificat verbum, caret vera cõpositione in genere intelligibili, quia debet identificare inter media, & consequenter erit simpliciter infini- tum.

Secundò prob. mai. Quid- quid identificare vltimam actua- litatem in genere dicente perfec- tionem

tionem simpliciter, vel imperfectionem non importante ex conceptu formali, est infinitum simpliciter; sicut esset simpliciter infinitum quod identificaret existentiam, & operationem, quarum quælibet est ultimus actus in suo genere, & tam genus entis, quam genus operativum ex conceptu formali, nullam imperfectionem important; sed genus intelligibile passivum ex conceptu formali nullam imperfectionem importat; cum in Deo formaliter reperiatur, & aliunde verbum est actualitas ultima in genere isto: ergo quod verbum identificat, est in genere intelligibili simpliciter infinitum. Min. quantum ad secundam partem prob. prim. Ea est ultima actualitas in genere intelligibili passivo, per quam obiectum intelligibile constituitur in actu secundo intellectum intrinsecè; sed ratione verbi constituitur obiectum intrinsecè intellectum in actu secundo: ergo verbum in genere intelligibili passivo ultima actualitas est.

Secundo prob. min. Sicut intellectio se tenet ex parte intellectus, ut intelligat activè, ita verbum se tenet ex parte obiecti, ut passivè intelligatur; sed intellectio est vera actualitas ultima in intellectu: ergo verbum respectu obiecti, est vera actualitas ultima.

Tertio prob. min. Species impressa est verè proxima actua-

litas obiecti, verèque constituit ipsum proximè intelligibile: ergo verbum, aut species expressa est vera actualitas ultima; cum de utraque in sua linea eadem ratio sit, & verè utraque ab obiecto realiter distinguatur.

Respondent contrarij primo: Ultimam actualitatem obiecti in genere intelligibili non esse verbum, sed esse physicam existentiam non quidem absolute consideratam, sed connotativè sumptam cum ordine ad intellectum.

Hæc tamen solutio falsissima est; quia quoties intelligitur obiectum in actu secundo, invenitur intelligibile passivum adequatè constitutum, & reductum ad actum secundum; sed quandoque physicam existentiam non habet; ut quando intelligimus possibilia, & chymeras, & rosam non existentem, & in mathematicis constat, quæ à physica existentia præcindunt: ergo physica existentia non est actualitas ultima intra genus intelligibile.

Secundo data solutio impugnatur: Quia genera adequatè diversa requirunt in creatis actualitates distinctas realiter: sicut constat in genere absoluto, & genere relativo, in communi sententia in genere entis respiciente existentiam, & in genere substantiæ respiciente substantiam realiter ab existentia distinctam; sed genus entis, & genus

Intelligibile adæquatè differunt in creatis: ergò vltima actualitas generis intelligibilis non debet esse existentia, sed alia actualitas realiter ab existentia distincta.

Magis tamen communiter respondent adversarij secundò ad rationem supra factam: verbum, videlicet, solum esse vltimam actualitatem purè denominativam, & extrinsecam per quam redditur obiectum intellectum extrinsecè, & tale denominatur, non tamen esse vltimam actualitatem veram, & verè perfectivam rei, quam denominat, & ideo ex identitate obiecti cum verbo nullam posse infinitatem inferri.

Sed hæc solutio ultra ea, quæ supra diximus, efficaciter impugnatur, & primò: Quia verbum verè vltimò actuatur in genere intelligibili passivo: ergò vera vltima actualitas est. Prob. ant. primò: Illud verè vltimò actuatur in prædicto genere, quo obiectum intelligibile verè terminat intellectionem formaliter, & intrinsecè; sed ratione verbi terminat obiectum intrinsecè, & formaliter intellectionem ipsam: ergò verbum verè terminat genus intelligibile passivum. Prob. min. Obiectum ad extra terminat intellectionem intrinsecè per aliquid extrinsecum sibi, videlicet, per ipsum verbum ratione cuius obiectum intra intellectum est, & propterea obiectum dicitur intrinsecè intellectum ratione verbi, extrinsecè

verò terminat obiectum per se ipsum, & suam immaterialitatem intrinsecam: ergò ratione verbi terminat obiectum formaliter intrinsecè intellectionem ipsam.

Secundò prob. ant. Illud ratione cuius passivum verè redditur vltimò constitutum, & vltimò passivè unitum cum agente, verè etiam vltimum passivum actuatur; sed obiectum in linea intelligibili passiva redditur in actu secundò, & vltimò constitutum, & passivè unitum cum intellectu ratione verbi: ergò verbum verè vltimò actuatur genus intelligibile passivum, quamvis actualitas prædicta non substantialis, sed accidentalis sit, & propterea imperfectior obiecto, quod accidentaliter perficit.

Principaliter impugnatur secundò data solutio: Quia magis distat actualitas vltima extrinseca ab obiecto ipso, quam actualitas intrinseca, & propria; sed si verbum esset vera actualitas vltima, & intrinseca obiecto, ex identitate obiecti cum verbo vera sequeretur infinitas: ergò vera etiam infinitas sequitur ex identitate obiecti cum verbo, quamvis verbum actualitas extrinseca sit; sicut quia ex identitate cum operatione arguitur infinitas in agente, etiam ex identitate cum termino operationis inferitur infinitas, quia terminus magis distat ab agente, quam operatio ipsa.

Tertiò solutio data impugnatur;

natur : quia genus intelligibile passivum habet aliquam ultimam actualitatem, quae verè ultima actualitas sit ; sed aliam quam verbum habere non potest : ergo verbum vera ultima actualitas est. Prob. mai. Si passivum intelligibile non haberet ultimam actualitatem veram, nunquam esset verè ultimò actuabile , & consequenter nunquam esset in potentia vera ad ultimam actualitatem ; quia quando actus verus non datur, nec datur potentia vera ; sed intelligibile passivum increatis veram potentiam importat : aliàs verè potentiale, & consequenter verè limitatum non esset : ergo genus intelligibile passivum aliquam habet ultimam actualitatem, & veram.

Respondebis : Genus intelligibile passivum solum habere potentiam grammaticalem per negationem, videlicet, exercitij extrinseci, vel defectum intellectio- nis, & praedictam potentiam ad actum reduci, per hoc quod intellectio ponatur : Nunquam tamen habere actualitatem veram , & intrinsecam , & realem potentialitatem ad ipsam.

Sed contra est : Quia si veram potentialitatem non habet, verè erit actus purus ; sed intelligibile passivum actus purus in creatura non est : ergo debet habere veram potentialitatem.

Nec obstat quod indigeat aliquo distincto realitèr, ut redu-

catur ad actum, si semel per se ipsum verè potentiale non est ; quia etiam Verbum Divinum in ratione terminantis humanitatem sine humanitate non est , & tamen, quia non indiget aliquo distincto verè actuante , nec habet potentialitatem veram in ratione terminantis, est simpliciter infinitum : ergo idem in nostro casu dicendum.

§. III.

Solvitur primum argumentum , contra rationem praedictam.

CONTRA praefatam rationem arguitur primò : Verbum aut conceptus non est actualitas ultima obiecti : ergo ratio praedicta nittitur principio falso. Prob. ant. primò : In conceptu representante ens rationis, quia conceptus ille est realis ; sed implicat formam realem intrinsecè realitèr actuare entitatem rationis : Sicut etiam implicat entitatem rationis esse realitèr actuatam : ergo verbum , aut conceptus actualitas ultima non est.

Secundò prob. ant. Intellectus, & obiectum eadem ultima actualitate actuantur ; sicut materia , & forma in sententia concedente unicum modum unionis ad actuandum utramque , eo quod ex intellectu, & re intellecta fit magis unum , quam ex materia, & forma ; sed sola intellectio

est vltima actualitas intellectus, non erò verbum: ergò idem.

Tertio probat. Sicut intellectus fertur ad obiectum mediante verbo, ita voluntas ad obiectum inclinatur mediante impulsu, quo vitaliter percipit ipsum; sed impulsus productus per amorem voluntatis, non est actualitas obiecti: ergò nec verbum, vel conceptus.

Quarto prob. Quæcumque potentia specificatur ab vltima actualitate; sicut intellectus specificatur ab intellectione obiecti; sed obiectum non specificatur à conceptu, sed potius è contra conceptus speciem accipit ab obiecto: ergò idem.

Quint. prob. Vltima rei actualitas perficit intrinsecè rem, & est illius mensura, sed obiectum non perficitur intrinsecè per conceptum, nec mensuratur ab illo: aliàs dum hominem intelligimus ipsum perficeremus intrinsecè: ergò idem.

Sext. prob. Verbum comparari non potest ad obiectum, sicut actus ad potentiam: ergò verbum, vel conceptus actualitas vltima non est. Prob. ant. Verbum est ipsum obiectum in esse intelligibili: ergò comparari non potest ad obiectum, sicut actus ad potentiam. Quia potentia debet ab actu distingui.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad primam probat. dist. min. in esse rei, con. min. in esse intelli-

gibili, nego min. & conseq. Quid licet implicatorium sit entitatem rationis in esse rei aduari forma reali, aliàs entitas rationis esset ens reale formalitèr, non tamen implicat entitatem rationis actuari per formam realem in esse intelligibili, & in eodem genere realitèr actuari: nam sicut obiectum reale capax est essendi in re cum modo naturali, & essendi intra intellectum cum intentionali modo, ita etiam entitas rationis capax est essendi intra intellectum cum modo intentionali, qui quidem realis est, & realitèr actuatur in tali genere, sed nullam hoc implicationem involuit: sicut nullam etiam involuit implicationem entitatem rationis realitèr ab intellectu cognosci.

Ad secundam probat. ant. neg. maior. Quia intelligibile passivum, & activum sunt genera adæquatè diversa, & ita debent habere actualitates distinctas, cuius oppositum in materia, & forma contingit, quæ sunt essentialia partiales, & inadæquatæ per se ordinatæ ad vnam totalem essentiam, & ita mirum non est eandem vltimam actualitatem habere.

Dum autem dicitur, ex intellectu, & re intellecta fieri magis vnum, quàm ex materia, & forma. Non est intelligendū axioma de intellectu secundum entitatē suam, sed de illo ratione speciei impressæ, vel expressæ, in qua est

per identitatem ipsa quidditas obiecti, sed materia nunquam fit idem cum forma. Ex quibus constat ad doctrinam in probatione contentam, quia per intellectionem solum redditur obiectum intellectum extrinsecè, & ad extrinsecam denominationem solum datur potentia grammaticalis; inde fit intellectionem solum esse actualitatem grammaticalem obiecti, non verò intrinsecam, & propriam, qualis est ipse conceptus.

Sed instabis primò contra doctrinam prædictam: eadem forma potest reddere intellectum proximè potentem intelligere, & obiectum intelligibile proximè, ut constat in specie impræssa, quæ præstat utrumque: ergo eadem intellecto poterit reddere intelligentem in actu secundo, & obiectum in actu secundo intellectum.

Instabis secundo: Ea quæ subordinatur ad invicem, per eandem actualitatem actuari possunt; sicut possunt etiam per eandem speciem representari formaliter, ut constat in ente reali; & rationis, in natura; & proprietatibus suis, quæ representantur per eandem speciem, sed intellectus subordinatur obiecto: ergo poterit obiectum actuari eadem actualitate potentia.

Resp. ad prim. dist. ant. Proximè formaliter obiectivè, & expeditivè ex parte potentia, conc.

ant. proximè formaliter subiectivè, neg. ant. Quia cum ab obiecto, & potentia pariatur notitia, ex obiecto, & potentia fit unum adequatum intellectionis principium, ex quibus obiectum constituitur proximè potens intelligi per speciem, sed intellectus redditur proximè potens intelligere per virtutem suam, & per speciem expeditivè tantum, quatenus intellectus sine virtute obiectiva non est ad intelligendum expeditus, & facundus.

Ad secund. facile dicitur, maiorem esse veram, quando ea, quæ subordinantur non pertinent ad lineas adequatè distinctas; sicut obiectum, & species impræssa per eundem conceptum ultimò actuantur, intellectus autem, & obiectum sunt de linea adequatè distincta, & ita diversam actualitatem requirunt, quia ultima actualitas complet lineam propriam, & ultimò eam constituit: Undè quamvis substantia subordinetur existentia, ultima tamen actualitas substantia, videlicet, substantia ab existentia distincta est, eo quod linea entis, & linea substantia differunt adequatè; sed ens reale, & rationis, & natura, & proprietates adunantur in linea obiecti, & ita eadem specie representari possunt. Et rursus actualitas ultima se tenet ex parte termini, species verò impræssa ex parte principij, & quod se tenet ex parte principij, in

continendo, vel representando
universaliter est.

Ad tertiam probat. princ.
ant. dist. mai. Impulsu mediante
ut ratione formali inclinandi vo-
luntatem completè, conc. mai.
obiectum proportionandi, nego
maior. Quia conceptus requiri-
tur ut obiectum sit ultimò pro-
portionatum cum intellectu, &
intra ipsum perfectè, & ideo ex
parte obiecti se tenet verè ipsum
actuando; impulsus verò solum
necessarius est, ut voluntas quan-
tum est ex se perfectè inclinetur
ad obiectum, & feratur ad ip-
sum, & ita complet vitalem ten-
dentiam voluntatis, & ex parte il-
lius se tenet, cuius signum est
quod impulsus non potest esse
vanus sicut verbum, sed semper
vitaliter est productus.

Ad quartam probat. distin.
maior. actualitate de genere en-
tis, conced. maior. de genere in-
telligibili, neg. mai. Nam poten-
tia proxima est propter ultimam
actualitatem existentem in gene-
re entis, & ad ipsam ordinatur ut
finem, & ita specificatur essentia-
liter ab ea; sed ultima actualitas
de genere intelligibili, licet acci-
dentaliter, vel secundum quid
perficiat, non tamen est finis cuius
gratia, vel mensura. Instantia est
in intellectu, quæ in plurimum
contrariorum sententia est vlti-
ma obiecti actualitas, & tamen
obiectum non ordinatur ad illam
tanquam ad veram mensuram,

Ad quintam dist. maior. in-
trinsecè accidentaliter, & men-
sura accidentaliter, conc. maior.
substantialiter, nego maior. Quia
conceptus solum perficit intrinse-
cè accidentaliter, & accidentaliter
complet, & mensurat obiec-
tum, & accidentaliter per con-
ceptum perficimus intrinsecè ip-
sum, dum actualiter intelligimus;
cum quo tamen compatitur con-
ceptum essentialiter specificari ab
obiecto, & ab illo substantialiter
mensurari.

Ad sext. probat. neg. ant. &
ad probat. dist. ant. ipsum quo ad
substantiam, conc. ant. ipsum
quoadmodum, nego ant. Quia
licet conceptus sit ipsum obiec-
tum quantum ad substantiam,
differt tamen quoadmodum in-
tionalem, & hæc diversitas suffi-
ciens est, ut obiectum quod ad
extra invenitur, verè, & realiter,
in esse intelligibili per concep-
tum actuatur.

Sed instabis primò contra
omnia prædicta: Verbum actuare
non potest obiectum, provt ad
extra, nec obiectum provt ad in-
tra: ergò nullo modo potest actua-
re obiectum. Prob. ant. Obiec-
tum provt ad extra non est in ver-
bo; liquidem dum est in verbo
iam est ad intra. Rursus obiectum
provt ad intra non est distinctum
à verbo: ergò verbum actuare
non potest obiectum provt ad ex-
tra, nec obiectum provt ad intra.

Secundò instabis: Vltima
actua-

actualitas ulterius actuabilis non est, nec potest ad alterum ordinari, ut constat in existentia; sed conceptus per se ordinatur ad obiectum: ergo ultima actualitas obiecti non est.

Tert. instabis: Ultima actualitas veram facit compositionem cum potentia, quam terminat; sed conceptus non facit veram compositionem cum obiecto: cum obiecto realiter non uniat, nec in illo realiter recipiatur, sed solum in intellectu: ergo idem.

Quart. instabis: Obiectum media sui specie impressa concurrat efficienter ad productionem verbi; sed nihil potest efficienter producere ultimam sui actualitatem in genere intelligibili; sicut nihil potest in genere entis producere efficienter existentiam sui ipsius, cum existentia supponatur ad agendum efficienter: ergo verbum non est actualitas ultima.

Quint. instabis: Verbum non potest denominare obiectum in intellectu intrinsece in actu secundum: ergo non est actualitas ultima in genere intelligibili passivo. Prob. ant. Id habet obiectum passivè à verbo quod verbum à se habet activè; sed verbum à se non habet intelligere, sed solum representare, & unire: ergo non potest denominare obiectum intellectum intrinsece.

Rsp. ad primam replicam

dist. ant. Provt ad extra reduplicativè, conc. ant. specificativè, neg. ant. & conseq. Quia quamvis obiectum ut per verbum actuetur debeat esse intra ipsum intellectum; id tamen quod per verbum actuatur est idem obiectum, quod invenitur ad extra, nam hoc, & non aliud est signatum, & representatum, & ab intellectu cognitum.

Ad secundam, dist. mai. ultima absoluta, conc. mai. respectiva, nego mai. Quia conceptus non est actualitas ultima absoluta qualis est existentia, sed solum respectiva, quæ non est ut sit, sed ut alterum representet, & ideo hæc actualitas potest ad alterum ordinari: Sicut plures asserentes intellectionem esse ultimam actualitatem obiecti, id ipsum de intellectione fatentur.

Ad tertiam negatur minor. Quia licet conceptus non faciat compositionem cum obiecto in esse rei, cum sint extrema realiter separata, veram tamen facit compositionem cum obiecto in esse intelligibili, non quidem per intrinsecam receptionem, sed per identitatem realem in esse intelligibili cum obiecto: Sicut modus naturalis essendi est idem realiter cum obiecto, ut naturaliter existente, & ita conceptus, & obiectum in esse intelligibili vera compositione metaphysica component absque reali extremorum distinctionem in esse intelligibili,

& cum sola reali distinctione in esse rei, quæ sufficit, ut absolute physice etiam compositum sit.

Quomodo autem duplex modus realiter distinctus, intentionalis, videlicet, & naturalis, realiter cum eadem natura identificari possit, præsentis loci non est, sed hac via respondemus ne doctrinam restringamus: Nec tamen mirum est modos prædictos esse distinctos realiter cum non sint idem cum natura sub modo essendi naturaliter, sed cum illa ut præscindente, & potente esse extra, & intra intellectum per identitatem realem.

Ad quart. instantiam, negatur minor. Quia cum ultima actualitas in genere intelligibili passivo supponat obiectum realiter, & speciem impræstam illius, potest realiter ab utroque produci: Sicut Christus præsuppositus absolute producit efficienter corpus proprium, ut ex pane, sed res non supponitur in genere entis absolute ante suam existentiam, & propterea non potest efficienter existentiam producere.

Ad quint. respond. negand. ant. & ad probat. dist. mai. activè per modum formæ, conc. mai. per modum causæ efficientis, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia ut verbum denominet obiectum intellectum intrinsecè non debet esse efficienter intellectivum, sed potius debet esse de ge-

nere intellecti passivè, quod ita est cum verbum sit intellectum ut quo, & per modum imaginis, & propterea constituit per modum formæ, & ut quo intellectum obiectum; sicut existentia existit ut quo, & reddit substantiam existentem ut quod, & universaliter omnis forma, ut quo constituit rem cuius est.

§. IV.

Aliud argumentum contra rationem diluitur.

SECUNDO arguitur contra rationem prædictam: Ex identitate obiecti creati cum ultima actualitate in genere intelligibili nulla sequitur infinitas: ergo ratio etiam ex hac parte nititur falso principio. Prob. ant. primo: Obiectum creatum, & ultima illius actualitas sunt aliquid limitatum, & finitum; sed finitum additum finito non facit infinitum; sicut indivisibile additum indivisibili, non facit divisibile, & extensum: ergo ex identitate obiecti creati cum ultima actualitate nulla sequitur infinitas.

Secundo prob. ant. Essentia existentiae secum identificat existentiam ultimum actum: nam existentia habet suam essentiam realiter à se ipsa indistinctam, & tamen hoc fit absque ulla infinitate: ergo idè à pari de obiecto.

Tertiò

Tertio probat. Materia, & forma secum identificant ultimam actualitatem, in sententia communiori asserente non dari modum unionis distinctum ab utraque realiter, sed materiam per suam met entitatem recipere formam, & tamen hoc fit sine ulla infinitate: ergo idem.

Quarto prob. Ex identitate causae finalis cum sua ultima actualitate nulla sequitur infinitas, in sententia probabili affirmante finem per se ipsum movere, & causare voluntatis amorem: ergo idem.

Quinto prob. Quamvis obiectum creatum identificaret ultimam actualitatem, esset tamen realiter ab intellectione distinctum, quod tollit infinitatem: ergo idem.

Sexto prob. Quamvis obiectum creatum identificaret ultimam actualitatem, adhuc esset compositum ex genere, & differentia; cum univocè conveniret cum alijs in ratione communi obiecti, & esset distinctum essentialiter ab illis: ergo non haberet infinitatem.

Septimo prob. argumento, quod semper relinquitur in solutum, ut asserit lince, quia obiectum visibile identificat ultimam actualitatem per quam formaliter constituitur visum in actu secundo, non enim indiget aliquo medio distincto, ut in actu secundo attingatur à potentia visiva;

& tamen hoc fit absque ulla infinitate: ergo idem.

Respond. ad argument. neg. ant. & ad primam prob. dist. mai. finitum ex conceptu materiali, conc. mai. ex conceptu formali, nego mai. & dist. min. finitum ex conceptu formali, conc. min. ex conceptu tantum materiali, neg. minor. Quia licet obiectum creatum, & illius actualitas ultima ex conceptu materiali, & creato, sint aliquid limitatum; ex conceptu tamen formali, nullam limitationem important, cum genus intelligibile à prima usque ad ultimam actualitatem sit formaliter in Deo, & ideo non possunt fieri idem realiter in creatis sine ulla infinitate; sicut esset simpliciter infinitum quod identificaret existentiam, vel propriam operationem; quia genus entis, & genus operativum ex conceptu formali nullam imperfectionem involunt.

Ad secundam probat. dist. mai. Ultimum actum respectu essentiae completæ, conc. mai. ultimum respectu sui verè, & propriè, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia existentia solum est verus actus respectu essentiae completæ, quam solam actualitatem ut quod, & tanquam veram potentiam, & proprium limitativum, & propterea ex identitate cum essentia completa, vera inferitur infinitas. Cæterum per se ipsam est verus actus, & ideo se ipsam non.

non respicit vt veram potentiam, nec se ipsam verè ultimò actualit; ac proindè ex identitate cum se ipsa nulla infertur infinitas; sicut ex identitate essentia intellectio- nis cum vltima actualitate, intel- lectiva infinitas non infertur, eo quod intellectiois essentia per se ipsam est intellectio, & vltima in- telligendi actualitas.

Ad tert. neg. conseq. Quia actualitas materiae, & formae est in genere imperfecto ex proprio conceptu formali, videlicet in genere causae realitè recipientis, aut in genere causae realitè in- formantis, & propterea dispar est ratio.

Ad quart. prob. respondent aliqui causalitatem finis non esse veram actualitatem, sed solum quantum ad explicari, vel quate- nus bonitas finis dum movet in actu secundo explicatur.

Sed contra est: Quia causa finalis non est vera pura potentia, nec purus actus: ergo debet ha- bere aliquam vltimam actualita- tem, & veram.

Rursus etiam: Vera causalita- tas, quamvis sit motio metapho- rica tantum, vera actualitas est; sed causalitas finis est quidem ve- ra causalitas, quamvis sit meta- phoricè tantum motio: ergo cau- salitas finis nedum quo ad expli- cari, sed verè actualitas vltima est: vnde aliter.

Respond. ad 4. dist. antec. Causae finalis metaphoricè cau-

antis, conc. ant. non causantis metaphoricè, neg. ant. & conseq. Quia genus metaphoricè causan- di ex conceptu formali imperfec- tionem importat, & ideo causam finalem metaphoricè causantem identificare vltimam actualita- tem non arguit infinitatem, quod tamen intelligendum est non quia causalitas metaphorica sit, sed quia per motionem metaphori- cam habetur.

Dices: Deus provt in nobis metaphoricè solum causat nostrae voluntatis affectum: ergo genus metaphoricè causandi reperitur in Deo formalitè, & consequen- ter tale genus ex conceptu pro- prio nullam imperfectionem in- voluit.

Respond. dist. consequens: In Deo provt in se, nego conseq. vt imperfectè existente intra in- tellectum creatum, conc. conseq. Quia modus metaphoricè cau- sandi est proprius finis creati, & solum convenit ipsi Deo vt im- perfectè, & intentionaliter exis- tenti intra intellectum creatum, imperfectione proveniente ab in- tellectu nostro, & ideo Deum provt sic metaphoricè causare, non arguit, genus praedictum non dicere imperfectionem; cum etiam ipse Deus provt sic imper- fectè causet nostrae voluntatis af- fectum. Iuxta quam doctrinam intelligenda sunt ea, quae in pro- prio loco physice nostrae dicta re- linquimus.

Ad 5. probat. princip. ant. neg. ant. Quia potentia per se primo limitatur per ordinem ad actum proprium, & hac limitatione deficiente, omnes alia deficiunt, cumque ultimus actus proprius obiecti intelligibilis sit conceptus, inde fit quod si obiectum identificaret conceptum, esset etiam idem realiter cum intelligentia ipsa: sicut quia existentia est actus proprius essentiae, si semel essentiae materiae identificaret existentiam, identificaret formam, nec illam posset recipere. Ex quo habetur obiectum cum conceptu identificatum non posse produci ab aliqua causa efficiente, quia non intelligeretur per ordinem ad actum proprium intrinsece limitatum, & ita non posset cum limitatione per causam efficientem produci; nam causa efficiens solum potest efficienter, & extrinsece limitare, ea quae ab intrinseco limitata sunt.

Ad 6. prob. respond. Compositionem ex genere, & differentia, non esse primam, sed necessario supponere physicam compositionem, vel ut *quo*, vel ut *quod*; cumque obiectum non esse physice compositum etiam ut *quo* per ordinem ad actualitatem distinctam realiter saltem quoadmodum, si semel identificaret conceptum, inde fit non posse metaphysice componi ex genere, & differentia.

Ad 7. probat. Respondent

aliqui: Obiectum visibile secum identificare ultimam actualitatem, & esse proportionatum per se in actu secundo cum potentia, non quidem ab intrinseco, sed ab extrinseco, & ex imperfectione potentiae, quae perfectiorem actualitatem non requirit, ut obiectum attingat, nec actualitatem perfectiorem producere valet. Unde si potentia non esset ita imperfecta, sed posset Idolum producere, per ipsum actuaretur obiectum, proindeque tota identitas, & proportio ad imperfectionem potentiae reducitur, & ideo non arguit infinitatem.

Sed haec solutio, vel debet ad nostram reduci, vel in efficax est: quia undecumque proveniat, quod obiectum sit ultimo actuum sufficienter sive a se, sive a potentia, sive per se, sive per accidens ultimam actualitatem identificet, si semel hoc potest fieri absque vlla infinitate, cur etiam non poterit hoc etiam in verbo absque infinitate contingere: & obiectum saltem per accidens non poterit per se ipsum in actu secundo cognosci, quamvis Deus productionem verbi impediret: unde hac ommissa solutione.

Ad 7. & ultimam probat. respond. Genus visibile, & sensibile ex conceptu formali imperfectionem involvere, quia obiectum a materia, & accidentibus segregatum sensibile non est:

Vn-

Vnde ex conceptu sensibilis positivè includit materiã, & accidẽtia, & propterea identificare ultimã actualitatem in prædicto genere nullam infinitatem importat.

Sed instabis primò: Si semel ex identitate ultimæ actualitatis probatur infinitas, etiam in genere simpliciter imperfecto infinitas inferenda est: ergò nulla est data solutio. Prob. ant. primò: Potentia sensitiva, & visiva ex conceptu formali sensitivæ potentie imperfectiõẽ importat; & tamen si potentia visiva, vel sensitiva identificaret visionem, vel sensationem, esset infinita simpliciter: ergò si semel ex identitate ultimæ actualitatis probatur infinitas; etiã in genere simpliciter imperfecto, infinitas inferenda est.

Secundò prob. ant. Si semel in aliquo genere probatur infinitas, eo erit quia limitatio ultimæ actualitatis per se primò desumitur à potentia in qua recipitur; sed hoc, vel in nullo genere, vel in omni genere probat: ergò in omni genere infinitas inferenda est.

Tertiò prob. ant. Si daretur albedo in nullo subiecto receptibilis, esset infinita in tali genere, quia propria potentia, vel proprio limitativo careret, & tamen albedo reperitur in genere simpliciter imperfecto: ergò idem.

Quartò prob. Si semel probatur infinitas in aliquo genere, eo erit quia quod identificat ultimam actualitatem, perfectionem

etiam totius generis per identitatem continet; sed hoc, vel in nullo, vel in omni genere probat: ergò idem quod prius.

Secundò contra principalem solutionem instabis: Nam obiectum esse amabile à voluntate, & illius appetitum terminare, est in genere non dicente imperfectiõnem simpliciter; cum hoc ipsi Deo conveniat formaliter; & tamen obiectum creatum per se ipsum absque vlla infinitate terminat in actu secundò voluntatis amorem: ergò idem de obiecto dicendum, quamvis genus intelligibile non dicat imperfectiõnem ex conceptu formali.

Resp. ad prim. replicam, neg. ant. & ad primam prob. dist. min. ex identitate sensationis, vt existentis in genere imperfecto, neg. min. vt in genere perfecto existentis, conc. min. & neg. conseq. Quia potentia sensitiva non potest identificare sensationem nisi identificet operationem, quæ est ultima actualitas in genere non dicente imperfectiõnem simpliciter, eo quod sensatio est realiter operatio, & ita vel utramque, vel nullam debet identificare potentiam, & propterea evaderet infinita simpliciter non ex identitate sensationis, vt sensatio est, sed illius quatenus est operatio: Vnde si per impossibile posset identificare sensationem absque identitate operationis, non evaderet simpliciter infinita.

Ad secundam prob. dist. mai. Quando actualitas ex conceptu formali sui generis limitata non est, conc. mai. quando ex illo limitatur, neg. mai. min. & conseq. Quia si actualitas ex conceptu formali sui generis limitata est, non limitatur per se primò per hoc, quod in potentia recipiatur, sed ex genere limitata manet, & per ordinem ad potentiam ex genere limitatam; sicut causalitas materiæ non limitatur per ordinem ad materiam in qua recipiatur, quia in materia non recipitur, sed ex genere limitata est talis causalitas, & per ordinem ad materiam ex genere limitatam; verum actualitas ex genere non limitata, solum limitari potest per receptionem in potentia, quam actualat.

Ad 3. dist. mai. proprio limitativo dividente perfectionem, conc. mai. absolute, nego mai. & concessa minori negatur consequentia, quia divisio perfectionis intra eandem speciem solum provenit à materia; unde quia Angelus materia caret propterea habet omnem perfectionem speciei, & ideo est intra speciem infinitus negativè; qua propter cum albedo à materia separata careat materia dividente, erit quidem in suo genere infinita negativè, quod tamen non potest obiectum habere visibile, quod licet identificet ultimam actualitatem, adhuc tamen non identificat materiam, & ideo adhuc in genere suo infinitum nega-

tivè non est, sed intra eandem speciem obiecti visibilis inveniuntur plura obiecta materialiter distincta.

Ad 4. prob. neg. min. Quia in genere dicente imperfectionem ex identitate ultimæ actualitatis, non sequitur identificare materiam, aut formam realiter informantem; cumque à materia diversa proveniat perfectionis divisio, & multiplicatio, propterea ex identitate ultimæ actualitatis in genere importante imperfectionem, non infertur continentia per identitatem totius perfectionis, ad idem genus formaliter pertinentis.

Ad secund. replic. princip. conc. mai. neg. min. Quia bonum, & ens participialiter, formaliter convertuntur, & eadem forma, qua ultimò constituitur ens participialiter, constituitur etiam bonum; cumque ens participialiter constituitur ultimò per existentiam realiter ab essentia distinctam, per eandem etiam constituitur obiectum in ratione ultimò terminantis voluntatis amorem, & propterea dicitur bonum idem esse quod perfectum, & bonum, & perfectum esse aliquid secundum quod est in actu: Unde dicitur quod licet existentia exercitè non sit in futuris prout in propria mensura, dum amorem terminant, in illis tamen est obiectivè, & quia hoc modo in possibiliis non est, possibilia pure non possunt amorem aliquem terminare.

¶ V.

Aliud argumentum contra conclusionem solvitur.

TANDEM contra conclusionem arguitur: Conceptus directus potest se ipsum reflexè repræsentare: ergò non indiget conceptu reflexo realitèr à se ipso distincto. Prob. ant. primò: Ad vnā rationem formālē, altera ratio formalis necessaria non est; sicut ad lucem videndam, nō requiritur altera lux; sed conceptus directus est ratio formalis repræsentativa obiecti: ergò potest etiā se ipsum reflexè repræsentare.

Secundò prob. ant. Eadem entitativa cognitio potest esse directā, & reflexa, vt patet in cognitione entis in communi, quæ se ipsam in ente cognoscit, & vrgentius adhuc in visione beata, quæ se ipsam in verbo etiā attingit vt quod: ergò etiā conceptus directus poterit se ipsum reflexè repræsentare.

Confirm. primò: Substantia Angelī per se ipsam habet rationem verbi in ordine ad cognitionem propriam: ergò idem possumus affirmare de conceptu directo; nā ratio facta pro nobis equaliter vtrumq; probat. Ant. prob. Substantia Angelī per se ipsam habet rationem speciei impræssā ad cognitionem propriam: ergò etiā habet rationem verbi, cum

vtrumquē, vel nullum sit extra spheram illius.

Confirm. secundò: Conceptus directus per se ipsum est intra intellectum in actu secundò: ergò verbo distincto non indiget; nam ad hoc illo indigeret, vt in actu secundò intra intellectum poneretur. Ant. prob. primò: Conceptus directus per se ipsum est immaterialis, & intra intellectū in actu primò: ergò etiā in actu secundò, vtriusque enim eadem videtur ratio, nec ipse conceptus est minus immaterialis in actu secundò, aut per modum terminantis, quā in ratione moventis.

Secundò prob. ant. Eo modo conceptus directus intra intellectum est, quo intra intellectum poneretur per dictionem, si se sola poneretur absque vlla intellectione; nam per dictionem, quæ non esset intellectio poneretur in esse rei intra ipsum intellectum, non tamen in esse obiecti, quod solum per intellectionem habetur, & modo talis conceptus etiā est in esse rei intra ipsum intellectū, consequenterque ita defacto est intra, sicut per dictionem poneretur; sed per dictionem, quæ non esset intellectio poneretur intra intellectum in actu secundò: ergò etiā modo prædicto defacto est intra ipsum intellectum.

Tertiò prob. ant. Conceptus directus se ipso est proportionatus in actu secundò cum potentia

intellectiva: ergo per se ipsum est intra intellectum in actu secundum. Prob. ant. Conceptus directus non est minus immaterialis, quam conceptus reflexus; sed per conceptum reflexum esset directus proportionatus in actu secundum: ergo hoc idem per se ipsum habet.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad primam prob. dist. consequens, se ipsum quatenus ratio formalis, & ut quod, conc. consequ. se ipsum ut quod, & ut speciale obiectum, nego consequ. Nam ex quo ad unam rationem formalem altera necessaria non sit, solum infertur conceptum reflexum distinctum necessarium non esse ad cognoscendum directum ut quod, & quatenus est ratio formalis repræsentativa obiecti, quod utique verum est; nam dum obiectum cognoscimus, & conceptum, etiam cognoscimus reflexe virtualiter, nos cognoscere, & mediante conceptu; non tamen infertur inde ad cognoscendum directum, ut quod, & obiectum speciale, non requiri reflexum distinctum realiter; sicut etiam dum obiectum cognoscimus ipsam cognitionem ut quod, per se ipsam attingimus, & tamen ad illam cognoscendam ut quod, altera cognitio distincta realiter necessaria est.

Ad secundam prob. ant. nego ant. Quod non bene exempla inducta suadent, quia cognitio reflexa solum dicitur illa, quæ est

cognitio ipsius cognitionis in se, & ratione sui, & secundum ultimam differentiam; cumque cognitio entis in communi non terminetur ad se ipsam in se, & secundum ultimam differentiam formaliter, & ut quod, quando quidem non desumit speciem à se ipsa secundum rationem propriam, sed potius prædicta cognitio terminetur ad se prout in ratione communi specificativè, & formaliter: inde fit illam cognitionem non esse sui reflexam.

De visione etiam similis ratio procedit, quia non ad se ipsam in se, & ratione sui, & primario, sed ad se ipsam secundario, & in alio terminatur, videlicet, in essentia Divina propterea quod propria reflexa non est: sicut etiam cognitio comprehensiva, qua Angelus se ipsum cognoscit, terminatur ad se ipsam, vel ut possibilem, vel ut existentem, quia cognitio comprehensiva naturæ Angelicæ terminatur ad omnia, quæ in illa continentur, & tamen prædicta cognitio reflexa non est, quia non ad se in se, vel ratione sui, sed ad se in essentia, & natura Angeli terminatur. In qua mediata, & secundario cognoscitur.

Ad primam confirm. argum. neg. ant. & ad prob. neg. consequ. Quia esse speciem impræssam per se ipsam solum arguit, substantiam prædictam esse per se ipsam intelligibilem in actu primo,

cumque compatitur adhuc esse potentialem ad actum secundum, & ideo esse per se ipsam speciem impraessam non tollit esse potentialem, & creatam; immò hoc debet habere substantia, quæ per se ipsam est immaterialis, completè, & consequenter se ipsa est niactu primò proportionata intellectui.

Instabis: Si principium radicale operativum secum identificaret potentiam proximè operativam, etiam identificaret ipsius operationem: ergò si substantia aliqua identificat speciem impraessam, etiam verbum identificare debet.

Sed negatur conseq. Quia potentia proximè operativa non est ad se, sed per se ad operationem ordinata, & ita ab operatione specificatur: ac proinde non debet esse substantia, sed accidens, quia substantia est ens ad se: unde si principium radicale identificat potentiam proximè operantem, etiam identificabit illius operationem; cum tam potentia proximè operativa, quam operatio sit æqualiter accidens, & extra spheram substantiæ; substantiam tamen esse per se ipsam speciem impraessam, non extrahit à linea substantiæ, cum species impraessa non exigit esse accidens ex conceptu creatæ; nec insuper per hoc extrahitur à conceptu creatæ: cum maneat ulterius potentialis in ordine ad speciem expressam

distinctam realiter; si tamen hanc identificaret, esse in genere intelligibili passivo excluderis omnem potentialitatem, ut vidimus, & consequenter simpliciter infinita.

Et hoc argumentum non potest urgere valde, liquidem plurimi contrariorum affirmant intellectionem esse ultimam actualitatem obiecti, & tamen concedunt Angelum identificare speciem impraessam, & ipsam intellectionem identificare non posse.

Ad secundam confirm. affirmant plures conceptum directum solum entitativè, aut in esse rei existere intra ipsum intellectum, non tamen intra illum intentionaliter esse adhuc in actu primò, sed ad hoc indigere specie impraessa distincta, sicut eadem indiget anima rationalis, habitus intellectivus, & alia physice cum intellectu coniuncta. Quod insuper ex eo colligunt, quod transacta intellectione, & conceptu recordatur intelligens obiectum antea cognovisse; & cum conceptus directus non perseveret, sed cum ipsa intellectione transierit, signum est perseverare aliam speciem impraessam formatam ab intellectu, & à conceptu distinctam. Sed quia hoc examinare presentis loci non est, & quia mentem nostram in 3. de anima (Deo auxiliante) aperimus, propterea faciliori viamodo,

Ad secundam confirm. resp. pond. neg. ant. & ad primam probat. conc. ant. neg. consequ. Quia conceptum esse per se ipsum immaterialem, & intra intellectum in actu primo, aut in rationem moventis, nullam arguit infinitatem, qualem tamen arguit esse per se ipsum intra intellectum in actu secundo, & in ratione exercitè terminantis, ut vidimus, & ideo in ratione exercitè terminantis minus immaterialis est per se ipsum, quam in ratione moventis.

Ad secundam probat. neg. mai. Quia conceptus per se ipsum solum est applicatus intellectui, & illi vnitus in actu primo, sed per dictionem, quæ non esset intellectio, esset conceptus in actu secundo intra ipsum intellectum, non quidem in ratione cogniti, sed in ratione applicati, licet namque non esset in actu secundo cognitum, esset tamen in actu secundo vnitum, & applicatum, quod per se ipsum nequit habere, propterea, quæ satis explicata relinquimus.

Ad tertiam probat. neg. ant. & ad eius probat. dist. mai. in eadem consideratione, conc. mai. in diuersa, neg. mai. Quia si utrumque consideretur ut *quo*, vel ut *quod*, æqualem immaterialitatem sortiuntur, vel perfectiorem iuxta excessum obiecti representati; si tamen conceptus directus consideretur ut *quod*, reflexus vero con-

sideretur ut *quo*, & quatenus in actu secundo exercitè repræsentatur, magis immaterialis est conceptus reflexus, qui reddit obiectum in actu secundo, & ultimo constitutum, quam conceptus directus, qui solum in actu primo intelligibilis est.

Sed instabis primo contra præfatam doctrinam: Quia ut conceptus directus per se ipsum terminet in actu secundo, sufficit habere tantam immaterialitatem, quantum habet ipsa potentia in actu secundo intelligens, quia si in immaterialitate adæquantur, etiam proportionantur æqualiter; sed immaterialitas potentie constituta in actu secundo infinita non est: ergo conceptus directus per se ipsum terminare potest in actu secundo absque ulla infinitate.

Secundo instabis: Immaterialitas conceptus directi reddit ipsum cognoscibilem ut quod in actu secundo: ergo non indiget ad hoc alio distincto realiter, probat. ant. primo: Immaterialitas conceptus directi magis propria illius est, quam obiecti representati per ipsum; cum conceptui per identitatem conveniat; sed prædicta immaterialitas reddit obiectum representatum cognoscibile ut quod in actu secundo: ergo etiam ipsum conceptum; nam effectus quem forma præstat subiecto minus proprio, potest etiam subiecto magis proprio communicari.

nicari, si illius capax est, qualiter est capax conceptus, ut constat in quantitate, quæ non solam substantiam, sed etiam se ipsam, & prius reddit extensam ut quod.

Secundo prob. ant. Immaterialitas conceptus directi perfectius repræsentat ipsum, quam conceptus reflexus: ergo reddit ipsum in actu secundo cognoscibilem ut quod; sicut faceret conceptus reflexus. Prob. ant. Ibi datur perfectior repræsentatio, ubi maior invenitur identitas; sed immaterialitas conceptus directi, est idem cum illo realiter, quod reflexus non habet: ergo perfectius repræsentat ipsum, quam conceptus realiter à directo distinctus.

Ad primam instantiam dist. min. ut habita defacto, conc. min. si per identitatem haberetur, neg. min. & conseq. Nam immaterialitas potentia in actu secundo, & quatenus habetur defacto importat actum secundum realiter à potentia distinctum, & ita infinita non est; si tamen actum identificaret, esset infinita simpliciter: Verbum vero si per se ipsum haberet tantam immaterialitatem, non haberet illam cum distinctione reali ab ultimo actu, sed per identitatem cum illo, & ita haberet immaterialitatem prædictam modo infinito, & non modo limitato; sicut perfectio substantia actualiter operantis defacto finita est, si tamen aliqua creatura hanc

perfectionem per identitatem haberet, esset infinita simpliciter.

Ad secundam instantiam, neg. ant. & ad primam probat. concessis præmissis, neg. conseq. Quia forma communicat subiecto magis proprio effectum, quem minus proprio communicat, quando subiectum magis proprium capax est habendi effectum prædictum ab eadem forma, ut in quantitate contingit; sed conceptus directus capax non est habendi effectum prædictum à propria immaterialitate, eo quod si per illam esset in actu secundo intellectum ut quod, esset etiam formaliter suum esse: Unde capax solum est recipiendi prædictum effectum ab immaterialitate distincta; sicut intellectio reddit obiectum extrinsecè intellectum ut quod, & tamen eodem modo se ipsam intellectam reddere non potest.

Ad secundam probat. eiusdem antecedentis, neg. ant. & ad probat. dist. mai. identitas in ordine ad intellectum, vel in esse intentionali, conc. mai. in esse rei, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia perfectior, & maior repræsentatio, non fundatur in maiori identitate in esse rei, quæ quidem de materiali se habet in ordine ad intellectum, sed maior repræsentatio fundatur in maiori identitate in ordine ad conceptum, & intellectum, &

In ordine ad intellectum, maiorem identitatem habet conceptus reflexus cum directo, quam directus per se ipsum; siquidem conceptus reflexus est idem cum directo in actu secundo intelligibili, redditque illum intellectum intrinsecè in actu secundo. quod tamen directus per se ipsum habere non potest, cum per se ipsum non sit depuratus ab omni potentialitate, nec in actu secundo uni-

tus cum intellectu. Et quidem si probatio convinceret, perfectius quodcumque obiectum per se ipsum repraesentaretur, quam per speciem impressam realitèr distinctam, & realitèr ab illo diffusam, & consequenter nullum obiectum indigeret specie impressa distincta realitèr.

(6)

ARTICVLVS II.

UTRVM POSSIT DARI

*intuitiva notitia rei physicè non
præsentis?*

§. PRIMVS.

Relatis sententijs, statuitur negativa conclusio.

NOTITIAM rei præsentis physicè, aut physicè existentis esse verè intuitivam, nullus dubitare potest; quia prædicta notitia abstractiva non est; cum non abstrahat ab exercita existentia, con-

sequenterque debet esse intuitiva cum inter vnam, & alteram non sit assignabile medium.

Sed instabis: Deum per aliquam notitiam attingere negationem impossibilem, suo modo physicè necessario existentem; nam

nam prædicta negatio necessario existit, cum impossibilibus repugnet esse: proindeque per aliquam Dei notitiam attingitur; sed prædicta notitia intuitiva non est, alias daretur in Deo scientia visionis necessaria ad extra: ergo non omnis notitia rei præsentis intuitiva est.

Secundò instabis: Omnia futura, physice Angelo præsentia sunt, & tamen Angelus non ea intuitive cognoscit: ergo idem quod antea. Prob. mai. Omnia futura physice præsentia sunt ævo mensuranti Angeli substantiam: ergo ipsi Angelo physice præsentia sunt. Prob. ant. Ideò futura omnia sunt physice præsentia æternitati Divinæ, quia æternitas Divina indivisibilis est, & ita nihil potest esse illi præsens aliquando, quod semper illi præsens non sit; sed ævum Angeli est mensura omnino indivisibilis: ergo omnia futura, quæ aliquando erunt etiam defacto ævo præsentia sunt.

Vtraque tamen instantia facilis est, & ad primam respond. neg. min. Quia prædicta notitia verè est intuitiva, quod tamen vilius inconvenientis non est, sed necessario dicendum, & dum Theologi affirmant non posse dari scientiam visionis necessariam ad extra, loquuntur de scientia visionis entis positivi, eo quod de essentia entis positivi non est existentia, nec datur aliquid positi-

vum extra Deum æternum.

Ad secundam instantiam, neg. mai. & antecedens probativum illius, ad cuius probat. explico causalem maioris, ly quia dicente causam requisitam, conc. mai. causam sufficientem, nego mai. Nam ratio quare, ea quæ aliquando erunt, defacto physice præsentia sunt æternitati Divinæ, non est indivisibilitas sola, sed indivisibilitas per modum mensuræ infinitæ in mensurando, & continendo omnem durationem inferiorem, & ideò debet esse omni durationi præsens, quod tamen ævum Angelicum non habet: nam hoc non coexistit omni mensuræ ab initio, sed successive mensurat res dum in propria mensura ponuntur. Unde antequam sint, non cognoscuntur intuitive ab Angelico intellectu.

Indè tamen controversia inter Metaphysicos, & Theologos orta est, qualiter, videlicet, præsentia requisita ad notitiam intuitivam intelligenda sit, & an sufficiat notitiam intuitivam ad rem præsentem obiectivè, vel ut existentem obiectivè terminari, perfecte tamen, & clarè, & per propriam rei speciem, vel necessarium sit notitiam intuitivam terminari ad rem in se ipsa physice existentem, aut physice præsentem, non quidem secundum locum, quod non requiritur ad veram intuitionem, sed tantum

secundum durationem, ita quod res intuitivè cognita, & cognitio intuitiva debeant existere in eadem duratione, vel saltem vtriusque duratio debeat còexistere simul.

Affirmat prima sententia rem absentem physicè induratione, & præteritam, vel futuram respectu cognoscentis, posse intuitivè cognosci. Ita Illust. Herrera in tractatu speciali de scientia animæ Christi, & Cornejo 3. p. q. 11. §. ad secundum dubium, & Suarez, quem communiter sequuntur recentiores Iesuitæ, quibus in 3. de anima q. 21. adheret M. Prado, Caietanum, & Cæcolum pro eadem referendo.

Sed communiter Thomistæ defendunt esse implicatoriam notitiam intuitivam rei physicè non præsentis, etiam attempta plenitudine potestatis Divinæ. Ita Bafiez 1. p. q. 14. art. 13. concl. 4. Nazarius controversiæ unica. Illust. Godoy 3. p. q. 11. art. 1. § 13. concl. 5. Ferrara, & Salmanticenses, & alij, quos causa brevitatís omittimus. Cum quibus

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

CONCLUSIONEM prædictam undecimo confel. cap. 18. August. expressit illis verbis: *Videri non potest quod non est; sed quod physicè non existit, ab-*

solute non est: ergò videri non potest, aut notitiam intuitivam terminare. Obiter tamen præ oculis habendum est Augustinum asserentem, videri non posse quod non est, non loqui de reali existentia, sed de ea existentia, quam res habere potest: Vnde ens rationis dum fictè, & per rationem existit, intuitivè etiam cognoscitur, & existentia prædicta potest physica appellari, non quidem philosophicè, vel realitèr, sed solum metaphysicè, vel contrapositivè ad existentiam mere apprehensam, & cognitam.

Eandem sententiam habet Angel. Doctor. in 1. sentent. dist. 38. quæst. 1. art. 5. ad 2. illis verbis: *Quia cognitio Divina æternitate mensuratur, ideo unum quodque contingentium videri.* Et 1. p. q. 14. art. 9. & 13. Vbi cognitionem Divinam intueri futura ad id reducit, quod omnia futura sunt physicè Divinæ æternitati præsentia, & propterea quæst. 13. de veritat. art. 3. ad 8. affirmat simplicem notitiam excludere admixtionem eius quod est extra genus notitiæ: *Sicut est existentia rerum, quam addit scientia visionis: Ergò scientia visionis, vel notitia intuitiva terminari petit ad rem physicè extra causas existentem.*

Ratione verò poterat probari conclusio, ex nominis ethymologia, quod derivatum fuit à visione corporali, quæ solum potest re physicè præsentè attingere.

Prob.

Prob. tamen ulterius: De ratione intuitiva notitiæ, ut ab abstractiva distinguitur, est terminari ad rem physicè existentem, vel ad rem præsentem physicè: ergò implicat dari notitiam intuitivam rei physicè non præsentis. Prob. ant. primò: Ex diffinitione notitiæ intuitivæ, in qua dicitur quod est notitia rei præsentis; sed prædicta præsentia, de physica præsentia intelligenda est, & non solum de obiectiva; cum etiam notitia abstractiva rem obiectivè præsentem attingat: ergò de ratione notitiæ intuitivæ est terminari ad rem præsentem physicè, aut physicè existentem.

Secundò prob. ant. Si semel aliqua notitia præscindit à præsentia physica obiecti, erit notitia abstractiva: ergò de ratione notitiæ intuitivæ est terminari ad rem prout physicè præsentem. Prob. ant. Si semel notitia aliqua præscindit à præsentia physica obiecti, ipsum obiectum respectu talis notitiæ erit absolute absens; nam id, quod physicè non est præsens respectu notitiæ, absens est absolute comparative ad illam: ergò prædicta notitia, erit notitia abstractiva, quæ diffinitur per notitiam rei absentis.

Tertiò prob. ant. Ita comparatur præsentia obiecti ad notitiam intuitivam; sicut obiecti possessio comparatur ad gaudium; nam sicut gaudium diffinitur esse de bono possessio, ita notitia intuitiva

dicatur esse de obiecto præsentis; sed ad rationem gaudij requiritur physica, & exercita possessio: ergò ad notitiam intuitivam physica obiecti præsentia necessaria est.

Respondent adversarij: Ad notitiam intuitivam sufficere, quod terminetur ad rem clarè, & distinctè quantum ad essentiam, & existentiam, singularitatem, & alia accidentia, quæ illius propria sunt, qualiter quisque potest per speciem sibi infusam cognoscere rem absentem in duratione.

Sed solutionem istam impugnat communis doctrina Thomistarum asserentium, quod quamvis futura physicè præsentia non essent in æternitate Divina, adhuc tamen Deus in decreto suo ipsa futura, quantum ad essentiam, & existentiam, & omnia illorum accidentia, clarè, & distinctè cognosceret.

Uterius tamen impugnatur data solutio: quia notitia prædicta, est notitia rei absentis absolute: ergò intuitiva non est. Prob. ant. Prædicta notitia, est notitia rei futuræ formaliter in ordine ad cognitionem; siquidem futurum est, quod non est in eadem mensura, vel in alia coexistentem cum mensura cognitionis, qualiter obiectum physicè non existens se habet in ordine ad cognitionem: ergò prædicta notitia non est rei præsentis, sed rei absentis formaliter; nam esse futurum formaliter,

ter, & vt tale formaliter præsens, implicationem involuit.

Secundò impugnatur solutio data: Quia Angelus in causis naturalibus pluuiam futuram, & venturam serenitatem, & eclipsum, quantum ad accidentia propria, essentiam, & existentiam clarè, & distinctè cognoscit: siquidem omnium eorum habet cognitionem scientificam evidentem, & tamen prædicta notitia intuitiva non est, aliàs nedum de possibili, sed etiam defacto, & secundum ordinariam providentiam daretur notitia intuitiva rei physice non præsentis: ergò non sufficit ad notitiam intuitivam id, quod asserit prædicta solutio.

Tertiò impugnatur: Si possessio physica boni deficiat, quamvis cætera adsint, non tollitur ratio desiderij, & salvatur ratio gaudij: ergò si deficiat physica obiecti præsentia, non salvatur intuitiva notitia. Nam sicut ad gaudium comparatur possessio, ita ad notitiam intuitivam obiecti præsentia comparatur.

S. III.

Argumentis contra conclusionem

occurritur.

CONTRA conclusionem nostram poterat in primis argui ex D. Thoma, qui q. 12 de veritat. art. 6. ad finem corp. ait. *Ipsæ species simul cum lumine Pro-*

phetico speculum æternitatis dicuntur, quia Divinum intuitum representant, prout in æternitate futurorum eventus præsentialem inspicit. Et ad 2. respondet. Dicendum quod quamvis omnis cognitio à Divina præscientia derivetur, non tamen omnis cognitio representat eam, vt ratione æternitatis etiam futura præsentialem intuetur. Unde non potest dici qualibet scientia speculum æternitatis, sed in hoc privilegiata ostenditur cognitio Prophetarum.

Et conformiter ad hæc 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. asserit: Quod quandoque revelatio Prophetica est impressa quedam similitudo Divinae præscientiæ, prout respicit ipsa futura contingentia in se ipsis.

Ex quibus constare videtur, Prophetam videre futura, prout Deus videt illa in sua æternitate, & consequenter intuitivè, sicut Deus illa videt; sed futura respectu Propheticæ cognitionis non sunt physice præsentia, sed potius physice futura sunt; cum prædicta cognitio non mensuretur æternitate: ergò cognitio intuitiva non requirit essentialiter physicam præsentiam obiecti.

Ad hæc tamen non difficile respondetur: D. Thom. in prædictis locis tantum intendere species, lumen, & cognitionem Propheticam representare, vel respicere Divinum intuitum ex parte obiecti certissimè, & quandoque evidenter, non tamen cum co-existentia physica ad obiectum cognitum, qualem habet Divi-

us intuitus, quodque ad notitiam intuitivam necessarium erat.

Et similiter cognitionem prædictam esse impræssionem, & participationem Divinæ præscientiæ quantum ad certitudinem, & evidentiam, non tamen quantum ad rationem intuitionis; sicut fides ab intellectu Divino participat certitudinem, & non claritatem.

Et si dicas: Charitatem participantem amicitiam Divinam, esse formaliter amicitiam, & visionem beatorum participantem formaliter visionem Divinam esse intuitionem formaliter: ergo si cognitio Prophetica est impræssio, & participatio Divinæ præscientiæ, debet esse intuitiva formaliter futurorum, sicut præscientia Divina.

Respond. neg. conseq. Quia charitas participat formaliter amorem Divinum, quatenus est amor Dei in se, & propter se, & cum ex hac ratione Divinus amor sit amicitia, indè fit, charitatem creatam participare formaliter Divinam amicitiam: sed cognitio Prophetica non participat Divinum intuitum, vel præscientiam Divinam, ut còexistentem futuris in Divina æternitate, cum cognitio Prophetica, nec æternitate mensuretur, nec illam intuitivè cognoscat, & ita non est intuitiva formaliter. Per quod ad aliud exemplum clarissime

constat solutio, præter eam, quæ infra de prædicto exemplo dicemus.

Secundò contra conclusionem arguitur. Notitia habita per speciem propriam rei clarè, & distinctè terminata ad illius quidditatem, existentiam, & accidentia, est notitia intuitiva, quamvis duratione præcedat obiectum; sed talis notitia est possibilis: ergo possibilis est intuitiva notitia obiecti physicè non præsentis. Min. const. Ex eo quod potest Deus infundere mihi speciem propriam per quam ego clarè, & distinctè cognoscam Antichristum, & omnia accidentia illius, & clarius fortasse iudicem de omnibus his, quam si physicè præsentia essent, in quo quidem nulla implicatio invenitur; cum omnia prædicta constituent vnum obiectum finitum, & limitatum, quod non repugnat per speciem creatam mihi infusam clarè, & distinctè cognosci: ergo minor vera est.

Mai. autem probat. primò: Prædicta notitia terminatur ad obiectum, ut in aliquo tempore formaliter extirurum, vel futurum, & ita non abstrahit ab existentia obiecti, sed illam attingit; còsequenterq; abstractiva non est: cum notitia abstractiva præcindat ab existentia: ergo prædicta notitia intuitiva est.

Secundò probat. mai. Prædicta notitia perseverare potest in præsentia physica obiecti, eo quod

quod cum illa nullam habet repugnantiam: siquidem talem praesentiam physicam defacto repraesentat: ergo ante praesentiam physicam obiecti verè erat intuitiva.

Tertiò prob. mai. Cognitio infusa alicui existenti compluti clara, & distincta alterius obiecti existenti Vallis-Oleri, est intuitiva obiecti Vallis-Oleri existentis; quamvis obiectum distet ab ipso cognoscente localiter: ergo pariter supra dicta notitia erit verè intuitiva, quamvis duratione praecedat obiectum.

Confirm. & vrgetur: Potest intuitiva notitia terminari ad obiectum physicè absens: ergo notitia clara obiecti erit verè intuitiva, quamvis duratione praecedat obiectum. Prob. ant. primò: Notitia qua per conceptum reflexum cognosco directum est intuitiva directi, & maximè in sententia asserente conceptum directum esse speciem impraessam ad se ipsum cognoscendum in cognitione reflexa, quia conceptus directus dum est; potest intuitivè se ipsum repraesentare; sed conceptus directus physicam praesentiam non habet, quando reflexè cognoscitur; siquidem talis conceptus in instanti antecedenti transivit: ergo potest intuitiva notitia terminari ad obiectum physicè absens.

Secundò prob. ant. Quando videmus aliquod animal moveri,

cognoscimus intuitivè motum, & tamen motus non est in eo instanti, in quo elicitur notitia secundum aliquam partem; aliàs daretur in aliquo instanti praesens pars aliqua motus, quod enti successivo repugnat: ergo idem quod prius.

Tertiò prob. ant. Notitia intuitiva, qua quis quatuor homines intuetur, eadem numero manet omnibus destructis: ergo idem. Prob. ant. Praedicta notitia eadem numero manet vno destructo: ergo, & omnibus destructis, cum omnium sit eadem ratio. Prob. ant. Relatio Patris ad quatuor filios, eadem numero manet vno destructo: ergo notitia, qua quis quatuor homines intuetur eadem numero manet vno destructo; quia sicut relatio dependet à termino, ita notitia & utraque in exercitio consistit.

Quart. prob. ant. Notitia abstractiva terminari potest ad obiectum physicè praesens; nam si quis non attenderet ad praesentiam physicam obiecti, abstractivè ipsum cognosceret, quamvis obiectum in se physicam praesentiam haberet: ergo notitia intuitiva poterit etiam terminari ad obiectum physicè absens; nam sicut praesentia comparatur ad notitia intuitivam, ita ad notitiam abstractivam comparatur absentia.

Quint. prob. ant. Angelus cognoscit intuitivè Petrum antequam

quam Petrus physice existat: ergo idem quod prius. Prob. ant. Species Angeli intuitivè repræsentat Petrum antequam physice existat: ergo etiam Angelus intuitivè ipsum cognoscit. Prob. ant. Species Angeli intuitivè repræsentat Petrum quando Petrus physice existit: ergo etiam antequam existat Petrus; aliàs transiret de non repræsentante in repræsentantem intuitivè, quod est transire de vno contradictorio ad alterum, consequenterq̃ species mutaretur intrinsecè, & esset species numero distincta, & de novo Angelo infusa, quod implicat.

Ad hoc argument. resp. neg. mai. & ad primam probat. dist. ant. Non abstrahit ab existentia ut habenda. Conc. ant. ut exercitè habita, neg. ant. & conseq. Quia quamvis illa notitia existentiam ut habendam attingat, abstrahit tamen ab existentia, ut exercitè habita pro tempore cognitionis, cuius oppositum ad notitiam intuitivam necessarium erat. Nec obstat clariùs, & perfectiùs iudicare de existentia, & accidentibus obiecti, quam si videret ipsum, quia hoc non sufficit ad rationem intuitivæ, quamvis sufficiat ad rationem evidentis, sed ad notitiam intuitivam requiritur ultra, physicam præsentiam exercitam attingere, & ipsam existentiam ut exercitè afficientem obiectum.

Et si dicas: Inter notitiam

intuitivam, & abstractivam assignari differentiam in eo, quod prima clarè, & distinctè iudicat de re, & illius accidentibus, non verò habet hoc abstractiva notitia: ergo notitia supra dicta intuitiva erit, si clariùs iudicat de accidentibus obiecti, quam si ea viderentur.

Resp. differentiam prædictam inveniri inter notitiam intuitivam, & abstractivam, quæ regulariter habentur, secundum providentiam communem, iuxta quam clariùs de obiecto præsentem, quam de absenti iudicamus, attendita tamen speciali, & extra ordinaria providentia aliter evenire posse. Et differentiam essentialem non esse, constat in Deo, in quo scientia simplicis intelligentiæ æqualiter certa, & æqualiter clara est cum scientia visionis, & tamen scientia simplicis intelligentiæ intuitiva non est.

Ad secundam probat. mai. negatur ant. Quia implicat notitiam illam obiecto præsentem durare, si præsentiam obiecti percipiat, eo quod videre obiectum intuitivè, & abstractivè simul, implicationem involuit.

Sed ad propositum omisso antecedenti, neg. conseq. Quia quamvis obiecto præsentem perseveret illa notitia, non tamen erit eadem cum alia notitia, quæ physicam præsentiam attingat, sed potius erit diversa. Et ita ex quo secunda intuitiva sit, non infer-

etur primam esse intuitivam.

Ad 3. probat. conc. ant. neg. conseq. Quia cum distantia locali salvetur obiectum, & cognitio nem coexistere simul, quod ad notitiam intuitivam requiritur, sed cum præcedentia in duratione non salvetur cognitionem, & obiectum simul existere, & consequenter non salvetur obiectum esse physice præsens: Unde cum absentia durationis non potest salvari intuitiva notitia, bene tamen cum absentia locali, & ita Angeli existentes in Coelo Empyreo intuitivè cognoscunt existentia in hoc mundo, à quibus localiter distant.

Et si dicas: Quod sicut Angeli cognitio non dependet à præsentia locali, ita non dependet à tempore, nec tempore mensuratur, hoc namque est mensura materialis, & Angelo inferior, & non proportionata cum illo; sed propter primum potest Angelus cognoscere intuitivè ea, quæ distant localiter: ergo etiam quæ tempore distant.

Resp. dist. mai. à tempore, vt mensura cognitionis, conc. mai. vt mensura obiecti, nego mai. Quia cognitio Angeli dependet à tempore vt mensura obiecti, eo quod si obiectum non est in rerum natura exercitè, & in actu dum elicitur cognitio, non erit obiectum præsens in ordine ad cognitionem, & ita notitia intuitiva non erit.

Ad confirm. verò argumen. princip. negat. ant. & ad prim. probat. negatur mai. Quia dum conceptum directum reflexè cognoscimus per modum rei, & vt quod, iam conceptus directus physice non existit, & ideo non potest intuitivè videri. Nec vera est sententia, quæ asserit ipsum esse speciem impræssam sui; siquidem non perseverat entitativè, & physice, dum elicitur cognitio reflexa, & propterea verius est cognosci reflexè per speciem Impræssam ab intellectu productam.

Admisso tamen ipsum esse speciem impræssam sui, resp. representare se ipsum solum, vt præteritum, & antea existentem, non tamen vt physice modo existentem, & ideo non representare se ipsum intuitivè.

Ad secundam probat. dist. min. non est ratione sui, conc. min. ratione instantis, neg. min. & conseq. Quia vt intuitivè cognoscatur motus, satis est cognosci in aliquo sui, vel in sui complemento, aut mutato esse, ratione cuius existit, & solum habet physicam existentiam.

Ad 3. probat. poterat responderi, relationem Patristerminari ex parte rationis quæ, ad rationem filij, & producti, & alia materialiter se habere, quæ tamen ratio eadem perseverat in tribus, & ita etiam perseverat, quavis aliquis destruat; sed terminus formalis notitiæ ex parte

Aleitur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Ergo terminus ex parte rei significat plura divisim.

Resp. ad argum. dist. minor. communis per identitatem cum ipsis: conc. min. per divisionem realem: neg. min. & consequ. Quia ad rationem termini communis ex parte rei, satis non est significare illud, quod in pluribus reperitur, sed ultra requiritur significare illud, quod in pluribus multiplicatur. Et ratio ea est, quod si terminus significat naturam non multiplicatam, sed unam numero pluribus communicatam, iam non significat naturam communem, sed naturam unam numero, & singularem, & ita ex parte rei significata communis non est. Instantia est in hoc termino *hic Deus*, qui ex parte rei significat naturam pluribus communicatam; & tamen ex parte rei significata communis non est, quia res significata per ipsum, solum est communis contrapositive ad proprium, & notionale eo quod non est propria alicuius personae, sed omnibus convenit, non tamen communis est, quatenus commune opponitur singulari. In quo sensu primo ad Annibald. dist. 19. q. 4. art. 2. ad 2. intelligendus est D. Thom.

Ad confirm. neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. habentem singulariter: conc. mai. pluraliter: nego mai. & dist. min. habentes pluraliter: conced. min. singulariter: nego min. & consequ.

Mag. Freylan.

Quia ille terminus ex parte rei significat habentem Deitatem singulariter, videlicet, hunc numero Deum, & ideo non est communis ex parte rei, quamvis Personae pluraliter, & personaliter habentes, sint plures, eo quod Personae adhuc ex parte rei non significantur per terminum illum.

Ad secundam prob. antec. dist. ant. per divisionem in illis: neg. antec. per identitatem cum illis: conc. ant. Et hoc non significare plura divisim ex parte rei, sed significare unam numero, & singularem naturam pluribus communicatam.

Et si dicas: Quod iste terminus *homo*, est communis ex parte rei; & tamen non significat naturam ut divisam, sed potius ut unam, eo quod si non significaret naturam ut unam, non esset terminus univocus, sed equivocus. Ergo necesse non est terminum communem ex parte rei naturam ut divisam significare.

Resp. neg. min. Nam terminus *homo* significat naturam ut materialiter, & numericè divisam, & solum ut unam formaliter: unde significatio non sistit in sola natura, sed potius transit ad individua multiplicantia naturam, quia tamen terminus significat eam, ut unam formaliter, univocus, & non equivocus est.

His igitur praeiatis circa communitatem absolutam, & dialecticam termini supradicti,

T

affir.

affirmat prima sententia, quod sicut hic terminus *Petrus* in aliquo verò sensu non potest dici communis, ita nec terminus *Deus*. Illam defendunt plurimi extra Scholam D. Thomæ, & maxime Suarez lib. 2. de Attributis negativis cap. 3. 2. & Vazquez super artic. 9. D. Thomæ 1. p. q. 13. Quibus adherent novissimi Iesuitæ. Secunda est communis Thomistarum cum Angelico Magistro, cum quibus.

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

Deus absolute est terminus communis dialecticè.

CONCLUSIONEM nostram habet Ang. Doct. 1. p. q. 13. art. 8. Vbi affirmat hoc nomen *Deus* esse nomen nature, & ad naturam significandam impositum. Rursus art. 9. ad medium corp. ait: *Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere secundum quod sunt, sed intelligimus eas admodum rerum compositarum habentium formas in materia: ideo imponimus eis nomina concreta significancia naturam in aliquo supposito. Unde quantum pertinet ad rationem nominum eadem ratio est de nominibus, que à nobis imponuntur ad significandas naturas rerum compositarum, & de nominibus que à nobis imponuntur ad significandum*

naturas simplices subsistentes; sed illa nomina verè sunt termini communes dialecticè, vel ex modo significandi: ergo etiam hic terminus Deus.

Ratione autem prob. conclusio nostra: Quia ut terminus sit verè communis dialecticè, sufficit ex modo significandi plura significare, vel naturam aliquam, quæ possit affirmari de pluribus; nam dialectica solum attendit admodum significandi, & propterea albedo est terminus absolutus, quia quamvis significet rem adiacentem, & inhaerentem subiecto, eam tamen significat per modum forme absolute, & per se stantis ex modo significandi, & e contra, humanum est terminus connotativus, quia ipsam substantiã humanitatis significat admodum inhaerentis subiecto; sed terminus *Deus* ex modo significandi ipsam Dei naturam significat, ut communicabilem pluribus, ita quod possit de pluribus affirmari: ergo est verè communis dialecticè. Prob. min. Significat naturam Dei propterea à nobis concipitur; quia sicut concipimus, ita nominamus; sed natura Dei concipitur à nobis, ut communicabilis pluribus: ergo terminus *Deus*, ita significat illam. Prob. min. Concipitur à nobis sine singularitate: ergo ut communicabilis pluribus ex modo, quo à nobis concipitur. Quia non est aliud impedimentum, ut concipiatur communis, nisi quatenus ut

tas unitati; sed implicita diversitas, tollit unitatem simpliciter; sicut pat. in ente, quod non est simpliciter unum, & univocum propter diversitatem modorum, quos implicitè claudit: ergo etiam implicita singularitas tollit communiter.

Resp. ad prim. replicam, nego mai. & ad prob. neg. ant. & ad eius probat. dist. ant. radicatus, vel conditio ad radicandum, aut modus naturæ radicantis, conc. ant. radicatus determinatè, & ut quod, neg. antec. & conseq. Quia quamvis cætera prædicata individualia verè radicentur in natura, esse tamen radicem singularitatis, non est prædicatum in natura radicatum, sed modus quidam naturæ, & conditio necessaria ad cætera radicandum; eo quod omnia, quæ verè radicantur in natura, radicantur in illa, ut individua, & radicaliter singulari.

Poterat etiam alijs terminis responderi, quod sicut lux est ratio formalis ad illuminandum alia, & se ipsam illuminandam, ita etiam singularitas est ratio formalis per modum modi formaliter requisiti, ut alia radicentur in natura, & etiam ut ipsa singularitas radiceretur, & ideò in ipsa radice singularitatis intrat per modum modi singularitas ipsa, & consequenter radix singularitatis est prædicatum individuale, quod ipsam singularitatem involuit,

non quidem ut quod, quia ipsa ut quod non radicatur, sed solum ut quo, quia ut quo concurrit ad se ipsam radicandam ut quo, & cætera radicandum, ut quod.

Ad secundam instantiam resp. dist. maior. ut potentialis dialecticè, & quo ad explicitum, conc. mai. Logicè, & quo ad implicitum, neg. maior. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Quia ex quo natura Divina modo prædicto concipiatur, solum sequitur concipi, ut potentialem dialecticè, & in ordine ad singularitatem explicandam, non tamen ut potentialem Logicè, & in ordine ad singularitatem habendam, eo quod iam illam, licet implicitè, habet, & prima potentialitas prædicatis Divinis non repugnat, sed sola potentialitas Logica, quæ requirit distinctionem excludentem, & exclusi incompatibilem cum conceptu actus puri. Et inde habes concipi naturam, ut possibilem tantum dialecticè, in ordine ad singularitatem, & existentiam, quam modo implicitè habet, quamque non explicat, sed explicare potest.

Ad tertiam instantiam, neg. antec. & ad probat. dist. maior. unitati eiusdem lineæ, conc. mai. diversæ, neg. mai. & dist. minor. unitatem simpliciter Logicam, conc. min. simpliciter dialecticam, neg. min. & conseq. Quia sicut singularitas opponitur communitati Logicæ, ita diversitas

opponitur Logicae unitati; & propterea sicut illud quod est implicitè singulare, non est universale Logicum; ita quod est pro implicito diversum, non est Logicè simpliciter unum. Non tamen opponitur implicita diversitas cum unitate, & univocatione dialectica, nec implicita singularitas cum dialectica communitate, quæ intra lineam solum dialecticam simpliciter talis est, & ita ipsum ens est verè unum, & univocum dialecticè, & terminus significans illum, verè est terminus communis.

Ex dictis habes: Quod quando Doct. Angelicus i. p. q. 13. art. 5. Affirmat, nullum nomen posse univocè predicari de Deo, & creaturis, intelligendus est de univocatione Logica, non verò de univocatione dialectica, quæ solum requirit rationem significatam per nomen, esse pro explicito unam, in quo sensu ens est univocum ad Deum, & creaturas, & veritas formalis ad creaturam, & increatam, univoca est.

ARTICVLVS III.

UTRUM DETVR AEQVIVOCATIO IN
mente?

§. PRIMVS.

SENSVS DIFFICVLTATIS APERITVR, ET
statuitur negativa conclusio.

DUPLEX æquivocatio in mente, vel in intellectu poterat reperiri, alia quidem per id, quod intellectus diversis specie-

bus, & actibus possit simul intelligere multa, non vt formaliter adunata, sed quatenus plura sunt. De qua æquivocatione in articuli sine dicemus. Alia verò potest esse æqui-

æquivocatio sita in eo, quod intellectus per vnum conceptum, & actum simul intelligat plura, quatenus plura sunt; ita quod idem conceptus sit naturalis similitudo eorum prout differunt, & non quatenus conveniunt. Et de hac tantum æquivocatione in presenti disputamus, & in hoc sensu aliqui extra Scholam D. Thomæ possibilem æquivocationem prædictam recognoscunt, sed discipuli D. Thomæ talem æquivocationem possibilem esse negant. Cum quibus.

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO
statuitur.

*Terminus mentalis æquivocus, vel
æquivocatio in mente reperiri
non potest.*

Conclusionem istam. i. p. q. 85. art. 4. in principio corporis, expressit Angelicus Doctor, & in argum. sed contra adducit Aristot. dictum 2. topic. cap. 4. quod intelligere est vnum solum scire verò multa.

Suprà etiam q. 58. artic. 2. eandem sententiam per ea verba declarat: *Vnumquodque autem est intelligibile in a. su; secundum quod eius similitudo est in intellectu. Quæcumque igitur per unam speciem intelligibilem cognosci possunt, cognoscuntur ut vnum intelligibile.* Ergo quæ per unam

speciem, vel conceptum representantur, sunt vnum intelligibile, & nullatenus plura, ut plura.

Ratione verò probatur conclusio nostra: Vnus & idem conceptus non potest representare plura, ut distincta, & quatenus plura sunt. Ergo non potest in conceptu reperiri æquivocatio, ad quam quidem necessarium erat eundem conceptum representare plura quatenus distincta, & nullatenus ordinata; sicut vox æquivoca; v. g. *canis* representat canem cœlestem, marinum, & terrestrem, ut nullatenus convenientes. Ant. prob. Vnus, & idem conceptus non potest esse naturalis similitudo plurium, quatenus plura sunt. Ergo ea modo prædicto representare non valet, quia conceptus ea solum representat, quorum est similitudo. Prob. antec. Illud, in quo conceptus duabus rebus assimilatur convenit utrique rei; sed illud, in quo sunt plura, ut plura non convenit utrique, aliàs non different in eo, & consequenter non essent plura, sed vnum. Ergo idem conceptus non potest esse naturalis similitudo plurium, quatenus plura sunt. Prob. mai. Conceptus idem, & vnicus non est duplex, sed vnica similitudo; cum per suam naturam, & entitatem sit similis. Ergo illud, in quo conceptus duabus rebus assimilatur, convenit utrique rei; nam si non convenit vni, & alteri convenit, non erit conceptus similitudo vnus, qua-

quatenus est formaliter alterius similitudo, sed secundum diversam rationem, & formalitatem obiectivam, erit similis utrique, proindeque non erit unica, sed duplex similitudo.

Respondent contrarij: Ita verum esse, non tamen implicare eundem conceptum entitativè, esse duplicem in ratione similitudinis, aut duplicem similitudinem distinctam formaliter; sicut non implicat eandem vocem habere triplicem significationem, & formaliter distinctam.

Hæc tamen solutio inefficax est: quia si vocis significatio esset realiter entitativè identificata cum voce, & ipsa vox per suam naturam significationem haberet, non posset eadem numero vox triplicem significationem distinctam habere; sed similitudo conceptus realiter identificatur cum illius entitate. Ergo unus, & idem conceptus, non potest esse duplex similitudo formaliter.

Secundò rejicitur solutio data: Duplex similitudo distincta formaliter, debet habere duplex specificativum formaliter distinctum, alias non erit similitudo formaliter diversa; cum diversitas prædicta à diverso specificativo provenire debeat; sed unus, & idem conceptus non potest habere duplex specificativum, distinctum formaliter. Ergo idem conceptus non potest esse duplex formaliter similitudo. Prob. min.

Per specificativa formaliter diversa, realiter etiam distinguuntur conceptus, potentia, & actus, in doctrina D. Thom. sed unus conceptus non potest esse realiter à se ipso distinctus. Ergo non potest habere duplex specificativum distinctum formaliter.

Tertiò rejicitur: Similitudo conceptus est ipsa representatio; sed representatio in eodem conceptu, nequit esse duplex: ergo nec similitudo. Prob. min. Quia representatio immaterialitè consequitur; sed in eodem conceptu non est duplex immaterialitas. Ergo representatio nequit esse duplex. Representatio adequatur cum entitate conceptus, sed entitas conceptus una est. Ergo representatio nequit esse duplex.

Ex doctrina data confirm. efficaciter ratio conclusionis nostræ: Si idem conceptus repræsentaret plura, ut plura, vel nullam unitatem habentia, conceptus non esset unus. Ergo unus conceptus non potest plura, ut plura repræsentare, ac proindequivocus esse non potest. Prob. ant. Unitas conceptus desumitur ab unitate obiecti, quod repræsentat, & à quo habet speciem; sed dum conceptus repræsentat plura, ut plura, obiectum repræsentatum non est unum, sed diversum. Ergo conceptus non erit unus.

Respondebis: In conceptu nostro ita contingere debere, sed non in conceptu Angeli, eo quod

Angeli conceptus non accipit speciem ab obiecto, quod repræsentat, quia species Angeli non desumuntur à rebus.

Hæc tamen impugnare, præsentis loci non est, sed gratia disputationis, breviter ea impugnemus; quia quamvis Angeli species non desumantur à rebus, nec causentur ab obiecto creato in genere cause efficientis, sed potius infundantur à Deo, formaliter tamen, specificantur ab obiecto creato. Ergò solutio tradita nulla est. Prob. ant. Species Angeli totum suum esse habet, propter obiectum creatum, & ad ipsum ordinatur, ut finem. Ergò species Angeli, specificantur formaliter ab obiecto creato. Prob. ant. Species Angeli non dantur, ut sint, sed potius, ut repræsentent obiectum, & ad hunc finem infunduntur à Deo. Ergò totum suum esse habent propter obiectum creatum, & ad ipsum ordinantur, ut finem.

§. III.

Argumentis contra conclusionem.

occurritur.

Contra conclusionem nostram poterat imprimis argui: Defacto datur conceptus æquivocus. Ergò datur æquivocatio in mente. Prob. ant. primò. Datur conceptus univocus. Ergò defacto datur æquivo-

cus, quia contraria sunt circa idem, & ita uterque, vel nullus debet in mente invenire.

Secundò prob. ant. Dum quis profert hanc propositionem: *Canis est substantia*, æquivocatur audiens, & format conceptum æquivocum, quo percipit omnes significationes vocis, & omnes canes, ut inter se differentes. Ergò defacto datur conceptus æquivocus.

Tertiò prob. ant. Conceptus non ultimus huius vocis *canis est* æquivocus. Ergò idem quod prius. Prob. ant. Ille conceptus repræsentat vocem, quatenus signum est, vel ut habentem triplicem significationem diversam. Ergò ille conceptus æquivocus est.

Quarto prob. ant. Ita non contingere, ex implicatione probamus; sed non implicat dari conceptum æquivocum. Ergò datur. Prob. min. nō implicat dari æquivocationem physicam in rebus. Ergò non implicat dari conceptum æquivocum. Pat. consequ. à paritate, & probant. Si Deus assumeret simul cum natura humana, Leonis, & equi naturas, daretur æquivocatio physica in rebus; siquidem in hoc eventu haberet Deus naturas illas, ut specie diversas, & sine aliqua convenientia; sed non implicat Deum tales naturas assumere; Ergò non implicat dari æquivocationem physicam in rebus.

Confirm. & vrgetur. Potest unus, & idem conceptus ad plura

sine ordine terminari. Ergò potest dari conceptus æquivocus. Prob. ant. primò. Potest vnica relatio ad plura sine ordine terminari, nam in hac propositione: *Canis est substantia*, relatio prædicti terminatur, ad tres relationes subiecti, nullum ordinem habentes. Ergò potest vnus conceptus ad plura sine ordine terminari.

Secundò prob. antec. Potest eadem relatio fundari supra plura sine ordine. Ergò potest idem conceptus ad plura sine ordine terminari. Prob. ant. Relatio per quam terminus æquivocus constituitur, in sententia probabili, vnus terminus, fundatur supra tres significationes termini prædicti, nullum ordinem habentes. Ergò potest vna relatio fundari supra plura sine ordine.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad prim. prob. neg. conseq. & probationem imbibitam dist. circa idem impotens semper ad vtrumque simul: conc. potens ad vtrumque diuivè, & semper, nego, quãdo namque dicitur contraria esse circa idem, intelligitur de eodem impotenti, vel in capaci ad vtrumque simul habendum, quod semper verum est; nam quamvis contraria possint esse in diversis subiectis pro eodem tempore, in eodem tamen simul esse nõ possunt, quando per suas essentias, in quocumque gradu opponuntur: non tamen intelligitur de eodem potenti ad vtrumque diuivè; quia

Christus habet gratiam, & nequit habere peccatum, & Divinus intellectus semper est verus, & nunquam potest errorem, vel falsitatem habere; sicut nec Divina bonitas potest habere malitiam, quæ tamen contrariatur bonitati.

Ad secundam probat. dist. ant. æquivocatione impropria, & per ignorantiam mentis, conced. ant. propria, neg. ant. Quia solum audiens dicitur æquivocari, quatenus mentem loquentis ignorat, quod est improprie æquivocari, pro eodem quod impediri ad formandum conceptum determinatum circa mentem proferentis, non tamen intelligit audiens vnico conceptu plura, sed potius tribus conceptibus diversis, tres etiam significationes percipit, ignorando de qua earum, mens loquentis intelligenda sit.

Ad tertiam prob. Poteramus, & verè dicere, conceptum non vltimum prædictæ vocis, non esse vnum, sed esse tres conceptus, quorum quilibet repræsentat vnã significationem, & consequenter nullum eorum æquivocum esse. Sed in aliorum gratiam.

Resp. aliter, neg. ant. & ad prob. dist. ant. Triplicem significationem diversam, vt adunatam in eodem materiali, conc. ant. ex æquo se habentem, neg. ant. Quia quamvis conceptus triplicem significationem attingat, eam tamẽ repræsentat, vt in vna voce adunatam;

tam; quia propter, quamvis ex parte rationis *que* diversas significationes, & ipsam æquivocationem attingat, ea tamen omnia conceptus ipse sub ratione convenientiæ repræsentat.

Ad quartam probat. nego min. & ad probat. neg. ant. & ad probat. neg. mai. Quia quamvis in hoc eventu haberet Deus naturas illas, ut inter se specificè differentes, eas tamen contineret, ut convenientes in eodē supposito, & in ordine ad ipsum adunatas secundū potentiam obedientialem, quam habent, ut ab eadē subsistentia Divina simul terminentur.

Ad confirm. argum. neg. duo anteced. prima, quia in sententia asserente in subiecto prædictæ propositionis reperiri tres relationes; ipsa relatio prædicati non eas respicit, ut ex æquo se habentes, sed potius, ut convenientes, & adunatas in eodem materiali.

Ad secundam probat. Resp. simili modo, quod in sententia asserente in termino æquivoco unam tantū dari relationem, eamque fundari in triplici significatione talis termini, prædicta relatio non fundatur in significatione triplici, ut ex æquo se habente, sed fundatur potius supra illas significationes, ut in eodem materiali, vel in eadem voce adunatas, diversitate illarum de materiali se habente ad fundandam relationē, quamvis diversitas prædicta necessario præsupponatur, ut relatio

fundata, terminum æquivocum, in ratione talis, constituat.

Secundò arguitur: In sententia probabiliter asserente propositionem esse simplicem qualitatem, idem conceptus repræsentat plura, ut plura: ergò datur conceptus æquivocus. Probat. ant. In illa sententia, idem conceptus repræsentat extrema huius propositionis: *Homo non est lapis*; sed ea sunt plura, ut plura: ergò idem conceptus repræsentat plura, ut plura.

Resp. neg. ant. & ad prob. dist. min. plura physice, & ex parte rationis *que*, conc. min. Logice plura, & in ratione *sub qua*, neg. min. Quia licet extrema prædicta physice, & in esse rei diversissima sint, habent tamen convenientiam in esse Logico, vel in esse intelligibili, quatenus repræsentantur, ut partes convenientes, & adunatæ ad eandem propositionem, vel ad idem totum Logicum componendum.

Sed instabis: Etiam Logice sunt plura, ut plura: ergò solutio tradita nulla est. Probat. ant. primò: Esse Logicum fundatur in esse physico, sed in esse physico sunt plura, ut plura: ergò etiam Logice talia sunt.

Secundò prob. ant. *Homo* in esse Logico, est verè inbiectum prædictæ propositionis, & *lapis* est prædicatum; sed in ratione subiecti, & prædicati differunt: ergò Logice sunt plura, ut plura.

Resp.

Resp. ad replicam neg. ant. & ad primam probat. dist. mai. in esse physico materialiter sumpto: neg. mai. formaliter, vt denominabili ab intentione Logica: cōc. mai. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Quia extrema prædicta etiam physice considerata formaliter, & quatenus adunari possunt ad eandem propositionem componendam, habent convenientiam formaliter; nam in hoc quod est posse vestiri intentione cōponentis, convenit vnū cū alio.

Ad secundam prob. dist. min. differunt in componendo: nego min. in modo componendi: conc. min. Quia quamvis in ratione particulari, & in modo componendi differant, conveniunt tamen in ratione componentis, aut in ratione partis, quæ est ratio *sub qua*, per conceptum attinguntur.

Et si dicas: Conceptum prædictum representare lapidem, vt homini repugnantem, vel non convenientem, & propterea intellectus negat lapidem de homine. Ergo conceptus supradictus non vt vnum, sed vt distincta, & vt plura representat extrema.

Resp. dist. ant. repugnantem in esse rei: conc. ant. in ordine ad totum: neg. ant. Quia in ordine ad totum potius lapis vnitur cum homine, nec tale totum potest ex alijs, quam ex lapide, & homine resultare, & ideo prædictus conceptus attingit lapidem, & hominem, quatenus vniuntur in toto,

Quam doctrinam expressit Ang. Doct. 1. p. q. 58. art. 2. in corpore per ea verba: *Et sic etiam intellectus noster simul intelligit subiectum, & prædicatum, prout sunt partes vnius propositionis, & duo comparata secundum quod conveniunt in vna comparatione.*

Tertiò arguitur: Eadem entitas potest esse naturalis similitudo duorum, vt plura sunt. Ergo idem conceptus potest representare plura, vt plura, quamvis sit naturalis similitudo obiecti, quod representat. Prob. ant. primo: Eadem numero albedo, vt quatuor est naturalis similitudo alterius albedinis, vt quatuor, & alterius quæ sit in duo; siquidem cum utraque naturaliter convenit, sed ista sunt plura, vt plura, & propterea albedo, vt quatuor diversas relationes fundat ad aliam intensam, vt quatuor, & alteram quæ sit vt duo. Ergo eadem entitas potest esse naturalis similitudo duorum, vt plura sunt.

Secundò prob. ant. Idem fundamentum secundum formalitates diversas potest fundare relationes distinctas, vt pat. in albedine fundante relationem similitudinis ad album, & dissimilitudinis ad nigrum. Ergo eadem etiam entitas potest esse naturalis similitudo duorum, vt plura sunt.

Tertiò prob. ant. Idem obiectum potest habere scibilitates diversas, vt patet in hac propositione: *Terra est rotunda*, quæ per di-

diversas scientias attingitur. Ergo etiam eadem entitas poterit esse similitudo naturalis duorum, ut plura sunt.

Confirm. Potest intellectus per eundem realiter actum attingere plura, ut plura. Ergo & idem conceptus poterit esse naturalis similitudo aliquorum, ut plura sunt. Prob. antec. primò: Sensus tam internus, quam externus potest per eundem actum attingere plura, ut plura; sicut visus vnico actu attingit plures homines, & plures arbores; & auditus simul percipit vocem loquentis, & sonum campanæ; & sensus communis attingit vnico actu, ea quæ pertinent ad inferiores sensus. Ergo idem de intellectu dicendum.

Secundò prob. ant. Quidquid attingit voluntas, percipit prius intellectus; sed voluntas potest intendere plura, ut plura, in doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 12. art. 3. asserentis: Quod voluntas intendere potest nedum quæ sunt ordinata ad invicem, sed etiam ea, quæ non sunt ad invicem ordinata. Ergo etiam intellectus potest attingere plura, ut plura.

Resp. ad argum. dist. antec. Eadem entitas in qua sit gradualis intensio: conced. antec. in qua non sit: neg. ant. Quia albedo habet intensionem gradualem, & propterea secundum quatuor gradus est similis alteri albedini eodem gradus habenti, & etiam alteri habenti tantum vnum gra-

dum, vel duos; nam in hoc etiam assimilatur albedini intensæ, ut quatuor, in qua etiam duo gradus inveniuntur, & ideò talis entitas potest esse similitudo naturalis duorum, ut plura sunt, & ad vtrumque fundare relationem diversam: Conceptus verò non secundum intensionem gradualem, sed secundum suam essentiam, & naturā est naturalis similitudo obiecti, & ita nō potest esse similitudo naturalis duorū, ut plura sunt.

Ad secundam probat. neg. conseq. Modò explicato, quia albedo per suam naturam conveniat cum alia albedine, & discriminatur à nigredine, & ideò secundum formalitates diversas, quatenus, videlicet, est ratio conveniendi, & ratio distinguendi fundat relationē similitudinis, & dissimilitudinis, essentialiter distinctas: Cōceptus autē secundum totā suam entitatē, & naturālē representationem est naturalis obiecti similitudo, & ideò non potest esse similitudo naturalis aliterius, quatenus distinctum est.

Ad tertiam probat. neg. conseq. Quia scibilitas consistit in connexionione essentię cum proprietatibus suis, & cum idem obiectū secundum abstractionem distinctam, & diversæ scientiæ habeat proprietates distinctas, inde fit posse etiam habere scibilitates diversas. At similitudo naturalis cōceptus, ea ratione quæ est naturalis similitudo vnius, nequit alteri

assimilari, vt distincto, & cum in conceptu vnica sit naturalis similitudo, fit inde, non posse conceptum esse similitudinem naturalem duorum, vt plura sunt.

Ad confirm. neg. antec. & ad prim. probat. neg. antec. Quia ea omnia, quæ sensus vnica percipit operatione, attingit, vt convenientia formaliter in aliqua ratione obiectiva, & quatenus efficiunt vnicum totale sensationis obiectum: Vnde nunquam sensus plura, vt plura percipit, per eundem realiter actum.

Ad secundam. probat. explic. min. plura, vt plura ex parte rationis, quæ, aut secundum rem: conced. min. plura, vt plura in esse obiecti: neg. min. Quia dum D. Thom. asserit voluntatem posse intendere plura, vt plura, intelligendus est de pluribus secundum rem, ordinatis tamen per rationem, & quatenus vnum sunt in esse obiecti formaliter. Verba sunt D. Thomæ ad 2. quæ sequuntur: *Intentio autem est motus voluntatis in aliquid præordinatum in ratione, & ideo ea, quæ sunt plura secundum rem, possunt accipi, vt vnus terminus intentionis, prout sunt vnum secundum rationem.*

Sed instabis: D. Thom. absolute docet: posse voluntatem simul intendere plura; sed hoc non verificatur si ea plura sunt ordinata secundum rationem, quamvis non secundum rem. Ergo nulla est data solutio. Prob. min. Quamvis plura, quæ attingit intellectus non

sint ordinata secundum rem, quia tamen secundum rationem ordinata sunt, nunquam verificatur intellectus attingere plura. Ergo non erit verum voluntatem attingere plura, si semel ea secundum rationem ordinata sunt.

Resp. neg. min. & ad prob. neg. conseq. Quia voluntas quærit bonum, & bonum in rebus est, & ideo fertur ad res in se ipsis, & ordinatio secundum rationem præsuppositivè se habet; proptereaque, vt dicatur voluntatem intendere plura, sufficit ea esse plura secundum rem; sed comparativè ad intellectum res e contra se habet, quia intellectus fertur ad obiectum, prout ad intra, & trahit ipsum ad se, & ita ea quæ ad intra, & in ratione ordinata sunt, non dicuntur plura in ordine ad intellectum.

Quarto arguitur. Potest idem conceptus plura, vt plura representare. Ergo potest dari conceptus æquivocus. Prob. ant. primò: Difficilius est eundem hominem respicere physicè plura, vt plura, quam eundem conceptum plura, vt plura representare; siquidem plus possumus mente concipere, quàm physicè exercere; sed non implicat eundem hominē respicere physicè plura, vt plura; siquidem homo defacto respicit physicè intellectionem, & amorē, & omnes operationes pertinentes ad ipsum. Ergo potest etiam idem conceptus plura, vt plura representare.

Secundò prob. ant. Eo conceptus non posset representare plura, vt plura, quia essentialitèr adæquatur cum vno, & eodem obiecto; sed adæquatio prædicta non obstat: ergò. Prob. min. Subsistentia Divina adæquatur cum Divina natura; & tamen potest naturam simul terminare creatam. Ergò supradicta adæquatio non obstat.

Tertiò prob. ant. Eadem vox potest significare plura, vt plura, vt patet in voce *canis*, quæ omnes canes cœlestes, & sublunares representat, vt inter se differentes. Ergò idem de conceptu.

Quartò prob. ant. Conceptus entis representat plura, vt plura: ergò idem quod priùs. Prob. ant. Conceptus entis representat plura; sed non plura, vt vnum; aliàs representaret ens, vt vnicum. Ergò representat, vt plura; siquidẽ divisio entis in vnum, & multa adæquata est.

Quintò probatur. Intellectus potest vti specie hominis, & specie equi, & in vi vtriusque formare conceptum representantem hominem, & equum simul. Ergò potest conceptus representare plura, vt plura.

Sextò prob. Conceptus hominis representat hominem vivum, & pictum; sed ista sunt plura, vt plura: ergò idem. Prob. mai. Conceptus hominis representat hominem vivum; sed homo pictus est similis vivo. Ergò representat simul hominem vivum, & pictum,

Septimò prob. Idem conceptus representare potest substantiam, & accidens, & rationes, vel formalitates oppositas inter se, puta albedinem, & nigredinem; sessionem, & stationem; vitam, & mortem; sed talia sunt plura, vt plura. Ergò idem.

Resp. ad arg. neg. ant. & ad primam probat. Responderi poterat hominem respicere ea omnia, quatenus plura comparative ad potentias, non verò in ordine ad hominem ipsum; nam sicut omnes potentie diversæ inter se, conveniunt comparative ad subiectum, ita potètiarum operationes sunt plura comparative ad potentias, sed in ordine ad principium radicale, convenientiam habent.

Secundò resp. dist. mai. eundem hominem immediatè secundum idem: conc. mai. secundum diversa: neg. mai. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Quia homo respicit physicè, aut phyllicè connotat omnes operationes prædictas, & earum obiecta secundum diversas potentias, quarum quilibet habet specificativum diversum, & operationem formalitèr distinctam, & ita mirum non est ratione diversarum potentiarum respicere, vel connotare plura, vt plura.

Tertiò resp. neg. min. Quia admissò eundem hominem respicere omnes operationes prædictas, eas tamen respicit, quatenus cõveniunt in perficendo subiectum, &

& ita nunquam respicit plura ut plura; sicut quando idem homo intelligit materiam, & formam ut conveniunt in constituendo unam quidditatem completam, non intelligit plura, ut plura; & dum voluntas simul elicit intentionem, & electionem, non elicit plura, ut plura, eo quod non elicit electionem nisi, ut subordinatam intentioni, & quatenus unum cum illa; nam ubi est unum propter aliud, ibi est unum tantum, ut sæpè docet Doct. Sanctus.

Ad secundam probat. neg. min. & ad probat. dist. mai. adequatur intensivè, conced. mai. intensivè, & extensivè; neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia substantia Divina est infinita in ratione terminandi, & ideo interterminando nunquam exauriri potest, sed una terminata natura Divina, potest ad creatam extendi, unde cum divina solum intensivè adequatur; sed unica similitudo naturalis taliter adequatur cum obiecto, cuius est similitudo, quod ad alterum, ut dissimilum, & dissimile extendi non potest.

Ad tertiam probat. neg. conseq. Quia significatio vocis non convenit ei à natura, & per suam essentiam, sed ex voluntaria impositione Reipublicæ, & ita eadem vox potest triplicem significationem habere, eo quod Reipub. pro sua voluntate potest vo-

cem imponere ad plura significanda.

Ad quartam prob. neg. ant. & ad probat. dist. min. Ut unum ex parte rei rationis *quæ*, & in essend. conc. min. Ex parte rationis *sub qua*, aut in specificando, nego min. Quia licet conceptus formalis, & quidditativus entis representet totam essentiam entis, & consequenter substantiam, & accidens ex parte rationis *quæ*, ea tamen representat sub expressa ratione entis, & quatenus in ea conveniunt, & consequenter ut unum in esse obiecti formaliter.

Ad quintam prob. respond. Intellectum tantum posse uti specie hominis, & specie equi, ut ad invicem ordinatis, & in vi utriusque formare conceptum representantem hominem simul, & equum, quatenus conveniunt in esse obiecti, & ad invicem ordinantur.

Ad sextam probat. neg. mai. & ad probat. dist. min. Similis in figura communi, conc. min. In figura quam conceptus representat, neg. min. Quia conceptus hominis representat hominem vivum quantum ad figuram, colorem, & accidentia, quatenus naturalia sunt, & naturaliter subiecto conveniunt, & propterea mediatè ipsam formam hominis naturalem representat, non tamen conceptus hominis representat hominem vivum secundum accidentia absolute; cum quæ acciden-

ita hominis pictum tantum sint arte depicta, & non naturaliter convenientia, indè fit hominem pictum non assimilari vivo in his, quæ conceptus representat.

Poterat etiam dici, Conceptum hominis vivi representare hominem pictum, vt vivo similem, & cum eo in accidentibus convenientem, & ita repræsentare plura vt vnum, non vt plura.

Ad septimam probat. dist. min. Plura in esse rei, & ex parte rationis *quæ*, conc. min. Formaliter in esse obiecti, neg. min. Quia omnia supradicta representat conceptus, vt potentia convenire idem subiecto ordine quodam, & successivè, & in ordine ad ipsum vt mutabile ordinatè per accidentia prædicta, & similiter substantiam, & accidens representat, quatenus in esse intelligibili ordinantur, & faciunt idem obiectum.

Sed instabis: Vt conceptus sit æquivocus sufficit representare plura ex parte rationis *quæ*; sed sic plura representat: ergo idem quod prius. Prob. mai. primò: Vox *canis* verè æquivoca est, & tamen solum significat plura ex parte rationis *quæ*; siquidem ex parte rationis *sub qua*, ea significat vt adunata in ordine ad eandem numero vocem: ergo vt conceptus sit æquivocus sufficit representare plura ex parte rationis *quæ*.

Secundò prob. mai. Vt causa

physica dicatur æquivoca, sufficit quod ex parte rationis *quæ*, producat effectus specificè diversos; nam ratio *sub qua*, in causa prædicta semper est vna, & eadem, eo quod cuicumque causæ, quæ est vna formaliter, solum vna ratio formalis *sub qua* correspondere debet: ergo idem de conceptu.

Resp. ad replicam, neg. ant. & ad primam probat. neg. min. Quia significata per vocem æquivocam, solum adunantur in nomine, vel in voce, quæ quidem solum est convenientia materialis, & propterea ex parte rationis *sub qua* merè materialiter, & non formaliter adunantur, & idè sunt plura vt plura formaliter.

Ad secundam probat. nego consequ. Quia æquivocatio conceptus, est æquivocatio rigorosa desumpta ex modo significandi; vnde si conceptus ex parte sui plura vt adunata representat, conceptus erit univocus, sed causa æquivoca solum talis denominatur per æquivalentiam ad virtutes specificè diversas; sicut Sol æquivalet vni virtuti producenti ignem, & alteri producenti muscam, & alteri producenti murem, eo quod virtus illius suprema continet omnia prædicta; qua propter denominatio causæ æquivocæ desumitur per ordinem ad effectum, quem producit, & causa quæ potest producere effectus æquivocè physice, & inter se convenientes, æquivoca nominatur.

Quinto arguitur. Aliquis conceptus repræsentat æquivocè: ergò datur æquivocatio in mente. Prob. ant. Conceptus veri Leonis etiam Christum repræsentat; sed non repræsentat vtrumque nisi æquivocè tantum: ergò aliquis conceptus æquivocè repræsentat.

Confirm. Vox æquivoca est signum conceptus æquivoci; sed datur æquivocatio in voce: ergò etiam in mente reperitur æquivocatio. Prob. mai. Voces sunt signa conceptum: ergò vox æquivoca signum est conceptus æquivoci.

Resp. ad argum. neg. ant. & ad prob. dist. mai. Christum vt Leoni similem, conc. mai. Vt ab eo ex æquo distinctum, neg. mai. Quia in sententia admittente suppositionem impropriam in mente, conceptus veri Leonis repræsentat Christum vt similem verò Leoni, & cum eo convenientem; & ita non plura vt plura, vel æquivocè repræsentat.

Addimus probabilius esse, & totaliter fortasse certum implicare suppositionem impropriam, & ita dum supposito conceptu veri Leonis superaditur Christus, aut Leo de Tribu Iuda, destrui conceptum primum, & formari alium conceptum solum Christum repræsentantem, & pro eo supponentem.

Ad confirm. resp. neg. mai. & ad probat. dist. ant. Concep-

tuum quo ad substantiam, conc. ant. Quoadmodum, nego ant. & conseq. aut alijs terminis: Sunt signa quantum ad id, quod habent significationis, conced. ant. Quantum ad id, quod æquivocationis habent, nego ant. Voces namque sunt signa conceptum quantum ad substantiam, eo quod nihil significatur per vocem, quod per conceptum repræsentatum non sit: non tamen eodem modo per vtrumque repræsentatur; siquidem eadem vox habet plures significationes, & ita repræsentat plura vt plura, vnus verò conceptus plures repræsentationes non habet, quia secundum suam entitatem, & naturam est similitudo naturalis obiecti, & ideo sicut entitas, & natura vna est, ita etiam vna est repræsentatio, & propterea ad exprimendum tres significationes repertas in voce, tres conceptus requiruntur. Instantia confirmationis invenitur in voce improprie supponente, quæ quidem est signum conceptus, & tamen solum est illius signum, quantum ad substantiam, vel quantum ad id, quod habet suppositionis, & non quantum ad id, quod habet improprietatis.

Sed contra solutionem prædictam instabis: Vox æquivoca necessario debet esse signum conceptus æquivoci: ergò solutio tradita nulla est. Prob. ant. primò: Vox æquivoca significat rem vt æqui-

æquivocè conceptam : ergò signum est conceptus æquivoci. Probat. ant. Vox significat rem vt conceptam : ergò vox æquivoca rem significat vt conceptam æquivocè.

Secundò prob. ant. Signum, & signatum proportionari debent ; sed vox est signum conceptus : ergò vox æquivoca signum est conceptus æquivoci ; aliàs proportionem non habebunt.

Tertiò prob. ant. Vox est signum illius conceptus , à quo mensuratur, & regulatur significatio vocis ; sed vox æquivoca solum à conceptu æquivoco mensuratur : ergò illius signum est. Prob. min. Regulatum, & regula, vel mensura, debent habere proportionem ; sed solus conceptus æquivocus proportionem habet cum voce æquivoca : ergò vox æquivoca solum à conceptu æquivoco mensuratur.

Quartò prob. ant. Vox æquivoca est effectus conceptus æquivoci : ergò signum illius est. Prob. ant. Æquivocatio, vt æquivocatio formalitèr est effectus , alicuius conceptus ; siquidem æquivocatio provenit ab imponente vocem ad plura significanda , & ita significamus sicut concipimus ; sed non est effectus conceptus univoci ; cum quo nullam proportionem habet , nec in illo continetur : ergò est effectus conceptus æquivoci.

Resp. ad replicam , neg. duo

anteced. prima, & ad probat. dist. ant. Vt conceptam quo ad substantiam , conc. ant. Quia id ipsum , quod concipimus significamus. Vt conceptam quoadmodum , neg. ant. & conseq. Quia vna voce plura , vt plura significamus, quæ tamen non vno conceptu, sed tribus conceptibus univocis, mente concipimus ; sicut vna voce improprie obiectum significamus, quod tamen non improprie, sed proprie per conceptum intelligimus.

Et si dicas : bene valet : *Est album : ergò disgregativum visus : ergò album simpliciter est disgregativum simpliciter* : ergò valebit etiam bene : *Vox significat rem vt conceptam : ergò vox æquivoca rem vt conceptam æquivocè.*

Neg. conseq. Nec ea , quæ adducitur pro instantia, est similis formæ ; quia in nostra consequentia arguitur ab antecedenti ad consequens cum addito repugante, videlicet , cum æquivocatione conceptus, quæ implicatoria est , quod tamen non contingit in altera consequentia, & alijs quæ poterant fieri.

Ad secundam probat. dist. min. conceptus quo ad substantiam, conc. min. quoadmodum, neg. min. & conseq. Quia vox significat id ipsum , quod apprehendimus ; & ita est signum conceptus quo ad substantiam, quatenus significant idem, & propterea cum conceptu quo ad substantiam

tiam proportionari debet, sed non cum illo quantum admodum, quia quod per vocem exprimitur aquivocè, repræsentatur univocè per conceptum; sicut quod per vocem significatur improprie, proprie dicitur per conceptum.

Eadem ergò ratione non valet: *Vox significat media representatione conceptus: ergò vox aquivoca significat, mediante aquivoca representatione conceptus.* Quia modus, qui convenit voci ea parte, qua significat ad placitum, & dependet ab humana voluntate, quæ imponit vocem ad plura significanda, non potest conceptibus convenire, eo quod conceptus naturaliter repræsentat, & ita vox aquivoca non significat mediante repræsentatione conceptus aquivoca, sed medijs pluribus conceptibus significantibus plura, quæ simul per vocem significantur.

Ad tertiam probat, neg. min. & ad probat, dist. mai. in ratione regulati, & regulæ, conc. mai. in alijs extra rationem prædictam, nego mai. & dist. min. cum voce quoadmodum, conc. min. cum voce quo ad substantiam, nego min. & consequ. Quia vox solum regulatur, & mensuratur, aut exemplatur à conceptu quantum ad substantiam suæ significationis, & in hoc debent proportionem habere, & id ipsum debet per vocem significari, quod conceptus repræsentat; sed in modo sig-

nificandi non exemplatur vox à conceptu, nec mensuratur ab illo, eo quod modus vocis in conceptu reperiri non potest, quod satis constat ex dictis antecedenter.

Ad quartam prob. neg. ant. & ad probat. dist. mai. effectus per accidens, conc. mai. effectus per se, neg. mai. & min. & illius consequ. Quia esse vocem aquivocam consistit in eo, quod tres significationes diversæ in eadem, voce adunentur, quod quidem provenit ex eo, quod per unum conceptum, vel ex vi unius conceptus, imponimus vocem ad unum significandum, & ex vi alterius ad aliud, ex quo per accidens consequitur coniunctio significationum in voce, & vocis aquivocatio, & ita ad quemcumque conceptum, per accidens tantum aquivocatio consequitur, propter voluntatem imponentem unicam vocem repræsentare simul plura, quæ pluribus conceptibus intelligimus, & cum effectus per accidens non petat assimilari suæ causæ per accidens; inde fit ex aquivocatione vocis non inferri conceptum aquivocum.

§. VLTIMVS.

Argumentum difficile soluitur.

TANDEM contra conclusio-
nem arguitur conceptus,
quo Angelus hominem, &
equum cognoscit, repræsentat
plura vt plura. Ergo datur con-
ceptus æquivocus. Probatur ant.
Conceptus ille repræsentat homi-
nem, & equum secundum suas vl-
timas differentias; sed homo, &
equus secundum suas ultimas dif-
ferentias sunt plura vt plura, nam
in ultimis differentiis nullam con-
venientiam habent, aliàs ultimæ
differentiæ non essent primo
diversæ: ergo conceptus su-
pradictus repræsentat plura vt
plura.

Resp. ad argumentum ne-
gando ant. & ad probationem
dist. min. plura in esse rei, & ex
parte rationis quæ concedo min.
plura in esse intelligibi, & ex parte
rationis sub qua, neg. min. & con-
seq. Quia licet ultimæ differentiæ
hominis, & equi secundum esse
naturale, & entitativum, aut in
esse rei nullam convenientiam
habeant; illam tamen habent in
esse intelligibili, & ex parte ratio-
nis sub qua per conceptum Ange-
li repræsentantur formalitèr, eo
quod per conceptum illum repre-
sentantur ipsæ ultimæ differentię
vt gaudentes immaterialitate ali-
qua superiori correspondente

virtuti superiori repræsentativæ
conceptus, quæ quidem immate-
rialitas est quædam forma, vel ha-
bitudo superior, per quam equus,
& homo ordinantur ad finem
utriusque communem, vel attrin-
guantur sub abstractione aliqua su-
periori: Vnde idem Angeli con-
ceptus repræsentat immediatè
omnes aves; v.g. vt pertinentes ad
ornatum Elementi, vel omnes
hærvas vt conducentes ad medi-
cinalem virtutem, vel hominis
sanitatem, & plura huiusmodi
alia quatenus ordinantur ad inte-
grandum vniuersum, aut partem
principalem illius, & eodem mo-
do repræsentat conceptus ille præ-
dicata communia, & vniuersalia
quatenus in alijs reperta, & eis
mediantibus ad finem similem
conducentia, quod utique dici-
mus vt replicæ satisfaciamus oc-
cultæ, quæ quis poterat contra do-
ctrinam nostram insurgere.

Sed in tabis primò: Quia sal-
tim conceptus, quo Angelus cog-
noscit extrema huius propositio-
nis *homo non est gratia*, repræsentat
plura vt plura etiam ex parte ra-
tionis sub qua: ergo talis concep-
tus erit æquivocus. Prob. ant. Ho-
mo, & gratia etiam ex parte
rationis sub qua nullam habent
convenientiam; siquidem non
adunantur in forma, vel habitu-
dine ad finem aliquem superio-
rem: ergo conceptus, quo Ange-
lus extrema prædicta cognoscit,
plura vt plura repræsentat.

Secundò instabis : Obiecta, quæ conveniunt in aliqua ratione sub qua , etiam in se ipsis habent aliquam convenientiam ex parte rationis quæ ; sed homo, & equus secundum ultimas differentias, nullam habent convenientiam in se ipsis ex parte rationis quæ : ergò etiam ex parte rationis sub qua nullam convenientiam habent.

Resp. ad primam replicam neg. ant. Quia quamvis homo, & gratia secundum suas naturas, & ultimas differentias convenientiam non habeant in aliqua ratione sub qua , & ita per conceptum diversum attingantur ab Angelo, homo quidem conceptu naturali, & gratia supernaturali conceptu ; si tamen homo, & gratia considerentur ut partes propositionis prædictæ, vel quatenus secundum suas ultimas differentias ad idem perficiendum ordinantur, unitate tantum representantur conceptu.

Secundò resp. Quod prædictatum supernaturale attingitur per modum repugnantis subiecto eodem conceptum cognoscitur connotativè ex parte rationis quæ, & si non ita quando quidditative cognoscitur, nisi conceptus supernaturalis sit.

Ad secundam instantiam, resp. dist. mai. rationis quæ in esse intelligibili, conc. mai. in esse entitativo, neg. mai. & sub eadem distinctione minoris nega-

tur consequ. Quia homo, & equus secundum ultimas differentias, etiam in ipsa ratione quæ convenientiam habent in esse intelligibili, & representabili, siquidem utraque ultima differentia gaudet immaterialitate superiori per ordinem ad essentiam, & ideam Divinam aqua species Angeli derivatur.

Indè tamen non inferas ; hominem, & equum ipsam immaterialitatem Angeli cognoscentis adæquare : quia cognoscentis connaturaliter obiectum aliquod, non debet cum eo in eodem gradu immaterialitatis necessario convenire, sed solum convenire, vel excedere debet, qualiter Angelus immaterialitatem rei materialis excedit, & constat in Deo omnia connaturaliter cognoscente, cum tamen infinite superet omnia.

Sed instabis primò : Prædicta convenientia in ultimis differentiis hominis, & equi non est unde proveniat : ergò talem convenientiam non habent. Prob. ant. Non provenit ab ipsis differentiis, cum ipsæ sint primò diversæ, nec ultra provenit ab specie Angeli, siquidem species non præbet unitatem obiecto, sed potius accipit unitatem ab illo : ergò prædicta convenientia non est unde proveniat.

Secundò instabis : Homo, & equus secundum suas ultimas differentias nullam convenientiam ha-

habent in ordine ad divinā ideā, sed potius in ordine ad ipsam sunt plura, vt plura, siquidem homo, & equus habent distinctas ideas: Ergo etiam in ordine ad speciem Angeli nullam convenientiam habent. Nam species Angeli universalior non est idea divina.

Tertio instabis: Si equus, & homo in se ipsis ex parte rationis quæ, convenientiam haberent, Angelus mediante suo conceptu non comprehensivè, & distinctè attingeret hominem, & equum, sed solum imperfectè, & confusè; sed Angelus comprehensivè, & distinctè hominem, & equum attingit: Ergo idem quod prius. Probat. mai. Attingeret Angelus in eo casu equum, & hominem, vt convenientes in aliqua ratione cōmuni: Ergo imperfectè, & confusè, sicut qui attingit hominē, & equum secundum rationem animalis utrique communem, confusè tantum, & imperfectè hominem, & equum attingit.

Resp. ad primam replicam neg. ant. & ad probat. dist. ant. ab ipsis secundum esse physicū, conc. ant. secundum esse intelligibile, neg. ant. Quia quamvis differentia secundum esse physicum sint primò diversæ, considerata tamē connexivè, & in ordine ad speciem Angeli, vel vt representabiles per ipsam, habent formalitèr convenientiam, aqua quidem convenientia in genere causæ formalis summit species Angelica unita-

tem suam, quamvis prædicta unitas obiectiva etiam per speciem Angeli, veluti per effectum, & à posteriori probetur. Exemplum commune ad est in conceptu, quo Petrum cognoscimus, qui idem numero est signum formale respectu nostri, & instrumentale comparativè ad Angelum, & consequenter in ratione signi est formalitèr diversus, eo quod ipse Petrus comparatus ad cognitiones diversas, gaudet immaterialitate diversa, & est diversus formalitèr.

Communis, & nostræ solutionis doctrina constat ex eo, quod species Angeli non desumuntur à rebus, sed potius ab idea, & essentia divina immediatè derivantur, & ideo non mensurantur à rebus: quatenus sunt in se ipsis, sed quatenus comparantur ad essentiam divinam, vt ideam, & speciem: cumque in ordine ad essentiam divinam, vt speciem, & ideam adunentur equus, & homo, consequens sit, quod etiam in ordine ad speciem Angeli adunari debent; sicut figura impræssa ceræ, vel chartæ representat Sanctum Dominicum, & catulum, & Inquisitoris insignia, eo quod prædicta figura non accipit unitatem à rebus pro vt in se, sed ab illis comparativè, & secundum modum essendi, quem habent in sigillo in quo ununtur, & à quo effectivè derivantur.

Ex prædicta doctrina habes;
X quod

quod sicut species à Deo Angelo infusa descendit ab idea Divina cum superioritate in representando, ita etiam ipsa obiecta quatenus à Deo producta talem habent immaterialitatem, qua possint representari per speciem Angeli, sicut obiecta creata producuntur à Deo ea immaterialitate qua per essentiam Divinam representari possint, qua propter immaterialitas prædicta invenitur in obiectis, & diversa est quatenus ipsa obiecta ad diversa comparantur, & ab hac immaterialitate superiori in qua equus, & homo conveniunt, provenit tantquam à causa formali convenientia in esse intelligibili, aut representabili per speciem Angelo infusam, & ab idea divina derivatam.

Ad secundam instantiam, dist. ant. ideam divinam, ut productivam, conc. ant. ut representativam, neg. ant. & conseq. Quia species Angeli solum exemplatur ab idea divina, ut representativa, & non ab illa quatenus productiva est, & ideo quamvis idea equi, & hominis productiva diversa sit, quia tamen eadem simplicissima essentia divina cum summa unitate utriusque representativa est, propterea eadem species Angeli utrumque representare potest. Nec inconveniens est, speciem Angeli ideam divinam, ut productivam excedere, cum etiam per eandem speciem humanam, quandoque

represententur plura, quæ diversam habent ideam.

Et si dicas: Speciem Angeli ab ea idea exemplari, aqua fit; sed fit ab idea divina, ut productiva. Ergo exemplatur, & mensuratur ab ea.

Resp. dist. min. ut productiva sui, conc. min. ut productiva hominis, & equi, neg. min. Quia species Angeli non fit ab idea productiva hominis, & equi, sed ab idea productiva sui, idea autem productiva sui, est ipsa essentia divina, ut superiori modo representans, & hoc modo species Angeli imitatur illam superiori etiam modo representando.

Ad tertiam instantiam neg. mai. & ad prob. dist. ant. *Communitate* Communitate prædicati formalis, conc. ant. prædicati potentialis, & universalis, neg. ant. & conseq. Nam aliqua duo possunt cognosci quatenus conveniunt in aliquo prædicato potenciali, & universali contrahibili ad diversas species, aut individua diversa per eorum differentias, quæ tale prædicatum continet in potentia, & à quibus abstrahit abstractione totali, & dum ita aliqua cognoscuntur, imperfectè etiam, & confusè attinguntur, qualiter equus, & homo cognoscuntur, quando attinguntur secundum rationem animalis utrique communem, eo quod tunc attinguntur equus, & homo præcisè, ut animal, & non secundum proprias utriusque differ-

rentias. Possunt insuper aliqua duo cognosci, ut convenientia in aliquo predicato communi per modum formæ ad utrumque secundum propriam utriusque differentiam, & in hoc eventu distincte, & perfecte cognoscuntur, quia propria, & distincta utriusque differentia sub ea forma per modum substrati importatur, & consequenter, etiam, ut distincta ex parte substrati cognoscitur. Sicur dum substantia, & accidens attinguntur sub abstractione metaphisica attinguntur etiam ut convenientia in forma utriusque in esse scibilis, & tamen ex parte rationis quæ clarè, & distinctè attinguntur.

Sed instabis: Cognoscere aliquid in universalis, est cognoscere ipsum imperfectè, & confusè; sed cognoscere aliqua duo, ut conveniunt, est cognoscere ea in universalis, id est in predicato illo communi in quo convenientiam habent: Ergo quæ ita cognoscuntur, imperfectè cognoscuntur.

Resp. dist. mai. in universalis ex parte rei, vel in se, conc. mai. in esse intelligibili, vel ex parte medij, neg. mai. & dist. min. ut conveniunt in aliquo communi ex parte rei, vel in re, conc. min. in esse intelligibili, neg. min. & consequenter. Quia attingere aliqua in universalis ex parte rei, vel ut conveniunt in aliquo predicato in re communi, est imperfecta attingentia, sed attingere aliqua, ut conveniunt in universalis, vel in predicato com-

muni in esse intelligibili, aut per modum formæ non est imperfecta attingentia, sed potius est attingere distinctas differentias, & naturas perfecte, & distinctè, ut convenientes in esse intelligibili, aut in ordine ad aliquod mediū. Quam doctrinam 1. p. q. 5 s. art. 3. ad 2. tradit Angelicus Doctor sequentibus verbis: *Cognoscere aliquid in universalis dicitur dupliciter: Vno modo, ex parte rei cognita, ut scilicet cognoscatur solum universalis natura rei; & sic cognoscere aliquid in universalis est imperfectius, imperfectè enim cognosceret hominem, qui cognosceret de eo solum quod est animal: Alio modo ex parte medij cognoscendi, & sic perfectius est cognoscere aliquid in universalis, perfectior enim est intellectus, qui per unum universale medium potest singula propria cognoscere, quam qui non potest.*

§. VLTIMVS.

Corollarium ex dictis.

EX dictis in articuli discursu colligitur intellectum non posse simul etiam cognitione diversa intelligere æquivoce, vel intelligere plura, ut plura, aut ad invicem inter se non ordinata. Quam doctrinam 1. p. q. 5 s. art. 4. habet Angelicus Doct.

Doctrinam probamus illam, quia implicat idem subiectū, simul actuari duplici ultima actuitate eiusdem generis, sicut implicat idem corpus pluribus ter-

minari figuris, & eandem lineam pluribus terminari punctis; sed cognitio est vltima actualitas intellectus, & cognitiones attingentes plura, vt plura, & ad invicem non ordinata, sunt plures formaliter: Ergo implicat eundem intellectum simul tales cognitiones habere, vel diversis cognitionibus intelligere plura, vt plura.

Sed instabis: Quia Angelus alia cognitione se ipsum per suam substantiam intelligit, & alia simul Cœlum quod movet, alia se, & alia ea, quæ illius custodiæ commissa sunt, & Christus simul habebat cognitiones scientiæ beatæ scientiæ infusæ, & naturalis: Ergo non implicat eundem intellectum diversis simul cognitionibus actuari.

Resp. dist. consequens diversis subordinatis, conc. conseq. diversis non ordinatis, neg. conseq. Quia plura, vt ordinata quamvis de materiali sint plura, formaliter tamen sunt vnum comparative ad potentiam, nam vt communiter dicitur: *Vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum*, & ided quamvis repugnet eundem intellectum habere plures cognitiones non ordinatas, vel attingentes plura, vt plura, in quo eventu essent forma-

liter plures; non tamen implicat simul habere cognitiones ordinatas, qualiter comparantur cognitiones in argumento velatæ, quia cognitio, qua Angelus intelligit se subordinatur cognitioni Dei, & simul subordinat sibi cognitionem, qua movet Cœlum nam hæc secunda ordinatur ad perfectam Angeli cognitionem, sicut etiam ad perfectam Angeli cognitionem ordinatur cognitio illorum, quæ Custodiæ Angeli committuntur; & idem de cognitione scientiæ beatæ, quæ sibi subordinat aliàs cognitiones in Christo.

Probare etiam aliter poteramus doctrinam illatam ex eo quod implicat idem subiectum perfici pluribus formis eiusdem generis, & eiusdem ordinis, sicut implicat idem corpus pluribus terminari figuris; sed omnes species, & cognitiones omnes sunt eiusdem generis, & eiusdem ordinis: Ergo implicat eundem intellectum simul intelligere plura, vt plura etiam specie distincta, & cognitione diversa. Quæ verò contra rationem sub hac forma propositam, poterant opponi.

ex commento laici facili,

diluuntur.

(9)

CS

CS

CS

CS

CS

CS

QVÆST. QVINTA. DE PROPOSITIONE.

ARTICVLVS PRIMVS.

VTRVM PROPOSITIO MENTALIS SIT
simplex qualitas.

§. PRIMVS.

Quibusdam suppositis statuitur negativa conclusio.

SATIS difficilis est difficultas quam in præsentī examinare tentamus, ad cuius intelligentiam præmitimus: obiectivam compositionem in duplici propositione tanquam in signo reperiri posse, in vocali videlicet propositione tanquam in signo ad plácitum significante, sub quo etiam scripta propositio ad propositum continetur, & insuper in propositione mentali naturaliter representante veritatem in obiecto repperam; & quamvis de propositione ad vtramque communi quadam dixerimus in dialecticæ compendio, placet tamen super addere pauca; diffinitur autem propositio ad vtramque communis per esse orationem verum, vel falsum significantem, cuius diffinitionis bonitas ex ibi dictis explicata relinquitur.

Contra prædictam tamen diffinitionem instabis primo: Quod oratio explicans propositionem per verum, vel falsum est vera divisio, siquidem propositio adequatè dividitur in veram, vel falsam. Ergò non benè diffinitur propositio per verum, vel falsum.

Confirm. Nulla diffinitio potest dari per opposita, quæ simul in eadem specie, & essentia esse non possunt; sed verum, vel falsum sunt opposita. Ergò non benè per ea diffinitur propositio.

Resp. ad argumentum, dist. ant. per verum, vel falsum in recto, conc. ant. terminativè, & in obliquo, neg. ant. si namque diceret, propositio alia vera, alia falsa, esset vera divisio eo quod membra dividentia importantur in recto; sed tradita diffinitio solum datur per verum, vel falsum terminativè, & in obliquo, quod bonitati diffinitionis non obstat.

Ad confirm. dist. mai. per opposita compositivè, conced. mai. per opposita exclusivè, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia propositio diffinitur per verum, vel falsum exclusivè, quatenus essentia propositionis consistit in eo, quod unum, vel alterum radicet, sicut essentia naturæ consistit in eo, quod sit radix motus, vel quietis, quamvis utrumque simul habere non possit exercere.

Dices: Homo non potest diffiniri benè per esse animal rationale, vel irrationale, exclusivè, Er-

gò bona diffinitio dari non potest per opposita exclusivè.

Sed neg. conseq. Quia homo capax irrationalitatis non est, & ut diffiniretur per unum, vel alterum exclusivè, debebat ad utrumque capacitatem habere, qualem habet propositio ad esse veram, vel falsam.

Sed instabis: Ergò essentia propositionis consistit in eo, quod unum, vel alterum determinatè, & exclusivè radicet cum capacitate ad utrumque, licet non simul habendum: Ergò non salvatur propositionis essentia in omni propositione, siquidem aliqua propositio, v. g. *Ista Deus est*, incapax est falsitatis.

Resp. dist. Primum consequens: Cum capacitate ad utrumque ex conceptu enuntiationis, conc. conseq. ex conceptu peculiari, neg. conseq. Quia essentia propositionis sita est in eo, quod unum, vel alterum radicet ex conceptu enuntiationis, ex quo exigit esse conformem, vel disformem obiecto, & consequenter esse veram, vel esse falsam, quod quidem in omni propositione reperitur, nec supradictæ propositioni Deus est repugnat falsitas ex conceptu enuntiationis, sed solum ex parte rei, quam enuntiat, sicut etiam hæc propositio homo est animal essentialitèr vera est ex parte rei significatæ, & unitæ, & idem de omni propositione, quæ per scientiam, vel per fidem attingitur.

Ergo dicas: Ergo etiam animal poterat diffiniri per esse vivens rationale, vel irrationale, quia licet in re vnum, vel alterum exclusivè habere debeat, ex conceptu tamen animalis nullius incapax est.

Neg. conseq. Quia dum dicitur propositio est oratio, verum, vel falsum significans, idem est ac si diceretur oratio veritatem, vel falsitatem radicans, & ita explicatur differentia propositionis propria, quæ consistit in conceptu radicis veri, vel falsi exclusivè, dum tamen dicitur animal vivens rationale, vel irrationale non explicatur differentia propria animalis distinctiva ab omni alio, in qua quidè differentia proprietates animalis radcentur, sed tantum explicatur aliquid commune cōtrahibile per differentias prædictas.

Secundò arguitur, hæc oratio verum, vel falsum significat verum, vel falsum, & similiter iudicium intellectus est verum, vel falsum, quia est conforme, vel difforme suo obiecto, & tamen nullum horum propositio est. Ergò diffinitio tradita alijs ad diffinito convenit, & consequenter bona non est.

Confirm. & vrgetur ab opposito, quia propositio in communi non significat determinatè verum alias essentia propositionis non conveniret propositioni falsæ, nec significat determinatè falsum, alias non conveniret essentia propositioni veræ. Ergò non

significat verum, vel falsum exclusivè.

Confirm. secundò: Dabilis est propositio, quæ non significet verum, nec falsum. Ergò non bene propositio per verum, vel falsum diffinitur, prob. ant. primò. In hac propositione homo est animal, quæ dum componit istam *homo est animal*, est propositio, non significat verum, vel falsum. Ergò dabilis est propositio, quæ non significet verum, vel falsum. Prob. ant. Subiectum propositionis non significat verum, vel falsum, sed prædicta propositio dum componit alteram solum est subiectum. Ergò.

Secundò prob. ant. Propositio conditionalis non est vera, vel falsa; sed solum est bona consequentia, vel mala. Ergò idem quod prius.

Tertiò prob. ant. Naturalis similitudo rei namquam est falsa; sed propositio mentalis est naturalis similitudo rei. Ergò idem.

Quartò prob. Propositiones se falsificantes. V. g. *Ego semper mentior*. *Omnis propositio est particularis*, non significat verum determinatè, nec falsum. Ergò idem. Prob. ant. Si propositio, *ego semper mentior*, significat verum, dum illa profero non mentior, & consequenter ipsam proferendo, falsifico illam. Et si significat verum, dum illam profero, non facio propositionem universalem, & consequenter omnis propositio est particularis non erit universalis

propositio. Et similiter, si ego semper mentior significat falsum, dum illam profero dico verum, & consequenter est vera, & si alia significat falsum, erit etiam falsum ipsam esse universalem, & consequenter *omnis propositio est particularis* erit propositio vera, & propterea propositiones prædictæ dicuntur se falsificantes, quia ex quo sint veræ sequitur esse falsas, & ex quo sint falsæ sequitur esse veras.

Quintò prob. ant. Si ego diluculo dicam, propositio prima a me in vespere proferenda est vera, & rursus in vespere primo dicam, illa propositio in diluculo a me pro lata fuit falsa, prima propositio nec est vera, nec est falsa. Ergò idem, prob. ant. Si prima vera est eo erit, quia secunda, quam affirmavit fore veram, vera utique est; sed si secunda vera est, iam prima non erit vera, si quidem secunda asserit primam fuisse falsum. Ergò prima vera non est: Si autem prima falsa est. Ergò secunda, quam affirmavit fore veram, non est vera; sed si secunda non est vera, eo erit, quia prima, quam asserit fuisse falsam, non est falsa. Ergò prima non erit falsa, sed vera.

Resp. ad argumentum: Quod hæc oratio verum, vel falsum significat verum, vel falsum signatè, & per modum rei, non tamen exercitè vnum de alio exercitè affirmando, vel negando, quod est proprium propositionis. Iudicium similiter intellectus significat ve-

rum signatè, & obiectivè iudican- do, ita esse, vel non esse, non tamen enuntiando, qualiter propositio, vnde iudicium fertur in totam propositionem iam factam. Et si addas istam orationem *verum, vel falsum exercitè*, significare verum, vel falsum exercitè: Respondemus significare verum, vel falsum exercitè ex parte rei, & exercitè sumpto signatè, non tamen exercitè ex parte modi enuntiandi, aut exercitè significativè, non exercitè effectivè, quia nihil efficit verum.

Ad primam confirm. Resp. dist. consequens: Verum, vel falsum exercitum in ratione communi, concedo consequ. In singularibus exercendum, neg. consequ. Quia de essentia propositionis est significare verum, vel falsum exclusivè, non quidem veritate, vel falsitate exercita in ratione communi, sed solum in singularibus exercenda, & hoc modo propositio in communi verum, vel falsum significat.

Ad secundam confirm. neg. ant. & ad primam prob. resp. Propositionem prædictam reduplicativè, ut alteram componentem, non esse propositionem, sed esse formaliter terminum, & ita mirum, non est, non significare verum, vel falsum, dum verò componit istam homo est animal est verum, adhuc pro ut ibi non significat verum formaliter, nec propterea falsa est, quia prædicatum non dicitur de illa reduplica-

cativè pro vt ibi, sed solum de illa specificativè sumpta, & ex parte rationis quæ, nam in hac consideratione significat verum, & est formalitèr propositio.

Ad secundam probationem dist. ant. si particula sumitur illativè, conc. ant. si purè unitivè, nego antec. & conseq. Quia si particula si sumitur purè unitivè, non constituit argumentationem, sed propositionem hypoteticam, quæ dicitur vera, vel falsa.

Ad tertiam probationem, dist. mai. relativè ad signatum, conc. mai. relativè ad subiectum signati, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Similitudo namque naturalis non est falsa relativè ad signatum, quia illi verè assimilatur, est tamen falsa relativè ad subiectum eo quod est similitudo rei, quæ non est in subiecto de quo dicitur.

Ad quartam prob. Respondent aliqui: Omnes propositiones se falsificantes: Esse solum propositiones in voce, & quantum ad apparentiam, non verò quantum ad sensum, & rem, quia nullum habent obiectum, nec exprimunt aliquem conceptum mentis: qui namq̃ asserit omnē propositionē esse particularem, non potest formare iudicium de eo, quod ita sit, siquidem exercitè asserit ita non esse proferendo vniversālē propositionem: nec item potest formare iudicium de eo, quod ita non sit, siquidē expresse affirmat ita esse,

Insuper etiam hoc persuadent ex eo, quod dum quis ducit, hæc propositio est falsa, ego semper mentior, subiectum videlicet hæc propositio nihil esse distinctum repræsentat. Ergo non significat. Probatur antec. Dum dicitur hæc propositio nulla præexistit propositio, quæ demonstrari possit, nam propositio, quæ poterat demonstrari non dum est constructa. Ergo subiectum nihil à se distinctum repræsentat.

Sed revera inter propositiones se falsificantes latissima differentia est, nam aliqua verum habent obiectum, & verum exprimunt iudicium, sicut istæ omnis propositio est particularis, ego semper mentior, quæ quidem si se ipsas non habent pro obiecto significant verum dum ita est, quod affirmant, & ideò verum exprimunt iudiciū, nam dum dico, omnis propositio est particularis si intendo omnem aliā distinctam ab ista comprehendere, propositio erit vera, si omnis alia particularis sit, si autem intendam etiam comprehendere ipsam, erit ipsa falsa, eo quod ipsa particularis non est, cum tamen sit aliqua propositio.

Et si dicas: Nullam propositionem se ipsam posse habere pro obiecto, quia obiectum debet esse à propositione distinctum, sicut nulla vox se ipsam significat, nec ullus conceptus de se ipso iudicat.

Resp. Nullam propositionem posse se ipsam habere pro obiecto adæquato, benè tamē pro obiecto

in adequato, & partiali, sicut vox significat omnem vocem, & consequenter in adequatè se ipsam, & conceptus quo intellectus iudicat omne ens habere esse, iudicat etiam de se ipso in adequatè.

Et si iterum dicas: Propositionem se ipsam habentem pro obiecto involuere iudicia opposita circa idem: negamus assumptum, quia dum quis dicens omnis propositio est particularis, & ego semper mentior intendit etiam ipsas comprehendere, solum format determinatum iudicium de eo, quod verum non dicat, sed falsum.

Argumentum verò supra factum nihil probat, nec verum assumit, quia dum dicitur *hæc propositio ego mentior* ly hæc non designat propositionem, quæ iam est, sed propositionem, quæ fit, & illam verè designat, sicut dum dicitur, hæc propositio homo est animal, ly hæc non designat propositionem præcedentem, sed propositionem, quæ fit immediate post, aut immediate sequentem, & cum dicitur hoc est corpus meum per verba consecrationis, ly hoc non designat contentum sub speciebus, quod est cum in principio sit panis, & non Corpus Christi, sed solum designat contentum, quod per ea verba fit.

Aliæ verò propositiones solum in apparientia rationem pro-

positionis obtinent, nec revera habent obiectum causativum veritatis, vel falsitatis, sed potius cum veritate, & falsitate repugnans, qualis est illa propositio in quinta probatione relata, & similiter ista omnis propositio est falsa, quæ nec potest dicere verum, nec falsum, nam si verum dicit ipsa erit vera: ergo quia aliqua propositio non est falsa: ergo hæc omnis propositio est falsa, non est vera: insuper etiam proposito prædicta non potest dicere falsum alias esset falsa; sed si est falsa, est vera: ergo nequit dicere falsum. Prob. min. Si est falsa: ergo verum est omnem propositionem esse falsam: ergo hæc, omnis propositio est falsa, erit vera. Per quæ patet ad quintam, & ultimam probationem.

Secundò supponendum est: Propositionem vocalem, & scriptam esse compositas qualitates ex subiecto, copula, & prædicato constantes; sed de propositione mentali non levis controversia est. Triplex tamen mentalis propositio invenitur; alia quidem apprehensiva, quæ videlicet est apprehensio subiecti, copulæ, & prædicati secundum suas naturas, non tamen unum de altero affirmando, vel negando, de qua quidem certum est esse compositam qualitatem cum importet unum actum intellectus attingentem subiectum, & alium attingentem prædicatum, & alium copulam atting-

attingentem : alia in super est propositio mentalis iudicativa , quæ solum importat vnicum actum intellectus iudicantem de enuntiatione iam facta , & ita simplex qualitas est.

Et si dicas : D. Thom. 1. p. q. 16. art. 2. in corp. Affirmare , quod quando intellectus iudicat rem ita se habere , sicut est , tunc dicit verum , & hoc facere componendo , & dividendo : ergo iudicium intellectus est compositum , & non si simplex.

Resp. D. Thom. Non loqui de iudicio signato , quo quis iudicat de tota enuntiatione iam facta , sed loqui de iudicio exercito , quo intellectus dum enuntiat , & propositionem facit , exercite iudicat se componere , & recte enuntiare , quæ solutio ex ipso corpore articuli manifesta est.

Præter propositiones mentales enumeratas : Alia media reperitur , quæ dicitur enuntiativa , quando videlicet intellectus concipit vnum , & alterum , vnum de altero affirmando , vel negando , & ad hanc propositionem mentalem tota devolvitur difficultas in qua.

Affirmat prima sententia : Propositionem mentalem enuntiativam esse simplicem qualitatem , quam quidem plures Thomistæ defendunt , vt Ferrara 1. contrag. cap. 35. Soto lib. 2. Sum. cap. 5. S. Thoma q. 5. de enuntiatione , art. 1. quibus novissime

adhæret Lince , & plurimi in manu scriptis.

Secunda sententia asserit : Propositionem prædictam esse compositam qualitatem , ita Nazarius 1. p. q. 58. art. 2. Arauj. 6. Metaphysice , q. 2. art. 2. Subtilis Mag. Ortiz , & Thomistæ magis communiter cum quibus.

§. II.

NOSTRA CONCLUSIO.

Propositio mentalis enuntiativa non est simplex , sed composita , qualitas.

CONCLUSIONEM istam expresit D. Thom. 1. post lect. 1. per ea verba : Veritas , & falsitas nunquam invenitur in intellectu nisi per hoc quod unus simplex conceptus comparatur alteri. Et 1. per hierm. lect. 3. & 1. p. q. 14. art. 14. & q. 58. art. 4. ad 1. & q. 85. art. 5. Vbi probat intellectum humanum intelligere componendo , & discurrendo , quia non statim percipit prædicatum in subiecto , nec conclusiones in principio continente , sed successive , & paulatim venit imperfectam cognitionem veritatis.

Insuper etiam 2. 2. q. 1. art. 2. Asserit , obiectum fidei esse aliud incomplexum ex parte rei creditæ , esse tamen complexum per modum anuntiabilis ex parte credentis , quia cognita sunt in cog-

cognoscente secundum modum cognoscentis, & cum modus proprius intellectus humani sit cognoscere componendo, ideo quæ sunt simplicia, complexe ex parte sui, vel compositivè intelligit intellectus.

Ratione verò efficaci ex prædictis locis desumpta, conclusionem suademus: quia intellectus humanus dum format propositionem mentalem, intelligit componendo, & dividendo, ut docet D. Thom. Locis antecedenter relatis, & in hoc ab intellectu Angeli difert: sed compositio salvari non potest absque pluralitate conceptuum: ergo propositio enuntiativa mentalis non est simplex qualitas, sed potius composita ex conceptibus diversis. Prob. min. Unicus simplex conceptus non facit compositionem, quia compositio est distinctorum unio, & ita eiusdem ad se ipsum vera compositio non datur: ergo compositio salvari non potest absque pluralitate conceptuum.

Secundò prob. min. Non intelligitur compositio, nisi intelligantur partes, quarum una se habeat, ut forma determinans, & alia ut potentia determinabilis; sed unus, & idem conceptus non potest se habere ut materia, vel potentia determinabilis, & simul ut forma determinans cum idem non possit determinare se ipsum: ergo idem quod prius.

Tertiò prob. min. Compo-

sitio enuntiativa est unio unius cum altero, vel attributio unius ad alterum ut subiectum; sed attributio unius ad alterum absque pluralitate conceptuum inveniri non potest, siquidem eiusdem ad se ipsum non potest fieri comparatio, & attributio: ergo idem.

Confirm. & vrgetur ratio prædicta: Compositio mentalis repræsentat in recto, distinctè, & expressè, subiectum, copulam, & prædicatum, siquidem repræsentat in recto totam compositionem obiectivam, & hæc importat in recto subiectum, copulam, & prædicatum, eo quod totum quatenus tale non importat unam partem in recto, & alteram in obliquo, sed omnes importat in recto, sed unicus, & simplex conceptus non potest repræsentare subiectum, copulam, & prædicatum explicite distinctè, & in recto: ergo compositio mentalis absque pluralitate conceptuum inveniri non potest. Prob. min. Plura obiecta quamvis ordinata explicite attracta, & in recto exigunt plures conceptus ordinate se habentes: ergo unicus, & simplex conceptus non potest explicite, & in recto attingere subiectum, copulam, & prædicatum. Ant. prob. Quia partes termini complexi ordinate se habent, & tamen pluribus sub ordinantur conceptibus; & insuper quia plura obiecta comparate, & sine ordine se habentia

tia exigunt plures conceptus dis-
paratè se habentes : Ergò plura
obiecta ordinata in recto, & ex-
plicitè attracta secundum pro-
prias, & peculiare rationes exi-
gunt plures conceptus ordinate se
habentes.

Respondet Linçæ. Cum alijs
potius esse necessarium vnicum, &
simplicem conceptum attingere
subiectum, copulam, & prædica-
tum, quia conceptus, qui copu-
lam attingit vnicus est, & iste non
potest non attingere prædicatum,
& subiectum, eo quod per eun-
dem conceptum, quo attingitur
vniò exercita inter aliqua, ipsa etiã
extrema vnita representantur.

Hæc tamen solutio principio
nititur falso, quia conceptus, qui
exercitam vnionem attingit non
propterea debet attingere extre-
ma explicitè, & in recto, sed dum-
taxat in obliquo, sed conceptus,
qui subiectum, & prædicatū solum
in obliquo attingit non est pro-
positio mentalis, cum non expri-
mat in recto totam compositio-
nem obiectivam: Ergò idem quod
antea. Prob. mai. Ideò conceptus
prædictus in recto, & explicitè de-
beret attingere extrema, quia
exercitam vnionem attingit; sed
indè non infertur: Ergò non de-
bet attingere extrema in recto, &
explicitè. Prob. min. Copula vo-
calis representat vnionem exer-
citam prædicati cum subiecto, &
tamen extrema non representat
in recto, & explicitè, aliàs sola

copula verbalis constitueret pro-
positionem vocalem, & conse-
quenter etiam propositio voca-
lis esset qualitas simplex: Ergò
ex quo conceptus vnionem exer-
citam repræsentat, non infertur
extrema vnita repræsentare in re-
cto, & explicitè.

Secundò impugnatur: Impli-
cat eundem conceptum in re-
cto, & explicitè repræsentare sub-
iectum, & prædicatum quamvis
ad invicem ordinentur; Ergò so-
lutio tradita nulla est. Prob. ant.
Primò conceptus, qui attingit su-
biectum in recto, attingit in obli-
quo prædicatum, & conceptus, qui
atingit prædicatū in recto attingit
in obliquo subiectum, sed im-
plicat eundem conceptum attingere
prædicatum in recto, & in
obliquo simul, & idem de subie-
cto dicendum: Ergò implicat eun-
dem conceptum in recto, & ex-
plicitè repræsentare subiectum, &
illius prædicatum.

Secundò. Prob. ant. concep-
tus: Qui attingit prædicatum in
recto per se primò terminatur ad
relationem prædicati ad subie-
ctum, & qui subiectum in recto
atingit, respicit per se primò re-
lationem illius ad prædicatum;
sed implicat eundem conceptum
per se primò terminari ad vtramq;
relationem: ergò idè quod prius.
Prob. min. Implicat eundem con-
ceptum per se primò comparare
prædicatum ad subiectum, &
etiam subiectum ad prædicatum:

ergò implicat ad relationem utriusque per se primò terminari. Prob. ant. Comparatio subiecti ad prædicatum, & comparatio prædicati ad subiectum, sunt comparationes formalitèr diversæ, cum habeant terminos distinctos formalitèr, ut per se manifestum est; sed comparationes formalitèr diversæ important necessario conceptus, & actus comparantes formalitèr diversos: ergò implicat eundem conceptum per se primò comparare prædicatum ad subiectum, & simul subiectum ad prædicatum.

Secundò ad rationem supra factam alijs terminis adversarij respondent asserentes compositionem, quam intellectus format in secunda operatione non esse compositionem formalem, sed dumtaxat virtuales, eo quod conceptus formatus in secunda operatione supponit plures conceptus in prima operatione existentes, & equivaleret omnibus illis, quatenus ipse solus attingit subiectum, copulam, & prædicatum, & unit omnia ea, quæ per plures conceptus in prima operatione attinguntur.

Verum solutio ista ex dictis impugnata relinquitur, siquidem probavimus eundem conceptum non posse explicite, & in recto subiectum, copulam, & prædicatum attingere. Vtèrius tamen impugnatur data solutio, quia ex eodem principio oritur intelle-

ctum humanum intelligere componendo, & intelligere discurrendo, ex eo videlicet, quod propter sui imperfectionem non statim videt prædicatum in subiecto, nec conclusiones in principio continente; sed ob hanc rationem discursus in tertia operatione repositus formalis est, & constat pluribus actibus distinctis realitèr: ergò etiam compositio in secunda operatione reperta debet esse formalis.

Impugnatur secundò: Si compositio in secunda operatione reperta esset tantum virtualis, non esset homo in secunda operatione distinctus ab Angelo, nam etiam Angelus virtualitèr componit, sicut etiam virtualitèr discurret; sed hoc non admittunt adversarij: ergò compositio in secunda operatione reperta formalis est.

Resp. Contrarij compositionem in secunda operatione intellectus humani repertam esse virtuales subiectivè, id est formalitèr supponentem plures conceptus in prima operatione eiusdem intellectus existentes, & ita per talem compositionem formalitèr distingui intellectum humanum ab intellectu Angeli, qui non supponit multitudinem conceptuum, & ideo non subiectivè; sed tantum obiectivè componit.

Hæc tamen solutio in effi-
cax est, quia multitudo concep-
tum

rium ad secundam operationem præsupposita non distinguit formaliter intellectum humanum in secunda operatione ab intellectu Angeli: ergò solutio tradita nulla est. Prob. ant. Si tertia operatio intellectus humani esset tantum vnicius, & simplex actus, quamvis supponeret plures conceptus existentes in secunda operatione, non propterea intellectus humanus esset distinctus formaliter in tertia operatione ab intellectu Angeli, vt adversarij fatentur: Ergò multitudo conceptuum ad secundam operationem præsupposita, non potest etiam formaliter distinguere intellectum humanum in secunda operatione ab intellectu Angeli.

Explicatur sicut intellectus humanus in tertia operatione distinguitur ab intellectu Angeli, ita etiam distinguitur formaliter in secunda; sed multitudo conceptuum præsupposita ad tertiam operationem satis non est vt debite formaliter distinguatur in tertia: Ergò multitudo conceptuum præsupposita ad secundam non sufficit vt debite formaliter distinguatur in secunda.

Explicatur vltcrius: Quia homo, viso principio non statim videt conclusiones in principio contentas, nedum præsuppositivè, sed etiam formaliter debet in tertia operatione plures actus, & conceptus habere; sed homo viso subiecto non statim videt prædi-

cata, quæ possunt de subiecto enuntiari: Ergò nedum præsuppositivè, sed etiam formaliter debet habere in secunda operatione plures conceptus, & actus.

Secundò rejicitur solutio data differentia inter Angelum, & hominem in secunda operatione, non solum debet esse in modo generandi conceptuum, sed etiam in modo attingendi simplici intuitu, vel compositè, aut intuitione diversa, sed multitudo conceptuum præsupposita solum facit differentiam in modo generandi conceptuum, vel quatenus conceptus ex pluribus præsuppositis generatur, non verò in modo attingendi, siquidem secunda operatio non diversa intuitionè, sed vnico intuitu attingit obiectum: Ergò præsupposita multitudo non sufficit vt homo in secunda operatione debite formaliter ab Angelo distinguatur.

Tertiò rejicitur multitudo præsupposita solum præsuppositivè distinguit: Ergò non sufficit vt homo in secunda operatione formaliter ab Angelo distinguatur. Prob. ant. Per multitudinem præsuppositam solum distinguitur homo in eo, quod præsupponitur ad secundam operationem: Ergò multitudo præsupposita tantum præsuppositivè distinguit.

Quartò rejicitur data solutio: Quia multitudo præsupposita conceptuum non sufficit vt dicatur hominem propriè subiectivè

intelligere componendo: Ergò idem quod prius. Prob. ant. Cognitio per quam Angelus attingit propositionem istam homo non est gratia supponit plures conceptus in Angelo, alium videlicet supernaturalem gratiæ, & alium hominis naturalem; & tamen hæc præsuppositio non sufficit ut dicatur Angelum in prædicta cognitione propriè subiectivè intelligere componendo: Ergò multitudo præsupposita conceptuum non sufficit ut dicatur hominem in secunda operatione propriè subiectivè intelligere componendo.

§. III.

Argumentis contra conclusionem, occurritur.

CONTRA conclusionem nostram poterat in primis argui, ex Angel. Doct. qui 1. p. q. 12. art. 9. ad 2. asserit: Quod aliqua potentie cognoscitive sunt, quæ ex speciebus primò conceptis aliàs formare possunt, sicut imaginatio ex præconceptis speciebus montis, & auri format speciem montis aurei, & intellectus ex præconceptis speciebus generis, & differentie format conceptum speciei, & similiter ex similitudine imaginis formare possumus in nobis similitudinem eius, cuius est imago: Ergò pariter intellectus noster ex præsuppositis conceptibus subiecti, copulæ, & prædicati poterit alium

conceptum formare, quo attingat totam compositionem obiectivam, & efficiat propositionem mentalem quæ consequenter erit simplex qualitas in vno illo conceptu consistens.

Confirm. ex eodem D. Th. 1. p. q. 58. art. 2. in corp. asserente: Quod intellectus noster simul intelligit subiectum, & prædicatum, propterea sunt partes unius propositionis, & duo comparata secundum quod conveniunt in una comparatione, sicut sensus simul, & unica operatione intelligit partes continui quatenus ununtur in toto: Ergò intellectus unico conceptu subiectum, copulam, & prædicatum attingit, ac proinde propositio mentalis, quam efformat, simplex qualitas est.

Ad argumentum tamen facile resp. explicando ant. Format speciem montis aurei per modum unius naturæ, & essentiæ, conced. ant. per modum duplicis naturæ, quarum una de altera prædicatur, neg. ant. & dist. conseq. Totam compositionem obiectivam per modum unius essentiæ, concedo conseq. per modum duplicis ad invicem ordinatæ, neg. conseq. Sicut namque intellectus ex præconceptis format speciem representantem montem aureum per modum unius essentiæ, ita etiam formare potest unicum conceptum representantem totam propositionem per modum unius, & eiusdem quidditatis non tamen potest formare conceptum unicum

cum repræsentantem subiectū, & prædicatum per modum duplicis quidditatis, quarum vna de altera dicitur, sed ad hoc plures conceptus requirit, & ita plures conceptus habet dum mentalem propositionem format.

Et si dicas D. Tho. 6. meth. lect. ult. comparare modum, quo formatur species montis aurei, cum eo, quod formatur propositio: Ergo si species montis aurei vna est, etiam species, qua formatur exercitè propositio vna erit, & consequenter dum fit exercitè propositio, erit conceptus mentalis vnicus, & simplex tantum.

Resp. D. Th. non comparare modum quo formatur species montis aurei cum eo, quo formatur propositio, sed dumtaxat comparare modum quo intelligimus montem aureum, cū modo quo totam propositionem intelligimus, quæ utique congrua comparatio est, quia sicut montem aureum per modum vnus essentiæ, vnico conceptu intelligimus, ita totam propositionem per modū vnus essentiæ vno conceptu cognoscimus, quæ solutio ex ipso contextu constat, nec ibi ad oppositū verbum aliquot invenitur.

Ad confirm. verò respondent aliqui D. Th. esse intelligendum de similitudine ordinis, quatenus subiectum, & prædicatum ordine quodam intelligit, sed simul, & in eodem instanti, eo quod intellectus potest in eodem

instanti elicere cognitiones ad invicem ordinatas: non tamen esse intelligendū de similitudine simplicitatis, ita quod intellectus vnico simplici actu, & vnica specie simplici, subiectum, copulam, & prædicatum attingat.

Hæc tamen solutio litteræ conformis non est, quia D. Th. ibidem asserit: *Quæcumque igitur per vnā speciem intelligibilem cognosci possunt, cognoscuntur ut vnum intelligibile, & idè simul cognoscuntur*, & in hoc sensu affirmat ibi intellectū, simul intelligere subiectum, & prædicatum, & insuper q. 85. art. 4. in corp. affirmat quod dum intellectus simul intelligit partes propositionis, per eandem speciem intelligit eas, & L. contrag. cap. 55. affirmat quod intellectus noster simul intelligit totam propositionem, quia secundum vnā speciem totius omnes partes comprehendit; sed quæ per vnā speciem intelliguntur, per eundem etiam actum, aut simul similitudine simplicitatis intelliguntur: Ergo de similitudine simplicitatis intelligendū est D. Th. & idè.

Ad prædictam confirm. Resp. aliter D. Th. esse intelligendum de cognitione subiecti, copulæ, & prædicati, quatenus impliciter, & in confusio cognoscuntur in ipsa propositione, & per speciem ipsius qualiter omnes partes cognoscimus per speciem ipsam totius; non verò loqui de cognitione expliciter, & in recto ter-

minata ad subiectum, copulam, & prædicatum, qualis est illa cognitio, per quam exercite fit propositio; quæ propterea non potest esse simplex, & vnica, eo quod vna species, & vna operatio non potest plura distincta secundum suas naturas, & differentias explicite. & in recto attingere. Ita se explicat Doct. S. q. 85. art. 4. ad 3. per ea verba, partes possunt intelligi dupliciter, vno modo sub quadam confusione, pro vt sunt in toto, & sic cognoscuntur per vnā formam totius, & simul cognoscuntur: alio modo cognitione distincta, secundum quod quælibet cognoscitur per suam speciem, & sic non simul intelliguntur: Et ibi ad 4. eandem doctrinam habet.

Secundò arguitur, subiectum, & prædicatum obiectivæ propositionis vnico representantur conceptu: Ergò propositio mentalis, qua intellectus intelligit prædicatum, & subiectum vnica, & simplex qualitas est. Prob. ant. prim. Quidditas propositionis vnico representatur conceptu, aliàs non esset dabilis quidditativus propositionis conceptus; sed quidditas propositionis subiectum, & prædicatum importat: Ergò subiectum, & prædicatum vnico representantur conceptu.

Secundò prob. ant. Idem conceptus sufficit ad attingendū ea, quæ ordine se habent; sed subiectum, & prædicatum ordinate se habent siquidem subiectum dicit ordinem ad prædicatum, &

etiam prædicatum ordinem ad subiectum importat: Ergò idem.

Tertiò probatur ant. Quæ representantur vnica specie, vnico etiam conceptu representantur; sed subiectum, & prædicatum huius propositionis homo est animal representantur vnica specie: Ergò idem.

Quartò prob. ant. In subiecto huius propositionis homo est animal, intelligitur prædicatum: Ergò subiectum, & prædicatum vnico representantur conceptu. Probat. ant. Prædicatum prædictæ propositionis est de essentia subiecti, & idem cum illo realiter: Ergò intelligitur in subiecto.

Quintò prob. ant. Subiectum, & prædicatum propositionis indenticæ, vt huius homo est homo vnico representantur conceptu: Ergò idem in quacumque propositione dicendum. Prob. ant. prim. Subiectum, & prædicatum prædictæ propositionis, vnum tantum habent conceptum in prima operatione: Ergò etiam in secunda, vnico representantur conceptu.

Secundò prob. ant. Subiectum, & prædicatum prædictæ propositionis non representantur duplici conceptu solo numero distincto, quia duo accidentia solo numero distincta, non possunt esse simul in eodem intellectu; aliàs non representantur duplici conceptu specificè diverso: Ergò. Probat. ant. quantum ad secundam partem.

tem. Subiectum, & prædicatum in præfata propositione sunt idem specificè obiectum vt patet: Ergò non repræsentantur duplici conceptu specificè distincto.

Resp. ad argumentum neg. ant. & ad primam prob. dist. mai. dum repræsentantur per modum vnius, & eiusdem quidditatis conc. mai. per modum duplicis quidditatis partialis, quarum vna de altera prædicatur, vel cū altera vnitur exercitè neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Secundū distinctionē maioris, nam ex quo vnico conceptu quidditatem propositionis attingamus, tantum infertur vnum conceptum repræsentare subiectum, & prædicatum per modum vnius, & eiusdē quidditatis, aut quatenus in ipsa propositione sunt vnum, & vnicam quidditatem efficiunt; non tamen sequitur ea repræsentare per modum duplicis rei, quarum vna de altera dicitur, & per actionem intellectus vnitur in exercitio cum altera ad faciendam propositionem. Sicut conceptus hominis quidditativus repræsentat animal rationale per modū vnius essentie non tamen per modum duplicis formalitatis, quarum vna determinat aliam, sic enim attinguntur per modum diffinitionis, quæ est obiectum complexū, & in mente duplicem conceptum habet.

Sed instabis: Conceptus quidditativus propositionis repræsentat totam quidditatem ipsius, sed

subiectum quatenus est *id de quo*, & prædicatum quatenus est *id quod dicitur*, sunt de essentia propositionis: Ergò conceptus quidditativus repræsentat subiectum, & prædicatum per modum duplicis rei, quarum vna de altera dicitur.

Resp. dist. mai. totam quidditatem per modum vnius rei, conc. mai. illam exponendo per partes neg. mai. & dist. min. per modum diffinitionis explicantis quidditatem conc. min. per modum rei explicatæ, vel essentie diffinitæ neg. min. & conseq. Quia conceptus quidditativus propositionis repræsentat quidditatē illius per modū vnius essentie, vel per modū diffiniti non tamen illa explicat per partes; subiectum verò, & prædicatum secundum formalitatē, & expressionem habentis, & habiti, vel *id de quo*, & *id quod dicitur*: Explicant propositionis essentiam per illius partes, & habent rationē diffinitionis, & ideo sub hoc munere solū implicite, & non expressè repræsentantur conceptu quidditativo ipsius propositionis. Exemplum est in conceptu quidditativo hominis, qui non explicat animal rationale, nisi tantū per modum vnius rei, non tamen explicat animal vt determinabile, & rationale, vt determinans, nā sub hoc munere solū repræsentantur explicitè per duplicem conceptū repræsentantem diffinitionem hominis quidditativam.

Ad secundam prob. ant. dist. mai. ea in recto, vel in obliquo conc. mai. in recto, & explicitè neg. mai. Quia prædicatum, formalitèr vt tale dicit, ordinem ad subiectum, & etiam ipsum subiectum importat ordinem ad prædicatum, & idèò conceptus, qui repræsentat vnum eorū in recto, alterum etiā repræsentat in obliquo, sicut conceptus, qui repræsentat relationem, terminum relationis in obliquo repræsentat, non tamen potest idem conceptus in recto repræsentare.

Sed instabis: Idem conceptus repræsentare potest in recto ea, quæ sunt ordinata; sed prædicatū, & subiectum ordinatè se habent: Ergo idem conceptus potest vtrūque in recto repræsentare. Prob. mai. Quamvis ea repræsentet in recto non erit æquivocus: Ergo potest ea in recto repræsentare. Probat. anteced. Conceptus æquivocus repræsentat plura, vt plura, vel plura non ordinata: Ergo conceptus qui plura ordinata repræsentat in recto, non erit æquivocus.

Resp. dist. mai. Ordinata per modum vnius recti, conc. mai. per modum recti, & obliqui, neg. mai. & dist. min. per modum recti, & obliqui conc. min. per modum vnius recti, neg. min. & conseq. Illa namque quæ ordinata sunt per modum vnius recti; possunt benè repræsentari per eundem conceptum in recto; quia repræsentantur

vt vnum rectum adæquatum, & totale; sed subiectum, & prædicatum non sunt ordinata per modum vnius recti, siquidem prædicatum non importat in recto subiectum, nec subiectum importat prædicatum in recto, & ita non potest idè conceptus vtrumque in recto repræsentare, & si ea repræsentaret, esset cōceptus æquivocus eo quod repræsentaret plura, vt plura, vel sub ea ratione, qua ordinata non sunt vtrumq; videlicet in recto repræsentando, cum tamen vnum illorum non dicat alterum in recto, aut ipsum in recto respiciat. Et quidem si replica probaret, convinceret etiam eundem conceptum posse in recto repræsentare partes termini complexi, & præmissas, & conclusionem in recto.

Ad tertiam prob. ant. nego mai. Quia ens reale, & ens rationis vnica specie impræssa repræsentantur, & tamen in veriori sententia conceptu duplici cognoscuntur, & species impræssa creaturæ repræsentat creatorem, cum tamen duplici specie expressa vnū, & alterum cognoscamus: ratio autem ea est, quod species impræssa habet rationem principij, & ita magis ampla, & vniversalis est in repræsentando, quam expressa, quæ rationem termini habet, vnde species impræssa naturæ repræsentat singularia, cum tamen species expressa singularis distincta sit.

Secundò resp. aliter, dist. mai. vnico conceptu confusè, conc. mai. vnico distinctè, neg. mai. Quia intellectus noster prop- ter imperfectionem suam, non potest vnico conceptu distinctè cognoscere ea, quæ vnica repræ- sentantur specie, sed potius indi- get pluribus conceptibus, vt ea, quæ implicitè repræsentat species, intelligat distinctè componendo, & dividendo.

Ad quartam prob. dist. ant. implicitè conc. ant. explicitè, & distinctè, neg. ant. & conseq. Quia licet in subiecto prædicto intelli- gatur prædicatum implicitè tan- quam pars illius essentia, non ta- men intelligitur expressè, sed po- tius ad illud explicitè cognoscen- dum distinctum conceptum for- mat, & propterea intelligit com- ponendo, quia in subiecto non in- telligit explicitè prædicatum, qualiter Angelus intelligit prædi- catum in subiecto.

Dices: Lumen intellectus ex- cedit aliquando passivam cog- noscibilitatem obiecti quantum ad omnia prædicata, quæ conti- net: Ergo poterit explicitè per conceptum subiecti intelligere prædicatum in ipso.

Resp. dist. ant. vt absolute cognoscibilem, & modo huma- no, conc. ant. vt cognoscibilem omni modo, vel supra modum humanum, neg. ant. & conseq. Quia licet lumen intellectus exce- dat aliquando passivam cognos-

cibilitatem obiecti, quantum ad omnia, quæ continet, & possit ea omnia perfectè cognoscere com- ponendo, & dividendo, non ta- men potest ea omnia per eundem conceptum explicitè, & secun- dum proprias differentias attingere, & sub omni eorum habitu- dine in recto, nam hæc attingen- tia superat modum humanum.

Dices: Lumen intellectivum nostri intellectus esse idem in sta- tu separationis, & in statu coniun- ctionis ad corpus; sed in statu se- parationis intelligit explicitè præ- dicatum in subiecto: Ergo etiã in statu coniunctionis ad corpus.

Resp. Tamen lumen esse idem in utroque statu quantum ad virtutem subiectivam, non ta- men quantum ad virtutem obie- ctivam, vel speciem, quia in statu separationis intelligit per species infusæ exëplatas ab idea divina, & non acceptas à rebus, quæ quidem vniuersaliores sunt, & explicitè re- præsentant prædicatū in subiecto, & propterea potest anima intelli- gere in statu separationis sine compositione, & discursu.

Ad quintam prob. principa- lis ant. neg. ant. si sermo sit de re- præsentatione conceptus explici- ta, & ad primam prob. neg. con- seq. Quia in simplici apprehensione repræsentatur idem, & eodē mo- do, sed in secunda operatione re- præsentatur subiectum vt habens, vel id de quo, & prædicatum repræsentatur vt habitum, vel

ut id quod prædicatur, & ita diverso conceptu representatur utrumque, sicut 1. part. quæst. 13. art. 1. 2. tradit Angel. Doct.

Ad secundam prob. neg. ant. quo ad secundam partem, & ad prob. dist. ant. idem specificè in esse rei, conc. ant. in esse obiecti, neg. ant. Quia homo idem in esse rei, representatur in esse obiecti sub habitudine subiecti; & habitudine prædicati, & ita terminat conceptum specificè diversum, sicut idem homo ut species subijcibilis, & ut species prædicabilis terminat conceptum specificè distinctum.

Sed instabis: Illi modi per modum habentis, & habiti vel prædicati, & subiecti non representantur in conceptu: Ergo non possunt essentialiter variare. Prob. antec. Si representarentur modi prædicti in conceptu, propositio esset falsa, nam esset idem ac dicere subiectum formaliter ut subiectum est prædicatum. Ergo modi prædicti non representantur in conceptu.

Resp. dist. ant. signatè per modum subiecti quod, conc. ant. per modum formæ subiecti, neg. ant. Nam licet modi prædicti non represententur signatè per modum subiecti, quod, representantur tamè signatè per modum formæ subiecti, quod sufficit ad variandum essentialiter conceptum; sed ut propositio esset falsa debebant representari signatè per modum subiecti quod,

quia prædicatum non dicitur de secunda intentione, vel de forma subiecti, sed solum de subiecto quod, ut alibi diximus de hac propositione: homo est animal, est propositio in qua prædicatum verè dicitur de subiecto ex parte rationis quæ.

Secundò alij ad eandem probationem, respondent: Conceptum non representare modos prædictos signatè quod erat necessarium ut propositio esset falsa, sed solum exercitè representare modos prædictos.

Sed contra primò: Modi prædicti non representantur exercitè. Ergo solutio tradita nulla est. Prob. ant. In vocibus non representantur exercitè, cum voces non sint, impositæ ad illos representandos. Ergo etiam in conceptu non representantur exercitè.

Contra secundò: Quamvis represententur exercitè non possunt conceptum essentialiter variare. Ergo non variant essentialiter illum. Prob. ant. primò: In modis præsentia, & absentia, qui representantur exercitè, & tamen non variant essentialiter notitiam in probabili Thomistarum sententia.

Secundò: Cum quis format hanc propositionem *homo currit*, idem conceptus representat exercitè modum copulæ, & modum prædicari, nam si conceptus non esset idem, verbum prædictum esset

esset complexum, quod falsum est. Ergo diversi modi exercitè representari, non variant essentialiter conceptum.

Resp. ad primam replicam neg. utrumque ant. Quia licet voces absolute, & extra propositionem non significant modos prædictos, voces tamen intra propositionem etiam significant modos exercitè, & ad illos significantes imponuntur dum intra propositionem existunt.

Ad secundam replic. dicimus: Latum esse discrimen, quia modi præsentia, & absentia non sunt formaliter intranei, sed potius extra lineam notitia; modi verò subiecti, & prædicati sunt formaliter intra lineam obiecti, & ita ipsum essentialiter variant, sicut propter eandem rationem modi recti, & obliqui variant essentialiter obiectum, quamvis solum represententur exercitè in probabili sententia.

Ad secundam prob. quamvis aliter infra dicemus, respondemus modo, dist. conseq. modi in adequati, conc. cōseq. totales, & adequati, neg. conseq. Quia modi subiecti, & prædicati sunt adequati distincti, & similiter cum copula non habet rationem prædicati, solum habet modum copula, qui respectu ipsius pro tunc, est solus, & unicus modus, & ita est totalis, & adequatus, ipsamque propterea copulam essentialiter variat in ratione obiectis sed cum

copula per se ipsam includit participium, vel prædicatum, habet simul rationem unionis, & extremi uniti, & ita modus unionis, & extremi in adequatè se habent, & illam essentialiter obiectivè non variant, sicut materia in physici essentialiter distincta, nō est ut extremum unitū, & ut ratio formalis unendi, quia per se ipsam exercet utrumque formaliter.

Tertiò arguitur: Propositio mentalis est unicus, & simplex conceptus: Ergo simplex qualitas est. Prob. ant. primò. Propositio mentalis est terminus secundæ operationis intellectus; sed secunda operatio intellectus est una simplex: Ergo etiam propositio mentalis est unicus, & simplex conceptus, quia operatio, & illius terminus debent habere proportionem.

Secundò prob. ant. Iudicium importat unum simplicem conceptum, sed propositio mentalis est iudicium, cum per eam iudicet intellectus de propositione obiectiva: Ergo idem.

Tertiò prob. ant. Potentia immaterialis elevatur in agendo supra potentiam materiale, sed potentia materialis loquutiva per tres veces format propositionem vocalem: Ergo potentia intellectiva unico tantum conceptu formabit mentalem propositionem, aliàs non elevabitur supra aliam.

Quartò prob. ant. Propositio

tio mentalis est ens per se; sed ex duplici conceptu, vnum ens per se resultare non potest: Ergò propositio mentalis est vnus tantum conceptus. Prob. min. Ens per se resultare non potest ex duplici ente in actu; sed potius in illo vna pars se habet vt materia, & altera se habet vt forma, sed quilibet conceptus est ens in actu. Ergò ex duplici conceptu, vnum ens per se resultare non potest.

Quintò prob. ant. Propositio mentalis non fit ex pluribus conceptibus pertinentibus ad primam operationem, cum in prima operatione non detur conceptus subiecti, & conceptus prædicati, ex quibus mentalis propositio componitur, eo quod subiectum, & prædicatum non dantur extra propositionem, quæ tamen in prima operatione non est, sed aliundè non fit ex pluribus conceptibus pertinentibus ad secundam. Ergò non importat plures. Prob. min. Propositio mentalis ex terminis mentalibus fit, sed termini mentales supponuntur ad secundam operationem. Ergò non fit ex pluribus conceptibus pertinentibus ad secundam.

Sextò prob. Intellectus minus perfectus hominis, v.g. Rustici pluribus conceptibus format propositionem mentalem. Ergò intellectus hominis docti vno conceptu format illam, quia quo perfectior est intellectus, eo per pauciores species intelligit, &

ideò Angelus perfectior per pauciores species intelligit veritatem.

Confirm. argumentum: In propositione de secundo ad iacente, vt in hac *homo legit*, idem conceptus correspondet copulæ, & prædicato, sed eadem ratione idem conceptus debet correspondere subiecto, siquidem intentio prædicati non minus distinguitur ab intentione copulæ, quam intentio subiecti. Ergò conceptus omnium vnus est. Prob. mai. Prædicatum in propositione prædicta non est distinctum à copula. Ergò idem conceptus correspondet vtrique.

Secundò confirm. & vrgetur argumentum. In sententia probabili asserente discursum in sola illatione, vel in nota illationis consistere, in qua quidem sententia salvatur adæquatè discursus in vnico actu. Ergò etiam compositio salvari poterit in vno conceptu, patet conseq. Quia sicut per compositionem movetur intellectus de subiecto ad prædicatum, ita per discursum ex præmissis ad conclusionem movetur.

Resp. ad argumentum, neg. ant. & ad primam prob. neg. min. Quia secunda operatio intellectus nostri importat plures conceptus, & actus, quorum vno attingit subiectum, & altero prædicatum, distinctè, & in recto, & ita composita est.

Ad secundam prob. eiusdem ant. dist. mai. iudicium signatum, &

& reflexum, conc. mai. exercitum, neg. mai. & sub eadem distinctione minoris, neg. conseq. Quia licet iudicium signatum, quo intellectus iudicat de propositione iam facta, sit vnus actus; iudiciū tamen exercitiū vnū non est, quia dum intellectus componit exercitiū prædicatum attribuendo subiectum iudicat etiam in exercitio se verè componere, & ideo, sicut per plures actus componit, ita etiam per plures actus iudicat exercitiū de compositione, quam facit.

Et si dicas: Iudicium etiam exercitium exprimi per hæc verba *ita est*, vel *ita non est*, sed hæc verba indicant formalem compositionem. Ergo iudicium exercitium formaliter compositum est.

Resp. Iudicium exprimi per verba prædicta propter penuriam vocum ad exprimendum actum simplicem iudicii, & non quia ipsum formaliter compositum sit, vnde solum virtualiter est compositum, & obiectivè, quatenus iudicat de compositione facta.

Ad tertiam prob. dist. mai. intra proprium modum cognoscendi, conc. mai. supra illum, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia elevatio supra potentiam materiale non debet extrahere spiritualem potentiam à modo proprio intelligendi, quod est intelligere componendo, sed debet intra ipsum manere. Vnde elevatio prædicta consistere non debet

in eo, quod potentia spiritualis non componat, sed in eo, quod fiat alia à se, & sub vniuersaliori, vel perfectiori ratione attingat obiecta. Et quidem si argumentum convinceret, probaret etiam intellectum vnica operatione apprehendere prædicatum, & subiectum, siquidē intellectus, vt apprehensivus, potentia spiritualis est.

Ad quartum prob. dist. mai. perfectate ordinis, conc. mai. perfectate informationis, neg. mai. & sub eadem distinctione minoris, neg. conseq. Quia propositio est ens per se, non quidem perfectate physica, & informationis, sed perfectate intentionali, vel ordinis, aut habitudinis inter duo, quæ perfectitas ex duplici ente in actu resultare potest, sicut numerus, & oratio sunt entia per se, cum sint per se scibilia, & numerus sit obiectum arithmetica, quod enti per accidens convenire non potest; & tamen numerus, & oratio ex pluribus in actu resultant.

Ad quintum prob. neg. min. & ad prob. dist. mai. ex terminis mentalibus, vt induunt intentionem subiecti, vel prædicati, conc. mai. ex terminis sub intentione termini præcisse, neg. mai. & quavis termini mentales sub intentione termini præsupponantur ad secundam operationem, sub intentione tamen subiecti, & prædicati non præsupponuntur ad illam.

Et si dicas: Intentionem subiecti, & prædicati ad compositionem

sitionem præsupponi tanquam partes illius : Ergò etiam ad secundam operationem supponuntur.

Resp. dist. ant. ad compositionem in facto esse, & pro aliquo priori rationis, conc. ant. ad illam in fieri, neg. ant. Quia compositio completè fit, dum intellectus format conceptum copulæ, per quam vnit prædicatum, cum subiecto, & conceptus subiecti, & prædicati conceptum copulæ antecedunt pro aliquo priori rationis, consequenterque præcedunt compositionem factam, illam verò non antecedunt in fieri, nam quando fit subiectum, & prædicatum incipit iam fieri exercitè compositio, quæ quidem tam in fieri, quam in facto esse, ad secundam duntaxat pertinet operationem.

Ad sextò prob. neg. consequ. & ad prob. in ductam dist. ant. per pauciores intra proprium modum intelligendi, conc. ant. contra, vel supra illum neg. ant. Nam inter homines, qui perfectiorem intellectum habet, per pauciores etiam species saltim expressas intelligit plura obiecta; eo, quod magis penetrat representationem speciei impræssæ, semper tamen hoc facit seruando modum proprium intelligendi, videlicet componendo, & dividendo.

Secundò resp. absolute negando intellectum humanum perfectiorem intelligere per pau-

ciore species : quia quilibet intellectus humanus intelligit per species desumptas à rebus, & ita per easdem species, & excessus solum in eo consistit, quod intellectus perfectior plus penetrat de subiecto per speciem, & plura in eo intelligit prædicata, quæ tamen solum attribuit subiecto per veram compositionem.

Et si dicas: D. Thom. vt probet Angelum perfectiorem intelligere per pauciores species, apponere exemplum in homine perfectiori.

Resp. D. Thom. apponere exemplum in homine perfectiori, ad probandum præcise Angelum perfectiorem intelligere etiam perfectiori modo, non verò quantum ad alia: sed ex hoc infert Angelo perfectiori, & perfectius intelligenti deberi vniversaliores species; eo, quod species Angeli non desumuntur à rebus, sed causantur ab idea divina, & ita confunduntur iuxta modum, & perfectionem intellectus Angelici, quod tamen in homine propter rationem oppositam, non contingit.

Ad primam argumenti confirmationem, aliter, quam supra resp. neg. mai. Nam ea, quæ diuidunt essentialiter rationem aliquam communem, non possunt in aliqua specie formaliter ad vnari, quæ ratione practicum, & speculativum non possunt in habitu Logicæ ad vnari, quia diuidunt essentialiter.

tialiter habitum inferiorem in-
communi, & cum ratio subiecti.
copulæ, & prædicati essentialiter
dividant rationem communem
partis componentis propositio-
nem, inde fit; copulam formaliter
ad vnare non posse rationem
copulæ cum ratione prædicati,
nec eundem terminare conceptū.

Non tamen inferas inde: ver-
bum *scribit* esse complexum, quia
illi duplex conceptus correspon-
det; nam illi duplex correspon-
det conceptus: alter in ratione
nominis, alter quidem in ratione
verbi; ex quo solum sequitur esse
complexum ex nomine, & verbo
formaliter, non tamen ex dupli-
ci verbo.

Ad secundam confirm. omis-
so ant. neg. conseq. Quia discursus
est quidam motus per modum
viæ, & tendentiæ, vel transitus à
præmissis ad conclusionem, &
ita sicut in motu progesivo termi-
nus à quo, & ad quem non consti-
tuunt ipsum motum, sed sola via
per quam mobile de vno ad alter-
um transit; ita pariter discursus
non in præmissis, & conclusione,
sed in sola illatione, quæ est via,
& tendentia adæquatè consistit:
compositio verò non est sola via,
& tendentia de subiecto ad prædi-
catum, sed est quodam totum ex
vtroque resultans, & ideo ex vtro-
que componitur.

Sed instabis: Compositio
mentalis eo importat plures con-
ceptus, quia intellectus viso subie-

cto, non statim videt prædicatum,
& ea, quæ de subiecto enuntiari
possunt, sed intellectus, viso prin-
cipio, non videt statim conclusio-
nes in principio, & propterea dis-
currit: Ergò si semel discursus plu-
res actus essentialiter non requi-
rit, idem de compositione di-
cendum.

Fatemur replicam esse diffi-
cilem, sed hoc ideo quia senten-
tia admissa difficilis est, iuxta mo-
dum tamen illius, reddimus d f-
paritatem consistentem in eo,
quod compositio est distincto-
rum vnio aut totum ex distinctis
compositum, & cum totum nihil
aliud sit, quam partes simul vnite,
& coniunctæ, propterea compositio
plures partes importat in re-
cto: discursus verò non est in re-
cto compositio, sed sequela vnus
ex alio, vel via ab vno in alterum,
& via in vno solo salvatur, qua
propter in opinione prædicta ex
quo intellectus, viso principio,
non videat conclusiones in eo, be-
nè infertur intellectum discurre-
re iuxta naturam discursus, qui
cum sit via, non debet in pluribus,
sed in vno tantum in recto consi-
stere, in quo à compositione di-
stinguitur quæ plures partes debet
in recto importare.

Quartò arguitur: Propositio
mentalis non potest esse vera, nisi
simplex qualitas sit: Ergò debet
esse qualitas simplex. Prob. ant.
primò: Proprietas non potest esse
simplex, nisi etiam essentia sim-
plex

plex sit, eo quod proprietas, & essentia debent proportionē habere; sed veritas, quæ est passio propositionis est aliquid simplex; Ergo propositio non poterit esse vera, nisi simplex qualitas sit.

Secundò prob. ant. Veritas consistit in adæquatione cum obiecto pro ut est; sed adæquatio est vnus tantum conceptus adæquatus cum obiecto pro ut est: Ergo propositio mentalis nequit esse vera, nisi simplex qualitas sit.

Confirm. argumentum: Propositio mentalis, ad hoc deberet esse composita, vt salvaretur distinctio inter intellectum Angelicum, & humanum; sed quamvis composita non sit salvatur ista distinctio: Ergo non debet esse composita. Prob. min. primò. Quamvis voluntas humana, & Angelica modo composito tendant ad finem, & media per intentionem, & electionem realiter ab intentione distinctam, salvatur vtrumque voluntatem formaliter esse distinctam: Ergo ab opposito, quamvis propositio quam format intellectus humanus non sit composita, sed simplex, sicut ea, quam Angelus format, salvabitur distinctio inter vtrumque intellectum.

Secundò prob. min. Quamvis Angelus inferior vnico conceptu totam enuntiationem attingat, sicut Angelus superior, ad huc salvatur distinctio inter intellectum vtriusque: Ergo quamvis

propositio, quam format intellectus humanus non sit composita, sed simplex, & vnus conceptus, salvatur distinctio inter vtrumque intellectum.

Tertiò prob. min. Doctrina vrgentiori contrariorum. Quamvis propositio intellectus humani composita non sit, essentialiter tamen supponit plures conceptus, & actus in prima operatione existentes, sed conceptus, quo Angelus intelligit totam propositionem obiectivam, similes conceptus prius existentes non supponit: Ergo quamvis propositio, quam format intellectus humanus composita non sit, salvatur ad huc distinctio inter vtrumque intellectum.

Resp. ad argumentum, neg. ant. & ad primam prob. neg. mai. Quia proportio inter essentiam, & illius proprietatem, consistere debet in eo, quod sicut essentia proprietatem determinatam radicat, & illam apriori probat, ita proprietas exigit determinatam essentiam; & illam aposteriori demonstrat. Non tamen debet supra dicta proportio in entitativa simplicitate consistere, quia risibilibitas est aliquid simplex, & tamen hominis natura physice, & metaphysice composita est.

Ad secundam prob. eiusdem ant. dist. mai. in adæquatione intellectus exercita, vel iudicij exerciti, conc. mai. iudicij signati; vel reflexi neg. mai. & dist. min. adæ-

adæquatio periudicium signatū, conc. min. exercitè tantum indicativa neg. min. & conseq. Quia dum intellectus concipit subiectū, prædicatum exercitè, iudicat vnū esse subiectum, & alterum prædicatum, & dum per conceptum copulæ coniungit vtrumque, exercitè iudicat vnum alteri convenire, vel non convenire, & rem ita esse, vel non esse, in quo quidem adæquatio consistit, vnde adæquatio exercitè iudicativa consistit partialiter in conceptu subiecti, & conceptu prædicati, & ultimè, vel completè in conceptu copulæ coniungentis vtrumque, & ita adæquatio prædicta complexa, vel composita est.

Dices primò: Quod quando intellectus format conceptum copulæ, iam non existit conceptus subiecti, & conceptus prædicati: Ergò per conceptum copulæ non potest propositio significare verū, vel falsum completè.

Dices secundò: Conceptum subiecti, & conceptum prædicati per conceptū copulæ coniunctos, non posse significare verum: Ergò idem quod prius. Prob. ant. Ante coniunctionem non significabant verum saltem completè: Ergò per coniunctionem verum significare non possunt, quia per coniunctionem non mutatur eorum representatio.

Resp. ad primam, dist. ant. non existit in se, conc. ant. in sui continuativo, neg. ant. Quia sicut

in instanti temporis non existit pars præterita in se ipsa, existit tamen ratione instantis, quo cum parte futura coniungitur ita dum ponitur conceptus copulæ existit conceptus subiecti, & conceptus prædicati in ipso conceptu copulæ, vt in medio, vel vinculo continuativo vtriusque, in quo quidem significatio veri, vel falsi completur, nam oratio mentalis etiā est ens successivum, cuius partes non quidem in se, sed solum in termino continuativo simul existere debent.

Ad secundam, neg. ant. & ad prob. neg. conseq. Quia licet representatio conceptuum quantum ad substantiam eadem sit, & idem representet, quantum ad modum tamen diversa est, nā conceptus vt ordinati per copulam significant ordinatè, & ita verum, vel falsum significant, sicut voces divisæ non significant verum, & tamen vt in propositione coniunctæ, & ordinatæ significant veritatem.

Ad confirm. verò argumenti, neg. min. & ad primam prob. neg. conseq. Quia voluntas humana, & Angelica non differunt in modo attingendi finem, & media per vnum, vel plures actus, sed diversitas vtriusq̃ consistit in modo flexibiliter, vel inflexibiliter operandi, & ita dū modus iste diversus est salvatur inter vtramque distinctionem: modus verò operandi hominis in secunda operatione,

consistit in eo, quod non simplici intuitu, sicut Angelus, sed potius per plures intuitiones, & actus veritatem attingat, & propterea tali modo deficiente non salvatur completè imperfectio intellectus humani, nec distinctio inter utrumque intellectum.

Doctrinæ traditæ consentit D. Thom. 1. p. q. 60. artic. 2. in corp. per ea verba: *Cognitio intellectus fit secundum quod res cognita sunt in intellectu cognoscente. Est autem ex imperfectione intellectus naturalis naturæ in homine, quod non statim eius intellectus naturaliter habet omnia intelligibilia, sed quedam, à quibus in alia quodammodo movetur: sed actus appetitivæ virtutis est, & converso secundum ordinem appetentis ad res, quarum, quedam sunt secundum se bona, & ideo secundum se appetibilia, quedam vero habent rationem bonitatis ex ordine ad aliud, & sunt appetibilia propter aliud, unde non est ex imperfectione appetentis quod aliquid appetat naturaliter ut finem, & aliquid per electionem ut ordinatur ad finem.*

Ad secundam prob. dist. ant. distinctio in specie, conc. ant. in gradu immaterialitatis neg. ant. Quia ex quo Angelus inferior vni eo conceptu totam enuntiationem attingat, benè inferitur convenire in gradu immaterialitatis cum Angelo superiori, & ideo si intellectus humanus vni conceptu totam enuntiationem attingeret sicut intellectus Angeli,

utrumque quidem existeret in eodem gradu immaterialitatis, & consequenter non salvaretur debita distinctio inter utrumque intellectum.

Ad tertiam prob. poterat responderi primò, neg. min. Quia licet intellectus Angeli, aliquando conceptus similes non supponat, eos tamen aliquando supponit, nam Angelus per vnum conceptum intelligit hominem secundum suam naturam, & per alium intelligit gratiam, & postea utrumque simul intelligit, & ita falsum est conceptum quo Angelus intelligit totam propositionem obiectivam, alios non supponere conceptus; quod utique in Angelo inferiori in ordine etiam ad naturalia verum est, qui quidem non vno conceptu intelligit extrema huius propositionis homo non est Coelum, & ita conceptus, quo totam propositionem attingit plures conceptus supponit. Sed quia hæc necessaria non sunt.

Secundò ad tertiam probat. resp. dist. consequ. distinctio in completa, vel in adæquata, conc. consequ. completa, & adæquata, neg. consequ. Sicut namque notitia, quæ exigeret præsentiam obiecti, solum in completè, & in adæquatè esset intuitiva, & in adæquatè ab abstractiva diversa, ita secunda operatio, & propositio intellectus humani, quæ in se non esset composita, per exigentiam

tiam plurium conceptuum præcedentium solum in adequatè, & in completè differret à conceptu Angeli, sed non adequatè, & completè.

Sed instabis: Si semel propositio mentalis humana, vel homo in secunda operatione essentialiter. Supponit, & exigit plures conceptus præcedentes, iam salvatur adequata distinctio inter intellectum Angelicum, & humanum: Ergò solutio tradita nulla est. Prob. ant. primò. Per exigentiam in hærentia adequatè distinguitur accidens à substantia: Ergò si propositio mentalis humana plures exigit conceptus, per exigentiam prædictam distinguetur adequatè intellectus humanus ab Angelico intellectu.

Secundò prob. ant. Si semel propositio prædicta supponit, & exigit plures conceptus præcedentes iam verificatur, quod intellectus humanus viso subiecto non videat prædicatum, siquidem ad secundam operationem humanam supponitur vnus conceptus, quo subiectum attingitur, & alter, quo attingitur prædicatum: Ergò salvatur adequata distinctio, inter vtrumque intellectum.

Tertiò prob. ant. Iudicium, quo intellectus humanus iudicat de compositione iam facta, completè, & adequatè distinguitur ab Angelico iudicio; sed hæc completa distinctio provenit inde, quod iudicium humanum plures

conceptus antecedentes essentialiter requirit, & exigit: Ergò per hoc solum salvatur completa, & adequata distinctio.

Resp. ad replicam, neg. ant. & ad primam prob. neg. consequ. Quia plura non in exercitio consistunt, sed in aptitudine sola, & inter hæc accidens enumeratur, cui exercitium in hærendi accidentaliter convenit, & per aptitudinem ad ipsum sufficienter à substantia distinguitur; homo vero in secunda operatione essentialiter habet intelligere componendo, quod quidem non salvatur, nisi in secunda operatione existant plures conceptus, sicut non salvatur, hominem in tertia operatione propriè intelligere discurrendo, nisi in ipsa tertia operatione plures conceptus, & operationes existant.

Ad secundam prob. dist. ant. prædicatum secundam suam naturam, conc. antec. dum ipsum enuntiat exercitè, neg. antec. & consequ. Nam per exigentiam plurium conceptuum præcedentium, verificatur hominem viso subiecto, non videre prædicatum secundum suam naturam, non tamen verificatur non videre prædicatum dum enuntiat, & ipsum exercitè cum subiecto coniungit, siquidem in secunda operatione per eundem conceptum attingit prædicatum, & subiectum, quamvis antecederet ad enuntiationem plures conceptus supponan-

tur ; vt autem homo completè distinguatur ab Angelo , nedum antecedente , sed etiam dum enuntiat non debet prædicatum videre , quia propria , & formalis distinctio consistit in eo , quod dum prædicatum exercitè enuntiat , non videatur in subiecto , eo quod si dum enuntiat , attingit prædicatum in subiecto , iam propriè non intelligit componendo.

Ad tertiam prob. dist. min. plures in secunda operatione existentes , conc. min. plures absolute , vel in prima operatione , neg. min. & conseq. Quia sicut ait D. Thom. 1. p. q. 85. art. 3. ad 2. non qualiscumque multitudo conceptuum compositionem causat , sed illa , quæ vnum alteri attribuit ; & cum in prima operatione non inveniatur attributio vnius conceptus ad alterum , inde fit , quod multitudo præsupposita in prima operatio-

ne non sufficit , vt homo propriè intelligat componendo , & habeat modum proprium intelligendi in secunda operatione , quod est componendo intelligere , qua propter iudicium humanum ideò completè à iudicio Angeli distinctum est , quia supponit plures conceptus in secunda operatione existentes , quorum vno intelligit subiectum , & altero prædicatum illi attribuit , & ita tale iudicium supponit proprium modum intelligendi , & consequitur ad ipsum , sed per exigentiam plurium conceptuum tantum saluatur modus proprius cognoscendi in operatione prima , non verò in secunda operatione . Sicut si intellectus humanus haberet plures conceptus in secunda operatione , & non in tertia , solum esset completè distinctus in secunda , sed in tertia non esset completè , & adæquatè distinctus.

ARTICVLVS II.

UTRVM VNA PROPOSITIO POSSIT ESSE
verior altera formaliter.

§. PRIMVS.

SENSVS DIFFICULTATIS APPERITVR, ET
statuitur negativa conclusio.

DE Veritate transcendentali in præsentī sermo non est, quia certum debet esse vnā transcendentalem veritatem esse alterā maiorem, eo quod veritas prædicta consistit in entitate, & immaterialitate rei, quatenus potest per intellectum attingi, & inter ipsas actualitates rerum, vna alterā excedit, aut altera maior est; quapropter solum de veritate formali difficultas nostra procedit, quæ quidem veritas consistit in adæquatione iudicij intellectus cū re pro vt est, vel in eo, quod res habeat esse qualiter esse iudicatur per iudicium intellectus, de quo modo dubitamus. An in ratione formali adæquationis admitat excessum, & maius sit in ordine ad aliquam veritatem quam in ordine ad aliam. Pro cuius intelligentia perfecta.

Quædam breviter præmit-

Mag. Eroylan,

tenda sunt. Et primum illorum est; aliquam veritatem fundamentaliter, & antecedenter, vel concomitanter posse suscipere magis, & minus, aut esse maiorem, vel minorem altera veritate, eo quod vna veritas habet perfectiora fundamenta, & causas perfectiores sui esse, ratione quarum magis falsitati resistit, & firmitior, vel immutabilior est, sicut veritas hæc *Deus est* excedit alteram *Petrus currit*, & vniuersaliter veritas necessaria immutabilior est veritate contingente, & inter ipsas veritates necessarias altera superat aliam sicut veritas præmissarum veritatem conclusionis, quia veritas præmissarum minorem dependentiam importat.

Secundò præmittendum est: Nullam formam secundum specificum, & essentialem conceptum, posse magis, & minus admittere, quia

quia species rerum sunt sicut numeri, & ita sicut numerus destruitur quacumque vnitate superaddita, vel destructa; ita essentia quolibet prædicato superaddito, vel ablato, destruitur.

Tertiò præmitendum est: Aliquas esse formas, quæ quantum ad explicationem effectus proprii formalis magis, & minus admitunt, quales sunt illæ, quæ habent plures gradus intensionis, vt calor, & frigus, albedo, & nigredo, vitium, & virtus, & secundum maiorem intensionem, perfectius explicant proprium formalem effectum. Et an veritas sit de prædicto formarum genere in præsentī disputamus. Affirmant plures vt Suarez, Vazquez, quibus adhærent recentiores Iesuitæ, sed negant discipuli D. Th. cum quibus.

§. II.

Vna veritas non potest esse formaliter altera maior.

UERITATEM istam in libro de fide ad Petrum docuit Parens Augustinus dum affirmat; quod æqualitas intelligitur in Patre, & Filio, in quantum nullus horum, aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate; ex quibus habetur manifestè æqualitatem negationem excessus, & defectus importare.

Eundem sequutus est D. Th.

1. p. q. 42. art. 1. ad 2. dicens: *Quicumque enim communicant in vna forma possunt dici similia, etiam si in æqualiter illam formam participant, sicut si dicatur aer esse similis igni in calore, sed non possunt dici æqualia, si vnum altero perfectius formam illam participet.*

Eandem etiam doctrinam habet Angel. Doct. 4. methaphisica lect. 9. & q. 2. de verit. art. 9. & in 1. 2. q. 22. art. 2. & in 1. p. q. 85. art. 7. & clarius q. 2. de virtutibus art. 9. ad 1. per ea verba: *Cum veritas consistat in adæquatione intellectus, & rei, si consideretur veritas secundum rationem æqualitatis, quæ non recipit magis, & minus, sic non contingit aliquid esse magis, & minus verum.*

Ratione verò ex prædictis locis desumpta. Prob. conclusio nostra: Quia veritas formaliter accepta consistit in adæquatione intellectus cum obiecto pro vt est; sed adæquatio pro formali non potest magis, & minus suscipere: Ergò vna veritas nequit esse altera maior. Prob. min. Adæquatio importat negationem excessus, & defectus, vnde si aliqua forma aliam superat, vel exceditur ab alia, non dicitur alteri æqualis: Ergò adæquatio pro formali non potest magis, vel minus suscipere, & ita quantitas vnius palmi non magis æquatur cum altera palmi, quam vlna cū vlna, nec minor est æqualitas cubiti ad cubitū quam duorum cubitorum ad alios duos.

Confirm. Veritas pro formali in indivisibili consistit; Ergò non

possint univocè convenire, inde fit, quod veritas formalis in utroque non haberet univocam convenientiam, & consequenter esset in æqualis formalitèr.

Alij autem affirmant veritatem formalem in relatione transcendentali consistere, adhuc tamen posse magis, & minus non admittere, quia licet relatio transcendentalis ex conceptu communi, non petat positivè magis, & minus excludere, hoc tamen permittit ex conceptu peculiari, & ita ex prædicto conceptu poterit veritas magis, & minus excludere.

Et si illis obijcias, quod si relatio prædicta veritatis transcendentalis est, debet respicere obiectum ut causam, & consequenter debet recipere magis, & minus iuxta maiorem, vel minorem perfectionem obiecti.

Respondebunt + Obiecta veritatis secundum se, aut in esse rei esse magis, vel minus perfecta, non tamen in ratione specificantis, & causantis formalitèr veritatem, quia eam specificant, & causant secundum quod adæquatè terminant, & in ratione terminandi omnia obiecta æqualia sunt.

Verum solutionem prædictam non possumus approbare, quia omnia prædicta in apariencia sola fundantur, nam si semel veritas formalis respicit obiectum, ut causam, ipsum etiam debet respicere tanquam finem, &

mensuram, & consequenter in ratione veritatis non adæquabit obiectum in ratione terminantis, ac proinde non poterit consistere in æqualitate ad obiectum. Quapropter his omisissis, aut in sua probabilitate relictis.

Resp. Alitèr ad secundam prob. neg. mai. Quia veritas formalitèr, ut talis relativa non est, sed solum connotativa extremorum, & solum consistit in unico, & indivisibili adæquationis conceptu cum veritate obiectiva, tanquam termino adæquationis primario, de formali se habente ratione termini adæquationis, in qua omnia obiecta conveniunt, & de materiali, ipsa entitate, vel perfectione veritatis obiective.

Ad tertium prob. antecedentis concessa maiori dist. n. in. in firmitate, vel in certitudine, conced. min. in ratione formali veritatis, neg. min. & consequ. Nam ea, quæ magis accedunt ad primum alicuius lineæ crescunt formalitèr in ea ratione, in qua invenitur accessus, sicut lucidum augetur per accessum ad primum lucidum, eo quod in ipsa ratione lucidi invenitur accessus; verum in ratione veritatis formalis non reperitur accessus ad veritatem divinam, eo quod in veritate formali solum datur adæquatio indivisibilis cum obiecto, quæ quidem in Deo, & creatura formalitèr æqualis est.

Ad confirm. argumenti, neg. min.

min. & ad primam, prob. concessa maiori. Loquendo de sanitate perfecta, neg. min. Quia perfecta sanitas non suscipit magis, & minus; quia tamen nomen sanitatis impositum non est ad significandam tantum sanitatem perfectam consistentem in æqualitate humorum, sed ad hanc, & simul ad sanitatem parum deficientem ab æqualitate prædicta, propterea unus homo dicitur magis sanus quam alter, quatenus minus deficit à prædicta æqualitate.

Ad secundam prob. minoris, neg. ant. Quia licet primus actus plura prædicata attingat, & sic magis conformis extensivè, formalitèr tamen magis conformis non est, eo quod ita adæquatur cum eo, quod affirmat ut obiecto, & termino veritatis, sicut conformatur alius actus, nullus quippè eorum asserit obiectum esse plusquam est, nec minus, quod est in ratione terminantis veritatem. Sicut quantitas maior conformatur magis extensivè quantitati maiori, quam minor minori, sed formalitèr non magis conformatur, quia ita æqualitèr, adæquatur palmus palmo, sicut vlna vlnæ adæquatur.

Ad tertiam prob. min. dist. mai. consistit inadæquatè, concessa mai. adæquatè, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia in veritate transcendentali duplex conceptus invenitur, unus videlicet, qui est adæquatio cum idea,

in quo non datur magis, & minus, nā licet Angelus magis assimiletur ideæ generalitèr, & absolutè, quatenus perfectius ex parte rei imittatur divinam essentiam, non tamen cum essentia reduplicativè, ut idea adæquatur magis, sed potius ita adæquatur homo cum essentia reduplicativè, ut ipsius idea, sicut Angelus cum idea sua: alius insuper reperitur conceptus in veritate transcendentali per ordinem ad intellectum creatum per modum intelligibilis, aut passivè cognoscibilis ab ipso, & cum prædicta cognoscibilitas fundetur in immaterialitate obiecti, eo quod vnum quodque est cognoscibile in quantum immateriale; inde fit, quod sicut in entitate, & immaterialitate obiectorum invenitur inæqualitas, ita etiam in veritate transcendentali inæqualitas invenitur.

Ad quartam prob. min. Respondent aliqui moralitatem solum addere supra rationem boni communis adæquationem cum regula, & cum inadæquatione cum regula omnes actus, & obiecta convenient æqualitèr, inde fit vnam bonitatem moralem in ratione bonitatis absolutè esse altera maiorem, non tamen in ratione moralis.

Sed contra est: Quia præmium solum correspondet actui morali formalitèr; sed benè operantibus confertur aliquando distinctum præmium: Ergo inter actus, ut
sunt

sunt de genere moris inæqualitas invenitur.

Secundo rejicitur solutio data, quia fides, & charitas inæquales sunt formaliter in genere moris, nam charitatem esse saltem moraliter fide perfectiorem, est de fide; sed inæqualitas prædicta desumitur penes ordinem ad actus magis, vel minus perfectos in genere moris: Ergo idem quod prius; & hanc solutionem satis efficaciter impugnaram habent nostri, propterea que non eam ultra impugnamus, ne plusquam oportet extra chorum immoremur. Vndè.

Ad quartam, & ultimam prob. resp. Bonitatem moralem duplicem importare conceptum inadæquatum, alterum quidem adæquationis cum regula, in quo magis, & minus non datur, sed potius omnes bonitates morales conveniunt æqualiter, alterum etiam dari conceptum inadæquatum consistentem in respectu ad obiectum, & illius circumstantias, qui respectus magis, & minus admittit iuxta ordinem ad obiectum magis, vel minus perfectum, & secundum conceptum prædictum dicimus unam bonitatem moralem esse altera maiorem, & fidem superari à charitate.

Et si dicas: Primum conceptum inadæquatum respectum videlicet ad obiectum, non esse ad obiectum, nisi ut adæquatum cum regula: Ergo si in adæquatione

cum regula æqualitas reperitur, in altero conceptu non poterit inæqualitas dari.

Resp. dist. ant. nisi ut adæquatum connexivè, conc. ant. expressivè, neg. ant. & conseq. Quia in primo conceptu non exprimitur respectus ad regulam, sed solum in eo importatur implicite, formaliter tamen, & connexivè importatur, eo quod actus non respicit obiectum ibi sistendo, sed ultra ad regulam trāscedendo, & ita transitus ad regulam est conceptus inadæquatus secundus, & cum primo connexus, sicut conceptus ad est conceptus secundus in relatione, inadæquatus tamen, & connexus cum peculiari in quatenus ratio non respicit subiectum sistendo ibi, sed ipsum ad terminum referendo, & propterea in primo conceptu potest inæqualitas reperiri, quamvis in conceptu secundo inveniatur æqualitas.

Quintò arguitur: Vna veritas formaliter perfectior est altera veritate: Ergo etiam altera maior est. Prob. ant. Primò: Actus visionis beatæ, & actus fidei sunt formaliter actus veri; sed visio perfectior est fide: Ergo una veritas altera perfectior est.

Secundò prob. ant. Sicut veritas in indivisibili consistit, ita etiam substantia; sed una substantia est formaliter perfectior altera: Ergo idem de veritate dicendum.

Tertiò prob. ant. Vna veritas habet perfectius obiectum, siquidem

dem obiectū huius veritatis *Deus est*, perfectius est quam obiectū huius veritatis *homo existit*: Ergo etiā vna veritas perfectior est, nam perfectio veritatis ab obiecti perfectione desumitur.

Confirm. Veritas divina perfectior est veritate creata: Ergo idem. Prob. ant. Primò: Æqualitas reperta inter Divinas Personas perfectior est æqualitate reperta inter personas, vel quantitates creatas: Ergo etiam divina veritas perfectior est quam creata.

Secundò prob. ant. Veritas creata est veritas secunda, & dependens à divina veritate, & consequenter formaliter participatur ab illa: Ergo veritas divina perfectior est.

Tertio prob. ant. in divisione analogica membrum minus principale, minus etiam perfectum est; sed veritas in veritatem creatam, & increatam analogicè dividitur, & veritas creata est minus principale membrum: Ergo veritas divina perfectior est. Min. probat. Quia enti creato, & increato nihil datur univocum: Ergo veritas in creatam, & increatam analogicè dividitur.

Resp. ad argumentum, neg. ant. & ad primam prob. dist. min. in ratione cognitionis, conc. min. in ratione veritatis formalis, neg. min. & conseq. Quia licet visio in ratione cognitionis perfectior sit, eo quod clarè Deum attingit, in ratione tamen veritatis perfectior

non est, eo quod ita fides adæquatur cum obiecto, quod credit, sicut charitas cum obiecto, quod videt.

Ad secundam prob. dist. mai. Ly sicut parificante in substantiali utriusque differentia absolute sumpta, conc. mai. sumpta comparative, neg. mai. & concessa min. neg. conseq. Quia licet differentia essentialis substantiæ in se ipsa, & absolute indivisibilis sit, comparative tamen indivisibilis non est, sed potius comparata ad aliam perfectiorem est minus perfecta, & ad aliam minus perfectam comparata, perfectior est: quod quidè provenit ex eo quod ratio substantiæ est contrahibilis per differentias magis, & minus perfectas intra lineam substantiæ, per differentiam videlicet exigentem perfectiorem substantiam, & modum perfectiorem essendi; & per differentiam exigentem modum non ita perfectum; veritas verò etiam comparative minor esse non potest, quia adæquatio in ratione formali adæquationis, nec plus habet, nec est minor in vno, quam in altero subiecto.

Ad tertiam prob. dist. antec. perfectius absolute, & comparative ad veritatem in ratione cognitionis, conc. ant. Comparative ad ipsam in ratione veritatis, vel per modum termini adæquationis, neg. ant. & conseq. Quia licet obiectum vnius veritatis perfectius sit absolute, non tamen per-

fectius est in ratione termini adæquationis, eo quod ita perfectè terminat adæquationem sui iudicii obiectum huius veritatis *Deus est*, quam obiectum alterius *homo currit*, sicut quantitas palmaris ita perfectè terminat adæquationem alterius palmi, sicut quantitas bicubita alterius quantitatis bicubitæ, vnde vna veritas in ratione veritatis formalis nunquam altera maior est.

Ad confirm. autem argumenti, neg. antec. & ad primam prob. dist. antec. perfectior in esse entis, conc. antec. in ratione æqualitatis, neg. antec. & conseq. Quia æqualitas reperta inter Divinas Personas entitative substantia infinita est, & ita magis perfectæ, quam æqualitas creata; sed in ratione æqualitatis perfectior non est, eo quod in ea ratione formali in qua sunt æquales quantitates creatæ, ita adæquantur per negationem excessus, & defectus, sicut Personæ Divinæ.

Ad secundam prob. respondent nostri communiter: Veritatem creatam formalitè in ratione realis non esse primam, sed secundam, & dependentem à divina veritate, & veritatem in communi analogicè de vtrique prædicari, ad quod tamen affirmant sufficere, quod minus perfectè participetur à veritate creata, & cum dependentia à veritate divina: inde tamen non inferri veritatem formalem suscipere ma-

gis, & minus, quia substantia magis, & minus non suscipit; & tamen minus perfectè participatur à substantia creata, & dependentèr à divina substantia.

Ignoramus tamen qualiter quiescant in solutione prædicta, quia licet ex inæqualitate, & dependentia, aut analoga convenientia in ratione veritatis, non inferatur veritatem suscipere magis, & minus in se ipsa, & absolute per intensiorem gradualem, sicut patet in substantia; bene tamen, ex inæqualitate prædicta colligitur vnam veritatem comparative ad alteram magis, & minus suscipere, id est non esse ita perfectam, sicut veritas divina, eo modo, quo substantia creata non est ita perfectæ, sicut divina substantia; sed Authores prædicta solutione videntes, nobiscum defendunt non solum veritatem magis, & minus non admittere per augmentum graduale absolute, & in se ipsa, verum etiam comparative, vnam videlicet veritatem non esse alia maiorem, & perfectiorem: Ergo nec solutio tradita vera est, nec argumenti difficultatè evacuat.

Secundò respondent alij: Veritatem in communi esse analogam, non quidem analogia inæqualitatis, & dependentiæ, sed solius transcendentæ, & ita ex transcendentia inæqualitatem non sequi.

Sed hæc etiam solutio argu-

mentum non soluit, quia veritas creata non est prima veritas, sed secunda, & à prima dependens.

Insuper etiam ubi datur transcendentia, ratio communis non descendit cum omni differentia sibi essentiali, aliàs adæquatè descenderet, & univocè; quia propter solum descendit ad unum, cum aliqua differentia, & ad alterum cum altera differentia; sed differentie prædictæ non possunt equales esse, cum sint primo diversæ: Ergò prædicta ratio inæqualiter descendit.

Et si dicas: Non esse utramque differentiam essentialem, & formalem comparativè ad rationem communem. In contra est: Ergò utraque essentialis non est: Ergò ratio communis ab ea præscindit: Ergò non prædicatur analogicè de illa, quia ratio communis non dicitur analogicè respectu illius, à quo perfectè præscindit. Undè.

Ad secundam prob. antecedentis eiusdem confirm. resp. aliter dist. ant. formalitèr in esse rei conc. ant. in ratione veritatis neg. ant. & conseq. Quia licet veritas creata quatenus comparatur ad subiectum, & ad Deum, ut ad causam entitatis, secunda sit, & à prima dependens, vel ab illa participata; formalitèr tamen quatenus comparatur ad obiectum per adæquationem cum ipso, nec secunda est, nec dependens, nec à Deo participata formalitèr, eo

quod in conceptu explicito adæquationis in quo solo veritas consistit, nulla inferioritas explicatur.

Et si dicas: Veritatem pro formali dicere perfectionem, nā intellectum adæquari cum obiecto est propria intellectus perfectio: facile resp. Adæquationem prædictam non esse perfectionem formalitèr, sed solum arguitivè, quatenus ex prædicta adæquatione colligimus perfectionem intellectus.

Et si iterum dicas: Quod ubi datur dependentia in essentia, datur etiam dependentia in proprietate consequuta; sed veritas est passio entis: Ergò si veritas creata dependet à divina in esse entis, etiam in veritate dependet.

Resp. veritatem transcendentalem esse passionem entis, non tamen veritatem formalem, quæ aliunde desumitur, ex adæquatione videlicet intellectus cum obiecto.

Et si dicas: Quod veritas formalis pro formali est ens: Ergò si in ratione entis pendet, hoc idem habebit in ratione veritatis. Resp. idem quod diximus q. 1. art. 2. de scibilitate entis rationis loquentes, quia veritas pro formali adæquationis nihil explicat entitatis, sed solum explicat aliquid formalitatis.

Ad tertiam prob. ant. nego min. Quia licet in esse entis, & pro

pro eo, quod veritas implicat, analogicè conveniat veritas creata cum veritate in creata; formalitèr tamen in ratione veritatis habent univocam convenientiã, nam in ratione veritatis solũ importatur formalitas quædã connotativa objecti, per adæquationẽ cum illo, & in hoc inæqualitas nõ datur, sicut in ratione entis specificantis intellectum conveniunt univocè Deus, & creatura, quatenus ens in ratione specificantis solum importat expressum entis formalitèr, in quo convenientia, & non inæqualitas invenitur. Nec est simile de sapientia, quo exemplo utuntur aliqui, quia sapientia est cognitio, per altissimas causas, & cognitio divina magis penetrat, & per altiores causas probat.

Sed instabis primò: Causa æqualitatis, & adæquationis est unitas extremorum, sed actus intellectus divini magis, unus est cum essentia divina, quam attingit, siquidem est unus per identitatem cum illa: Ergò in ipso conceptu adæquationis inæqualitas invenitur.

Secundò instabis: Ex prædicta solutione sequitur, dari in Deo compositionem methaphisicam veram, quæ quidem admittenda non est: Ergò nec data solutio. Prob. ant. Veritas univocè dicitur de creata, & increata iuxta datam solutionem; sed prædicatum univocum veram facit compositi-

tionem methaphisicam, cum differentia contrahente: Ergò ex prædicta solutione sequitur etiam in Deo compositio prædicta.

Resp. ad primam replicam, dist. mai. unitas commensurationis, conc. mai. quatenus dicit carentiam divisionis, neg. mai. Quia unitas, quam æqualitas requirit, non est unitas per carentiam divisionis, quæ in Deo maxima est; sed est sola commensurationis unitas, in qua utique non datur magis, & minus, sed ita commensuratur per negationem excessus, & defectus, intellectus creatus cum objecto verè attracto, sicut intellectus divinus cum essentia attracta verè.

Ad secundam replicam, neg. ant. & ad prob. dist. min. Contrahente ipsum intra propriam lineam, aut ipsum formalitèr, concedo minor. ipsum materialitèr, aut extra lineam propriam, nego minor. Quia veritas creata, & in creata solum contrahunt veritatem pro implicito, & materiali, non verò pro expresso, & formali, in quo solo consistit veritas, & ideo cum veritate formali veram compositionem non faciunt.

Dices: Veritas saltem materialitèr multiplicatur in veritate creata, & veritate increata, siquidem comparatur ad illas, ut ad subiecta diversa: Ergò contrahitur in utraque per indivi-

duales saltem, & diversas differentias: Ergò facit veram compositionem cum illis, sicut homo cum differentia individuali, quæ determinat materialiter speciem.

Resp. dist. ant. *materialiter*, id est pro substracto veritatis, conc. ant. *materialiter*, pro conceptu veritatis, neg. ant. & conseq. Quia veritas pro substracto, & materia veritatis, multiplicatur realiter, & formaliter in creata, & increata, sed conceptus formalis veritatis, nec materialiter multiplicatur, eo quod multiplicatio, & divisio numerica, & individualis, non exercetur in expressio adæquationis, in quo solo veritas formalis consistit, cum expressum adæquationis nihil aliud possit exprimere, &

consequentè nihil aliud possit formaliter importare, sed potius est vnus, & indivisibilis materialiter conceptus, quem omnia multiplicantia solum pro substracto plurificant, & substratum non est de linea veritatis; in quo quidem veritas distinguitur ab homine, & omni alia specie faciente compositionem cum differentia individuali, quia quamvis individualis differentia non determinet essentialiam hominis per aliquid essentialia speciei, ipsam tamen speciem pro formali determinat, & ipsam formam specificam limitat, vnde ipsa forma specifica in diversis individuis realiter,

& numericè distin-

cta est.

QVÆST.

QVÆST. SEXTA.

DE SYLLOGISMO, ET IN EA.

ARTICVLVS VNICVS.

VTRVM CONCLUSIO SIT DE ESSENTIA

Syllogismi?

§. PRIMVS.

Quibusdam prenotatis, statuitur negativa conclusio.

IN difficultate præsentî, quæ non argumentorum gravitate, sed authorum confusione difficilis effecta est, debemus primò præmittere: Motum discretum in recto importare vtrumque terminum, à quo videlicet, & ad quem sicut 1. p. q. 52. artic. 1. & 2. docet Angel. Doct. dum ibi motum Angeli discretum, vtrumque terminum importare affirmat expresse, & ipsa ratio convincit, quia in motu præ-

dicto mobile non movetur in aliqua via mediante inter terminos prædictos, sed movetur præcise per attingentiam vtriusque, consequenterque motus prædictus non aliqua via media, sed potius in vtroque termino debet adequatè consistere; cumque discursus intellectus nostri sit motus intellectualis discretus, in quo præmissæ habent rationem termini à quo, & conclusio habet rationem termini ad quem: inde fit dis-

cursum nostrum in recto importare præmissas inferentes, & conclusionem illatam. Qua propter dum in dubium vertimus, an conclusio sit de essentia syllogismi, pariter dubitamus, an syllogismus sit discursus adæquatè, & dicat totum quod motus, vel minus importet in recto, aut an syllogismus salvetur adæquatè in termino *aquo* discursus, vel utrumque terminum importare debeat, qualiter utrumque terminum motus intellectualis importat.

Secundò præmittendum est; argumentationem, vel syllogismum, de quibus in difficultate nostra æqualitè disputamus, non posse adæquatè consistere in illatione mediãte inter antecedens, & consequens, aut inter præmissas, & conclusionem illatam, quæ quidem illatio explicatur per particulã *quia si*, vel *ergo*, quasi per modum motus inter terminum utrumque mediantis, & existentis.

Assumptum probamus primò: Quia syllogismus est oratio, ut constat ex eius diffinitione; sed illatio illa, quæ mediat inter præmissas, & conclusionem illatam, non est oratio: Ergò non potest in illa sola adæquatè consistere syllogismus. Prob. min. Nota prædicta illationis explicatur per incomplexam, & unicam tantum vocem, & consequenter illatio prædicta non habet partes per se significativas separatas: Ergò vera oratio non est siquidem diffinitio

orationis illationi prædicta non convenit.

Secundò prob. assumptum: Syllogismus debet esse modus sciendi, sed nota prædicta non est modus sciendi: Ergò in ea sola nequit consistere syllogismus. Prob. min. Modus sciendi manifestat ignotum; sed nota illanò manifestat ignotum: Ergò modus sciendi nò est. Prob. min. Illud manifestat ignotum, quod continet ipsum; sed nota prædicta non continet ignotum, sed solum est nexus, & unio continentis, & contenti: Ergò nota illa non manifestat ignotum.

Confirm. Syllogismus non potest in vno solo termino sincathegorimatico adæquatè consistere, alias terminus cathegorematicus syllogismum superaret; sed nota prædicta est vnus tantum terminus sincathegorematicus: Ergò non potest in ea sola adæquatè consistere syllogismus.

Sed instabis contra præfatam doctrinam, quia in eo debet consistere adæquatè syllogismus, in quo consistit adæquatè consequentia; sed consequentia in recto, & adæquatè consistit in illatione mediãte: Ergò in eadem debet consistere syllogismus. Probat. min. Quando negamus consequentiam, non negamus antecedens, vel consequens, conclusionem, vel præmissas: Ergò in nullo horum, sed solum in illatione mediãte consistit adæquatè.

quatè consequentia.

Secundò probat. min. in eo consistit in recto, & adæquatè consequentia, quod per eiusdissinitionem importatur in recto; sed indissinitione consequentiæ sola illatio importatur in recto, alia verò importantur in obliquo, siquidem consequentia diffinitur: illatio vnus ex alio, in qua diffinitione vnum, & aliud importantur in obliquo: Ergò in illatione sola debet consistere adæquatè consequentia.

Confirm. Motus non potest in recto, & intrinsicè consistere in termino à quo, vel ad quem, aut simul in utroque: cum vterque terminus extrinsicè comparetur ad motum; sed syllogismus est motus, & præmissæ habent in eo rationem termini à quo, conclusio verò habet rationem termini ad quem: Ergò non potest in præmissis, vel in conclusione, aut in utroque simul consistere syllogismus, sed solum in illatione mediante.

Resp. ad argumentum neg. min. Quia consequentia importat formaliter dispositionem debitam præmissarum, vt inferant conclusionem, aut connexionem activam antecedentis ratione, cuius habet continere consequens, & illud inferre, & ideo consequentia non consistit in illatione verè mediante, sed potius in illatione activa se tenente ex parte præmissarum, aut ex parte antecedentis,

& solum in obliquo importat conclusionem illatam; vnde ad primam prob. dist. ant. antecedens, vel præmissas absolute conced. ant. vt illativas neg. ant. & consequ. Quia quando negamus consequentiam, negamus antecedens, vel præmissas benè inferre conclusionem, aut illam continere, in qua quidem continentia, vel illatione consistit adæquatè consequentia.

Ad secundam probat. min. resp. Quod dum consequentia diffinitur: illatio vnus ex alio, idem est, quod dicere vnum, vt inferens aliud, & ideo licet in voce, & quantum ad apparietiam ponatur antecedens in obliquo, verè tamen, & in re ponitur in recto, & solum aliud illatum in obliquo collocatur, ex quo tantum inferitur conclusionem illatam non esse de essentia consequentiæ formaliter, & in recto, non tamen antecedens, vel præmissas de illius essentia non esse.

Ad confirm. dist. min. Motus inadæquatè sumptus pro termino à quo, vel præmissis, vt inferentibus conced. min. adæquatè sumptus neg. min. Quia syllogismus non est motus adæquatè, sed solum principium motus, nam vt dicemus infra, syllogismus solum in præmissis, vt inferentibus consistere debet. Verum modo nolimus doctrinam ad mentem nostram restringere; sed in opinione etiam contraria,

Respondemus dist. mai. Motus continuus conc. mai. motus discretus neg. mai. Quia motus continuus importat in recto viam, mediantem inter terminum à quo, & ad quem, & realiter ab utroque distinctam, in qua sola consistere debet; sed motus discretus qualis est syllogismus, vel discursus non importat viam mediantem vere, sed solum terminum à quo, & terminum ad quem, ut successivè se habent, & ita utrumque importat in recto.

Contra doctrinam prædictam, quæ difficilis non est, nihil speciale opponit Huertos. Potest tamen contra eam replicari, primo: Quia motus etiam discretus est vnus; sed talis non esset si utrumque terminum importaret in recto: Ergò non importat utrumque. Prob. min. Primò, quia intellectus non attingit utrumque terminum vnica operatione, sed duplici operatione, vel motu: Ergò motus non esset vnus, si utrumque terminum importaret in recto.

Secundò prob. min. Motus interruptus quiete, non est vnus motus; sed si utrumque terminum importat in recto, iam interruptur quiete: Ergò idem. Probat. min. Mobile solum movetur, dum vnum, & alium terminum attingit; sed inter vnus, & alterius attingentiam, mediat quies, cum vnum, & alterum attingat; in duplici instanti, & inter duo

instantia mediat tempus in quo nullum eorum attingit, sed necessario quiescit: Ergò minor. vera est.

Secundò instabis: Intellectus non movetur dum attingit præmissas, quia tunc adhuc est in termino à quo, nec movetur dum attingit conclusionem, eo quod iam est in termino ad quem, & consequenter iam transiit motus: Ergò solum movetur intellectus dum est in via mediante inter præmissas, & conclusionem illatam, ac proinde non in ipsis terminis, sed potius in via prædicta debet consistere motus.

Resp. ad primam replicam neg. min. & ad primam prob. dist. ant. duplici operatione ordinata per modum principij, & termini conc. ant. non sic ordinata nego ant. & consequ. Quia quamvis intellectus duplici operatione utrumque terminum attingat, vna tamen operatio se habet, ut principium, & quasi potentia ad aliam operationem, ut terminum, eo quod per primam attinguntur præmissæ, ut causa conclusionis, & ut ex illis intellectus ad conclusionem, ut ad terminum procedat, & propterea uterque terminus in recto importatur in motu, cum se habeant per modum prioris, & posterioris inter quos nulla possit intercedere via, in qua motus possit consistere, sicut motus discretus Angeli consistit adæquatè in duplici operatione quarum pri-

prima attingit terminum à quo, non vt Angelus ibi maneat, sed vt transeat ad aliam operationem, in qua motus consumatur, & completur.

Ad secundam prob. neg. min. & ad prob. neg. etiam min. Quia intellectus præmissas, & conclusionem attingit in vno, & eodem instanti, eo quod prædictæ operationes inter se subordinantur, & ideo potest in eodem instanti vtramque operationem habere, sicut Christus in vno, & eodem instanti intelligebat per cognitionem scientiæ beatæ, scientiæ infusæ, & naturalis, quapropter inter attingentiam vnius, & alterius termini, non mediat aliqua quies in motu intellectuali discreto, nec mediat aliquod tempus, quod vtiq; in motu intellectuali discreto nostri intellectus semper verum est; sed in motu Angeli induplici instanti attingitur vterque terminus, quæ tamen instantia immediatè se habent in tempore discreto mensurante Angeli motum, quamvis duo instantia, in tempore nostro immediata esse non possint.

Ad secundam instantiam principalem resp. dist. ant. non movetur terminativè: conc. ant. initiativè, neg. ant. Quia cum intellectus per primum actum attingat præmissas, vt ex illis inferat conclusionem, & ad ipsam tendat, per ipsum primum actum incipit intellectus moveri, & in

conclusionem motus ipse terminatur, seclusa via inter vtrumque terminum mediante, & ita in vtroque termino debet consistere motus.

Præmissis igitur, in prædicta via non consistere syllogismum adæquatè, solum ad præmissas, & conclusionem difficultas nostra devolvitur: in qua parte, affirmat prima sententia syllogismum in præmissis, & conclusionem simul in recto, & adæquatè consistere. Ita lavellustrat 6. dialect. cap. 1. Mag. Ioann. à Sanct. Th. q. 8. art. 3. Prado, & Parra quos plures alij sequuntur. Secunda sententia asserit syllogismum in solo antecedenti, aut in solis præmissis in recto, & adæquatè consistere, & solum extrinsicè, & in obliquo conclusionem importare, ac proinde, syllogismum adæquatè non esse motum intellectualem discretum, sed dumtaxat aliquam partem illius. Quæ quidem sententia inter nostros communis est, & eam magis securam, & certam existimamus in doctrina Thom. sit ergò.

§. II.

Nostri conclusio.

PROBANT aliqui conclusionem prædictam ex Aristotele 1. Pri. cap. 1. asserente: syllogismum inferre conclusionem, sentit ergò illud idem quod

quod infert, esse syllogismum, & cum solæ præmissæ inferant, in eis tantum debere consistere syllogismum.

Sed quamvis non improbemus adductam probationem, recognoscimus tamen facile ad eam adversarios respondere: Aristotelem videlicet accipere syllogismum pro parte principaliori, quæ sunt præmissæ inferentes, eo quod *ab optimo in quocumque venit denominatio*; non tamen loqui Philof. de syllogismo considerato adæquatè, & ideo quidquid de ratione prædicta sit.

Efficacius veritatem istam 1. Pri. cap. 9. Arist. expressit, dum ibi constitutionem adæquatam syllogismi explicat per tres terminos, & duas propositiones, quod utique rectè non faceret, si conclusionem importaret in recto, eo quod si conclusionem importat in recto, iam non duas, sed tres propositiones habebit, & per eas debite constitueretur.

Eandem similiter veritatem opusc. 48. cap. 1. docuit Angelic. Doct. nam ibi propositionem, ut pertinentem ad constitutionem syllogismi diffinit: *Esse enuntiationem, ad quam aliud sequitur*; & propterea ibi etiam affirmat conclusionem non esse propositionem. Ergo propositio, quæ syllogismum constituit est sola enuntiatio illativa, quæ solum in obliquo conclusionem importat.

Respondent adversarij Ari-

stotelem loqui tantum de syllogismo inadæquatè considerato, & quoad vim illativam, iuxta quam solum importat tres terminos, & duas propositiones conclusionem inferentes.

Hæc tamen solutio inefficax est, quia eodem modo, & eodem tenore affirmat Arist. duas propositiones, & tres terminos constituere syllogismum; sed tres termini tantum constituunt adæquatè syllogismum: Ergo duæ tantum propositiones syllogismum constituere debent.

Rursus etiam: Si Arist. constitutionem explicans syllogismi, de illo inadæquatè loqueretur, diminutè quidem procederet, quod tamen sine fundamento desiderant adversarij persuadere.

Insuper etiam, id ipsum doctrina D. Thom. convincit, quia dum opusc. supra dicto diffinit propositionem pertinentem ad materiam syllogismi, non potest dici, unam tantum, & non omnes diffinire, quia diffinitio propositionem universalem includit, sicut dum diffinitur homo per animal rationale, omnis homo diffinitur; sed D. Thom. propositionem pertinentem ad materiam syllogismi diffinit per enuntiationem illativam, quod tamen conclusioni non convenit: Ergo sentit conclusionem formaliter, & in recto non intrare in materia syllogismi.

Ratione verò conclusio nostra

fra prob. quia in syllogismo demonstrativo conclusio non est de illius essentia formaliter, & in recto; sed de hoc, & alijs eadem est ratio formaliter: Ergo conclusio in nullo syllogismo intrat illius essentiam formaliter, & in recto. Prob. mai. Nullus effectus formaliter, & in recto est de essentia sue causæ efficienter producentis, sicut etiam nulla causa effectiva est de essentia proprii effectus; & utriusque eadem ratio assignatur, quod videlicet causa est extrinseca effectui, & effectus extrinsecus causæ: Sed conclusio in syllogismo demonstrativo est effectus illius, ut causæ efficientis, siquidem demonstratio teste Arist. 1. 1. posteriorum cap. 2. est syllogismus faciens scire; quod utique, tam de scientia habituali, quam de scientia actuali, aut assensu conclusionis intelligitur: Ergo conclusio in syllogismo demonstrativo non est de illius essentia formaliter, & in recto.

Secundò, ratione communi, & efficacissima valde, prob. conclusio nostra. Solus conceptus orationis specialiter manifestantis ignotum, potest formaliter, & in recto constituere syllogismum; sed conclusio non est oratio verè manifestativa, sed potius manifestata: Ergo conclusio formaliter, & in recto non potest constituere syllogismum, min. cum conseq. tenet, & mai. in qua difficultas est, prob. ita, illud solū for-

maliter, & in recto potest constituere syllogismum, quod ipsum ab omni alia specie modi sciendi distinguit formaliter; sed solus conceptus orationis specialiter manifestantis ignotum, distinguit formaliter syllogismum à quacunque altera specie modi sciendi: Ergo solus conceptus predictus potest formaliter, & in recto constituere syllogismum min. constat, ex eo quod modus sciendi est oratio manifestativa ignoti, & consequenter solum per conceptum specialiter manifestantis ignotum, poterit syllogismus ab omni alia specie modi sciendi discriminari, aut distingui formaliter. Mai. verò probat. Illud solum potest constituere speciem, quod illam distingui formaliter ab omni alia specie contenta intra rationem communem, sicut illud solum potest hominem constituere, quod illud distinguit ab omni alia specie contenta intra lineam animalis; sed syllogismus est species modi sciendi, qui quidem adæquatè dividitur indiffinitionem, divisionem, & argumentationem tanquam in species proprias: Ergo solum illud formaliter, & in recto potest constituere syllogismum, quod ipsum ab omni alia specie modi sciendi distinguit formaliter.

Confirm. & explicatur ratio prædicta; nulla differentia syllogismi constitutiva potest esse formaliter extra lineam modi sciendi; sed conclusio sumpta formaliter,

est differentia extra lineam modi sciendi; cum verè manifestativa non sit: Ergò non potest conclusio formaliter, & in recto constituere syllogismum. Probat. mai. Nulla differentia essentialiter divisiva generis, & constitutiva speciei, potest esse formaliter extra rationem communem, nam eo rationalitas est intranea differentia in ordine ad rationem animalis, aut intra talem lineam formaliter, quia essentialiter dividit rationem animalis, & constituit speciem intra rationem communem; sed omnis differentia syllogismi constitutiva essentialiter divisiva est modi sciendi; & constitutiva speciei intra lineam prædictam, siquidem modus sciendi essentialiter, & tanquam per species diversas dividitur indiffinitionem, divisionem, & argumentationem, quæ ultima species entimema, & syllogismum comprehendit: Ergò nulla differentia syllogismi constitutiva potest esse formaliter extra lineam modi sciendi.

Respondent adversarij regulariter, & primò: Syllogismum duplicem importare conceptum inadæquatum constituentem adæquatam syllogismi differentiam, alium videlicet orationis illativæ secundum quem importat præmissas, ut inferentes, & alium orationis illatæ secundum quem conclusionem importat, & solum secundum primum conceptum

esse formaliter intra lineam modi sciendi; & importare differentiam essentialiter dividentem modum sciendi in communi, & ipsum essentialiter contrahentem; quia cum syllogismus sit motus intellectualis discretus, non solum importare debet terminum à quo, vel præmissas, ut illativas, sed etiam terminum ad quem, vel conclusionem formaliter, ut illatam.

Hæc tamen solutio, si vera est, persuadet modum sciendi non dividi indiffinitionem, divisionem, & argumentationem adæquatè consideratam, quod utique ignoramus quo verò fundamento affirmetur efficaciter tamen.

Impugnatur data solutio; quia quando duo conceptus inadæquate se habent, & constituunt unam adæquatam differentiam, uterque conceptus continetur intra eandem rationem communem, & essentialiter dividit illam, sicut in relatione non solum conceptus ad, sed etiam peculiare in est formaliter de genere relativo, & in accidente respectivo non solum peculiare in, sed etiam respectus ipse est formaliter intra genus accidentis, & in intellectu humano nedum conceptus discursus, sed etiam conceptus intellectus est formaliter in genere intellectivo, & in voluntate creata, nedum conceptus liberæ, sed etiam conceptus naturæ est for-

maliter intra genus volitivum; sed syllogismus secundum primum, & inadæquatum conceptum est formaliter intra lineam modi sciendi: Ergo etiam secundum conceptum ultimum, & adæquatum intra eandem lineam existit.

Secundò etiam efficaciter rejicitur data solutio: quia conceptus in adæquati non possunt obiectivè præscindere, eo quod ad invicem connectuntur, & convertibiliter se habent, & se mutuo in bibunt ex conceptu formali, sicut peculiare in non præscindit obiectivè à conceptu ad, nec conceptus intellectus à conceptu discursus in humano intellectu, alias conceptus prædicti non inadæquate, sed adæquate præscinderent, nam ea, quæ obiectivè præscindunt adæquate distinguuntur; sed si primus conceptus syllogismi est formaliter intra lineam modi sciendi, & secundus, vel ultimus conceptus intra talem lineam non est, conceptus prædicti debent obiectivè præscindere: Ergo non poterunt se habere, ut inadæquati conceptus. Prob. min. Si secundus, & ultimus conceptus intra lineam modi sciendi non est, erit in altera linea adæquate distincta; sed si in altera linea adæquate distincta est, debet necessario præscindere à primo conceptu obiectivè, sicut etiam lineæ adæquate distinctæ obiectivè præscindunt, ut patet per singulas discurrendo: Ergo prædicti concep-

tus debent obiectivè præscindere.

Ex his habes syllogismum secundum sui adæquatam differentiam, esse distinctum formaliter à motu intellectuali discreto, vel à discursu considerato adæquate, & formaliter, quia discursus, vel motus intellectualis discretus utrumque terminum importat formaliter, & in recto, & ita constituitur in recto per præmissas, & per ipsam conclusionem, syllogismus verò solum constituitur formaliter, & in recto per præmissas, ut illativas, & solum in obliquo per conclusionem illatam.

Dices: Si doctrina hæc vera est, motus discretus, vel discursus constituitur formaliter per unum conceptum existentem intra lineam modi sciendi, & per alterum inadæquatum conceptum existentem formaliter extra lineam prædictam: Ergo etiam syllogismi differentia poterit ex similibus inadæquatis conceptibus adæquate consilari, & consequenter doctrina, qua contrarios impugnavimus, vera non erit. Prob. ant. Si doctrina hæc vera est, discursus, vel motus intellectualis discretus constituitur adæquate per præmissas, ut illativas, & simul per conclusionem illatam; sed præmissæ, ut illativæ sunt formaliter intra lineam modi sciendi non verò conclusio, ut illata: Ergo discursus, vel motus intellectualis con-

constituitur per unum conceptum existentem intra lineam modi sciendi, & alium extra illam existentem.

Resp. Tamen facile dist. ant. existentem intra lineam modi sciendi materialiter conced. ant. formaliter neg. ant. & conseq. Quia discursus, vel motus intellectualis discretus non constituitur etiam inadæquatè per præmissas formaliter, vt inferentes, & manifestantes conclusionem ignotam, qua ratione sunt formaliter intra lineam modi sciendi, sed solum constituitur per illas, vt habentes rationem termini à quo, & quatenus intellectus ex illis procedit ad conclusionem tanquam ad terminum motus, & quamvis ad rationem termini à quo, & termini ad quem præsupponatur, pro substracto, vel ex parte rationis, quæ præmissas esse illativas, & conclusionem illatam, alia tamen est formaliter ratio termini, qua præmissæ pertinent ad motum, & alia ratio inferentis, qua constituunt syllogismum, & formaliter continentur intra lineam modi sciendi: sicut dum intellectus prædicat diffinitionem de diffinito, non diffinit, quia diffinitio in propositione non se habet, vt diffinitio formaliter, sed solum pro materiali, eo quod alia est ratio diffinitionis, alia ratio prædicati.

Secundò ad rationem nostram adversarij respondent: Quod quamvis syllogismus con-

stituitur formaliter per præmissas, & per conclusionem simul, non inferitur inde aliquam differentiam, vel conceptum inadæquatam syllogismi esse formaliter extra lineam modi sciendi, eo quod conclusio est de essentia syllogismi quatenus ipsa est formaliter manifestativa præmissarum, & ex illa per viam resolutionis regreditur intellectus ad præmissas secundum quam considerationem ipsa conclusio est formaliter intra lineam modi sciendi.

Sed hæc etiam solutio efficaciter impugnatur: quia ad essentiam syllogismi inferentis conclusionem, magis pertinere debet ipsa conclusio, vt illata, quam conclusio, vt illativa, siquidem vt illata terminat hunc syllogismum, & vt illativa pertinet formaliter ad alterum syllogismum, quo per ipsam præmissas a posteriori probamus; sed conclusio vt illata non pertinet in recto ad essentiam syllogismi iuxta solutionem datam: Ergò minus, vt illativa poterit ad illius essentiam formaliter, & in recto pertinere.

Secundò rejicitur: Quia si solutio tradita vera est, terminus à quo syllogismi à posteriori formaliter, vt talis, erit de essentia syllogismi à priori; sed hoc asserere est confundere syllogismorum essentias, & eorum terminos ignoranter involvere: Ergò solutio tradita nulla est. Prob. mai. Conclusio vt illativa formaliter est

terminus à quo syllogismi, quo per ipsam probamus à posteriori præmissas: Ergò si solutio tradita vera est, terminus à quo syllogismi à posteriori erit de essentia syllogismi à priori. Ex quo ulterius non per inefficacem consequentiam infertur syllogismum à posteriori esse de essentia syllogismi à priori.

Tertiò rejicitur: Quia medium alterius, & diversi syllogismi, non potest esse de essentia syllogismi distincti, sicut medium unius motus formaliter ut tale, non potest esse de essentia alterius motus diversi; sed conclusio, ut manifestativa formaliter est medium syllogismi à posteriori: Ergò non potest esse de essentia syllogismi à priori.

Tertiò respondent alij: Conclusionem esse de essentia syllogismi, non quidem, ut manifestativam præmissarum, sed ut manifestativam sui, sub qua ratione etiam est formaliter intra lineam modi sciendi.

Sed etiam hæc solutio falsa est: Quia quælibet oratio, quæ verè est intra lineam modi sciendi, debet esse manifestativa per modum diffinitionis, divisionis, vel argumentationis, cum modus sciendi in species prædictas adæquatè dividatur; sed conclusio non manifestat se ipsam, ut diffinitio, divisio, vel argumentatio, sicut ex terminis notum

est: Ergò conclusio non est manifestativa sui intra lineam modi sciendi.

Secundò rejicitur solutio data: Quia Sæpè D. Thomas comparavit præmissas luci, quia sunt ratio formalis illuminandi conclusionem, sed conclusionem respectu sui nunquam luci comparavit: Ergò quamvis præmissæ manifestent conclusionem, ipsa tamen conclusio non propriè, sed in propriè se ipsam manifestat.

Tertiò rejicitur: Quidquid artificiosè manifestat, debet distinguì à re manifestata, saltem distinctione rationis penes implicitum, & explicitum, & magis, vel minus notum; sed conclusio solum distinguitur distinctione prædicta à sua diffinitione: Ergò conclusio non potest modo artificioso se ipsam manifestare, ac proinde si conclusio est de essentia syllogismi, iam differentia adæquata syllogismi non erit conceptus orationis specialiter artificiosè manifestantis ignotum, consequenterque syllogismus adæquatè non erit intra lineam modi sciendi, quod

sufficienter relinquitur impugnatum.

§. III.

*Argumentis contra conclusionem
occurritur.*

CONTRA conclusionem nostram arguitur primò : Ex Angelico Doct. opusc. 48. cap. 4. asserente syllogismum constare tribus propositionibus, quarum due primæ sunt præmissæ, & ultima conclusio; sed nihil constat, nisi ex partibus, quæ illum componunt intrinsecè: Ergò conclusio in recto, & intrinsecè debet constituere syllogismum.

Resp. explicando maiorem: Tribus propositionibus ingredientibus inæqualiter, & aliqua earum intrante in obliquo conc. mai. ingredientibus æqualiter neg. mai. & dist. min. constat rigurose conc. min. in lata acceptione eaque satis frequenti neg. min. & consequ. Afferimus namque D. Th. ibidem tantum intendere ad syllogismum tres propositiones requiri inter se connexionem habentes, non tamen æqualiter ingredi, sed duas ingredi in recto, & alteram in obliquo, & ita esse intelligendum constat ex eo, quod in eod. opusc. cap. 1. affirmavit propositionem pertinentem ad constitutionem syllogismi, esse enunciationem illativam, quod utriusque signum est excludere conclusionem à constitutione prædicta formaliter, & in recto, & ita esse intelligendum

cap. 4. ne dicamus tunc cito fuisse contrarium; & consequenter non loqui de constare in rigurosa acceptione, iuxta quam solum dicitur, rem constare ex illis, quæ in ea intrinsecè existunt, sed tantum de constare in acceptione lata, visitata tamen in loquutione communi, sicut motus localis dicitur constare terminis à quo, & ad quem, qui tamen extrinsecè componantur ad motum: & regulariter dicitur etiam in littera D. Th. bonitatem actus humani, & moralis coalescere ex bonitate obiecti circumstantiarum, & finis, cum tamen obiectum, & finis extrinsecè tantum compareantur ad actum.

Sed instabis primò: D. Th. in eodem cap. affirmare quod: *Sicut omnes triangulus constat tribus angulis, ita syllogismus ex tribus propositionibus;* sed triangulus constat tribus angulis æqualiter ingredientibus, & in recto: Ergò sentit syllogismum ex tribus propositionibus eodem modo constare.

Secundò instabis: Syllogismus in doctrina D. Th. est processus intellectualis à notis ad minus nota, sicut etiam hoc habet argumentatio, & syllogismus est species argumenti; sed processus à notis ad minus nota includit in recto attingentiam, utriusque: Ergò syllogismus debet includere conclusionem formaliter, & in recto, sicut includit præmissas.

Resp. explicando maiorem: Ly sicut parificante in numero par-